National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

EX. A

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1946:15
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

1940 ÅRS SKOLUTREDNINGS BETÄNKANDEN
OCH UTREDNINGAR

IV

SKOLPLIKTSTIDENS SKOLFORMER

2. FOLKSKOLAN

B. Förslag till undervisningsplaner

STOCKHOLM
1946

Statens offentliga utredningar 1946

Kronologisk förteckning

1. Betänkande angående rundradion i Sverige. Dess aktuella behov och riktlinjer för dess framtida verksamhet. Norstedt. 168 s. **K.**
2. Dödföddheten och tidigdödligheten i Sverige. Dess samband med nativitetsminskningen och dess förhållande vid olika former av förlossningsvård samt dess socialmedicinska och befolkningspolitiska betydelse. Av C. Gyllenswärd. Beckman. 115 s. **S.**
3. Betänkande med förslag till ändrade grunder för flottningslagstiftningen m. m. Hæggström. 99 s. **Jo.**
4. Betänkande med förslag angående uniformspliktens omfattning för viss personal vid försvarsväsendet. V. Petterson. 59 s. **Fö.**
5. Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m. m. V. Petterson. 351 s. **S.**
6. Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m. m. Bilagor. Beckman. 153 s. **S.**
7. Betänkande och förslag rörande åtgärder för att begränsa antalet kontraktsanställt manskap inom krigsmakten. Beckman. 136 s. **Fö.**
8. 1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till boställsordning för folkskolans lärare m. m. Marcus. 146 s. **Fi.**
9. 1945 års universitetsberedning. 1. Docentinstitutionen. Hæggström. 62 s. **E.**
10. Betänkande med förslag till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m. Katalog- o. Tidskriftstryck. 217 s. **K.**
11. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 2. Folkskolan. A. Allmän del. Idun. 341 s. **E.**
12. Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 1. Beckman. 216 s. **E.**
13. Investeringsutredningens betänkande med utredning rörande personal- och materielresurser m. m. för genomförande av ett arbetsprogram enligt av utredningen tidigare framlagt förslag. Marcus. 72 s. **Fi.**
14. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 4. Realskolan. Praktiska linjer. Idun. 193 s. **E.**
15. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktstidens skolformer. 2. Folkskolan. B. Förslag till undervisningsplaner. Idun. 253 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1946:15
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

1940 ÅRS SKOLUTREDNINGS BETÄNKANDEN
OCH UTREDNINGAR

IV

SKOLPLIKTSTIDENS SKOLFORMER

2. FOLKSKOLAN

B. Förslag till undervisningsplaner

STOCKHOLM 1946
IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG, ESSELTE AB
518606

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

INNEHÅLL

Förslag till undervisningsplan för folkskolan.

Sid.

I. Allmänna anvisningar till undervisningsplanen 5

Skolans mål 5

A. Skolans fostrande verksamhet 5

B. Undervisningen 12

1. Allmänna synpunkter 12
2. Undervisningsmetoderna 13
3. Några särskilda undervisningsmoment 20
4. Hemuppgifter 23
5. Kontroll, betyg och flyttning 24
6. Friluftsverksamheten 25
7. Allmänna anvisningar rörande undervisningen i B-skolor 26
8. Undervisningsmedel 29

a. Arbets- och undervisningsmateriel i allmänhet 29
b. Undervisningsfilm 30
c. Skolradio 32

II. Timplaner 34

Anmärkningar till tim- och kursplaner 34

III. Kursplaner med anvisningar 41

Kristendomskunskap 41
Modersmålet 59
Matematik 93
Bokföring med hemekonomi 101
Hembygdskunskap med arbetsövningar 103
Historia med samhällskunskap 112
Geografi 127
Naturkunnighet 133
För ämnena geografi och naturkunnighet gemensamma anvisningar 147
Engelska 148
Teckning 157
Maskinskrivning 163
Musik 163
Gymnastik med lek och idrott 172
Slöjd (verkstadsarbete) för gossar 188
Slöjd (sömnad och klädvård) för flickor 194
Hemkunskap med hushållsgöromål 197

Sid.
Enkel kurs i hushållsgöromål för gossar 201
Hälsovård, hemsjukvård och barnavård 202
Trädgårdsskötsel 202

IV. Exempel på arbetsordningar 207

Förslag till undervisningsplan för fortsättningsskolan.

I. Allmänna anvisningar till undervisningsplanen 238

II. Timplaner 239

III. Kursplaner med anvisningar 239 (240)
Arbetskunskap i anslutning till jordbruk 239 (240)
» » » » skogsbruk 241
» » » » fiskerinäring 242
» » » » metallarbete 244
» » » » snickeri 245
» » » » manlig hemslöjd 246
» » » » handel 247
» » » » hemkunskap med hushållsgöromål 248
Medborgarkunskap 250
Modersmålet 252

Förslag till undervisningsplan för folkskolan.

I. Allmänna anvisningar till undervisningsplanen.

Skolans mål.

Folkskolan har till ändamål att meddela en allmän medborgerlig bildning och att i samverkan med hemmen fostra de unga till självständiga och ansvarskännande människor, skickade att väl fylla sina uppgifter som samhällsmedlemmar.

A. Skolans fostrande verksamhet.

1. Skolan måste taga sikte på de ungas hela personlighetsutveckling, även på känslolivets bildning och på viljelivets inriktning och stärkande, och den får icke begränsa sin uppgift till att huvudsakligen utveckla lärjungarnas förståndsgåvor och bibringa dem kunskaper.

Skolans fostrande inflytande skall göra sig gällande i all dess verksamhet. *Arbetslivet i skolan* bör vara så ordnat, att lärjungarna därigenom fostras till ärlighet, punktlighet, plikttrohet, ansvarskänsla, uthållighet, förmåga att besegra svårigheter, vana att lita på sig själva och att väl utnyttja tiden. Särskilda möjligheter har uppfostran i *själva undervisningen.* Det gäller härvid icke att utnyttja varje tillfälle, som erbjuder sig, till moraliserande utläggningar — ett sådant förfaringssätt kan få en verkan, motsatt den avsedda — utan att giva framställningen en sådan form, att lärostoffet självt kan påverka de unga. Då lärjungarna i ämnet kristendomskunskap och i de humanistiska ämnena i övrigt få lära känna stora mänskliga gestalter, mänskliga ideal och mänskligt arbete, så bör detta ske på ett sätt, som är ägnat att väcka vördnad för det, som är högt och heligt, och ingjuta fosterlandskärlek, samhällsanda och humanitet. Den inblick i naturens liv och lagbundna sammanhang, som naturkunnighetsundervisningen ger, bör framkalla håg och sinne att rätt umgås med naturen, vakenhet och iakttagelseförmåga. Matematiken är med sitt krav på klarhet och tankereda

ägnad att fostra till ordning och samvetsgrannhet i arbete och tänkande. Undervisningen i teckning och i musik bör öppna lärjungarnas sinne för det sköna, och arbetet med de praktiska ämnenas uppgifter bör utveckla deras smak och omdöme, vänja dem vid ordning och inge dem aktning för kroppsligt arbete. Gymnastik, lek och idrott slutligen böra uppamma mod och rådighet samt lära de unga att inse värdet av samverkan, sammanhållning och god laganda.

På ett särskilt sätt bör friluftsverksamheten tjäna lärjungarnas karaktärsdaning. De friare former, varunder samvaron mellan lärare och lärjungar samt mellan lärjungarna inbördes här äger rum, kunna verksamt bidraga till att utveckla lärjungarnas kamratkänsla och hjälpsamhet samt deras solidaritet med skolan. På idrottsplatsen, under vandring i skog och mark samt under skolresor har läraren ofta tillfälle att lära känna sina lärjungar från andra sidor och på ett förtroligare sätt än under arbetet inom skolan. Han kan upptäcka drag hos de unga, som han förut icke märkt, och han kan härigenom få nya synpunkter i fråga om lärjungarna och deras behandling, som kunna bli av betydelse även för det övriga skolarbetet.

2. Av stor betydelse är, att *lärjungarnas ansvarskänsla* tidigt väckes och med växande ålder och mognad allt starkare utvecklas. Varje lärare vet, med vilken glädje och stolthet särskilt de yngre barnen mottaga och utföra små förtroendeuppdrag. Sådana uppdrag kunna vara av många slag: en eller annan detalj rörande ordningen i klassrummet, skötseln av blommorna i klassrummets fönster, utdelande och insamlande av läseböcker eller skrivböcker o. s. v. Åt de äldre lärjungarna kunna mera krävande uppdrag lämnas, t. ex. övervakande av ordningen i frukostrummet, tillsyn över att skolgården hålles fri från skräp, biträde vid anordnande och ledande av friluftsverksamhet. Det är av vikt, å ena sidan att dessa uppgifter väljas med urskillning och med nödig hänsyn till lärjungarnas olika förutsättningar att gå i land med dem, å andra sidan att ingen lärjunge känner sig ställd utanför det förtroende, för vilket dylika uppdrag äro ett uttryck. Även om vissa uppgifter äro av den art, att de böra fullgöras av samma lärjunge under en hel termin eller ett helt läsår, så kunna tillfälliga uppdrag av många slag fördelas mellan klassens alla lärjungar.

Bud och förbud böra ges med sparsamhet, och när de givas, böra deras innebörd och — särskilt i de högre klasserna — skälen till att de givas göras fullt klara för lärjungarna. Av synnerlig vikt är, att icke andra föreskrifter givas än sådana, vilkas efterlevnad skäligen kan krävas. Ett småaktigt reglerande är icke ägnat att utveckla lärjungarnas omdöme och förmåga av eftertanke och skapar dessutom lätt vantrivsel, när det gäller de något äldre lärjungarna. De vilja känna och böra få känna, att deras lärare litar på dem. Ett sådant förtroende är ägnat att öka deras känsla av ansvar och gengäldas i regel med förtroende.

Lärjungarna böra bibringas känslan av att de ha ansvar för varandra, för klassen och för skolan. Därigenom lägges hos dem grunden för en social ansvarskänsla i vidare mening. De böra sålunda få tillfälle att hjälpa varandra såväl i det egentliga skolarbetet som under lekar och idrottsövningar. I den mån lärjungarnas arbete i skolan kan ordnas under formen av grupparbete, ge sig sådana tillfällen på ett naturligt sätt. Då lärjungarna arbeta var för sig, t. ex. med räkneuppgifter, är det ibland svårt för läraren, särskilt om han själv är upptagen av undervisning, att hinna med att ge anvisningar åt de lärjungar, som fastnat på en eller annan uppgift. Det kan under sådana omständigheter åtminstone i skolans högre klasser vara lämpligt att låta mera försigkomna lärjungar försöka sig på att hjälpa sina svagare kamrater. I läraravdelningar med barn på olika åldersstadier böra på samma sätt de äldre känna ansvar för och bistå sina yngre kamrater.

Överhuvud taget bör samarbete mellan lärjungarna organiseras, så ofta detta visar sig möjligt och lämpligt. Därvid bör även förekomma samverkan under friare former. Tillfälle härtill torde icke sällan erbjuda sig för varje enskild klass under den »klassens timme», som är förlagd till modersmålsundervisningen och där lärjungarna på olika sätt skola medverka. I skolor med flera läraravdelningar kan gemenskapskänslan stärkas genom att vissa klassavdelningar eller hela skolan samlas exempelvis för firandet av någon allmän bemärkelsedag, för åhörande av ett föredrag, för sång- och musikuppvisningar eller annan underhållning.

3. Ett gott och förtroendefullt förhållande mellan *skola och hem* är en viktig förutsättning för de ungas fostran. Det är skolans och lärarnas självklara plikt att göra allt vad på dem ankommer, för att ett sådant förhållande må bli rådande. Om på lämpligt sätt en personlig kontakt mellan lärare och föräldrar åstadkommes, kunna ofta missförstånd skingras, och då svårigheter av en eller annan art visa sig i fråga om en lärjunges uppförande eller sätt att sköta skolarbetet, kan läraren lättare komma i förbindelse med hemmet, för att så vitt möjligt få orsakerna klarlagda. Att detta måste ske på ett taktfullt och grannlaga sätt är självfallet. Icke sällan kunna situationer uppstå, i vilka lärarens förmåga av lugn och behärskning ställes på prov. Det gäller då för honom att hålla i minne, att föräldrakärlek och föräldrastolthet utgöra hinder för en far eller en mor att med full objektivitet betrakta och bedöma sitt barns beteende eller felsteg. Hänsyn till egen prestige får icke bli bestämmande för lärarens uppträdande i en dylik situation. Om han med lugn, fasthet och vänlighet lyckas klargöra, att hans intresse helt gäller lärjungens bästa, så nås i regel det önskade resultatet, och lärarens auktoritet inför hemmet har stärkts.

Målsmännen böra känna sig välkomna till skolan för samtal med lärarna eller, då så kan medgivas, för att åhöra undervisningen. Enskilda samtal mellan målsmän och lärare under pågående lektion böra emellertid undvikas. Där förhållandena göra det lämpligt, bör läraren utsätta viss mot-

tagningstid, då han säkrast är att träffa i skolan eller i sitt hem. Han bör också, om han har telefon, genom lärjungarna meddela hemmen sitt telefonnummer.

Önskvärt är, att föräldramöten emellanåt anordnas i skolan. Även vid sådana möten kunna tillfällen ges till personliga samtal och förtroendefullt samråd mellan föräldrar och lärare. Det är av vikt, att föräldramötena väl förberedas. De kunna anordnas i anslutning till ett föredrag, t. ex. över något aktuellt pedagogiskt ämne, en musikunderhållning, en uppläsning eller dramatisk framställning av lärjungarna, en gymnastikuppvisning eller en utställning av lärjungarnas arbeten. Då särskilt på industriorter många målsmän av sitt arbete äro förhindrade att besöka skolan på ordinarie lektionstider, kan det vara lämpligt, att skolans ledning någon gång under läsåret förlägger lektioner under en eller annan timme till kvällstid och inbjuder målsmännen att åhöra dessa lektioner.

Vid tiden för lärjungarnas val av utbildningslinje, liksom i samband med den yrkesvägledning, som skall lämnas dem särskilt i avgångsklassen, böra deras föräldrar vid något tillfälle inbjudas till samtal om dessa betydelsefulla angelägenheter.

4. Om skolarbete och skolliv skola kunna få den karaktärsfostrande betydelse, som städse bör eftersträvas, är det av högsta vikt, att *läraren* genom sin personlighet blir ett föredöme för de unga.

I sitt uppträdande gentemot lärjungarna och i sitt sätt att behandla dem bör han visa lugn, fasthet och framför allt välvilja. Han bör så vitt möjligt söka lära känna deras individuella anlag, förutsättningar och intressen och med förståelse för deras ålder och utvecklingsstadium ge dem stöd och vägledning.

Positiva åtgärder äro i uppfostran i allmänhet verksammare än negativa. Förmaningar och tillrättavisningar måste givetvis då .och då förekomma, men än mera betydelsefullt är, att lärjungarna erhålla uppmuntran och erkännande för sin goda vilja och sina framsteg. Av särskild vikt är, att läraren observerar de tillfällen, då en lärjunge, som på grund av lynne och läggning har att kämpa med uppenbara svårigheter i det ena eller andra avseendet, gör allvarliga försök att förbättra sitt uppförande eller sina studieresultat eller att iakttaga bättre ordning. Erkännandet bör då icke utebli, även om resultatet i och för sig icke skulle fylla större anspråk. Även de svagt utrustade lärjungarna böra få uppgifter, som de kunna bemästra. Ingenting kan vara mera ägnat att framkalla misströstan och leda vid arbetet än en daglig erfarenhet av egen oförmåga. Särskilt dessa lärjungar behöva då och då uppmuntrande och vänliga ord, som stärka deras självtillit och därmed också deras prestationsförmåga.

Ett oavvisligt krav på läraren är, att han städse iakttager självbehärskning. Häftighet och affektutbrott göra känsliga barn skrämda och försagda, och hos hårdare naturer väcka de trots. Ett obehärskat uppträdande

försvagar lärarens auktoritet inför lärjungarna, som instinktivt känna, att de starka orden icke vittna om själslig styrka och överlägsenhet. Ingenting verkar i längden starkare än den säkra självbehärskningen och den i varje situation bibehållna välvilliga inställningen.

Att söka intaga något slags ofelbarhetsposition inför lärjungarna är alltid dömt att misslyckas. Lärjungarna äro skarpa iakttagare, och förr eller senare upptäcka de sin lärares svagheter. Ett erkännande, när så kan vara påkallat, av ett begånget fel eller misstag behöver ingalunda minska lärjungarnas respekt för sin lärare. Tvärtom kan ett sådant erkännande vara ägnat att öka deras aktning för honom och åstadkomma en fördjupad känsla av samhörighet mellan lärare och lärjungar.

Läraren bör skaffa sig kännedom om lärjungarnas intressen även utanför skolan och gärna bistå dem med råd och hjälp i deras angelägenheter. Lärjungarna böra i läraren kunna se en vän, till vilken de ha möjlighet att vända sig för att få råd icke blott i sitt skolarbete utan även i andra angelägenheter eller bekymmer. Auktoriteten och respekten komma då att vila på förtroendets fasta grund. Arbetet och trevnaden i skolan främjas bäst genom en lämplig förening av frihet och disciplin.

5. Till skolans icke minst viktiga uppgifter hör att bibringa lärjungarna *yttre hyfsning:* uppmärksamhet och artighet mot andra människor, hövlighet t. ex. i fråga om hälsning, ordning och snygghet beträffande klädsel och tillhörigheter, god kroppshållning, vårdat språk o. d.

6. Vid beivrandet av fel, förseelser och försummelser i fråga om *uppförande* gäller det först att taga hänsyn till felets och den felandes art. De flesta förseelser, som begås av lärjungarna, härleda sig ur omognad, obetänksamhet eller livlighet, och de kunna i många fall bero på att lärjungarna icke i sina hem fått den fostran och omvårdnad, som varit önskvärd. Sättet att beivra sådana förseelser bör såvitt möjligt stå i direkt sammanhang med själva förseelsen. Om t. ex. några lärjungar vållat oreda och osnygghet i klassrummet, bör det åläggas dem att, innan de lämna skolan för dagen, återställa rummet i tillfredsställande skick. Mera allvarliga fel, såsom oärlighet, förakt för skolans ordning, vårdslöshet med skolans egendom eller övermodig och våldsam behandling av medlärjungar, kunna tyda på brist eller svaghet i karaktären och måste då energiskt och målmedvetet bekämpas. De kunna emellertid även bero på bristande anpassning i skolan eller i hemmiljön eller rent av vara sjukdomssymptom. En varaktig förbättring av lärjungens beteende kan under sådana förhållanden icke åstadkommas, om icke orsaken klarlägges och undanröjes. Av stor betydelse är, att läraren klargör för sig, huruvida han själv genom sitt uppträdande mot lärjungen kan ha givit anledning till dennes olämpliga uppförande. För ett rätt bedömande av lärjungarnas fel och deras orsaker är en icke obetydlig psykologisk insikt nödvändig. Lärarens fortsatta studium av pedagogisk och psykologisk litteratur är ur denna synpunkt betydelse-

fullt. Svårare fall av uppföranderubbningar böra så vitt möjligt hänskjutas till rådgivningsbyrå i uppfostringsfrågor eller till en psykiatriskt utbildad läkare. Då en lärjunge genom sitt uppförande utövar ett uppenbart skadligt inflytande på sina kamrater och rättelse icke på annat sätt kan vinnas, måste anmälan genom skolledningens försorg göras till vederbörande barnavårdsnämnd.

Den vanligaste och lindrigaste strafformen är den muntliga tillrättavisningen. Det kan understundom vara lämpligt att meddela denna inför klassen, i synnerhet om detta kan ske i omedelbar anslutning till förseelsen, men i allmänhet bör den givas lärjungen under enskilt samtal. Tillrättavisningarna skola ges med det allvar och den skärpa, som erfordras, men formen måste alltid vara värdig. Förlöjligande eller föraktfulla yttranden, skymfande eller sårande tillmälen få under inga omständigheter förekomma. Den i umgänget mellan vuxna människor gällande regeln, att en överordnad icke bör ge sin mening eller vilja tillkänna med sådana ord och uttryck, som den underordnade på grund av sin beroendeställning icke kan använda gentemot den överordnade, bör väsentligen äga sin tillämpning även i umgänget mellan lärare och lärjungar.

Vid svårare olydnad eller då en tillrättavisning icke får åsyftad effekt böra andra former av straff tillgripas. En lärjunge, som genom ouppmärksamhet och prat eller på annat sätt stör lektionen och icke låter sig rättas med tillsägelser, kan för en kortare stund utvisas ur klassrummet; en lärjunge, som uppträtt brutalt eller översittaraktigt mot kamrater under en rast på skolgården, kan under en följande rast kvarhållas inom skolan eller förbjudas deltaga i kamraternas lekar, o. s. v. Om kroppsagans lämplighet såsom bestraffningsmedel råda delade meningar. Bland psykologer och barnläkare torde den åsikten vara allmän, att kroppsaga icke bör förekomma i uppfostran. Den anses tillhöra de skrämselmetoder, vilka i regel framkalla sådana känslor som fruktan, hat och illvilja och som därför icke kunna verka i positiv och uppbyggande riktning.

Av synnerligen grannlaga beskaffenhet äro de fall, då lärjungarnas sammanhållning gör det svårt att utreda en sak. I första hand bör läraren härvid vädja till lärjungarnas rättskänsla. I svårartade fall kunna kollektiva bestraffningar, t. ex. inställande av en klassutflykt, visa sig nödvändiga, men i regel måste det anses oriktigt att låta den oskyldige lida med den skyldige, liksom även att straffa den, som erkänt förseelsen, men låta den, som dolt sig bakom klassolidaritetens skydd, komma undan. Det är av mycket stor vikt, att lärjungarna få en rätt uppfattning av solidaritetens innebörd, både dess berättigande och dess begränsning.

Lärjungarna måste alltid behandlas med rättvisa och opartiskhet. Men detta innebär icke, att samma fel under alla förhållanden skall bedömas på samma sätt. Härvid måste synnerlig hänsyn tagas till ålder, kön, individuell läggning, föregående uppträdande, tidigare tillsägelser o. s. v. På de yngre

lärjungarna kan man naturligtvis icke ställa samma fordringar i avseende på stillhet och uppmärksamhet som på de äldre, av vilka man kan kräva större uthållighet, behärskning och koncentrationsförmåga. Det bästa medlet att vidmakthålla uppmärksamheten är under alla förhållanden en intresseväckande undervisning. På en samvetsgrann och känslig lärjunge verkar samma tillsägelse eller bestraffning ojämförligt mycket starkare än på en lärjunge med hårdare eller lättare lynne. I detta hänseende äro i regel flickorna känsligare än gossarna.

7. Vid bedömandet av lärjungarnas *flit* bör stor försiktighet iakttagas. Vad som uppfattas såsom bristande flit kan ofta vara bristande begåvning eller bristande förmåga av koncentration och effektivitet i arbetet. Stor hänsyn måste tagas till lärjungarnas olikartade hemförhållanden. En lärjunge från ett i ekonomiskt avseende mindre väl lottat hem kan vara nödsakad att under sin fritid från skolan deltaga i ett tröttande arbete inom eller utom hemmet. En annan lärjunge har på grund av familjens trångboddhet svårt att ostörd utföra sina hemuppgifter. Utan kännedom om sådana förhållanden är ett rättvist bedömande av lärjungarnas arbetsprestationer icke möjligt. Givetvis måste också vid detta bedömande liksom vid behandlingen av lärjungarna uppmärksamhet ägnas deras hälsotillstånd. Då det finnes anledning misstänka, att brist på intresse för skolarbetet kan bero på kroppsligt svaghetstillstånd, bör samråd ske med hem och läkare. Särskilt under brytningsåren böra hämmande inflytelser på skolarbetet noga observeras.

8. Vitsord för *ordning* skall icke avse sådant, som hör till lärjungarnas uppförande, utan endast det, som ligger i själva ordets betydelse. Fel i detta avseende, som böra beivras, äro t. ex. benägenhet att komma för sent, uppenbar försumlighet med hemuppgifter, vårdslöshet i avseende på klädsel, kroppsvård, hanterande av skolans möbler, av läroböcker och skrivböcker o. s. v. Även då det gäller att bedöma lärjungarnas sätt att hålla ordning, måste hänsyn tagas till de skilda förutsättningar, som olika miljöförhållanden skapa. Naturligtvis kunna emellertid svåra felaktigheter av nyssnämnd art, om de trots upprepade tillsägelser icke rättas, få karaktär av tredska och olydnad och i så fall inverka på uppförandebetyget.

I fråga om såväl uppförande som ordning bör högsta betyget betraktas som normalbetyg. Om såsom sig bör en sänkning av uppförandebetyget skall av lärjungarna uppfattas såsom en mycket allvarlig åtgärd, så bör nedsatt uppförandebetyg, i varje fall lägre betyg än B, i regel givas sparsamt. Däremot ligger det i sakens natur, att sänkning av ordningsbetyg oftare kan ifrågakomma.

B. Undervisningen.

1. Allmänna synpunkter.

Genom kursplanerna bestämmes i huvudsak det stoff, som skall bearbetas i undervisningen. Det ligger emellertid i sakens natur, att undervisningens innehåll varken kan eller bör i detalj anges genom dessa planer. Vid deras tillämpning har läraren en icke obetydlig rörelsefrihet, som ger honom möjlighet att låta personlig läggning och särskilda intressen komma till sin rätt. Erfarenheten visar, att undervisningen ofta mindre bindes av kursplanen än av den använda läroboken. Häri ligger en fara för att kurserna bli mera betungande än vad som avsetts eller är lämpligt. I läroboken har i regel medtagits stoff av större och mindre betydelse, sådant som alla lärjungar böra inlära och kunna förhörsmässigt redovisa, vid sidan av uppgifter och framställningar, som kunna ha sitt stora intresse men icke nödvändigtvis böra ingå i det förhörbara kunskapsstoffet. Det är därför av stor vikt, att läraren både för sig själv och för lärjungarna klargör, vad som ovillkorligen bör inläras, och att han härvid iakttar nödig begränsning. Endast om så sker, kunna lärjungarna bibringas en kärna av fasta kunskaper.

Detta innebär givetvis ej, att en sådan minimikurs skulle utgöra undervisningens hela innehåll. Skolarbetet får under inga förhållanden huvudsakligen bestå i inpluggande och förhör av minneskunskaper. Nödvändigheten av att lärjungarna erhålla en fond av säkra kunskaper får icke undanskymma skolarbetets ojämförligt viktigaste uppgifter: att bidraga till lärjungarnas allsidiga utveckling, att stärka deras omdöme, skärpa deras iakttagelseförmåga och i mån av deras växande mognad skänka dem ökade möjligheter att överblicka, förstå och leva sig in i större sammanhang. Härvid hänger mycket på arbetsmetoderna, men av icke mindre betydelse är lärarens förmåga att ge intresse och liv åt sin framställning icke minst genom att, då så är möjligt, anknyta till lärjungarnas egna erfarenheter, till förhållandena i hembygden eller till aktuella frågor och dagshändelser. En sådan undervisning ställer stora krav icke blott på lärarens framställningsförmåga och omdöme utan även på hans kunskaper. Han måste visserligen väl känna lärobokens framställning, men han bör icke vara så bunden av läroboken, att han endast i andra ordalag meddelar dess innehåll. Ehuru kraven på minneskunskaper hos lärjungarna måste, såsom redan framhållits, begränsas till att omfatta det mest väsentliga av lärokursen, så bör å andra sidan undervisningen berikas av livfulla skildringar med intresseväckande detaljer och upplysningar, som kunna sätta lärjungarnas fantasi i verksamhet och väcka deras lust att ställa frågor och att genom självständigt arbete öka sina kunskaper och färdigheter.

Vad här sagts om undervisningen kan givetvis icke i samma mån gälla

alla ämnen eller alla kursmoment inom ett ämne. I första hand äger det tillämpning på ämnena kristendomskunskap, hembygdskunskap, historia med samhällskunskap, geografi och naturkunnighet samt i fråga om vissa partier av modersmålsundervisningen. Vid undervisningen i matematik är det framför allt av vikt, att läraren klargör för sig, vilka moment som erbjuda lärjungarna större svårigheter, och att han vid genomgången av dessa moment särskilt bemödar sig om en koncis och lättfattlig framställning. I detta ämne liksom i alla de ämnen eller ämnesgrenar, där uppövandet av lärjungarnas färdighet är av väsentlig betydelse, är lärarens uppgift huvudsakligen att lämna erforderliga anvisningar och förklaringar, bereda lärjungarna tillfälle till systematisk inövning och praktisk tillämpning samt med tålamod leda och rätta deras arbete.

Vid början av varje läsår bör läraren noggrant planlägga årets arbete. Klassens kurs uppdelas på lämpligt sätt över de två terminerna, och för varje termin uppdelas stoffet på perioder. Härigenom vinnes möjlighet till jämn arbetstakt, och anhopning av kursmoment vid läsårets slut undvikes. Stor omsorg bör ägnas arbetsordningens uppgörande.

2. Undervisningsmetoderna.

1. I fråga om undervisningssättet bör den enskilde läraren känna sig äga stor frihet. Metoder och tillvägagångssätt kunna och böra icke vara enhetliga och likformiga. Redan de växlande yttre betingelserna för arbetet omöjliggöra detta. De flerklassiga skolformerna ha både sinsemellan och i förhållande till A-skolan skilda metodiska problem, och olikheter i fråga om materiell utrustning skapa skilda förutsättningar och sålunda också skilda former för undervisningen. Men framför allt betingas skillnaderna därav, att arbetssättet till väsentlig del får sin karaktär av lärarens personliga läggning. Ett förfaringssätt, med vilket den ena läraren når utmärkta resultat, lämpar sig icke alltid för en annan lärare. Det kan aldrig vara till fördel för undervisningen att söka tillämpa metoder, vilkas förtjänster man icke inser och uppskattar. Läraren bör emellertid med vaket intresse följa utvecklingen på det metodiska området och gärna pröva nya vägar. Icke minst bör han tillvarataga de uppslag och idéer, till vilka hans egna erfarenheter i skolarbetet kunna ge upphov.

Men om undervisningen kräver hos läraren en förmåga av andlig rörlighet och anpassning, som icke får bindas av något tvång att följa bestämt utformade metoder, så har dock en samlad pedagogisk erfarenhet givit vissa principiella riktlinjer, efter vilka undervisningen i stort sett bör läggas.

2. Gammalt är kravet på *åskådlighet* i undervisningen. Detta krav gäller undervisningen på skolans alla stadier men är givetvis av särskild betydelse vid undervisningen i de lägre klasserna. För att detta krav skall kunna tillgodoses, bör skolan äga ett någorlunda välförsett förråd av *lämplig under-*

visningsmateriel, som flitigt och på rätt sätt bör utnyttjas. Av stor vikt är, att läraren väl känner denna undervisningsmateriel, samt att han vid förberedelsearbetet för lektionerna tänker igenom, vilken materiel som för tillfället lämpligen bör tagas i bruk, och ser till, att denna materiel befinner sig i användbart skick. Även om undervisningsmaterielen i övrigt någon gång skulle vara knapp, äger klassrummet alltid det för en åskådlig undervisning oumbärligaste hjälpmedlet: den *svarta tavlan.* Denna bör användas icke blott av lärjungarna vid deras skriv- och räkneövningar utan även flitigt av läraren vid den muntliga undervisningen i skilda ämnen. Genom en enkel teckning på tavlan kan ett sammanhang eller en företeelse ofta snabbare och riktigare klargöras än genom många ord och förklaringar. Termer och uttryck, som lärjungarna böra inlära, fästa sig lättare och varaktigare i minnet, om de icke endast nämnas utan samtidigt även skrivas på tavlan. Särskilda anvisningar rörande undervisningsmaterielen och dess vård återfinnas i det följande.

3. Genom användandet av planscher och bilder, särskilt ljusbilder, samt diagram främjas undervisningens åskådlighet. På ett effektivt och värdefullt sätt kan undervisningen i vissa kursmoment göras åskådlig, om förutsättningar finnas för *filmvisning* i skolan. Den levande bilden har en särskild förmåga att väcka lärjungarnas intresse och hålla deras uppmärksamhet vaken. Filmundervisningen måste emellertid alltid anordnas efter en för varje särskilt fall väl genomtänkt plan, om den skall kunna skänka lärjungarna varaktiga kunskaper. I ett särskilt avsnitt lämnas i det följande närmare anvisningar för denna undervisning.

4. I detta sammanhang torde ett par ord böra sägas även om *undervisningsutflykter.* Dessa böra anordnas dels i anslutning till hembygds-, geografi- och naturkunnighetsundervisningen, dels i samband med undervisningen i historia med samhällskunskap och vid den vägledning i yrkesvalsfrågor, som meddelas särskilt i skolans högsta klass, och böra omfatta även museibesök, där så låter sig göra. I de lägsta klasserna bör i allmänhet en tid, motsvarande en eller ett par lektioner, vara tillräcklig för en undervisningsutflykt. I de högre klasserna torde en halv eller någon gång en hel läsdag erfordras för detta ändamål. En eller annan av de till friluftsverksamhet anslagna dagarna kan, om så befinnes lämpligt, härvid tagas i anspråk. I samband med planläggningen av en undervisningsutflykt bör läraren genom besök på den eller de platser, till vilka färden skall ställas, eller på annat sätt förvissa sig om, att de iakttagelser, som han avser, att lärjungarna skola göra, verkligen kunna göras vid tillfället för utflykten. Ändamålet med utflykten bör på förhand meddelas avdelningen, och sina under utflykten gjorda erfarenheter och iakttagelser böra lärjungarna senare i skolarbetet i en eller annan form få redovisa.

5. Den ännu allmännast förekommande arbetsformen, då det gäller skolans undervisning i läroämnen, kännetecknas av *»fråge- och svar»-metoden.*

Denna metod har sina obestridliga förtjänster. Genom frågorna kan en skicklig lärare leda lärjungarnas tankar mot ett bestämt mål och hålla deras intresse vaket. Då metoden begagnas mera i undervisande än förhörande syfte, bör den givas formen av ett utredande och förklarande samtal mellan lärare och lärjungar. Även lärjungarna böra sålunda få tillfälle att ställa frågor och att meddela egna erfarenheter och reflexioner. Men metoden har också sin givna plats vid kontrollen av lärjungarnas kunskaper. Förhör böra emellertid ej förekomma varje lektion, och de böra ej upptaga en större del av lektionen. Läraren bör alltid hålla klart för sig, att hans främsta uppgift är att undervisa och handleda och icke att förhöra. Vid förhören böra frågorna i allmänhet icke formuleras så, att de kräva endast korta och enstaviga svar. Redan tidigt böra lärjungarna övas i att lämna mera sammanhängande redogörelser och framställningar. Utan småaktigt rättande av uttryckssätten bör läraren härvid söka vänja lärjungarna vid att använda ett vårdat och naturligt talspråk.

6. »Fråge- och svar»-metoden är i huvudsak användbar, endast då undervisningen bedrives i form av *klassundervisning*. Kännetecknande för denna undervisningsform är, att samma kursmoment samtidigt genomgås med klassens samtliga lärjungar. Stora krav ställas härvid på lärarens kunnighet och goda omdöme. Lärjungarnas uppmärksamhet måste oavbrutet hållas fången. Vad som för flertalet lärjungar vållar svårigheter måste ingående belysas och klargöras, de bättre utrustade måste tillräckligt sysselsättas och de svagare få icke lämnas efter. Denna undervisningsform har sitt berättigande, då det gäller att genomgå mera väsentliga och för hela klassen nya kursmoment, t. ex. vid införandet av ett nytt räknesätt under matematikundervisningen och vid nybörjarundervisningen i ett främmande språk. Men såväl klassundervisningen som »fråge- och svar»-metoden har också sina bestämda olägenheter. Lektionerna få gärna en schablonmässig prägel. Lärjungarna sporras icke till självverksamhet och arbetssättet ger ej utrymme för samarbete dem emellan. Hänsyn kan icke i nämnvärd grad tagas till lärjungarnas individuella egenart, studieförutsättningar och intressen. Klassundervisningen har därför så småningom i allt större utsträckning kombinerats med andra undervisningsformer.

7. Arbetet i skolan bör såvitt möjligt anordnas på sådant sätt, att det blir ur lärjungarnas synpunkt intressebetonat. Härför kräves, att lärjungarnas initiativ och naturliga verksamhetslust tagas i anspråk. Kännetecknande för s. k. arbetsskolemetoder är, att de direkt taga sikte på att främja *lärjungarnas självverksamhet*. Där så är möjligt, bör lärjungen själv få vara med om att bestämma uppgiften och uppgöra planen för dess lösning. Detta förutsätter en mera individualiserande undervisning, i det att hänsyn måste tagas till de enskilda lärjungarnas förutsättningar och intressen. Sådana arbetsmetoder torde allmänt tillämpas vid undervisningen i slöjd och i stor utsträckning vid undervisningen i teckning. Överhuvud taget ge de sig på

ett naturligt sätt vid undervisningen i praktiskt betonade ämnen liksom vid lärjungelaborationer i naturvetenskapliga ämnen. Men även i övriga ämnen kunna och böra de i icke ringa omfattning tillämpas. Detta sker också, t. ex. då lärjungarna utarbeta föredrag eller uppsatser över förelagda eller självvalda ämnen eller då en lärjunge i samråd med läraren och med hans stöd, i den mån så erfordras, åtager sig uppgifter vid sidan av den egentliga kursen. Genom muntliga redogörelser kan resultatet av lärjungarnas individuella arbete tillgodogöras i den gemensamma undervisningen. Lärjungarna böra lämpligen i vissa fall få samla sina på egen hand i skolan eller i hemmet utförda arbetsuppgifter i en enkel arbetsbok. I en sådan bok, där teckningar och små uppsatser över ämnen av historisk, geografisk och biologisk art eller korta, kanske illustrerade redogörelser för iakttagelser från olika områden införas, se lärjungarna ett påtagligt resultat av sitt arbete, och detta stimulerar deras intresse. Arbetsboken tjänar bäst sitt syfte, om den utgöres av en vanlig skrivbok eller ännu hellre av lösa blad, insatta i en pärm. Varje utförd uppgift bör givetvis granskas av läraren, men de nödvändiga rättelserna böra lärjungarna själva efter lärarens anvisningar få införa. Även om lärjungarna böra lämnas stor frihet vid valet av uppgifter för arbetsboken, så måste läraren naturligtvis tillse, att arbetet verkligen kommer att tjäna undervisningen. Ett häfte med planlöst inklistrade bilder och tidningsurklipp är icke att betrakta såsom en arbetsbok.

Självständigt lärjungearbete är icke lika lätt att anordna inom alla ämnen. I det hela torde t. ex. ämnena matematik, geografi och naturkunnighet bättre lämpa sig härför än exempelvis ämnena kristendomskunskap och historia. Men i fråga om alla ämnen gäller, att i varje fall vissa moment kunna lämnas till individuellt arbete. Läraren bör pröva sig fram till erfarenhet om i vilken utsträckning detta lämpligen kan ske. I vissa fall kan det vara ändamålsenligt, att det individuella arbetet sträcker sig i följd över några av ämnets lektionstimmar. Stundom kunna vissa lärjungar få arbeta individuellt, under det att läraren undervisar en annan del av klassen. Lärjungar, som visa sig ha förutsättningar för ett mera självständigt arbete, kunna erhålla i uppgift att på egen hand under en bestämd tidsperiod inhämta vissa något större partier av kursen, varvid läraren emellertid bör hålla sig underrättad om arbetets gång och söka tillse, att lärjungen fördelar arbetet någorlunda jämnt på den överenskomna tidsperiodens dagar eller veckor.

Särskilt i skolformer med flerklassiga läraravdelningar är det nödvändigt, att man söker sig fram till arbetsmetoder, som genom planmässiga s. k. tysta övningar främja en på lärjungarnas självverksamhet grundad kunskapstillägnelse. Genom att klassundervisningen på lämpligt sätt förenas med individuella arbetsuppgifter, kunna studiebegåvade lärjungar i B-skolorna uppnå arbetsresultat, som väl uthärda en jämförelse med dem i A-skolor.

Det säger sig självt, att varje form av individuellt arbete kräver en noggrann kontroll. Läraren måste förvissa sig om, att lärjungarna förstått och väl inhämtat de delar av kursen, som varit föremål för deras självständiga arbete.

Genom arbetsskolemetoder kan också kollektivt arbete främjas. Några lärjungar kunna gemensamt fullgöra en uppgift antingen så, att de hjälpa varandra, t. ex. vid utförandet av en laborationsuppgift, eller så, att varje lärjunge utför en del av uppgiften, varefter resultaten gemensamt samarbetas. Vid anordnandet av ett dylikt grupparbete erfordras i regel, att läraren under samtal med lärjungarna noggrant förbereder uppgiften och i erforderlig mån biträder lärjungarna med arbetets organiserande.

Att vid undervisningen genomgående tillämpa ett visst metodiskt system är icke tillrådligt. Om klassundervisningen, alltför ensidigt tillämpad, kan verka förlamande på lärjungarnas aktivitet, så kan å andra sidan en konsekvent genomförd individuell undervisning eller gruppundervisning lätt medföra, att väsentliga luckor uppstå i lärjungarnas kunskaper. Vad särskilt matematikundervisningen beträffar, får icke förbises vikten av att läraren genomgår de nya momenten och att lärjungarna sålunda erhålla tillräcklig ledning. Ur arbetsekonomisk synpunkt är det icke minst i flerklassiga läraravdelningar nödvändigt, att genomgången om möjligt kan ske gemensamt med en klass eller en grupp av lärjungar. Omväxling i arbetssättet bidrager också till att hålla lärjungarnas intresse vaket. I varje särskilt sammanhang bör den metod tillämpas, som faller sig mest naturlig. Men arbetsskolans princip: lärjungarnas aktiva deltagande i arbetet, bör alltid vara vägledande för läraren i hans undervisning och vid hans val av arbetsformer.

8. I fråga om de yngre lärjungarna med deras mindre förmåga av uthållighet är omväxlingen mellan olika ämnen på arbetsordningen ägnad att motverka trötthet och därav följande intresselöshet. Däremot är det önskvärt, att man i de högre klasserna söker begränsa antalet samtidigt lästa ämnen genom en lämpligt anordnad *periodläsning*. Sålunda böra, såsom i anvisningarna till ämnena geografi och naturkunnighet angives, på timplanen upptagna timmar för dessa ämnen under vissa tider av läsåret användas uteslutande för undervisning i ett av ämnena. Även i andra fall kan ett dylikt utbyte av timmar med fördel göras. Likaså kan det vara lämpligt att, om också mera tillfälligt, göra utbyten av timmar mellan de skilda ämnesgrenarna i modersmålet. Man bör emellertid alltid tillse, att de olika ämnena eller ämnesgrenarna i det hela under läsåret erhålla den tid, som enligt timplanen tillkommer dem. Perioderna böra i allmänhet ej omfatta mera än högst fyra veckor. En plan för periodläsningen bör uppgöras och kunna företes.

9. I hembygdsundervisningen är *den samlade undervisningens* princip genomförd. Undervisningen samlas här omkring sådana uppgifter som

»Hemmet», »Vår föda», »Våra kläder», »Årstiderna». Överhuvud taget böra de olika skolämnena särskilt i de första klasserna ej hållas strängt skilda från varandra vid undervisningen. Såväl läroämnena som övningsämnena böra lämna sina bidrag till den samlade undervisningen. Arbetsplanen måste emellertid uppgöras så, att det kunskapsstoff, som skall meddelas under läsåret, blir i huvudsak genomgånget och framför allt så, att för lärjungarnas övning i läsning, skrivning och räkning anslås den på timplanen härför upptagna tiden. I de högre klasserna är en samlad undervisning i egentlig mening svårare att anordna, och ett konsekvent genomförande av denna princip vid undervisningen ställer här mycket stora krav på läraren. Det är emellertid alltid av största betydelse, att de olika ämnena i undervisningen så långt möjligt förbindas med och stödja varandra. Då samma eller närbesläktade moment ingå i kurserna för skilda ämnen, bör sålunda noga övervägas, i vilka sammanhang dessa moment lämpligen i första hand böra behandlas och hur sammanhållningen av lärostoffet lämpligast skall kunna befordras. I de fall, då klassläraren icke ensam har hand om undervisningen i sin klass, är det av vikt, att de i klassen undervisande lärarna i detta hänseende rådgöra med varandra och överenskomma om en lämplig fördelning av arbetsuppgifterna.

10. Ett villkor för lärjungarnas självverksamhet i skolarbetet är, att de lära sig rätt använda böcker och att deras intresse för läsning på egen hand väckes och utvecklas. Varje skola bör därför äga ett så vitt möjligt välförsett *skolbibliotek*. I små skolor kan det vara lämpligt, att skolans boksamling inrymmes i samma lokal som övrig undervisningsmateriel eller i klassrummet, men i skolor med flera läraravdelningar och större boksamlingar bör biblioteket erhålla ett särskilt rum med ändamålsenlig utrustning. Skolbiblioteket bör innehålla för lärjungar på olika åldersstadier lämplig litteratur. Där böra finnas goda barn- och ungdomsböcker av litterärt värde samt lämplig facklitteratur för undervisningen i olika ämnen, icke minst sådan litteratur, som erfordras för kursen i modersmålet. Även bilderböcker och illustrerade sagoböcker för de yngsta lärjungarna böra ingå i ett välordnat skolbibliotek. Inom skolan bör finnas tillgång till uppslagsböcker och andra referensböcker att användas vid undervisningen.

I skolor med större boksamlingar organiseras biblioteket med dels ett för hela skolan gemensamt lärjungebibliotek, dels särskilda klassbibliotek. De sistnämnda sammansättas efter de skilda klassernas åldersstadier och lärokurser samt placeras i klassrummen, så att böckerna kunna omedelbart utnyttjas vid undervisningen. Det gemensamma biblioteket bör hållas öppet för utlåning åtminstone två gånger i veckan. Särskilda läsaftnar anordnas, då så befinnes lämpligt. I små skolor kan hela bokbeståndet uppdelas i klassbibliotek. I landsbygdsdistrikt med flera skolor kan det vara lämpligt att delvis anordna skolbiblioteket såsom ambulatoriskt.

Skolbiblioteket bör planmässigt utnyttjas såväl i undervisningen som för tillgodoseendet av lärjungarnas individuella intressen. Biblioteket bör icke blott tjäna undervisningen i modersmålet i enlighet med anvisningarna till kursplanen för detta ämne utan även så långt möjligt utnyttjas även för undervisningen i övrigt.

Klassläraren och bibliotekarien böra söka intressera lärjungarna för god litteratur och för utnyttjande av skolbiblioteket. Bibliotekarien kan genom utställningar av nyförvärv, bokreklam och utsändande av bokförteckningar till klasserna eller på annat sätt fästa uppmärksamheten på skolans boktillgångar samt genom lämplig katalogisering och uppställning underlätta deras användning. I anslutning till visning av film, skolradiolektioner, gemensamma underhållningstimmar, särskilda föredrag och firande av högtidsdagar böra, då så kan ske, anvisningar lämnas på i sammanhanget aktuell litteratur i skolbiblioteket. Även genom att i anslutning till skolans kurser utarbeta arbetskort med hänvisning till innehållet i tillgänglig facklitteratur kan bibliotekarien eller klassläraren underlätta lärjungarnas individuella arbete.

I skolor med särskilt biblioteksrum böra såväl lektionerna i bokkunskap som vissa andra lektioner, under vilka lärjungarna arbeta med individuella uppgifter eller samarbeta i grupper och behöva tillgång till litteratur, förläggas till skolbiblioteket.

Målet för undervisningen i anslutning till skolbiblioteket är, att lärjungarna då de lämna skolan ha intresse för bildande läsning och förutsättningar att på egen hand tillägna sig kunskaper ur böcker, samt att de lärt sig värdesätta och utnyttja de förmåner, som de allmänna biblioteken erbjuda.

11. Av stort värde såväl för undervisningen som för skollivet i övrigt äro *skolradions utsändningar,* om de på rätt sätt utnyttjas. För stora kretsar av vårt folk har radion såsom bildningsförmedlare mycket stor betydelse. Det måste därför anses tillhöra skolans uppgifter att med utnyttjande av skolradion vänja de unga vid ett aktivt radiolyssnande, som kan skänka icke blott tillfällig förströelse och underhållning utan också kunskaper. Skolradion bereder lärjungarna även i de mest avsides belägna skolor möjlighet att under skolarbetet få lyssna till andra röster än lärarens. Den kan skänka dem nya, stimulerande intryck och bidraga till att vidga deras andliga horisont. Skall den till skolradiosändningarna knutna undervisningen leda till önskvärt resultat, så måste den väl planläggas och utformas på ett metodiskt riktigt sätt. Det gäller att välja för klasstadiet lämpliga program, att förbereda avlyssnandet, att inrikta lärjungarnas uppmärksamhet på det väsentliga och att i den följande undervisningen befästa de kunskaper och intryck, som förmedlats genom utsändningen. Närmare anvisningar för skolradions utnyttjande meddelas i ett följande avsnitt.

3. Några särskilda undervisningsmoment.

Vissa av de undervisningsmoment, som äro av särskild betydelse för lärjungarnas fostran, äro av den art, att vart och ett av dem bör behandlas i olika sammanhang och i samband med undervisningen i flera av skolans läroämnen. Det är härvid av vikt, å ena sidan att behandlingen i åtminstone *något* sammanhang göres så fullständig och utförlig, att lärjungarna erhålla säkra kunskaper och ett bestämt intryck av sakens vikt, å andra sidan att de tillfällen, som eljest erbjuda sig att i fostrande syfte beröra dessa moment, icke lämnas outnyttjade. De moment, som här i första hand avses, äro *sexualundervisningen,* undervisningen om *alkoholens natur och verkningar,* om *betydelsen av sparsamhet och ekonomiskt ansvar,* om det *rätta sättet att umgås med naturen, trafikundervisningen* samt *yrkesvägledningen.* För sexualundervisningen gälla särskilda av skolöverstyrelsen utfärdade anvisningar, och frågan om denna undervisning beröres därjämte i anvisningarna till kursplanerna för ämnena hembygdskunskap och naturkunnighet. De övriga momenten äro upptagna i anvisningarna till kursplanerna för de olika ämnen, med vilka de närmast höra samman. Här skola endast några mera allmänna synpunkter framhållas.

1. Undervisningen om *de rusgivande ämnenas natur och verkningar* skall vara saklig, vederhäftig och objektiv samt neutral i religiöst och politiskt avseende. Med iakttagande härav må läraren dock kunna behandla även nykterhetspolitiska frågor och för de unga framhålla betydelsen av personlig avhållsamhet från de alkoholhaltiga dryckerna. Oförsiktiga omdömen om olika åsikter rörande vägarna att förhindra missbruk av de rusgivande dryckerna böra undvikas. Däremot bör med eftertryck framhållas, att ett sådant missbruk är ett ont, som med hänsyn såväl till individ som till samhälle med all makt måste motverkas, och att ingen skarp gräns finnes mellan bruk och missbruk. Det bör framhållas, att bruket, i synnerhet om det börjar i ungdomsåren, lätt kan leda till missbruk, och att personlig avhållsamhet är den tryggaste vägen för den enskilde.

Den egentliga undervisningen om alkoholdryckerna innesluter två moment: alkoholens inverkan på individen och dess skadeverkningar i samhället. Det första momentet hör naturkunnighetsundervisningen till och bör anknytas dels till undervisningen om människokroppen, dels till undervisningen i hälsolära. Framställningen, vid vilken tillgänglig undervisningsmateriel bör användas, bör ges en naturvetenskapligt objektiv karaktär. Så långt möjligt böra lärjungarna själva få draga slutsatserna. Av betydelse är, att frågan om alkohol och idrott beröres i detta sammanhang. Det andra momentet, alkoholens roll i samhället, behandlas vid undervisningen i samhällskunskap i klasserna 7 och 8 enligt anvisningarna i kursplanen. Framställningen bör här särskilt inriktas på betonandet av den enskildes ansvar såsom familjemedlem och samhällsmedlem.

Genom att undervisningen koncentreras huvudsakligen till de nu nämnda ämnena och klasstadierna torde kunna vinnas, att ämnet får en grundligare behandling och att dess betydelse klart framstår för lärjungarna. I många andra sammanhang erbjuda sig emellertid tillfällen att rikta lärjungarnas uppmärksamhet på nykterhetsfrågan. Dessa tillfällen, som särskilt yppa sig vid kristendomsundervisningen, hembygdsundervisningen och undervisningen i hemkunskap, böra givetvis väl tillvaratagas.

2. Såväl vid den teoretiska undervisningen som på praktisk väg kan skolan göra en betydelsefull insats för ungdomens fostran till *sparsamhet och omtanke i ekonomiska angelägenheter.* Uppmärksamhet bör ägnas häråt, så ofta tillfälle därtill osökt erbjuder sig i samband med undervisningen i övrigt. Den mera sammanhängande och planmässiga sparsamhetsundervisningen skall förbindas med ämnena bokföring med hemekonomi och hemkunskap enligt anvisningarna till kursplanerna för dessa ämnen. Emellertid ingå vissa moment av denna undervisning i kursen för ämnena hembygdskunskap och samhällskunskap, och sparsamhetsundervisningen bör också stödjas genom matematikundervisningen, där särskilt kursen för åttonde klassen erbjuder goda tillfällen att för lärjungarna klargöra sparverksamhetens betydelse för individ och samhälle. Skolsparverksamheten bör stödjas och uppmuntras, och skolan och lärarna böra, i vad på dem ankommer, söka befrämja och utveckla ett gott samarbete under lämpliga och effektiva former med vederbörande bankinrättningar.

3. I anvisningarna till kursplanerna för ämnena hembygdskunskap och naturkunnighet erinras om vikten av att *lärjungarnas sinne för naturens skönhet* väckes och utvecklas samt om betydelsen av att de vänjas vid aktsamhet och hänsyn i sitt förhållande till djur och växter. I samband med studieutflykterna och under friluftsverksamheten givas många tillfällen till en undervisning med detta syfte. Särskilt i omgivningarna till större samhällen kan läraren ofta få tillfällen att visa lärjungarna de förargelseväckande spåren av vårdslöshet och bristande hänsyn i människors umgänge med naturen. Icke minst vid sådana tillfällen bör framhållas, att den rätt, som tillkommer en och var att fritt ströva omkring i skog och mark, medför allas gemensamma ansvar för naturens vård. Lärjungarna böra också få veta, att skadegörelse i naturen liksom misshandel av djur kan beivras enligt lag och medföra straff. Likaså böra de få någon kännedom om de lagbestämmelser, som gälla för jakt och fiske. Men framför allt bör läraren söka väcka deras känsla för den glädje och det intresse, som äro förbundna med iakttagelser av det rika och skiftande livet i en orörd natur.

4. *Trafikundervisningen* har till ändamål att bibringa lärjungarna kännedom om de viktigaste trafikreglerna samt särskilt att giva dem råd och anvisningar rörande de försiktighetsmått, gående och cyklande böra iakttaga till förekommande av trafikolyckor.

Trafikundervisningen skall, såvitt möjligt är, meddelas i samband med

andra undervisningsmoment och med iakttagande av lämplig koncentration. Ämnena hembygdskunskap, samhällskunskap och gymnastik erbjuda naturliga anknytningar för denna undervisning, som i de fall, då möjligheter därtill finnas, bör kompletteras och stödjas genom visning av för ändamålet särskilt utarbetade filmer, avsedda att belysa den praktiska tillämpningen av givna regler.

Den mera koncentrerade och planmässiga trafikundervisningen meddelas i samband med undervisningen i ämnet gymnastik med lek och idrott samt under friluftsverksamheten. Såsom av anvisningarna till de särskilda ämnenas kursplaner framgår, böra trafikfrågorna emellertid också beröras vid hembygdsundervisningen och vid undervisningen i samhällskunskap.

I viss mån måste undervisningen till innehåll och omfattning lämpas efter de lokala förhållandena, men de viktigaste av de allmänna för trafiken gällande reglerna och föreskrifterna böra alla lärjungar så tidigt som möjligt lära känna. I en för undervisningen uppgjord plan bör angivas, vad som i de olika klasserna särskilt bör inpräglas och övas. Av synnerlig vikt är att lärjungarna få ofta återkommande tillfällen att under lärarens kontroll i praktiken tillämpa trafikreglerna. Till en början kunna sådana övningar förläggas till skolgården, där man på lämpligt sätt kan markera en gatu- eller vägkorsning, vid vilken olika trafiksituationer anordnas. Under friluftsverksamheten och studieutflykterna givas många tillfällen till iakttagelser och till mera verklighetsbetonade övningar. En eller annan gång kan en utflykt särskilt för detta ändamål anordnas. Vid trafikundervisningen i skolan är det lämpligt att emellanåt taga en tidningsnotis om en inträffad trafikolycka till utgångspunkt för en diskussion.

Till stöd för undervisningen bör läraren ha till sitt förfogande enkel och ändamålsenlig materiel, t. ex. vägtrafikmärken, som lärjungarna lämpligen kunna få till uppgift att tillverka vid slöjdundervisningen.

Genom trafikundervisningen böra lärjungarna framför allt läras att taga hänsyn till medtrafikanter och vänjas vid att varsamt färdas på gator och vägar.

5. Den egentliga *yrkesvägledningen*, bestående av en mera systematisk yrkes- och anlagsorientering, bör förekomma huvudsakligen i samband med undervisningen i samhällskunskap i folkskolans åttonde klass eller i fortsättningsskolan. I anvisningarna till ämnet historia med samhällskunskap i folkskolan och till ämnet medborgarkunskap i fortsättningsskolan upptages därför frågan om yrkesvägledningen under lärjungarnas sista obligatoriska skolår till närmare behandling.

Emellertid är det av vikt, att lärjungarna även tidigare under skoltiden i lämpliga sammanhang erhålla en förberedande yrkesvägledning. Detta bör tillgå så, att man inom olika ämnen inför arbetsuppfostrande och yrkesorienterande undervisningsmoment. Inom ramen av kursplanen för flertalet av folkskolans ämnen kan denna förberedande yrkesvägledning förekomma.

Vid tal- och läsövningar, vid undervisningen i hembygdskunskap, naturkunnighet och geografi samt historia erbjuda sig ofta tillfällen att ta upp frågor angående olika yrken och näringsgrenar och därvid lämna upplysningar och meddelanden i allmänt yrkesorienterande syfte. Vid matematikundervisningen böra enligt anvisningarna för detta ämne sådana tillämpningsuppgifter väljas, vilka på ett naturligt sätt anknyta till det dagliga livets förhållanden. Därvid kunna i viss utsträckning sådana tillämpningsuppgifter givas, som rikta uppmärksamheten på yrkesvalsfrågor. Under lektionerna i slöjd, teckning, trädgårdsskötsel, hemkunskap med hushållsgöromål samt gymnastik yppa sig många tillfällen, då det faller sig naturligt att med lärjungarna diskutera olika yrkesgrenar och nödvändigheten av att var och en före det framtida yrkesvalet försöker komma underfund med sina speciella anlag och intressen. Vissa särdrag och personlighetstendenser komma ej sällan till synes hos lärjungarna långt före puberteten. Redan på ett tidigt stadium bör därför läraren notera sina iakttagelser beträffande de enskilda lärjungarna. På grund av lärjungarnas åldersstadium bör man emellertid i regel vid den förberedande yrkesvägledningen icke gå in på frågan om mera personliga yrkesvalsproblem. Detta bör i allmänhet ske först i åttonde klassen eller fortsättningsskolan.

I klass, från vilken övergång ifrågakommer till linjer eller skolor med mera teoretiskt betonad undervisning, uppstår en för yrkesvalet och yrkesvägledningen betydelsefull valsituation, redan innan lärjungarna uppnått den ålder och den klass, då en mera effektiv yrkesvägledning kan sätta in. Det är av vikt, att läraren, då frågan om sådan övergång blir aktuell för lärjungarna, klargör för dem, vilka olika utbildningsmöjligheter som stå dem till buds och vad de skilda bildningsvägarna kräva i fråga om anlag och studieintressen. Då bestämda skäl finnas att antaga, att en lärjunge saknar förutsättningar för studier på en teoretiskt betonad bildningslinje, bör läraren utan tvekan avråda från övergång till en sådan linje.

Vid yrkesvägledningen bör kontakt sökas med lärjungarnas målsmän. I enskilda fall kan detta ske genom personliga samtal, men målsmännen böra också en och annan gång inbjudas till föräldramöten för överläggningar i yrkesvalsfrågorna. Dessa överläggningar böra om möjligt inledas med ett orienterande föredrag helst av en skolan utomstående person med praktisk erfarenhet på området, t. ex. en representant för den offentliga arbetsförmedlingen. Läraren bör också i övrigt vid sin verksamhet i här berörda avseenden samverka med ortens arbetsförmedling, där sådan finnes anordnad.

4. Hemuppgifter.

Lärjungarnas arbete skall i huvudsak utföras under lektionerna i skolan. Under den första terminen böra hemuppgifter överhuvud taget icke före-

komma. Då de sedan så småningom införas i arbetet, bör detta ske med stor varsamhet. Till en början böra hemuppgifter givas endast en eller ett par gånger i veckan, och de böra vara så enkla, att lärjungarna kunna utföra dem utan svårighet och utan större tidsutdräkt. Genom att någon gång låta lärjungarna på egen hand i skolan utföra en uppgift av samma art och omfattning som en tillämnad hemuppgift kan läraren såväl på lägre som på högre stadier i skolan erhålla vägledning vid bedömandet av hemuppgifternas lämplighet. Härvid kan läraren också få tillfälle att ge lärjungarna råd och anvisningar om lämpligaste sättet att fullgöra en hemuppgift. Vid bedömandet av det sätt, på vilket lärjungarna fullgöra sina hemuppgifter, måste hänsyn tagas även till deras skiftande möjligheter att ostört arbeta i sina hem.

Hemarbetet kan bestå antingen i fullföljandet av en arbetsuppgift, som lärjungarna påbörjat i skolan, eller, då det gäller ämnen eller ämnesmoment, som huvudsakligen kräva uppövandet av lärjungarnas färdighet, i fortsatt övning att utföra redan inlärda tillvägagångssätt. I varje fall måste hemuppgifterna vara på lämpligt sätt förberedda i skolan. Denna förberedelse bör så vitt möjligt vara av sådan art, att lärjungarna få intresse för uppgiften och — särskilt i de högre klasserna — möjligheter att på ett mera självständigt sätt utföra den. Förberedelsen bör icke vara så detaljerad, att uppgiftens fullgörande icke ställer några krav på lärjungarnas omdöme och förmåga av initiativ. Å andra sidan måste den vara så ingående, att alla sådana svårigheter undanröjas, vilka lärjungarna icke kunna på egen hand bemästra. Lärjungarna skola vänjas vid att, så snart de icke förstå en sak, anmäla detta, så att den kan bli ordentligt utredd.

Det bör tillses, att hemarbetet lämpligt fördelas på de olika dagarna. Häröver bör klassläraren noggrant vaka i de fall, då även andra lärare undervisa i klassen. Lärjungar, som deltagit i en längre utfärd eller av giltig anledning, t. ex. genom en skolfest, varit upptagna en afton, böra bliva befriade från hemarbetet till följande dag. Till måndag och dag efter helgdag få hemuppgifter icke givas lärjungarna. Det är av vikt, att lärjungarna kunna känna sig helt befriade från skoluppgifter till dessa dagar.

5. Kontroll, betyg och flyttning.

1. Kontrollen av lärjungarnas arbetsresultat är en maktpåliggande uppgift för läraren. Det gäller att tillse, att luckor och ojämnheter icke uppstå i lärjungarnas kunskapsförråd. Särskilt då en lärjunge varit frånvarande från skolan, bör läraren tillse, att vad som genomgåtts under frånvaron såvitt möjligt inhämtas, och därvid ge lärjungen erforderlig hjälp. Denna kontroll kan ske under olika former, genom förhör, redogörelser och föredrag av lärjungarna eller genom skriftligen framlagda arbetsresultat. Så vitt möjligt böra förhören hållas i samtalsform, varvid lärjungarna böra få

tillfälle att även lämna sammanhängande redogörelser. Kraven på svarens form och fullständighet måste givetvis anpassas efter lärjungarnas ålder och utvecklingsgrad. Skriftliga förhör, vid vilka lärjungarna ha att i kortfattade svar redovisa minneskunskaper, böra endast undantagsvis förekomma.

2. För trivseln i arbetet, för arbetslusten och för den rätta anspänningen av krafterna är det av stor betydelse, att läraren ägnar mycken uppmärksamhet och omsorg åt sin uppgift att på ett objektivt och rättvist sätt värdesätta lärjungarnas prestationer. Även med hänsyn till den betydelse, som betygen ha för lärjungarna vid övergång till andra skolor liksom vid deras inträde i arbetslivet utanför skolan, äro rättvisa och likformighet vid bedömandet av lärjungarnas kunskaper av största vikt. God ledning vid betygssättningen giva de av skolöverstyrelsen för detta ändamål utfärdade anvisningarna. I den mån standardiserade prov finnas tillgängliga, böra dessa komma till användning. Genom sådana prov kan läraren vinna en uppfattning om klassens allmänna kunskapsståndpunkt i det ifrågavarande ämnet och sålunda erhålla ledning vid bestämmandet av betygsskalan. Däremot böra de standardiserade proven icke i högre grad än andra prov få vara avgörande för de enskilda lärjungarnas betyg i förhållande till kamraternas. De böra således icke tillmätas betydelsen av examensprov.

3. Avgörandet i fråga om lärjunges flyttning till högre klass blir i varje särskilt fall i hög grad beroende av lärarens bedömande. Härvid bör lärjungens möjlighet att följa undervisningen i den högre klassen vara utslagsgivande. Om en skötsam lärjunge, som visat sig eljest på ett tillfredsställande sätt kunna tillgodogöra sig undervisningen, på grund av sjukdom eller av annan giltig orsak icke kunnat deltaga så regelbundet i skolarbetet, att han till fullo inhämtat kursen, så bör hänsyn tagas till denna omständighet vid bedömandet av frågan om hans flyttning. Å andra sidan bör en lärjunge, som försummat arbetet och genom slarv och likgiltighet blivit efter och därför har genomgående svaga kunskaper, icke flyttas, även om han erhållit endast ett eller två underbetyg. De lärjungar, som icke flyttats, skola beredas tillfälle att undergå flyttningsprövning vid höstterminens början.

6. Friluftsverksamheten.

Syftet med den föreskrivna friluftsverksamheten i folkskolan är dels att bereda lärjungarna rekreation och omväxling i det dagliga arbetet genom idrottslig verksamhet, studieutflykter o. d., dels att vänja dem vid ett vårdat uppträdande och i övrigt påverka deras personlighetsfostran samt — särskilt i fråga om städernas och de större samhällenas skolungdom — att erbjuda dem lämpliga tillfällen att komma i närmare kontakt med livet utanför skolan och lära känna natur, folk och arbetsliv.

Även om friluftsverksamheten i huvudsak bör omfatta lekar och idrottsövningar av skilda slag, så bör dock annan lämplig verksamhet (jordbruks-

och skogsvårdsarbeten m. m.), där sådan under lärares ledning kan anordnas, icke vara helt utesluten. En eller annan dag kan, såsom i det föregående framhållits, användas för studieutflykter.

Friluftsverksamheten bör ordnas så, att om möjligt alla lärjungar kunna deltaga. Noga måste dock tillses, att de fysiskt svagare icke deltaga i övningar eller erhålla uppgifter, som äro för dem alltför ansträngande eller eljest olämpliga. Läraren måste ovillkorligen efter en utflykt eller en orienteringsövning eller vid hemkomsten från idrottsplatsen eller badplatsen tillse, att ingen lärjunge saknas. Vid otjänlig väderlek bör friluftsverksamhet icke förekomma.

I fråga om plan för friluftsverksamheten, dess fördelning på hel- och halvdagar m. m. och beträffande de övningar av idrottslig art, som lämpligen kunna förekomma, hänvisas till av skolöverstyrelsen utfärdade särskilda anvisningar.

7. Allmänna anvisningar rörande undervisningen i B-skolor.

1. För att erforderlig tid för omedelbar undervisning skall vinnas, förutsätter undervisningsplanen, att i vissa läroämnen *samläsning* sker mellan två eller flera klasser och *kursväxling* tillämpas. Med denna anordning kan undervisningen i B 1-skolan bedrivas under väsentligen samma betingelser som i A-skolan. I B 2-skolan fördelas folkskolestadiets klasser på två arbetsgrupper, den ena omfattande tredje och fjärde klassen och den andra femte och följande klasser. I B 3-skolan måste ända till tre undervisningsgrupper förekomma.

2. Läraren bör äga sådan frihet i förhållande till arbetsordningen, att arbetet kan anpassas efter de förhållanden, som inträda under dess fortskridande.

När lärostoffets art så medgiver, kan det vara lämpligt, att B 2-skolans klasser undervisas gemensamt. I kristendomskunskap sker detta regelmässigt vid behandlingen av enkla berättelser ur gamla och nya testamentet. I historia, geografi och naturkunnighet kan gemensam undervisning endast tillfälligt förekomma. Matematiktimmarna äro till större delen gemensamma, men de olika arbetsgrupperna fullgöra vanligen skilda uppgifter. Undervisningen i övningsämnena kan i stor utsträckning vara gemensam. Särskilt är detta lämpligt i sådana övningsämnen, där lärjungarna huvudsakligen arbeta individuellt och i sin egen arbetstakt, t. ex. i slöjd och teckning.

3. Resultatet av undervisningen i flerklassiga läraravdelningar är framför allt beroende av lärarens förmåga att organisera arbetet och i undervisningstekniskt hänseende lägga det till rätta med hänsyn till de speciella betingelser, skolformen erbjuder. Undervisningsmetoden bör förena den direkta undervisningen med väl planlagda och förberedda arbetsuppgifter,

s. k. tysta övningar, som fullgöras av lärjungarna på egen hand och fullt ut taga deras självverksamhet i anspråk.

4. De tysta övningarna böra icke huvudsakligen avse färdighetsövningar, såsom välskrivning, avskrivning och teckning. Dylika övningar, som ha fördelen att kräva ringa förberedelse, äro visserligen av stort värde, men de böra icke förekomma till övermått. De tysta övningarna böra framför allt stödja kunskapsinhämtandet i läroämnena och komplettera den omedelbara undervisningen.

5. De självständiga arbetsuppgifterna böra anpassas efter lärjungarnas utveckling. Lärjungar, som arbeta i snabbare takt, böra erhålla fyllnadsuppgifter i tillräckligt antal, däribland sådana av större svårighetsgrad. Ofta böra olika uppgifter föreläggas lärjungarna i de skilda klasser, som ingå i undervisningsavdelningen. Övningarnas innehåll bör vara ägnat att fånga lärjungarnas intresse, så att deras uppmärksamhet, oberoende av störningar från undervisningen i övrigt, kan koncentreras på den tysta övningen.

6. Det är nödvändigt, att läraren övervakar och kontrollerar lärjungarnas arbete under de tysta övningarna. Lärjungarna böra dock vänjas vid att arbeta på egen hand, så att läraren icke ständigt behöver avbryta den direkta undervisningen för att lämna råd och hjälp. Det är av vikt, att övningarna väl förberedas, och deras utförande bör icke komma för långt efter förberedelsen.

Det verkar onödigt störande, om lärjungarna komma fram till läraren för att få ledning. Stundom kan behövlig hjälp erhållas genom samarbete mellan lärjungarna själva. Men även lärarens vägledning kan erfordras. Bäst är, om den pågående undervisningen i så fall icke behöver avbrytas, utan de lärjungar, som undervisas direkt, få till uppgift att under några minuter tänka över en fråga i anslutning till ämnet, göra en anteckning e. d. Ökad tid för övervakandet av det självständiga arbetet erhålles, i den mån läraren tillämpar ett mera individuellt arbetssätt.

7. Endast om vartannatårsintagning av nybörjare tillämpas, är det möjligt att i B 3-skolan göra undervisningen så effektiv, att denna skolform med skäl kan räknas till folkskolans huvudformer. I folkskolavdelningen kan man, om inflyttningar förrycka vartannatårsgrupperingen av klasser, sammanhålla klasserna 3—4 och 5—7 (5—6). Däremot torde det icke vara möjligt att åstadkomma en lämplig fördelning av lärarens undervisningstid på de olika undervisningsgrupperna, om man har två klasser på småskolestadiet. Vid inflyttning av småskolebarn i klass, som under läsåret saknas i skolan, bör man därför om möjligt, alltefter kunskaper och ålder, hänvisa barnet till klassen över eller klassen under.

8. I B 3-skolan bör i regel lärarens tid någorlunda jämnt fördelas mellan de tre undervisningsgrupperna. I vissa fall måste dock någon förskjutning ske. Så behöva under höstterminen nybörjarna mer av lärarens tid, än vad

Exempel på dagschema (B 3-skola, torsdag).

	Klass 1	Klass 3	Klass 5 och 7
Morgonandakt	Genomgång av ps. 306: 2. Psalmsång: 306: 1—2.		
1 lekt.	T. Textning: Ps. 306: 1 (från tavlan). Fri läsning ur bibliotekets bilderböcker.	O. Förhör: Jesus rensar helgedomen. Genomgång: Änkans skärv. T. Tyst psalmläsning: Rep. ps. 306: 1, nytt ps. 306: 2.	T. Läsning och anteckning av minnesord ur bibeln. O. Förhör: Liknelsen om ogräset och vetet. Genomgång: Liknelsen om de tio jungfrurna.
2 lekt.	Räkning ur läroboken. Muntlig övning med dussin.	Mekanisk räkning: Tabell med divisionstal. Huvudräkning: Multiplikation och division. Räkning på egen hand ur boken.	Huvudräkning: Kort repetition av ytmåtten. Räkning på egen hand.
3 lekt.	O. Sång: Ps. 306: 1. Jesus vid tolv års ålder i templet. Läsning — Putte i blåbärsskogen förhöres. Nytt läsestycke förberedes. Skrivningen nästa lektion förberedes.	T. Kartritning: Småland.	T. Teckning och färgläggning av vinranka.
4 lekt.	T. Avskrivning från tavlan: Ord med ck. Teckning: Putte i blåbärsskogen.	T. Forts. från föreg. lektion. O. Småland. Förhör: Floder och sjöar. Genomgång: Växtlighet och näringar.	O. Kulturväxter i Mellaneuropa: Vinranka, humle, hampa. T. Tyst läsning: »Vinrankan». (P. U. 5 sid. 162—170).
5 lekt.	Ny sång: Välkommen åter, vackra sol! Ny dagövning i gymnastik (ta med bollar!).		

som enligt arbetsordningen tillkommer dem. Å andra sidan kan under vårterminen avslutningsklassen behöva ett ökat mått av omedelbar undervisning. I den händelse en undervisningsgrupp skulle vara särskilt stor eller ovanligt liten, kan en viss förskjutning förekomma till den större gruppens förmån.

9. Av schematekniska skäl kunna i B 3-skolan folkskolestadiets båda undervisningsgrupper få endast gemensamma lektionstimmar i ämnena kristendomskunskap, historia, naturkunnighet och geografi. Då en gemensam undervisning av tredje, femte och sjunde klassen samt fjärde och sjätte klassen knappast kan ge tillfredsställande resultat, måste lektionstimmarna delas mellan de båda undervisningsgrupperna, så att dessa få lika stor del

av lektionen till omedelbar undervisning. Lärarens direkta undervisning under en halv lektion kompletteras av gruppens självständiga tysta arbete i ämnet under resten av tiden. Denna fördelning av arbetet kan för läraren kännas splittrande och förvirrande. Lektionen blir dock för barnen en helhet, då de hela tiden sysselsätta sig med samma ämne.

Det kan icke undvikas, att en del lärjungar vid lektionens slut ännu ej har fullbordat ett påbörjat arbete. Då svaga eller slarviga lärjungar vid bristande kontroll lätt bli sittande med ett flertal oavslutade arbetsuppgifter, bör läraren tillse, att ofullbordade arbeten färdigställas vid ett senare tillfälle.

10. Det är av vikt, att det dagliga arbetet i B 2- och B 3-skolor noggrant planlägges, så att tiden effektivt utnyttjas. Ett dagschema, där ämnet för varje lektion och uppgifterna för varje tyst övning stå upptagna, är för läraren en god hjälp att hålla dagens många och skiftande uppgifter i minnet. På motstående sida lämnas ett exempel på ett sådant dagschema.

8. Undervisningsmedel.

För att undervisning av den art, som förordas i undervisningsplanen, skall kunna meddelas, kräves tillgång till undervisningsmedel i tillräcklig omfattning. Goda hjälpmedel vid undervisningen kunna underlätta såväl lärarens som lärjungarnas arbete och bidraga till att stärka och befästa undervisningens resultat. Ett mera individuellt eller gruppbetonat undervisningssätt ökar behovet av yttre hjälpmedel av olika slag. Ofta erfordras för tillämpning av arbetsskoleprincipen i undervisningen flera exemplar eller uppsättningar av samma slags undervisningsmateriel, t. ex. för småskolan av bokstavs- och räknespel och för folkskolan av apparater för laborationer i naturkunnighet. Av största vikt är, att den undervisningsmateriel, som tillhandahålles skolorna, är av god kvalitet samt att inköpen ske med omsorg och urskillning.

a. Arbets- och undervisningsmateriel i allmänhet.

1. Varje enskild lärjunge bör i skolan ha tillgång till erforderlig arbetsmateriel, såsom pennor, färgkritor, vattenfärger, skriv- och ritpapper, arbetsböcker, underlagskartor, skriv- och räkneböcker.

2. Åskådningsmedel av olika slag, såsom kartor, planscher, modeller, materialsamlingar, mått och vikter samt ljusbilder — episkop-, skioptikon- och filmbilder — jämte apparater för deras visning höra till den för ett gott undervisningsresultat behövliga undervisningsmaterielen. Vid undervisningen i naturkunnighet behövas apparater och materiel för laborationer och demonstrationsförsök. Spegel och fonetiska planscher äro till gagn vid uttalsundervisningen. Grammofon kan utnyttjas vid undervisningen i modersmålet, engelska, sång och gymnastik. Om möjligt bör duplikator, gärna av enkel typ, finnas vid varje folkskola.

Uppsättningar av biblar för kristendomsundervisningen, lämpliga läseböcker och bredvidläsningsböcker för särskilt modersmålsundervisningen men också för orienteringsämnena, sångböcker samt uppslagsböcker böra finnas vid skolorna.

Undervisningen i gymnastik med lek och idrott, slöjd samt hemkunskap med hushållsgöromål förutsätter specialrum med lämplig inredning och utrustning samt redskap och undervisningsmateriel. Även för undervisningen i vissa andra ämnen äro specialrum erforderliga. För friluftsverksamheten fordras lämpliga lek- och idrottsredskap och för trafikundervisningen lämpliga modeller och annan materiel.

3. För småskolan behöves i viss utsträckning särskild undervisningsmateriel, såsom på nybörjarstadiet bokstavs- och sifferspel, räknespel, myntserier, materiel för vägning och mätning, klocka, planscher för kristendomsundervisningen samt planscher och modeller för undervisningen i hembygdskunskap, saxar, modelleringslera och papper för klippningsövningar.

4. Undervisningsmaterielen bör förvaras väl. Varje skola bör ha ett rymligt och ändamålsenligt inrett materielrum, där materielen ordnas på ett överskådligt sätt och så, att den är på samma gång skyddad och lätt tillgänglig.

Ömtåligare materiel förvaras lämpligen i skåp med flyttbara hyllor. Läseböcker och andra böcker, som användas i flera avdelningar, förvaras i lämpliga lådor av lätt material. Kartorna förses med kartlås och förvaras hängande. Planscherna förses med hängare. Materielen bör ordnas systematiskt, och en förteckning över skolans undervisningsmateriel bör finnas såväl i varje klassrum som i materielrummet.

5. Undervisningsmaterielen behöver fortlöpande vård och tillsyn, och kompletteringar böra verkställas i mån av behov. I skola med flera lärare bör tillsynsläraren eller särskilt utsedd lärare ha ansvaret för materielvården.

6. Lärarna böra beredas tillfälle att årligen inkomma med önskemål och förslag till ersättning och nyanskaffning av undervisningsmedel av olika slag.

b. Undervisningsfilm.

1. Undervisningsfilmen har som sin huvuduppgift att avbilda rörelsen, verksamheten, att avspegla livet självt i dess olika yttringar. Filmen kan därför ge väsentligt mera än den stillastående bilden eller bildserien.

2. Filmen kan genom bildförstoring giva en tydlig föreställning om t. ex. bakterier och blodkroppar och deras rörelse, cellernas sammansmältning och delning, kristallbildningar. Med hjälp av ultrarapidkameror kan även tidsförstoring uppnås och hastiga rörelser uppfattas i sina olika faser. Filmen kan göra tjänst också som medium för tidsförminskning, varigenom under loppet av kort tid kan visas t. ex. en blommas utveckling från knopp

till frukt eller en insekts fullständiga förvandling. Genom röntgenfotografering kan framställas film av betydelse särskilt för undervisningen på högre stadium, t. ex. film av människokroppens inre. Åtskilliga viktiga experiment, som av olika skäl icke kunna utföras i skolan eller som äro alltför tidsödande, kunna skildras genom filmen. Naturvetenskapliga forskningsmetoder kunna på så sätt åskådliggöras redan i skolan.

3. I första hand böra utväljas sådana filmer, som ge liv och skärpa åt särskilt viktiga kursmoment, eller som belysa ett ämne på ett så överlägset sätt, att en dyrbar undervisningstid vinnes. Filmen bör ej lämpligen ersätta andra billigare undervisningsmedel i de fall, då dessa på ett likvärdigt sätt kunna åskådliggöra en företeelse eller ett skeende.

4. Läraren bör i förväg förbereda och förklara en undervisningsfilm, vilket är särskilt nödvändigt, om den behandlar ett invecklat ämne. En pågående visning bör i regel ej störas av någon analyserande framställning av innehållet, men kortare påpekanden, medan filmen visas, kunna stundom vara på sin plats. Kunskapsbehållningen ökas genom att filmen visas mer än en gång. Då så sker, samtalar läraren med lärjungarna efter första visningen om filmens enskildheter, varefter filmen visas på nytt. Den genom filmvisningen vunna kunskapen bör på lämpligt sätt befästas. Då ämnesavsnittet repeteras, kan det vara lämpligt, att filmen ånyo visas.

5. Lärofilmen bör helst visas för lärjungarna vid den tidpunkt, då motsvarande ämnesavsnitt behandlas i klassen. Lämpligast är, att endast en film visas åt gången. I vissa fall kan det av organisatoriska skäl vara önskvärt att till samma filmlektion sammanföra ett par tre undervisningsfilmer, som behandla närbesläktade ämnen, t. ex. olika slag av fiskesätt. Kombinationer kunna göras på olika sätt, men enhetlighet måste eftersträvas, om icke det ena intrycket skall utplåna det andra.

I flerklassiga läraravdelningar kan det vara nödvändigt att visa film för alla avdelningens lärjungar samtidigt. Det torde då vara lämpligt att vid förberedelse och efterbehandling särskilt framhäva sådant, som för varje särskilt åldersstadium kan vara av intresse och värde.

6. Undervisningsfilm, som visas för småskolans barn, måste vara enkel till form och innehåll. Syftet med filmundervisningen på detta stadium är i första rummet att lära de små att iakttaga och reflektera men också att stödja undervisningen särskilt i hembygdskunskap.

7. Från och med folkskolans tredje klass kan filmen i högre grad inpassas i undervisningen enligt kursplanerna för särskilt ämnena kristendomskunskap, hembygdskunskap, geografi, naturkunnighet och historia med samhällskunskap. Undervisningsfilmen kan även vara till nytta i gymnastik, idrott, trafikundervisning och slöjd, ljudfilmen också i främmande språk. Dessutom kan filmen vara till gagn vid skolans yrkesvägledning.

8. I det följande lämnas några exempel på kursavsnitt i olika ämnen, som lämpligen kunna belysas med skolfilm.

Kristendomskunskap. Palestina. De yttre dragen av främmande religioner, såsom buddhismen och mohammedanismen. Något missionsfält. Kristet arbete och kristen kärleksverksamhet i nutiden, t. ex. diakoni- och slumverksamhet, humanitärt hjälparbete, ungdomsföreningar i verksamhet.

Hembygdskunskap. Djur och deras ungar i naturlig miljö. Olika trafikmedel: tåg, båtar, bilar, flygmaskiner. Ur trafiklivet: för landsbygdens småskolor från gatulivet i en stad, för städernas småskolor något om livet på landet. Människor i arbete: på åker och äng, i hemmet, i verkstäder, på havet, i skogen, i butiken, på sjukhuset, varvid även kan åskådliggöras, hur våra vanligaste redskap användas i vardagslivet. Filmer, som i glada bilder visa, hur barnen böra sköta sin personliga hygien.

Historia med samhällskunskap. Stenåldersfolkets levnadssätt, riddarliv och tornérspel, besök i ett kloster, bilder från viktigare händelser i Sverige och utlandet under de senaste årtiondena; sociala välfärdsanordningar; regering, riksdag och landsting.

Geografi. Geografiska företeelser av utpräglad typ, såsom floddalen och hur den uppkommer, älven och dess betydelse, fjällområdet med dess växt- och djurliv, stäppen, marsklandet, öknen med kameler och oaser, urskogen och dess invånare, vulkaner. Hemlandskapet, huvudstaden, en större hamn, gruvor, järnverk, skogsavverkning, sågverk och pappersbruk, fiske, någon industri, smör- och osttillverkning, post, telefon, järnväg, landsvägarna och hur de anläggas, båtbyggeri, flygväsendet; karakteristiska bilder från främmande länder, oljekällor, kanalsystem och andra trafikleder, tidvattnet, arktiskt klimat, bergskedjeveckning, kulturväxterna och deras odling o. s. v.

Naturkunnighet. För de lägre klasserna: typdjur tillhörande huvudgrupperna däggdjur, fåglar, kräldjur, groddjur, fiskar och insekter. För de högre klasserna: djurens byggnad och livsförrättningar; embryonalutvecklingen; människans hjärta och blodomlopp, andningsorgan, ögat och dess byggnad, skelettet demonstrerat med röntgenbilder, tänderna och deras vård.

Växternas liv och utveckling: pollination, fröspridning, groning och fruktsättning, ämnesomsättning, växternas skyddsmedel.

Företeelser inom fysik, kemi och astronomi, såsom ångmaskinens och fyrtaktsmotorns verkningssätt, väderleksförhållanden, kristallbildning, månen och solsystemet.

c. Skolradio.

1. Anordningar för avlyssnande av skolradio böra såvitt möjligt finnas vid varje skola.

2. Avlyssning bör ske av sådana skolradioprogram, som ha anslutning till årets kurs eller eljest av läraren anses ha ett så upplysande och fostrande innehåll, att avlyssnandet kan främja undervisningen.

3. Vid terminens början bör läraren tillsammans med lärjungarna gå igenom programhäftet och schemat över terminens sändningar samt upp-

göra en plan över vilka sändningar som skola avlyssnas. Där så erfordras, för att tillfällena att lyssna skola på lämpligt sätt fördelas mellan olika läraravdelningar, bör denna plan upprättas under samråd mellan skolledare och lärare. Planen bör anslås i klassrummet.

4. Det enskilda programmet förberedes genom att programhäftets texter och bilder genomgås, antingen gemensamt under lärarens ledning eller av lärjungarna var för sig. Radiolektionens stoff bör på lämpligt sätt insättas i ett större ämnessammanhang. Av betydelse är, att erforderliga kartor, planscher eller annan materiel äro tillgängliga vid lektionens början. En och annan gång kan det vara lämpligt att förevisa tillgängligt bildmaterial i balloptikon eller annan projektionsapparat. Särskilt blir detta fallet, om för ändamålet avsedda bilder tillställas skolorna, men även programhäftets vanliga illustrationer torde kunna användas. En bristfällig förberedelse äventyrar i regel ett gott resultat av radiolektionen. För program med övervägande underhållningskaraktär kan förberedelsen dock i vissa fall avsevärt inskränkas eller helt utelämnas.

5. Under lyssnandet böra lärjungarna helst sitta kvar på sina vanliga platser i skolrummet med programhäftena samt papper och pennor på skolborden. Läraren eller någon elev kan på svarta tavlan anteckna sådant, som särskilt bör ihågkommas, eller på kartan peka ut platser, som omnämnas. Endast i undantagsfall böra flera klassavdelningar under radiolektionerna sammanföras i en större samlingssal.

När programmen äro avsedda endast för en del av lärjungarna i en flerklassig läraravdelning, bör en av grupperna hänvisas till särskild lokal, om sådan finnes. Den icke lyssnande gruppen sysselsättes på lämpligt sätt med tysta övningar.

6. Någon form av redovisning för vad lärjungarna inhämtat under avlyssnandet bör i regel följa. För att lärjungarnas intresse ej skall minskas, bör kontrollen icke gå för långt i detalj utan begränsas till det mest väsentliga; den bör hos lärjungarna befästa känslan av att de fått ut något av radiolektionen. Den del av lektionen, som ej upptages av sändningen, bör utnyttjas till förberedelse och repetition. Ett kort muntligt förhör omedelbart efter programmets slut torde i regel vara det bästa tillvägagångssättet. I vissa fall kan det vara lämpligt att låta lärjungarna skriftligt besvara i programhäftet eller av lärarna uppställda frågor. I de högre klasserna kan det därjämte bliva fråga om att mera utförligt redogöra för programinnehållet, varvid uppdraget anförtros antingen åt en lärjunge eller åt flera, som få uppgifterna fördelade mellan sig. En muntlig redogörelse kan ibland utmynna i en fri klassdiskussion.

Radiolektionerna kunna stundom med fördel läggas till grund för uppsatsskrivning eller för arbetsuppgifter, som fullgöras i lärjungarnas arbetsböcker. Därvid kunna anvisade bredvidläsningsböcker lämpligen komma till användning.

II. Timplaner.

A-formen.

Första till och med sjätte klassen.

Ämnen	Klass					
	1	2	3	4	5	6
Kristendomskunskap	2	2	2	2	2	2
Modersmålet:						
Tal- och läsövningar	7	7	6	5	5	5
Skrivning och språklära	4	5	5	5	6	5
Matematik	3	4	5	5	5	5
Hembygdskunskap med arbetsövningar	5	5	5	—	—	—
Historia	—	—	—	2	2	3
Geografi	—	—	—	2	2	2
Naturkunnighet	—	—	—	2	2	3
Engelska[1]	—	—	—	—	—	—
Teckning	—	—	—	2	2	1
Musik	1	1	2	2	1	1
Gymnastik med lek och idrott	2	2	3	3	3	3
Slöjd	—	—	2	2	4	4
Summa timmar	**24**	**26**	**30**	**32**	**34**	**34**

[1] Se anmärkning 5 till tim- och kursplaner.

Anmärkningar till tim- och kursplaner.

1. Tim- och kursplanerna för skola av A-form avse 8-årig skola. Om skolan omfattar endast sju årsklasser, tillämpas de sju lägsta årsklassernas lärokurs, i den mån annat ej angivits.

För skola av första B-formen föreligga tim- och kursplaner för såväl 8-årig som 7-årig skola.

Beträffande skola av andra och tredje B-formen i skoldistrikt med 8-årig folkskolplikt förutsättes, att lärjungarna efter genomgången av sjätte klassen undervisas i läraravdelningar av A- eller B 1-form eller — i andra hand — efter genomgången av sjunde klassen undervisas i läraravdelning av A-form. Tim- och kursplanerna för skolor av andra och tredje B-formen upptaga därför endast 6- och 7-årig lärokurs.

Sjunde och åttonde klassen.

Ämnen	Alt. I				Alt. II[1]				Alt. III				Alt. IV			
	Klass				Klass				Klass				Klass			
	7		8		7		8		7		8		7		8	
	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl	g	fl
Kristendomskunskap	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1
Modersmålet:																
Tal- och läsövningar	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	3	3
Skrivning och språklära	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	3	3
Matematik	4	4	2	2	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Bokföring med hemekonomi	1	—	2	—	1	—	2	—	1	—	2	—	1	—	2	—
Historia med samhällskunskap	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Geografi	2	2	—	—	2	2	2	2	2	2	1	1	3	3	—	—
Naturkunnighet	3	2	2	—	3	2	2	—	3	2	2	—	3	2	2	—
Engelska	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	—	—	—	—
Teckning	2	1	1	—	2	1	—	—	2	1	2	1	2	1	2	2
Maskinskrivning	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Musik	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Gymnastik med lek och idrott	3	3	4	3	3	3	4	3	3	3	4	4	3	3	4	4
Slöjd för gossar (verkstadsarbete)	4	—	8	—	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—	10	—
Slöjd för flickor (sömnad och klädvård)	—	2	—	4	—	2	—	4	—	2	—	4	—	2	—	4
Hemkunskap med hushållsgöromål	—	5	—	[2]10	—	5	—	5	—	5	—	5	—	5	—	[2]10
Summa timmar	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	34	34	35	35

[1] Därest ett skoldistrikt önskar giva detta alternativ en mera merkantil betoning, kunna i åttonde klassen 2 timmar slöjd för flickor utbytas mot bokföring.

[2] Härav må 4 timmar kunna utbytas mot verkstadsarbete eller verkstadsarbete och teckning.

För sjunde och åttonde klassen föreligga olika alternativ, av vilka det eller de tillämpas, som anses lämpligast med hänsyn till ortens förhållanden.

2. Rasterna böra så anordnas, att själva skolarbetet under en lektionstimme kommer att omfatta 45 minuter.

Därest undervisningen i slöjd icke lämpligen kan avbrytas av raster, bör, med iakttagande av att erforderligt avbrott i arbetet beredes lärjungarna, arbetstiden beräknas, som om i densamma inginge raster av föreskriven längd.

Undervisningen i hemkunskap med hushållsgöromål bör helst utsträckas över hela läsåret. Den dagliga arbetstiden för ämnet bör omfatta fem eller sex timmar om 60 minuter, vari ingår tid för rast om högst 30 minuter. Skall någon del av den åt detta ämne anslagna skoldagen ägnas åt annan undervisning, bör denna icke omfatta mer än en lektion, som bör föregås eller efterföljas av rast.

3. För morgonandakt användes en tid av omkring 10 minuter före den första lektionstimmen. Dock må i första och andra klassen, där de lokala

Första B-formen (B 1).

Första till och med sjunde klassen.[1]

Ämnen	Småskolestadiet					Folkskolestadiet										
	Lärartimmar	Lärjungetimmar				Lärartimmar	Lärjungetimmar				Lärartimmar	Lärjungetimmar				
		Klass 1		Klass 2			Klass 3		Klass 4			Klass 5		Klass 6		Klass 7	
		Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar		Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar		Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar
Kristendomskunskap ..	2	2	—	2	—	2	2	—	2	—	2	2	—	2	—	2	—
Modersmålet:																	
Tal- o. läsövningar..	13½	6½	—	5½	—	6	5	—	5	—	4	3	—	3	—	3	—
Skrivning o. språklära		5	—	6	—	6	5	—	5	—	5	5	—	5	—	5	—
Matematik	4	3	—	3	—	4	4	—	4	—	5	5	1	5	1	5	—
Hembygdskunskap med arbetsövningar	3½	3½	1	3½	1	2	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Historia med samhällskunskap	—	—	—	—	—	2	2	—	2	—	3	2	—	2	—	3	—
Geografi	—	—	—	—	—	2	2	—	2	—	2	2	—	2	—	2	—
Naturkunnighet	—	—	—	—	—	2	2	—	2	—	3	3	—	3	—	3	—
Engelska[2]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Teckning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Musik	1	1	—	1	—	1	1	—	1	—	2	2	—	2	—	2	—
Gymnastik med lek och idrott.....	2	2	—	2	—	3	3	—	3	—	3	3	—	3	—	3	—
Slöjd	—	—	—	—	—	2	2	—	2	—	4	4	—	4	—	4	—
Summa timmar	26	23	1	23	1	32	30	—	30	—	34	32	2	32	2	33	1
		24		24								34		34		34	

[1] Denna timplan skall tillämpas för klasserna 5 och 6, även där sjunde klassen icke ingår i läraravdelningen. I sådant fall ändras timplanen, vad beträffar förstnämnda båda klasser, så, att de tysta övningarna i matematik utgå, timtalet för historia ökas från 2 till 3 och omedelbar undervisning meddelas under båda lektionerna i teckning.

[2] Se anmärkning 5 till tim- och kursplaner.

förhållandena så påfordra, morgonandakten kunna förläggas till början av barnens första lektionstimme.

4. Undervisningstiden må i början av barnens första skolår på lämpligt sätt begränsas under en tid av högst fyra veckor. I småskola av a-form uppdelas därvid läraravdelningen på två grupper, för vilka undervisningen helt eller delvis förlägges till skilda tider av dagen.

5. Enligt en mening[1] bör denna punkt ha följande lydelse:

I skola av A-form bör, där förhållandena så medgiva, undervisning i engelska påbörjas i klass 6 och där omfatta sex veckotimmar. Där så sker,

[1] Företrädd av ledamöterna Fredriksson, Sigrid Jonsson, Karnell och Persson.

Sjunde och åttonde klassen.

Ämnen	Alternativ I								Alternativ II								Alternativ III								Alternativ IV							
	Klass 7				Klass 8				Klass 7				Klass 8				Klass 7				Klass 8				Klass 7				Klass 8			
	gossar		flickor		gossar		flickor		gossar		flickor		gossar		flickor		gossar		flickor		gossar		flickor		gossar		flickor		gossar		flickor	
	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar
Kristendomskunskap	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—
Modersmålet:																																
Tal- och läsövningar	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	4	—	4	—	4	—	4	—
Skrivning och språklära	3	1	3	1	3	1	3	1	2	1	2	1	2	1	2	1	3	1	3	1	3	1	3	1	4	—	4	—	4	—	4	—
Matematik	3	1	3	1	3	1	3	1	3	1	3	1	3	1	3	1	4	1	3	1	4	1	3	1	5	—	4	—	5	—	4	—
Bokföring med hemekonomi	1	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Historia med samhällskunskap	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—
Geografi	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—
Naturkunnighet	2½	—	1½	—	2½	—	1½	—	2½	—	1½	—	2½	—	1½	—	2½	—	1½	—	2½	—	1½	—	2½	—	1½	—	2½	—	1½	—
Engelska[1]	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Teckning	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	2	—	1	—	2	—	1	—	2	—	2	—	2	—	2	—
Maskinskrivning	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Musik	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—
Gymnastik med lek och idrott	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3	—
Slöjd	6	—	3	—	6	—	3	—	4	—	2	—	4	—	2	—	4	—	3	—	4	—	3	—	6	—	3	—	6	—	3	—
Hemkunskap med hushållsgöromål	—	—	5	—	—	—	5	—	—	—	5	—	—	—	5	—	—	—	5	—	—	—	5	—	—	—	6	—	—	—	6	—
Summa timmar	34	2	34	2	34	2	34	2	34	2	34	2	34	2	34	2	34	2	34	2	34	2	34	2	35	—	35	—	35	—	35	—
	36		36		36		36		36		36		36		36		36		36		36		36									

[1] 6 lärartimmar.

Andra B-formen (B 2).[1]

Ämnen	Småskolestadiet					Folkskolestadiet										
	Lärartimmar	Lärjungetimmar				Lärartimmar	Lärjungetimmar									
		Klass 1		Klass 2			Klass 3		Klass 4		Klass 5		Klass 6		Klass 7	
		Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar		Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar
Kristendomskunskap	2	2	—	2	—	3	2	—	2	—	3	—	3	—	3	—
Modersmålet:																
Tal- och läsövningar ..	13½	6½	—	5½	—	5	3	2	3	2	3	1	3	1	3	1
Skrivning och språklära		5	—	6	—	3	3	2	3	2	3	4	3	4	3	4
Matematik	4	3	—	3	—	5	5	1	5	1	4	1	4	1	4	1
Hembygdskunskap med arbetsövningar.....	3½	3½	1	3½	1	1	1	2	1	2	—	—	—	—	—	—
Historia med samhällskunskap	—	—	—	—	—	3	1	—	1	—	2	—	2	—	2	—
Geografi	—	—	—	—	—	3	1	—	1	—	2	—	2	—	2	—
Naturkunnighet	—	—	—	—	—	3	1	—	1	—	2	—	2	—	2	—
Engelska [2].....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Teckning	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	1	1	1	1	1	1
Musik	1	1	—	1	—	1	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—
Gymnastik m. lek o. idrott	2	2	—	2	—	2	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—
Slöjd	—	—	—	—	—	4	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—
Summa timmar	**26**	**23**	**1**	**23**	**1**	**34**	**25**	**7**	**25**	**7**	**27**	**7**	**27**	**7**	**27**	**7**
		24		**24**			**32**		**32**		**34**		**34**		**34**	

[1] Denna timplan skall tillämpas för klasserna 3—6, även där sjunde klassen icke ingår i läraravdelningen.
[2] Se anmärkning 5 till tim- och kursplaner.

minskas tiden för avdelningen med två veckotimmar för tal- och läsövningar, en veckotimme för skrivning och språklära samt två veckotimmar för slöjd och ökas veckotimtalet till 35.

I sex- eller sjuklassig skola av B-form kan engelska läsas i klass 6 respektive klasserna 6 och 7 under fem veckotimmar, som förläggas utanför timplanen. Där så sker, beredas de i språkundervisningen deltagande lärjungarna ledighet från undervisningen med en veckotimme i skrivning och språklära, en veckotimme i teckning samt två veckotimmar i slöjd och utökas veckotimtalet till 35.

Enligt en annan mening[1] bör punkten lyda på följande sätt:

Särskild undervisning i ämnet engelska må kunna anordnas i var och en av klasserna 5 och 6 med fem veckotimmar för lärjungar, som därtill anmälas och som i fråga om betyg från fjärde klassen fylla fordringarna

[1] Företrädd av ledamöterna Karin Cardell och Jonzon.

Tredje B-formen (B 3).[1]

Ämnen	Lärartimmar		Småskolestadiet				Folkskolestadiet									
			Lärjungetimmar													
			Klass 1		Klass 2		Klass 3		Klass 4		Klass 5		Klass 6		Klass 7	
	Första året	Andra året	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar	Omedelbar underv.	Tysta övningar
Kristendomskunskap	3	3	1	—	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Modersmålet:																
Tal- och läsövningar	11½	11	4½	—	4	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3
Skrivning och språklära			1	4½	1	4	1	4	1	4	2	4	2	4	2	4
Matematik	5	5	4	½	4	1	5	1	5	1	5	1	5	1	5	1
Hembygdskunskap med arbetsövningar	2	2½	1½	4	2	3	½	2½	½	2½	—	—	—	—	—	—
Historia med samhällskunskap	2	2	—	—	—	—	½	½	½	½	1½	½	1½	½	1½	½
Geografi	3½	3½	—	—	—	—	1½	1½	1½	1½	1	1	1	1	1	1
Naturkunnighet			—	—	—	—					1	1	1	1	1	1
Engelska[2]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Teckning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	2
Musik	1½	1½	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—
Gymnastik med lek och idrott	1½	1½	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—	1½	—
Slöjd	4	4	—	—	—	—	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—
Summa timmar	34	34	15	9	15	9	18½	13½	18½	13½	20½	13½	20½	13½	20½	13½
			24		24		32		32		34		34		34	

[1] Denna timplan skall tillämpas för klasserna 1—6, även där sjunde klassen icke ingår i läraravelningen.

[2] Se anmärkning 5 till tim- och kursplaner.

för deltagande i sådan undervisning. För dessa lärjungar minskas undervisningstiden i klass 5 med en veckotimme i tal- och läsövningar, med en veckotimme i skrivning och språklära, med en veckotimme i matematik och med två veckotimmar i slöjd, samt i klass 6 med en veckotimme i tal- och läsövningar, med en veckotimme i skrivning och språklära och med två veckotimmar i slöjd, varjämte veckotimmarnas antal ökas till 35.

I skolor av B-form kan motsvarande undervisning anordnas efter skolöverstyrelsens medgivande och enligt överstyrelsens föreskrifter i varje särskilt fall.

Enligt en tredje mening slutligen[1] bör punkten ha denna lydelse:

Särskild undervisning i ämnet engelska må kunna anordnas i klass 5 med sex veckotimmar och i klass 6 med fem veckotimmar för lärjungar, som

[1] Företrädd av ordföranden samt ledamöterna Andræ, Elisabeth Dahr, Iverus, Kolmodin, Kärre, Sandberg och Wellander.

därtill anmälas och som i vederbörlig ordning visat sig fylla fordringarna för intagning i realskolans första klass. För dessa lärjungar minskas undervisningstiden i klass 5 med två veckotimmar i tal- och läsövningar, med en veckotimme i skrivning och språklära, med en veckotimme i matematik och med två veckotimmar i slöjd, samt i klass 6 med en veckotimme i tal- och läsövningar, med en veckotimme i skrivning och språklära och med två veckotimmar i slöjd, varjämte veckotimmarnas antal ökas till 35. I ämnena modersmålet, matematik, historia med samhällskunskap, geografi och naturkunnighet skola dessa lärjungar i nämnda båda klasser läsa de kurser, som gälla för de båda första klasserna av 5-årig realskola. Vid s. k. gruppdifferentiering skola de därvid under två veckotimmar efter behov handledas i nyssnämnda ämnen och skola då under motsvarande timtal kunna befrias från den vanliga undervisningen.

6. Avdelning, vari mer än 20 lärjungar deltaga i engelska, må kunna vid undervisning i detta ämne under en veckotimme uppdelas i två undervisningsgrupper i den klass, i vilken undervisningen i ämnet tager sin början. Därjämte må avdelning med mer än 16 lärjungar efter medgivande av vederbörande folkskolinspektör vid lärjungelaborationer i naturkunnighet kunna i klasserna 6, 7 och 8 uppdelas i två undervisningsavdelningar.

7. Där förutsättningar härför finnas, må för två eller flera läraravdelningar gemensamma körövningar kunna anordnas under en veckotimme utom timplanen. Från deltagandet i dessa övningar skola de lärjungar befrias, vilkas målsmän därom anhålla.

8. Där så befinnes lämpligt, kunna gossarna i tredje klassen erhålla samma slöjdundervisning som flickorna.

9. Därest undervisning i hemkunskap med hushållsgöromål ej anordnas för flickor, tillämpas för dem samma timplan som för gossar. Skulle undervisning i hemkunskap med hushållsgöromål införas för gossar, tillämpas för dem samma timplan som för flickor. För gossar, som icke deltaga i sådan undervisning, kan, där så befinnes lämpligt, anordnas en enkel kurs i hushållsgöromål, omfattande tre veckotimmar under tretton veckor. Tid för denna undervisning må tagas från den åt andra ämnen anslagna tiden och på lämpligt sätt fördelas på olika ämnen.

10. Där lärare med särskild utbildning för undervisning i hälsovård, hemsjukvård och barnavård finnes tillgänglig, må för flickor i åttonde klassen till sådan undervisning anslås en veckotimme, som tages vid tillämpning av de såsom alternativ I och IV betecknade timplanerna från ämnet hemkunskap med hushållsgöromål, vid tillämpning av timplanen alternativ II från ämnet sömnad och klädvård och vid tillämpning av den timplan, som betecknats såsom alternativ III, från ämnet gymnastik med lek och idrott.

11. För undervisning i trädgårdsskötsel anslås högst 30 timmar om året, vilken tid tages från den åt andra ämnen anslagna tiden och på lämpligt sätt fördelas på olika läro- och övningsämnen.

III. Kursplaner med anvisningar.

Kristendomskunskap.

MÅL.

Kristendomsundervisningen har till uppgift att på ett sätt, som kan främja lärjungarnas religiösa och sedliga utveckling, giva dem en efter deras mottaglighet och behov avpassad kunskap om kristendomens uppkomst, innehåll och utveckling.

KURSFÖRDELNING.

A-formen.

Första klassen.

Enkla, muntligt meddelade berättelser ur nya testamentet: Jesu födelse. Herdarnas syn. De visa från Österlandet. Flykten till Egypten. Jesus vid tolv års ålder i templet. Jesus och hans lärjungar (Matt. 4: 18—22). Jesus välsignar barnen. Jesus botar en sjuk (Luk. 4: 31 och 38—40). Jesus stillar stormen. Den gode herden.

Morgon- och aftonböner. Bordsböner.

Minnesord ur bibeln: Luk. 2: 14, Psalt. 118: 1, Joh. 8: 12, Joh. 10: 11, 2 Kor. 9: 7 b.

Psalmer: 56: 1, 63: 8, 420: 1, 436: 1, 512, 513: 1.

Undervisningen anknytes så långt möjligt till barnets värld: hemmet (mor, far, syskon), skolan och, där så ske kan, kyrkoåret (advent, jul).

Andra klassen.

Enkla muntligt meddelade berättelser ur gamla testamentet: Skapelsen. Paradiset. Syndafallet. Gud kallar Abraham. Isaks födelse. Jakobs flykt och dröm. Jakob möter Esau. Josef och hans bröder. Josef och Farao. Josef återser sina bröder och sin fader.

Enkla, muntligt meddelade berättelser ur nya testamentet: Julberättel-

serna. Jesus och Johannes döparen. Jesus uppväcker änkans son i Nain. Änkans skärv. Den barmhärtige samariten. Det förlorade fåret. Den borttappade penningen. Jesu intåg i Jerusalem.

Minnesord ur bibeln: Psalt. 91: 11, Matt. 7: 12, Matt. 7: 7, Joh. 1: 29, Psalt. 50: 15.

Psalmer: 53: 1—2, 66: 1, 106: 1, 420: 2, 474: 1—3, 513: 5.

Undervisningen anknytes, där så ske kan, till kyrkoåret (påsk) och årstiderna.

Tredje klassen.

Berättelser ur nya testamentet om Jesu liv och verk.

Jesu födelse och barndom och något om landet, där Jesus föddes. Johannes döparens verksamhet. Jesu dop. Frestelsen i öknen. Jesus kallar sina lärjungar. Petri fiskafänge.

Jesus hjälparen: Den lame i Kapernaum. Hövitsmannens tjänare. Jesus botar tio spetälska och inskärper tacksamhetens plikt. Den blinde vid vägen (Luk. 18: 35—43). Den sjuke vid Betesda.

Jesus predikar Guds rike: Guds rike är nära (Mark 1: 14—15). Såningsmannen. Senapskornet och surdegen. Den kostbara pärlan.

Ur Jesu bergspredikan: Jordens salt och världens ljus (Matt. 5: 13—16). Den rätta omsorgen (Matt. 6: 25—34). Undervisning om bönen (Matt. 6: 5—13). I anslutning härtill inläras textorden till Fader vår.

Psalmer: 41: 1—4, 43: 1—2, 142: 1, 306: 1, 331: 1, 396: 2, 421: 1—2.

Fjärde klassen.

Berättelser ur gamla testamentet.

Moses. Förbundet på Sinai. De tio buden. Josua. Bosättningen i Kanan. Eli och Samuel, Saul, David och Salomo.

Berättelser ur nya testamentet.

Jesus uppsöker de förlorade: Det förlorade fåret. Den borttappade penningen. Den förlorade sonen. Jesus kallar Matteus. Synderskan i Simons hus. Den samaritiska kvinnan. Jesus gästar Sackeus.

Jesus lär om barmhärtighet, försonlighet, ödmjukhet: Den barmhärtige samariten. Den obarmhärtige tjänaren (Matt. 18: 23—35). Tjänandets storhet (Mark. 10: 35—45). Ödmjukhet (Matt. 18: 1—4).

Sann rättfärdighet: Det yppersta budet i lagen (Mark. 12: 28—34). Jesus botar på sabbaten (Matt. 12: 9—14). Fariseernas rättfärdighet (Matt. 23: 23—28). Fariseen och publikanen.

Jesus rider in i Jerusalem. Jesus instiftar nattvarden. Jesu lidande, död och uppståndelse. Missionsbefallningen. Jesu himmelsfärd.

Psalmer: 51: 1, 55: 1, 63: 13—15, 66: 2—4, 89: 1—4, 94, 102: 1, 298: 1—2, 324: 1—2.

Femte klassen.

Berättelser ur gamla testamentet.

Rikets delning. Ahab, Nabot, Elia. Profeterna Amos och Hosea. Nordrikets undergång. Ahas. Hiskia. Profeten Jesaja. Josias reform. Profeten Jeremia. Sydrikets undergång. Fångenskapen. »Den andre Jesaja.»

Fromheten i Israel belyses genom läsning ur bibeln av följande texter: 5 Mos. 6: 4—7; Psalt. 19: 8—9; 23; 51: 12; 103; 121; Jesaja 6; 9: 2—7; 40: 1—8; 53: 3—5; Jeremia 4: 19—22; 31: 31—34; Hosea 6: 6; Amos 5: 6—8, 11—12, 21—24; Sakarja 9: 9—10.

Berättelser ur nya testamentet.

Petri bekännelse. Jesus förkunnar sitt lidande. Jesu förklaring. Tempelreningen. Skattepenningen. De tio jungfrurna. Den yttersta domen.

Pingstundret. Den första församlingen. Stefanus. Kornelius. Pauli omvändelse. Paulus, hedningarnas apostel: Paulus i Lystra, Filippi, Athen, Efesus, Paulus fängslas och föres till Rom. I anslutning härtill läsning av följande bibeltexter: Rom. 8: 28; 1 Kor. 15: 57—58; Fil. 4: 4—13; 1 Joh. 4: 7—11.

Psalmer: 24: 1, 35: 1 och 4, 45: 8, 55: 2—4, 102: 2, 118: 1—3, 306: 2—3, 336: 1, 492: 1—2, 600: 5—7.

Sjätte klassen.

Sammanfattning av Jesu liv och verksamhet med återblick på det tidigare genomgångna.

Kallelse och ansvar: Den stora måltiden. Den rike kornbonden. Den rike mannen och Lasarus. Arbetarna i vingården. De anförtrodda punden.

Gudsrikets utveckling och fulländning: Ogräset och vetet. Noten i havet.

Jesu efterföljd: Mark. 10: 17—27; Matt. 10: 24—39; Matt. 16: 24—26; Matt. 11: 25—30.

Jesu bergspredikan.

Grunddragen av den kristna tros- och livsåskådningen.

Kyrkoåret och gudstjänsten.

Psalmer: 21: 1—3, 69: 1—3, 106: 2—4, 120: 1—3, 124: 1—4, 138: 1—2, 174: 9—11, 392: 2, 424: 1 och 6.

Sjunde klassen.

Tids- och livsbilder ur kyrkans historia.

Apostlakyrkan. I anslutning härtill läsning av följande bibeltexter: Apg. 17: 16—34; Gal. 3: 26—28; 1 Kor. 13; 1 Kor. 15: 54—57; Rom. 1: 16—17; Kol. 3: 8—25; 4: 1; 1 Joh. 4: 7—11; Upp. 21: 1—4. Martyrtiden. Augustinus.

Klosterlivet: Bernhard, Franciskus, Birgitta. Martin Luther och reformationen, Olavus Petri, Laurentius Petri. Ignatius Loyola och motreformationen. Hur Karl IX och Gustav II Adolf räddade reformationen. Johannes Rudbeckius, Svedberg, Francke och pietisterna. Johan Olof Wallin och psalmboken.

Religiösa väckelser: Schartau, Grundtvig, Laestadius, Rosenius, Waldenström.

Arbetet för de kristnas enhet: Nathan Söderblom.

Kristen kärleksverksamhet: Theodor Fliedner, Florence Nightingale, Henry Dunant, William Booth och frälsningsarmén.

Främmande religioner och kristendomens möte med dem: William Carey, Peter Fjellstedt, David Livingstone, Albert Schweitzer, Kagawa.

Kyrka och samfund i Sverige. Den svenska kyrkans organisation. Kristen verksamhet i nutiden.

Något om bibelns uppkomst och historia.

Psalmer: 8: 1—3, 48: 1—3, 102: 4, 169: 1—3 och 9, 245: 1, 421: 3, 472: 1—3.

Åttonde klassen.

Kristendomens inflytande på kultur- och samhällsutvecklingen.

Humanitetskravet: Jesu förkunnelse om den enskilda människosjälens oändliga värde: Matt. 16: 26; Luk. 15. Kristendomens jämlikhetstankar: Gal. 3: 28; Apg. 10: 34—35; Kol. 3: 11; Jak. 2: 1—4. Slaveriets avskaffande: Pauli brev till Filemon, träldomens förbjudande i Sverige genom Magnus Erikssons landslag, slaveriets upphävande i Nordamerika under Abraham Lincoln. Ökad aktning för kvinnans och barnets människovärde: utsättande av nyfödda barn, barnäktenskap, lagar om kvinnofrid och kvinnans arvsrätt. Den kristna jämlikhetstanken i vår tids samhällsliv.

Barmhärtighetskravet. Jesu förkunnelse om barmhärtighet: Luk. 10: 25—37; Matt. 5: 7; Luk. 6: 36. Den gammalkristna diakonien: Apg. 4: 32; 6: 1—6; Jak. 1: 27; 2: 15—16. Sjuk- och fattigvård som kyrkliga uppgifter i äldre tid. Några bilder från kristen kärleksverksamhet inom skilda fromhetsriktningar i nyare tid.

Rättfärdighets- och sanningskravet. Rättfärdighet och sanning såsom grundtankar i Jesu sedliga krav och i urkristendomen: Apg. 5: 1—11; Matt. 5: 6; Joh. 8: 31—32; Efes. 6: 14; Joh. 18: 37; 2 Kor. 13: 8. Likhet inför lagen: Den svenska domareden. Tanke- och samvetsfrihet. Religionsfrihet. Social rättfärdighet.

Handlingskravet. Arbetets adlande: Matt. 7: 21; Apg. 18: 1—3. Klosterkravet på arbete. Luthers kallelsetanke.

Drag ur missionshistorien och i samband därmed något om utomkristna religioner.

Första B-formen och tredje B-formen.

Första och andra klassen.

Första året.

Enkla, muntligt meddelade berättelser ur nya testamentet: Jesu födelse. Herdarnas syn. De visa från Österlandet. Flykten till Egypten. Jesus vid tolv års ålder i templet. Jesus och hans lärjungar (Matt. 4: 18—22). Jesus välsignar barnen. Jesus botar en sjuk (Luk. 4: 31 och 38—40). Jesus stillar stormen. Änkans skärv. Den gode herden. Det förlorade fåret. Den borttappade penningen.

Morgon- och aftonböner. Bordsböner.

Minnesord ur bibeln: Luk. 2: 14, Psalt. 118: 1, Joh. 8: 12, Joh. 10: 11, 2 Kor. 9: 7 b.

Psalmer: 56: 1, 63: 8, 420: 1, 436: 1, 512, 513: 1.

Undervisningen anknytes så långt möjligt till barnets värld: hemmet (mor, far, syskon), skolan och, där så ske kan, kyrkoåret (advent, jul).

Andra året.

Enkla, muntligt meddelade berättelser ur gamla testamentet: Skapelsen. Paradiset. Syndafallet. Gud kallar Abraham. Isaks födelse. Jakobs flykt och dröm. Jakob möter Esau. Josef och hans bröder. Josef och Farao. Josef återser sina bröder och sin fader.

Enkla, muntligt meddelade berättelser ur nya testamentet: Julberättelserna. Jesus vid tolv års ålder i templet. Jesus och Johannes döparen. Jesus uppväcker änkans son i Nain. Den barmhärtige samariten. Jesu intåg i Jerusalem.

Morgon- och aftonböner. Bordsböner.

Minnesord ur bibeln: Psalt. 91: 11, Matt. 7: 12, Matt. 7: 7, Joh. 1: 29, Psalt. 50: 15.

Psalmer: 53: 1—2, 66: 1, 106: 1, 420: 2, 474: 1—3, 513: 5.

Undervisningen anknytes så långt möjligt till barnets värld: hemmet (mor, far, syskon), skolan och, där så ske kan, kyrkoåret (påsk) och årstiderna.

Tredje och fjärde klassen.

Första året.

Berättelser ur nya testamentet om Jesu liv och verk.

Jesu födelse och barndom och något om landet, där Jesus föddes. Johannes döparens verksamhet. Jesu dop. Frestelsen i öknen. Jesus kallar sina lärjungar. Petri fiskafänge.

Jesus hjälparen: Den lame i Kapernaum. Hövitsmannens tjänare. Jesus botar tio spetälska och inskärper tacksamhetens plikt. Den blinde vid vägen (Luk. 18: 35—43). Den sjuke vid Betesda.

Jesus predikar Guds rike: Guds rike är nära (Mark. 1: 14—15). Såningsmannen. Senapskornet och surdegen. Den kostbara pärlan.

Ur Jesu bergspredikan: Jordens salt och världens ljus (Matt. 5: 13—16). Den rätta omsorgen (Matt. 6: 25—34). Undervisning om bönen (Matt. 6: 5—13). I anslutning härtill inläras textorden till Fader vår.

Psalmer: 41: 1—4, 43: 1—2, 142: 1, 306: 1, 331: 1, 396: 2, 421: 1—2.

Andra året.

Berättelser ur gamla testamentet.

Moses. Förbundet på Sinai. De tio buden. Josua. Bosättningen i Kanan. Eli och Samuel. Saul, David och Salomo.

Berättelser ur nya testamentet.

Jesus uppsöker de förlorade: Det förlorade fåret. Den borttappade penningen. Den förlorade sonen. Jesus kallar Matteus. Synderskan i Simons hus. Den samaritiska kvinnan. Jesus gästar Sackeus.

Jesus lär om barmhärtighet, försonlighet, ödmjukhet: Den barmhärtige samariten. Den obarmhärtige tjänaren (Matt. 18: 23—35). Tjänandets storhet (Mark. 10: 35—45). Ödmjukhet (Matt. 18: 1—4).

Sann rättfärdighet: Det yppersta budet i lagen (Mark. 12: 28—34). Jesus botar på sabbaten (Matt. 12: 9—14). Fariseernas rättfärdighet (Matt. 23: 23—28). Fariseen och publikanen.

Jesus rider in i Jerusalem. Jesus instiftar nattvarden. Jesu lidande, död och uppståndelse. Missionsbefallningen. Jesu himmelsfärd.

Psalmer: 51: 1, 55: 1, 63: 13—15, 66: 2—4, 89: 1—4, 94, 102: 1, 298: 1—2, 324: 1—2.

Femte och följande klasser.

ALTERNATIV A.

8-klassig skola.

Femte och sjätte klassen.

Första året.

Berättelser ur gamla testamentet.

Rikets delning. Ahab, Nabot, Elia. Profeterna Amos och Hosea. Nordrikets undergång. Ahas. Hiskia. Profeten Jesaja. Josias reform. Profeten Jeremia. Sydrikets undergång. Fångenskapen. »Den andre Jesaja.»

Fromheten i Israel belyses genom läsning ur bibeln av följande texter: 5 Mos. 6: 4—7; Psalt. 19: 8—9; 23; 51: 12; 103; 121; Jesaja 6; 9: 2—7; 40: 1—8; 53: 3—5; Jeremia 4: 19—22; 31: 31—34; Hosea 6: 6; Amos 5: 6—8, 11—12, 21—24; Sakarja 9: 9—10.

Berättelser ur nya testamentet.

Petri bekännelse. Jesus förkunnar sitt lidande. Jesu förklaring. Tempelreningen. Skattepenningen. De tio jungfrurna. Den yttersta domen.

Pingstundret. Den första församlingen. Stefanus. Kornelius. Pauli omvändelse. Paulus, hedningarnas apostel: Paulus i Lystra, Filippi, Athen, Efesus, Paulus fängslas och föres till Rom. I anslutning härtill läsning av följande bibeltexter: Rom. 8: 28; 1 Kor. 15: 57—58; Fil. 4: 4—13; 1 Joh. 4: 7—11.

Psalmer: 24: 1, 35: 1 och 4, 45: 8, 55: 2—4, 102: 2, 118: 1—3, 306: 2—3, 336: 1, 492: 1—2, 600: 5—7.

Andra året.

Sammanfattning av Jesu liv och verksamhet med återblick på det tidigare genomgångna.

Kallelse och ansvar: Den stora måltiden. Den rike kornbonden. Den rike mannen och Lasarus. Arbetarna i vingården. De anförtrodda punden.

Gudsrikets utveckling och fulländning: Ogräset och vetet. Noten i havet.

Jesu efterföljd: Mark. 10: 17—27; Matt. 10: 24—39; Matt. 16: 24—26; Matt. 11: 25—30.

Jesu bergspredikan.

Grunddragen av den kristna tros- och livsåskådningen.

Kyrkoåret och gudstjänsten.

Psalmer: 21: 1—3, 69: 1—3, 106: 2—4, 120: 1—3, 124: 1—4, 138: 1—2, 174: 9—11, 392: 2, 424: 1 och 6.

Sjunde och åttonde klassen.

Första året.

Tids- och livsbilder ur kyrkans historia.

Apostlakyrkan. I anslutning härtill läsning av följande bibeltexter: Apg. 17: 16—34; Gal. 3: 26—28; 1 Kor. 13; 1 Kor. 15: 54—57; Rom. 1: 16—17; Kol. 3: 8—25; 4: 1; 1 Joh. 4: 7—11; Upp. 21: 1—4. Martyrtiden. Augustinus. Klosterlivet: Bernhard, Franciskus, Birgitta. Martin Luther och reformationen, Olavus Petri, Laurentius Petri. Ignatius Loyola och motreformationen. Hur Karl IX och Gustav II Adolf räddade reformationen. Johannes Rudbeckius, Svedberg, Francke och pietisterna. Johan Olof Wallin och psalmboken.

Religiösa väckelser: Schartau, Grundtvig, Laestadius, Rosenius, Waldenström.

Arbetet för de kristnas enhet: Nathan Söderblom.

Kristen kärleksverksamhet: Theodor Fliedner, Florence Nightingale, Henry Dunant, William Booth och frälsningsarmén.

Främmande religioner och kristendomens möte med dem: William Carey, Peter Fjellstedt, David Livingstone, Albert Schweitzer, Kagawa.

Kyrka och samfund i Sverige. Den svenska kyrkans organisation. Kristen verksamhet i nutiden.

Något om bibelns uppkomst och historia.

Psalmer: 8: 1—3, 169: 1—3 och 9, 245: 1.

Andra året.

Kristendomens inflytande på kultur- och samhällsutvecklingen.

Humanitetskravet: Jesu förkunnelse om den enskilda människosjälens oändliga värde: Matt. 16: 26; Luk. 15. Kristendomens jämlikhetstankar: Gal. 3: 28; Apg. 10: 34—35; Kol. 3: 11; Jak. 2: 1—4. Slaveriets avskaffande: Pauli brev till Filemon, träldomens förbjudande i Sverige genom Magnus Erikssons landslag, slaveriets upphävande i Nordamerika under Abraham Lincoln. Ökad aktning för kvinnans och barnets människovärde: utsättande av nyfödda barn, barnäktenskap, lagar om kvinnofrid och kvinnans arvsrätt. Den kristna jämlikhetstanken i vår tids samhällsliv.

Barmhärtighetskravet. Jesu förkunnelse om barmhärtighet: Luk. 10: 25—37; Matt. 5: 7; Luk. 6: 36. Den gammalkristna diakonien: Apg. 4: 32; 6: 1—6; Jak. 1: 27; 2: 15—16. Sjuk- och fattigvård som kyrkliga uppgifter i äldre tid. Några bilder från kristen kärleksverksamhet inom skilda fromhetsriktningar i nyare tid.

Rättfärdighets- och sanningskravet. Rättfärdighet och sanning såsom grundtankar i Jesu sedliga krav och i urkristendomen: Apg. 5: 1—11; Matt. 5: 6; Joh. 8: 31—32; Efes. 6: 14; Joh. 18: 37; 2 Kor. 13: 8. Likhet inför lagen: den svenska domareden. Tanke- och samvetsfrihet. Religionsfrihet. Social rättfärdighet.

Handlingskravet. Arbetets adlande: Matt. 7: 21; Apg. 18: 1—3. Klosterkravet på arbete. Luthers kallelsetanke.

Drag ur missionshistorien och i samband därmed något om utomkristna religioner.

Psalmer: 48: 1—3, 102: 4, 421: 3, 472: 1—3.

ALTERNATIV B.

7-klassig skola med sjunde klassen anordnad enligt A-formen.

Femte och sjätte klassen.

Se alternativ A, femte och sjätte klassen.

ALTERNATIV C.

7-klassig skola med sjunde klassen i samma undervisningsgrupp som klasserna 5—6.

Femte, sjätte och sjunde klassen.

Första året.

Berättelser ur nya testamentet.

Petri bekännelse. Jesus förkunnar sitt lidande. Jesu förklaring. Tempelreningen. Skattepenningen. De tio jungfrurna. Den yttersta domen.

Pingstundret. Den första församlingen. Stefanus. Kornelius. Pauli omvändelse. Paulus, hedningarnas apostel: Paulus i Lystra, Filippi, Athen,

Efesus, Paulus fängslas och föres till Rom. I anslutning härtill läsning av följande bibeltexter: Rom. 8: 28; 1 Kor. 15: 57—58; Fil. 4: 4—13; 1 Joh. 4: 7—11.

Tids- och livsbilder ur kyrkans historia.

Apostlakyrkan. I anslutning härtill läsning av följande bibeltexter: Apg. 17: 16—34; Gal. 3: 26—28; 1 Kor. 13; 1 Kor. 15: 54—57; Rom. 1: 16—17; Kol. 3: 8—25; 4: 1; 1 Joh. 4: 7—11; Upp. 21: 1—4. Martyrtiden. Augustinus. Klosterlivet: Bernhard, Franciskus, Birgitta.

Psalmer: 24: 1, 35: 1 och 4, 45: 8, 55: 2—4, 102: 2, 118: 1—3, 306: 2—3, 336: 1, 492: 1—2, 600: 5—7.

Andra året.

Berättelser ur gamla testamentet.

Rikets delning. Ahab, Nabot, Elia. Profeterna Amos och Hosea. Nordrikets undergång. Ahas. Hiskia. Profeten Jesaja. Josias reform. Profeten Jeremia. Sydrikets undergång. Fångenskapen. »Den andre Jesaja.»

Fromheten i Israel belyses genom läsning ur bibeln av följande texter: 5 Mos. 6: 4—7; Psalt. 19: 8—9; 23; 51: 12; 103; 121; Jesaja 6; 9: 2—7; 40: 1—8; 53: 3—5; Jeremia 4: 19—22; 31: 31—34; Hosea 6: 6; Amos 5: 6—8; 11—12; 21—24; Sakarja 9: 9—10.

Berättelser ur nya testamentet.

Sammanfattning av Jesu liv och verksamhet med återblick på det tidigare genomgångna.

Kallelse och ansvar: Den stora måltiden. Den rike kornbonden. Den rike mannen och Lasarus. Arbetarna i vingården. De anförtrodda punden.

Gudsrikets utveckling och fulländning: Ogräset och vetet. Noten i havet.

Jesu efterföljd: Mark. 10: 17—27; Matt. 10: 24—39; Matt. 16: 24—26; Matt. 11: 25—30.

Tids- och livsbilder ur kyrkans historia.

Martin Luther och reformationen, Olavus Petri, Laurentius Petri. Ignatius Loyola och motreformationen. Hur Karl IX och Gustav II Adolf räddade reformationen. Johannes Rudbeckius, Svedberg, Francke och pietisterna. Johan Olof Wallin och psalmboken.

Något om bibelns uppkomst och historia.

Psalmer: 21: 1—3, 69: 1—3, 106: 2—4, 120: 1—3, 124: 1—4, 138: 1—2, 174: 9—11, 392: 2.

Tredje året.

Jesu bergspredikan.

Grunddragen av den kristna tros- och livsåskådningen.

Kyrkoåret och gudstjänsten.

Religiösa väckelser: Schartau, Grundtvig, Laestadius, Rosenius, Waldenström.

Arbetet för de kristnas enhet: Nathan Söderblom.

Kristen kärleksverksamhet: Theodor Fliedner, Florence Nightingale, Henry Dunant, William Booth och frälsningsarmén.

Främmande religioner och kristendomens möte med dem: William Carey, Peter Fjellstedt, David Livingstone, Albert Schweitzer, Kagawa.

Kyrka och samfund i Sverige. Den svenska kyrkans organisation. Kristen verksamhet i nutiden.

Psalmer: 8: 1—3, 48: 1—3, 102: 4, 169: 1—3 och 9, 245: 1, 421: 3, 424: 1 och 6, 472: 1—3.

Andra B-formen.

Första och andra klassen.

Se B1- och B3-formerna, första och andra klassen.

Tredje till och med sjunde klassen.

ALTERNATIV A.

Sjunde klassen anordnad enligt A-formen.

Tredje till och med sjätte klassen.

Första året.

Berättelser ur nya testamentet om Jesu liv och verk.

Jesu födelse och barndom och något om landet, där Jesus föddes. Johannes döparens verksamhet. Jesu dop. Frestelsen i öknen. Jesus kallar sina lärjungar. Petri fiskafänge.

Jesus hjälparen: Den lame i Kapernaum. Hövitsmannens tjänare. Jesus botar tio spetälska och inskärper tacksamhetens plikt. Den blinde vid vägen (Luk. 18: 35—43). Den sjuke vid Betesda.

Jesus predikar Guds rike: Guds rike är nära (Mark. 1: 14—15). Såningsmannen. Senapskornet och surdegen. Den kostbara pärlan.

Ur Jesu bergspredikan: Jordens salt och världens ljus (Matt. 5: 13—16). Den rätta omsorgen (Matt. 6: 25—34). Undervisning om bönen (Matt. 6: 5—13). I anslutning härtill inläras textorden till Fader vår.

Petri bekännelse. Jesus förkunnar sitt lidande. Jesu förklaring. Tempelreningen. Skattepenningen. De tio jungfrurna. Den yttersta domen.

Psalmer: 41: 1—4, 43: 1—2, 142: 1, 306: 1, 331: 1, 396: 2, 421: 1—2.

Andra året.

Berättelser ur gamla testamentet.

Moses. Förbundet på Sinai. De tio buden. Josua. Bosättningen i Kanan. Eli och Samuel. Saul. David och Salomo.

Berättelser ur nya testamentet.

Jesus uppsöker de förlorade: Det förlorade fåret. Den borttappade penningen. Den förlorade sonen. Jesus kallar Matteus. Synderskan i Simons hus. Den samaritiska kvinnan. Jesus gästar Sackeus.

Jesus lär om barmhärtighet, försonlighet, ödmjukhet: Den barmhärtige samariten. Den obarmhärtige tjänaren (Matt. 18: 23—35). Tjänandets storhet (Mark. 10: 35—45). Ödmjukhet (Matt. 18: 1—4).

Sann rättfärdighet: Det yppersta budet i lagen (Mark. 12: 28—34). Jesus botar på sabbaten (Matt. 12: 9—14). Fariseernas rättfärdighet (Matt. 23: 23—28). Fariseen och publikanen.

Kallelse och ansvar: Den stora måltiden. Den rike kornbonden. Den rike mannen och Lasarus. Arbetarna i vingården. De anförtrodda punden.

Gudsrikets utveckling och fulländning: Ogräset och vetet. Noten i havet.

Jesus rider in i Jerusalem. Jesus instiftar nattvarden. Jesu lidande, död och uppståndelse. Missionsbefallningen. Jesu himmelsfärd.

Psalmer: 51: 1, 55: 1, 63: 13—15, 66: 2—4, 89: 1—4, 94, 102: 1, 298: 1—2, 324: 1—2.

Femte och sjätte klassen.

Första året.

Berättelser ur gamla testamentet.

Rikets delning. Ahab, Nabot, Elia. Profeterna Amos och Hosea. Nordrikets undergång. Ahas. Hiskia. Profeten Jesaja. Josias reform. Profeten Jeremia. Sydrikets undergång. Fångenskapen. »Den andre Jesaja.»

Fromheten i Israel belyses genom läsning ur bibeln av följande texter: 5 Mos. 6: 4—7; Psalt. 19: 8—9; 23; 51: 12; 103; 121; Jesaja 6; 9: 2—7; 40: 1—8; 53: 3—5; Jeremia 4: 19—22; 31: 31—34; Hosea 6: 6; Amos 5: 6—8, 11—12, 21—24; Sakarja 9: 9—10.

Berättelser ur nya testamentet.

Pingstundret. Den första församlingen. Stefanus. Kornelius. Pauli omvändelse. Paulus, hedningarnas apostel: Paulus i Lystra, Filippi, Athen, Efesus, Paulus fängslas och föres till Rom. I anslutning härtill läsning av följande bibeltexter: Rom. 8: 28; 1 Kor. 15: 57—58; Fil. 4: 4—13; 1 Joh. 4: 7—11.

Psalmer: 24: 1, 35: 1 och 4, 45: 8, 55: 2—4, 102: 2, 118: 1—3, 306: 2—3, 336: 1, 492: 1—2, 600: 5—7.

Andra året.

Sammanfattning av Jesu liv och verksamhet med återblick på det tidigare genomgångna.

Jesu efterföljd: Mark. 10: 17—27; Matt. 10: 24—39; Matt. 16: 24—26; Matt. 11: 25—30.

Jesu bergspredikan.

Grunddragen av den kristna tros- och livsåskådningen.
Kyrkoåret och gudstjänsten.
Psalmer: 21: 1—3, 69: 1—3, 106: 2—4, 120: 1—3, 124: 1—4, 138: 1—2, 174: 9—11, 392: 2, 424: 1 och 6.

ALTERNATIV B.

Sjunde klassen i samma läraravdelning som klasserna 3—6.

Tredje till och med sjunde klassen.

Första året.

Berättelser ur nya testamentet om Jesu liv och verk.
Jesu födelse och barndom och något om landet, där Jesus föddes. Johannes döparens verksamhet. Jesu dop. Frestelsen i öknen. Jesus kallar sina lärjungar. Petri fiskafänge.
Jesus hjälparen: Den lame i Kapernaum. Hövitsmannens tjänare. Jesus botar tio spetälska och inskärper tacksamhetens plikt. Den blinde vid vägen (Luk. 18: 35—43). Den sjuke vid Betesda.
Jesus predikar Guds rike: Guds rike är nära (Mark. 1:14—15). Såningsmannen. Senapskornet och surdegen. Den kostbara pärlan.
Ur Jesu bergspredikan: Jordens salt och världens ljus (Matt. 5: 13—16). Den rätta omsorgen (Matt. 6: 25—34). Undervisning om bönen (Matt. 6: 5—13). I anslutning härtill inläras textorden till Fader vår.

Andra året.

Berättelser ur gamla testamentet.
Moses. Förbundet på Sinai. De tio buden. Josua. Bosättningen i Kanan. Eli och Samuel. Saul, David och Salomo.
Berättelser ur nya testamentet.
Jesus uppsöker de förlorade: Det förlorade fåret. Den borttappade penningen. Den förlorade sonen. Jesus kallar Matteus. Synderskan i Simons hus. Den samaritiska kvinnan. Jesus gästar Sackeus.
Jesus lär om barmhärtighet, försonlighet, ödmjukhet: Den barmhärtige samariten. Den obarmhärtige tjänaren (Matt. 18: 23—35). Tjänandets storhet (Mark. 10: 35—45). Ödmjukhet (Matt. 18: 1—4).
Sann rättfärdighet: Det yppersta budet i lagen (Mark. 12: 28—34). Jesus botar på sabbaten (Matt. 12: 9—14). Fariseernas rättfärdighet (Matt. 23: 23—28). Fariseen och publikanen.
Jesus rider in i Jerusalem. Jesus instiftar nattvarden. Jesu lidande, död och uppståndelse. Missionsbefallningen. Jesu himmelsfärd.

Tredje året.

Berättelser ur gamla testamentet.
Rikets delning. Ahab, Nabot, Elia. Profeterna Amos och Hosea. Nord-

rikets undergång. Ahas. Hiskia. Profeten Jesaja. Josias reform. Profeten Jeremia. Sydrikets undergång.

Berättelser ur nya testamentet.

Petri bekännelse. Jesus förkunnar sitt lidande. Jesu förklaring. Tempelreningen. Skattepenningen. De tio jungfrurna. Den yttersta domen.

Kallelse och ansvar: Den stora måltiden. Den rike kornbonden. Den rike mannen och Lasarus. Arbetarna i vingården. De anförtrodda punden.

Gudsrikets utveckling och fulländning: Ogräset och vetet. Noten i havet.

Pingstundret. Den första församlingen. Stefanus. Kornelius.

Psalmer (5-årig kursväxling).

Första året: 41: 1—4, 43: 1—2, 142: 1, 306: 1, 331: 1, 396: 2, 421: 1—2.

Andra året: 51: 1, 55: 1, 63: 13—15, 66: 2—4, 89: 1—4, 94, 102: 1, 298: 1—2, 324: 1—2.

Tredje året: 24: 1, 35: 1 och 4, 45: 8, 55: 2—4, 102: 2, 118: 1—3, 306: 2—3, 336: 1, 492: 1—2, 600: 5—7.

Fjärde året: 21: 1—3, 69: 1—3, 106: 2—4, 120: 1—3, 124: 1—4, 138: 1—2, 174: 9—11, 392: 2.

Femte året: 8: 1—3, 48: 1—3, 102: 4, 169: 1—3 och 9, 245: 1, 421: 3, 424: 1 och 6, 472: 1—3.

Femte, sjätte och sjunde klassen.

Första året.

Berättelser ur gamla testamentet.

Fångenskapen. »Den andre Jesaja.»

Fromheten i Israel belyses genom läsning ur bibeln av följande texter: 5 Mos. 6: 4—7; Psalt. 19: 8—9; 23; 51: 12; 103; 121; Jesaja 6; 9: 2—7; 40: 1—8; 53: 3—5; Jeremia 4: 19—22; 31: 31—34; Hosea 6: 6; Amos 5: 6—8, 11—12, 21—24; Sakarja 9: 9—10.

Berättelser ur nya testamentet.

Pauli omvändelse. Paulus, hedningarnas apostel: Paulus i Lystra, Filippi, Athen, Efesus, Paulus fängslas och föres till Rom. I anslutning härtill läsning av följande bibeltexter: Rom. 8: 28; 1 Kor. 15: 57—58; Fil. 4: 4—13; 1 Joh. 4: 7—11.

Tids- och livsbilder ur kyrkans historia.

Apostlakyrkan. I anslutning härtill läsning av följande bibeltexter: Apg. 17: 16—34; Gal. 3: 26—28; 1 Kor. 13; 15: 54—57; Rom. 1: 16—17; Kol. 3: 8—25; 4: 1; 1 Joh. 4: 7—11; Upp. 21: 1—4. Martyrtiden. Augustinus. Klosterlivet: Bernhard, Franciskus, Birgitta.

Andra året.

Berättelser ur nya testamentet.

Sammanfattning av Jesu liv och verksamhet.

Jesu efterföljd: Mark. 10: 17—27; Matt. 10: 24—39; Matt. 16: 24—26; Matt. 11: 25—30.

Tids- och livsbilder ur kyrkans historia.

Martin Luther och reformationen, Olavus Petri, Laurentius Petri. Ignatius Loyola och motreformationen. Hur Karl IX och Gustaf II Adolf räddade reformationen. Johannes Rudbeckius, Svedberg, Francke och pietisterna. Johan Olof Wallin och psalmboken.

Religiösa väckelser: Schartau, Grundtvig, Laestadius, Rosenius, Waldenström.

Arbetet för de kristnas enhet: Nathan Söderblom.

Något om bibelns uppkomst och historia.

Tredje året.

Jesu bergspredikan.

Grunddragen av den kristna tros- och livsåskådningen.

Kyrkoåret och gudstjänsten.

Tids- och livsbilder ur kyrkans historia.

Kristen kärleksverksamhet: Theodor Fliedner, Florence Nightingale, Henry Dunant, William Booth och frälsningsarmén.

Främmande religioner och kristendomens möte med dem: William Carey, Peter Fjellstedt, David Livingstone, Albert Schweitzer, Kagawa.

Kyrka och samfund i Sverige. Den svenska kyrkans organisation. Kristen verksamhet i nutiden.

Anm. I B2-skolan kan även tillämpas den kursfördelning och den kursväxling, som uppgjorts för B1-skolan, varvid envar av de två åt hela läraravdelningen anslagna timmarna delas så, att omedelbar undervisning meddelas åt tredje och fjärde klassen halva lektionen samt åt femte, sjätte och sjunde klassen halva lektionen.

ANVISNINGAR.

1. Folkskolans kristendomsundervisning bör vara ett led i lärjungarnas fostran till goda människor, den bör ge dem en levande bild av Jesu person, hans liv och verk, samt i anslutning till hans förkunnelse en efter deras ålder och behov avpassad kunskap, som kan utgöra grunden för en kristen livsåskådning.

2. Vid kristendomsundervisningen bör läraren städse erinra sig, att de olika hem, från vilka lärjungarna på grund av rådande skolplikt komma, ofta företräda skilda uppfattningar av de frågor, som behandlas. Han bör därför sorgfälligt undvika allt, som kan verka såsom sårande angrepp på andras åskådning, samt söka främja uppkomsten hos lärjungarna av en vidhjärtad fördragsamhet mot olika tänkande. Det är av synnerlig vikt, att undervisningen i kristendom utan att förlora i allvar eller stadga be-

drives så, att den icke kommer i strid med det nutida samhällets krav på tankefrihet för de enskilda individerna.

3. Bibelns egen framställning skall utgöra grundval för kristendomsundervisningen. I den mån så lämpligen kan ske, böra lärjungarna själva få göra den omedelbara bekantskap med bibeln, som härför erfordras.

4. Urvalet av lärostoff skall vara sådant, att lärjungar på det stadium, varom är fråga, kunna tillgodogöra sig det religiösa och sedliga innehållet. Den i kursplanen upptagna lärokursen bör tjäna till huvudsaklig ledning. I första och andra klassen förberedes undervisningen genom enkla inledande samtal t. ex. om Gud såsom den kärleksrike fadern samt om Guds omvårdnad och beskydd.

5. Framställningen bör vara enkel, åskådlig och livfull. Det är av vikt, att undervisningen icke får en ensidigt historisk inriktning, så att kristendomens betydelse synes ligga i det förflutna. Läraren bör i kristendomsundervisningen ständigt söka kontakt med det verkliga livet i hem, skola och samhälle. Undervisningen bör, så ofta detta på ett naturligt sätt kan ske, anknyta till lärjungarnas liv och till förhållanden, som ligga deras erfarenhetsområde nära. Här bör läraren också taga upp frågor och händelser, som sysselsätta de ungas sinnen, för att ge dem moralisk belysning och ställa in dem i ett större sammanhang. Ett sönderdelande och mera begreppsmässigt lärosätt bör undvikas.

Överläsning av stycken på egen hand bör ej föreläggas lärjungarna, förrän de genom undervisningen erhållit förutsättningar att i varje särskilt fall utan större svårighet fullgöra uppgiften.

6. Till ordagrant inlärande föreläggas lärjungarna tio Guds bud och Fader vår samt därutöver ett begränsat antal andra till såväl form som innehåll för lärjungarna lättfattliga korta minnesord ur bibeln jämte psalmverser. Psalmverserna böra i regel inläras genom att de sjungas i skolan.

Kraven på lärjungarna böra anpassas efter deras individuella förutsättningar, så att lättnad beredes åt lärjungar, som med svårighet lära utantill.

Vid återgivandet av bibliska berättelser bör eftersträvas, att lärjungarna berätta med egna ord.

7. Bibeln bör i erforderligt antal exemplar vara tillgänglig i skolan.

För uppgifter, som föreläggas lärjungarna till överläsning i hemmet, bör icke bibeln utan en särskild, kortfattad lärobok användas. Denna bör ansluta sig till den bibliska textens språkliga och religiösa egenart, så långt detta är förenligt med önskvärd enkelhet och begränsning.

Särskilt på det tidigare stadiet kan ett lämpligt urval goda konstreproduktioner med bibliska motiv främja åskådligheten vid undervisningen. På ett senare stadium komma även kartor till användning. Bilder — helst ljusbilder — av föremål, landskap, städer och folkliv äro behövliga som hjälpmedel med hänsyn till de egenartade naturförhållanden och den från vår egen skilda kultur, varom framställningen ofta rör sig.

8. Genom bibelläsning böra lärjungarna så långt möjligt göras förtrogna med kristendomens grundläggande urkund. I de högre klasserna böra vid den förberedande genomgången de stycken ur bibeln, som återgivas i läroboken, av lärjungarna läsas i bibeln under lektionerna i skolan. Vid läsningen — särskilt av rent uppbyggliga eller undervisande texter — bör tillses, att förklaringar eller utredningar icke erhålla så stort utrymme, att de förtaga den omedelbara verkan av det lästa och leda uppmärksamheten från styckets väsentliga innehåll.

Vid genomgången av bibelns uppkomst och historia lämnas en kort översikt över de viktigaste bibliska skrifterna och deras historiska uppkomst, över bibelkanons uppkomst och de viktigaste bibelöversättningarna.

9. Under de två första skolåren införas barnen genom lärarens muntliga framställning i de bibliska berättelser, som ingå i lärokursen. Från och med tredje skolåret inträder vid sidan av lärarens muntliga framställning barnens egen läsning.

10. Berättelserna ur gamla testamentet böra ses i ett religiöst och etiskt sammanhang samt låta det israelitiska folkets öden och religiösa liv framstå såsom bakgrund för Jesu person och verk. Stor vikt lägges vid att undervisningen även meddelar bilder med kärnfullt innehåll ur fromhetslivet i anknytning till profeterna och psaltaren.

11. Efter genomgången av Jesu bergspredikan sammanfattas de religiösa och sedliga intryck och lärdomar lärjungarna under kristendomsundervisningen mottagit till en mera samlad kunskap om den kristna tros- och livsåskådningens bärande grundtankar. Till grund för denna sammanfattning läggas i första hand de nytestamentliga skrifternas, särskilt evangeliernas vittnesbörd, de tio buden och för barnen lämpliga delar av Luthers förklaring till dessa. Det är särskilt angeläget, att denna del av undervisningen hålles fri från abstrakta, systematiserande utredningar och definitioner. Till stöd för framställningen, som bör vara enkel, åskådlig och konkret, kan lämpligen användas en kortfattad lärobok, anpassad efter lärjungarnas mottaglighet och behov.

12. Genom ett begränsat antal livsbilder och skildringar ur kyrkans historia belyses kristendomens betydelse som en levande kraft i den enskilda människans och i folkens liv från apostlarnas tid till våra dagar. Särskild uppmärksamhet ägnas åt reformationen och dess betydelse. I detta sammanhang läsas lämpliga delar av Luthers lilla katekes. Detta kursmoment bör icke göras till föremål för utanläsning eller föranleda en förnyad utförligare behandling av den kristna tros- och livsåskådningen.

Missionen och annan kristlig verksamhet i nutiden belysas genom enkla berättelser och bilder, varvid beaktas viktigare svenska insatser på missionens och kärleksverksamhetens område. Det är lämpligt, att lärjungarna en och annan gång få med hjälp av anvisad litteratur självständigt utarbeta föredrag över hithörande ämnen.

Undervisningen i kyrkohistoria bör icke lägga vikt vid redogörelser för lärostrider och lärosystem samt icke belastas med namn och data.

13. Den för åttonde klassen föreslagna lärokursen har till huvudsyfte att skänka lärjungarna en efter deras mognad avpassad sammanfattande framställning av kristendomens betydelse som en verksam kraft i samhällslivets utveckling genom tiderna. Det är i denna klass mindre fråga om att bibringa lärjungarna ett större mått av minneskunskaper än att ställa dem inför problemen och väcka deras eftertanke. Med utgångspunkt i Jesu förkunnelse och urkristendomen samlas undervisningen kring det kristna humanitetskravet, barmhärtighetskravet, rättfärdighets- och sanningskravet samt handlingskravet.

14. Ett önskemål är, att genomgången av kursmomenten om kyrkoåret och gudstjänsten inom den svenska kyrkan anknytes till ett eller annat gudstjänstbesök. Deltagandet häri bör dock vara frivilligt för lärjungarna.

15. Det urval av psalmverser, som upptages i kursplanen, avser att göra lärjungarna förtrogna med några av den svenska psalmbokens mest brukade, religiöst och poetiskt fullödiga psalmer. Psalmen får sitt rätta värde genom att sjungas, och melodierna till psalmerna böra i regel inläras samtidigt med texten. Det är ett önskemål, att ett begränsat antal kärnpsalmer ur vår psalmdiktning kan förutsättas vara bekant för alla. Psalmer, som ej äro upptagna i kursplanen men äro särskilt ägnade att belysa de behandlade bibeltexterna eller kyrkohistorien, böra uppsökas i psalmboken, läsas och om möjligt sjungas men icke föreläggas lärjungarna till inlärande.

Den förberedande psalmgenomgången får icke förtaga det uppbyggliga eller det poetiska innehållet. Genomgången kan ofta forma sig som en kort redogörelse för psalmens tillblivelse för att skapa en bakgrund för dess innehåll. Lärjungarna böra få någon inblick i att psalmerna ha sin historia och bära sin tids prägel samt inhämta någon kännedom om viktigare psalmförfattare.

16. Den dagliga morgonbönen bör vara en andaktsstund och icke få prägeln av en lektion. Den bör anordnas med en viss omväxling, så att den förmår fånga lärjungarnas uppmärksamhet.

Utom psalmsång och bön kan morgonandakten även innefatta bibelläsning. Denna kan bestå i uppläsandet av en sammanhängande text, som till form och innehåll är ägnad att utan särskild förklaring verka uppbyggande. I andra fall kan bibelläsningen omfatta ett bibelspråk eller en kortare text med några därtill knutna ord av läraren, som belysa en religiös eller etisk sanning. Den rytm och omväxling, som kyrkoåret erbjuder, bör få göra sig gällande även vid skolans andaktsstunder.

Omsorg bör ägnas åt psalmsången vid morgonbönen. Särskilt vid större skolor, där samlingssal finnes och flera klassavdelningar samtidigt kunna deltaga i morgonbönen, kan denna någon gång taga formen av musikandakt med starkare inslag av sång och musik.

Det kan vara lämpligt, att lärjungarna aktivt medverka även i andra moment än sången, t. ex. genom uppläsning av bibel- och bönetexterna, i den mån detta är förenligt med den värdighet och helgd, som bör prägla morgonbönen.

17. Vid kristendomsundervisningen i B 2-skolan måste barn med stor åldersskillnad sammanhållas i samma undervisningsgrupp. Läraren bör därvid eftersträva, att undervisningen meddelas på ett sådant sätt, att den så långt det är möjligt kan tillgodogöras även av lärjungarna i de lägre klasserna. Då det gäller tillämpning av det inhämtade, böra givetvis betydligt större krav ställas på de högre klasserna. När så befinnes lämpligt, bör hänvisning göras till sådana områden, som dessa klasser tidigare behandlat. Om i B2-skola tillämpas samma kursväxling som i B1- och B3-skolor, gälla i stort sett samma anvisningar som för B3-skola (punkt 18).

I småskola av b-form böra berättelserna ur gamla testamentet lämpligen införas i undervisningen efter berättelsen om Jesus vid tolv års ålder i templet.

18. För att kursen i kristendomskunskap åtminstone i huvudsak skall medhinnas i B3-skolan, måste i folkskolavdelningen varje lektionstimme i ämnet delas mellan den lägre och den högre undervisningsgruppen. När så befinnes lämpligt, kan den högre gruppen repetitionsvis deltaga i den lägre gruppens undervisning. Likaså kan den lägre klassen någon gång höra på de högre klassernas undervisning. Den grupp, som ej har omedelbar undervisning, bör dock i regel sysselsättas med tysta övningar. Lämpliga uppgifter för tysta övningar kunna vara:

läsning i bibeln av den kommande hemuppgiften ävensom av andra angivna bibeltexter, som till innehållet ansluta sig till behandlade kursmoment,

uppskrivning och inlärande av minnesord,

inlärande av i kursen ingående psalmverser,

läsning av levnadsskildringar över psalmförfattare samt läsning av angivna, för dessa författare särskilt utmärkande psalmer,

läsning av levnadsskildringar över kyrkohistoriska gestalter.

19. I B 2- och B 3-skolan kunna vissa delar av kursen, om så befinnes behövligt, erhålla en mera kortfattad behandling. Där så visar sig nödvändigt, kunna följande stycken helt utelämnas: Ahab, Nabot, Kornelius. Augustinus, Bernhard, Ignatius Loyola och motreformationen, Johannes Rudbeckius, Francke och pietisterna, Grundtvig, Schartau eller Læstadius, Theodor Fliedner, Henry Dunant, William Carey, Kagawa.

Modersmålet.

MÅL.

Undervisningen i modersmålet har till uppgift att hos lärjungarna grundlägga och utveckla förmågan att *tala* ett vårdat men ändå ledigt språk klart och tydligt, *läsa* prosa och vers riktigt och flytande med gott uttal och god betoning, förstå och redogöra för det lästa samt skaffa sig kunskaper genom läsning, *skriva* enkelt, klart och språkriktigt; giva dem insikt i modersmålets byggnad och utveckla deras språkkänsla, göra dem bekanta med svensk och i någon mån annan nordisk litteratur samt väcka kärlek till svenskt språk och intresse för bildande läsning.

KURSFÖRDELNING.

A-formen.

Första klassen.

Första terminen.

Tal- och läsövningar. Samtal om ämnen, som ligga inom barnens erfarenhetsområde. Övningar att urskilja och uttala ljuden samt att läsa ord, uttryck och korta meningar. I anslutning härtill tonbildnings-, ljudbildnings- och uttalsövningar med hjälp av särskilt tillrättalagt övningsstoff. Behandling av individuella talfel och för hemorten typiska större avvikelser från vårdat uttal.

Skrivövningar. Textning av bokstäver samt av ord, uttryck och korta meningar i anslutning till tal- och läsövningarna.

Lämpliga övningar för vinnande av riktig penn- och handhållning som förberedelse för skrivningen. Förberedande övningar för inlärande av de små bokstävernas form och sammanbindning.

Andra terminen.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Samtal om ämnen inom barnens erfarenhetsområde. Återgivande av korta berättelser, lästa av barnen eller berättade eller förelästa av läraren. Tonbildnings-, ljudbildnings- och uttalsövningar med hjälp av särskilt tillrättalagt övningsstoff. Behandling av individuella talfel och för hemorten typiska större avvikelser från vårdat uttal.

Läsning. Läsning av stycken med klart och enkelt språk och med innehåll, som ligger barnen nära. Inlärande och uppläsning av några barnrim och enkla verser.

Skrivövningar. Inlärande av de små bokstävernas form och sammanbindning samt av god kroppshållning vid skrivandet jämte övningar för vinnande av riktig penn- och handhållning. Inlärande av de stora bokstäverna. Skrivning av ord, uttryck och korta meningar med innehåll hämtat från den övriga undervisningen. Stor bokstav i egennamn och i början av en mening.

Övningar i bokstavering och uppdelning av ord i stavelser. Inövande av språkets vanligaste ord i lämpligt urval. Skrivning ur minnet av ord och korta uttryck. Skiljetecken efter lärarens anvisning.

Andra klassen.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Samtal om ämnen inom barnens erfarenhetsområde. Återgivande av korta berättelser, lästa av barnen eller berättade eller förelästa av läraren. Tonbildnings-, ljudbildnings- och uttalsövningar med hjälp av särskilt tillrättalagt övningsstoff. Behandling av individuella talfel och för hemorten typiska större avvikelser från vårdat uttal.

Läsning. Läsning av stycken med klart och enkelt språk och med innehåll, som ligger barnen nära. Inlärande och uppläsning av barnrim och verser samt inövande av ett eller annat kortare läsestycke i dialogform.

Skrivning och språkbyggnadsövningar.

Välskrivning. I början av vardera terminen fortsatta övningar för vinnande av riktig penn- och handhållning samt för inövande av bokstävernas form och sammanbindning.

Rättskrivning. Inlärande av alfabetet. Bokstavering och uppdelning av ord i stavelser. Avskrivning av lästa texter efter föreskrivning eller ur bok. Fortsatt inövande av språkets vanligaste ord i lämpligt urval. Skrivning efter föresägning av en och annan kort och enkel, väl förberedd text. Någon gång skrivning ur minnet av korta, förut inlärda meningar.

Förberedande uppsatsövningar. Fritt nedskrivande av enkla meningar om sådant, som barnen själva iakttagit eller upplevat, eller i ämnen, som hämtats från fantasiens och sagans värld.

Språkbyggnadsövningar. Övningar att bilda påstående-, fråge- och utropssatser. Lättare entals- och flertalsformer av substantiv. Övningar att utsätta punkt och frågetecken.

Tredje klassen.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Samtal, företrädesvis med innehåll från lärjungarnas upplevelser i hemmet, skolan och hembygden. Återgivande av enkla berättelser, sagor och sägner, lästa av lärjungarna i skolan eller hemmet eller berättade av läraren.

Tonbildnings-, ljudbildnings- och uttalsövningar med hjälp av särskilt tillrättalagt övningsstoff. Behandling av individuella talfel och för hemorten typiska avvikelser från vårdat uttal.

Övningar att skilja mellan lång och kort vokal.

Läsning. Högläsning av stycken med klart och enkelt språk och värdefullt innehåll, företrädesvis barnskildringar, djurberättelser, framställningar i dialogform, sägner och folksagor samt folkvisor och dikter.

Korta övningar i tyst läsning med redogörelse för det lästa.

Inlärande och uppläsning av några verser och avsnitt ur prosastycken samt inövande av något stycke i dialogform.

Skrivning och språkbyggnadsövningar.

Rättskrivning. Inövande av språkets vanligaste ord, ordformer och uttryck, varvid särskilt uppmärksammas sådana skrivsvårigheter, som förorsakas av hemortens dialekt. Repetition av alfabetet. Bokstavering och uppdelning av orden i stavelser. Stavelseläsning med markerat uppehåll. Självständiga skrivövningar med ord och ordgrupper, som vålla svårigheter vid rättskrivningen. Skrivning efter diktamen av enkla, väl förberedda texter. En eller annan gång skrivning ur minnet av några få korta meningar.

Förberedande uppsatsövningar. Fria skrivningar över enkla, klart begränsade ämnen, ägnade att intressera lärjungarna och hämtade företrädesvis från deras iakttagelser och upplevelser i hemmet, skolan och hembygden.

Språkbyggnadsövningar. Övningar att bilda enkla satser, att förena satser genom »och», att urskilja substantiv i singular och plural samt i bestämd och obestämd form ävensom att urskilja verb.

Behandling av i uppsatsövningarna förekommande vanliga språkfel.

Skiljetecken. Övningar att sätta punkt, frågetecken och utropstecken.

Välskrivning. I samband med all skrivning inövande av bokstävernas form och sammanbindning med ökade krav på ledigt utförande. Särskilda välskrivningsövningar. Fortsatt inövande av riktig penn- och handhållning samt god kroppshållning.

Fjärde klassen.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Samtal, berättelser, beskrivningar och redogörelser med innehåll företrädesvis från lärjungarnas upplevelser i hemmet, skolan och hembygden, från intresseväckande avsnitt ur historia, geografi och naturkunnighet samt ur i skolan och hemmet lästa böcker.

Fortsatta ljudbildnings- och uttalsövningar med hjälp av särskilt tillrättalagt övningsstoff. Behandling av individuella talfel och för hemorten typiska avvikelser från vårdat uttal.

Fortsatta övningar med lång och kort vokal.

Läsning. Högläsning av stycken med klart och enkelt språk och värdefullt innehåll, företrädesvis barnskildringar, djurberättelser, framställningar i dialogform, sagor och berättelser ur historien samt natur- och människoskildringar.

Korta övningar i tyst läsning med redogörelse för det lästa.

Inlärande och uppläsning av verser, ordspråk och gåtor samt något kort stycke i dialogform.

Skrivning och språkbyggnadsövningar.

Rättskrivning. Fortsatt inövande av språkets vanligaste ord, ordformer och uttryck samt tillämpande av enkla regler för inlärande av j-, tj-, sj-, ng- och å-ljuden. Avskrivning av lästa och förberedda texter. Självständiga skrivövningar med samhöriga eller likartade ord och ordgrupper; skrivning efter diktamen av väl förberedda texter. En eller annan skrivning ur minnet av någon kort text.

Övningar att använda alfabetiskt ordnad ordlista.

Uppsatsövningar. Fria skrivningar över enkla, klart begränsade ämnen, ägnade att intressera lärjungarna och hämtade företrädesvis från deras iakttagelser och upplevelser i hemmet, skolan och hembygden.

Språkbyggnadsövningar. Övningar att urskilja subjekt och predikat och att förena satser med de vanligaste bindeorden. Behandling av i uppsatsövningarna förekommande vanliga språkfel.

Substantiv: numerus, grundform, genitiv, genus och artikel. Verb: presens och imperfekt, infinitiv. Adjektiv: igenkännande; motsatsord. Sammansatta ord.

Skiljetecken. Övningar att använda komma vid utelämnat bindeord och mellan fullständiga satser. Fortsatta övningar att utsätta de stora skiljetecknen.

Välskrivning. Särskilda övningar för att uppnå noggrann bokstavsbildning och sammanbindning av bokstäverna samt jämna avstånd och jämn lutning.

Femte klassen.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Berättelser, beskrivningar och redogörelser med innehåll företrädesvis från lärjungarnas iakttagelser, sysselsättningar och upplevelser samt från intresseväckande avsnitt ur historia, geografi och naturkunnighet.

Återgivande av berättelser eller delar av sådana, lästa av lärjungarna eller berättade av läraren. Samtal. Dramatisk framställning.

Läsning. Läsning av stycken ur svensk litteratur med klart och enkelt språk och värdefullt, företrädesvis berättande innehåll, bland annat hämtat från händelser och företeelser ur historien, från vårt lands natur och folkliv

samt från idrotts- och friluftslivet. Inlärande och uppläsning av verser och korta avsnitt ur prosastycken.

Övningar att använda bokregister och innehållsförteckningar.

Skrivning och språkbyggnadsövningar.

Rättskrivning. Repetition av de i fjärde klassen inövade ljudens beteckning. Inövande av nya grupper av språkets vanligaste ord; tillämpning av enkla regler för k- och ä-ljuden, för ljudförbindelsen ks och för dubbelskrivning av konsonant. Fortsatta självständiga skrivövningar med samhöriga eller likartade ord och ordgrupper samt skrivning efter diktamen av förberedda texter.

Övningar att använda alfabetiskt ordnad ordlista.

Uppsatsövningar. Korta berättelser, beskrivningar och brev med enkla, klart begränsade ämnen, ägnade att intressera lärjungarna och hämtade t. ex. från utflykter, lekar, tävlingar, iakttagelser av människor, djur och företeelser, med stöd där så anses behövligt av korta under lärarens ledning gjorda anteckningar.

Språkbyggnadsövningar. Övningar att utbygga satsen med objekt samt med predikatsfyllnad vid verben vara och bliva. Förening av huvudsats och bisats.

Substantiv: fortsatt behandling, böjning. Adjektiv: böjning, komparation. Verb: övningar att urskilja och använda supinum och particip; de starka verbens böjning i indikativ. Övningar att urskilja och använda personliga och possessiva pronomen samt räkneord. Avledda ord.

Skiljetecken. Komma mellan fullständiga satser, vid utelämnat bindeord samt efter utrops- och tilltalsord. Övningar i interpunktion.

Välskrivning. Fortsatta övningar som i föregående klass. Särskilda övningar med olika stilhöjd för att vinna ledig pennföring och flytande stil.

Sjätte klassen.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Återgivande av lästa berättelser och skildringar. Redogörelser och korta föredrag efter förberedelse enligt lärarens anvisningar och med ämnen hämtade från lärjungarnas iakttagelser, sysselsättningar och upplevelser eller förut behandlade områden. Dramatisk framställning.

Läsning. Läsning av stycken ur svensk litteratur med klart och enkelt språk och värdefullt, företrädesvis berättande innehåll, däribland berättelser, skildringar och dikter från barnens och ungdomens värld, från hem, hembygd och fosterland, från vårt lands natur, kultur- och arbetsliv samt från historien; i anslutning därtill korta levnadsteckningar över några av våra främsta författare. Inlärande och uppläsning av några dikter och korta avsnitt ur prosastycken. Läsning av några lätta stycken ur dansk eller norsk litteratur.

Övningar att använda uppslagsböcker.

Skrivning och språklära.

Rättskrivning. Repetition av svårstavade ord. Fortsatta självständiga skrivövningar. Skrivning efter diktamen av något svårare texter.

Övningar att på egen hand utsätta skiljetecken.

Uppsatsövningar. Korta berättelser, beskrivningar, redogörelser samt brev med klart begränsade ämnen, ägnade att intressera lärjungarna och hämtade t. ex. från hemortens arbetsliv, från företeelser och händelser i omgivningen och naturen, högtidsdagar och fester i hem, skola och hembygd, där så behöves med stöd av en under lärarens ledning uppgjord plan.

Språklära. Fullständigande och sammanfattning av det förut genomgångna. Satser och satsföreningar; de vanligaste slagen av bisatser; subjekt och predikat; objekt; predikatsfyllnad; attribut och adverbial (utan särskiljande av olika slag).

Substantiv: numerus, kasus (grundform och genitiv), genus; artikel, böjningssätt. Adjektiv. Verb: numerus; indikativens tempus: presens, imperfekt, perfekt, pluskvamperfekt och futurum; aktiv och passiv form; tema; böjning i indikativ av starka verb. Räkneord: grundtal och ordningstal. Pronomen: personliga, possessiva, demonstrativa, relativa och frågande. Igenkännande av några vanliga adverb; prepositioner, bindeord, fogeord och utropsord. Sammansatta och avledda ord.

Skiljetecken. Repetition av förut behandlade skiljetecken. Något om direkt anföring. Vanliga förkortningar.

Välskrivning. Fortsatta övningar som i föregående klass. Särskilda övningar med rubrikstil.

Sjunde klassen.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Korta referat, redogörelser och föredrag efter förberedelse enligt lärarens anvisningar och med ämnen i anslutning till lärjungarnas fria läsning, till deras iakttagelser, sysselsättningar och upplevelser, till hembygdens kultur-, idrotts- och arbetsliv eller till förut behandlade områden. Diskussionsövningar.

Läsning. Läsning av valda stycken ur 1800- och 1900-talens svenska litteratur, med huvudvikten lagd på den nyare litteraturen; i anslutning därtill korta levnadsteckningar över några av våra främsta författare. Läsning av prov på annan nordisk litteratur, därav några lätta danska eller norska stycken på originalspråket. Några grekiska guda- och hjältesagor. Inlärande och framsägning av dikter.

Övningar i bokkunskap, även i anslutning till skolbiblioteket.

Skrivning och språklära.

Rättskrivning. Repetition av svårstavade ord. Skrivning efter diktamen av något svårare texter, även sådana, i vilka allmänt förekom-

mande främmande ord ingå; övningar avsedda att ge översikt av de viktigaste stavningsreglerna; fortsatta övningar att på egen hand utsätta skiljetecken.

Övningar att sätta upp enkla praktiska skrivelser, såsom brev, kvitton, annonser jämte svar samt intyg och fullmakter.

Uppsatsövningar. Berättelser, beskrivningar och redogörelser med enkla, klart begränsade ämnen, hämtade t. ex. från kamrat- och hemlivet, fritidssysselsättningar och framtidsplaner, från studiebesök, idrottsdagar och tävlingar samt hemortens kultur- och arbetsliv, där så lämpar sig med stöd av en kort av lärjungarna uppgjord och av läraren granskad plan.

Något om olika stilarter.

Språklära. Övningar avsedda att sammanfatta och inskärpa vad som förut inhämtats om satsbyggnaden, orden och deras böjning, ordbildningen, ljuden och deras beteckning samt om skiljetecknens användning.

Välskrivning. Fortsatta övningar med rubrikstil. Textning med inriktning på det praktiska livets behov.

Åttonde klassen.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Korta referat och föredrag, utarbetade enligt lärarens anvisningar på grundval av uppslagsböcker och facklitteratur. Diskussionsövningar.

Läsning. Läsning av svenska litteraturprov, även utförligare, huvudsakligen från modern tid; i anslutning därtill muntligt meddelade litteraturhistoriska upplysningar samt anvisningar för litteraturläsning på egen hand. Läsning av prov på annan nordisk litteratur, därav några danska eller norska texter på originalspråket; i samband därmed upplysningar om några av Danmarks, Finlands och Norges förnämsta författare. Ett eller annat prov på annan utländsk skönlitteratur i översättning. Inlärande och framsägning av dikter.

Fortsatta övningar i bokkunskap, även i anslutning till skolbiblioteket.

Skrivning och språklära.

Skrivning. Övningar att använda i tal och skrift ofta förekommande främmande ord. Vid behov interpunktionsövningar.

Övningar att ifylla blanketter och formulär samt att uppsätta enkla skrivelser av praktisk art, såsom ansökningar, protokoll, protokollsutdrag, offerter och kontrakt samt någon kortare skrivelse till offentlig myndighet.

Uppsatsskrivning som i föregående klass med större krav än förut på självständighet vid planläggning och innehållsbehandling och på anpassning av stilen efter ämnets art.

I samband med litteraturläsning och uppsatsgenomgång elementär behandling av språkbruk, språkriktighet och stilarter.

Språklära. Kort repetition av de viktigaste delarna av form- och satsläran med tillämpningsövningar.

B-formerna.

Första klassen.

Första terminen.

Tal- och läsövningar. Samtal om ämnen, som ligga inom barnens erfarenhetsområde. Övningar att urskilja och uttala ljuden samt att läsa ord, uttryck och korta meningar. I anslutning härtill tonbildnings-, ljudbildnings- och uttalsövningar med hjälp av särskilt tillrättalagt övningsstoff. Behandling av individuella talfel och för hemorten typiska större avvikelser från vårdat uttal.

Skrivövningar. Textning av bokstäver samt av ord, uttryck och korta meningar i anslutning till tal- och läsövningarna.

Lämpliga övningar för vinnande av en riktig penn- och handhållning som förberedelse för skrivningen. Förberedande övningar för inlärande av de små bokstävernas form och sammanbindning.

Andra terminen.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Samtal om ämnen inom barnens erfarenhetsområde. Återgivande av korta berättelser, lästa av barnen eller berättade eller förelästa av läraren. Tonbildnings-, ljudbildnings- och uttalsövningar med hjälp av särskilt tillrättalagt övningsstoff. Behandling av individuella talfel och för hemorten typiska större avvikelser från vårdat uttal.

Läsning. Läsning av stycken med klart och enkelt språk och med innehåll, som ligger barnen nära. Inlärande och uppläsning av några barnrim och enkla verser.

Skrivövningar. Inlärande av de små bokstävernas form och sammanbindning samt av god kroppshållning vid skrivandet jämte övningar för vinnande av riktig penn- och handhållning. Inlärande av de stora bokstäverna. Skrivning av ord, uttryck och korta meningar med innehåll hämtat från den övriga undervisningen. Stor bokstav i egennamn och i början av en mening.

Övningar i bokstavering och uppdelning av ord i stavelser. Inövande av språkets vanligaste ord i lämpligt urval. Skrivning ur minnet av ord och korta uttryck. Skiljetecken efter lärarens anvisning.

Andra klassen.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Samtal om ämnen inom barnens erfarenhetsområde. Återgivande av korta berättelser, lästa av barnen eller berättade eller förelästa av läraren. Tonbildnings-, ljudbildnings- och uttalsövningar med hjälp av särskilt tillrättalagt övningsstoff. Behandling av individuella talfel och för hemorten typiska större avvikelser från vårdat uttal.

Läsning. Läsning av stycken med klart och enkelt språk och med innehåll, som ligger barnen nära. Inlärande och uppläsning av barnrim och verser samt inövande av ett eller annat kortare läsestycke i dialogform.

Skrivning och språkbyggnadsövningar.

Välskrivning. I början av vardera terminen fortsatta övningar för vinnande av riktig penn- och handhållning samt för inövande av bokstävernas form och sammanbindning.

Rättskrivning. Inlärande av alfabetet. Bokstavering och uppdelning av ord i stavelser. Avskrivning av lästa texter efter föreskrivning eller ur bok. Fortsatt inövande av språkets vanligaste ord i lämpligt urval. Skrivning efter föresägning av en och annan kort och enkel, väl förberedd text. Någon gång skrivning ur minnet av korta, förut inlärda meningar.

Förberedande uppsatsövningar. Fritt nedskrivande av enkla meningar om sådant, som barnen själva iakttagit eller upplevat, eller i ämnen, som hämtats från fantasiens och sagans värld.

Språkbyggnadsövningar. Övningar att bilda påstående-, fråge- och utropssatser. Lättare entals- och flertalsformer av substantiv. Övningar att utsätta punkt och frågetecken.

Tredje och fjärde klassen.

Första året.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Samtal och redogörelser, företrädesvis med innehåll från lärjungarnas upplevelser i hemmet, skolan och hembygden. Återgivande av enkla berättelser, sagor och sägner, lästa av lärjungarna i skolan eller hemmet eller berättade av läraren.

Tonbildnings-, ljudbildnings- och uttalsövningar med hjälp av särskilt tillrättalagt övningsstoff. Behandling av individuella talfel och för hemorten typiska avvikelser från vårdat uttal.

Övningar att skilja mellan lång och kort vokal.

Läsning. Högläsning av stycken med klart och enkelt språk och värdefullt innehåll, företrädesvis barnskildringar, djurberättelser, framställningar i dialogform, sägner och folksagor samt folkvisor och dikter. Berättelser ur historien jämte natur- och människoskildringar.

Övningar i tyst läsning med redogörelse för det lästa.

Inlärande och uppläsning av några verser, ordspråk och gåtor samt avsnitt ur prosastycken. Inövande av något kort stycke i dialogform.

Skrivning och språkbyggnadsövningar.

Rättskrivning. Inövande av språkets vanligaste ord, ordformer och uttryck, varvid särskilt uppmärksammas sådana skrivsvårigheter, som förorsakas av hemortens dialekt. Repetition av alfabetet. Bokstavering och uppdelning av orden i stavelser. Stavelseläsning med markerat uppehåll. Tillämpande av enkla regler för inlärande av j-, tj-, sj- och ng-ljuden. Avskrivning av lästa och förberedda texter. Självständiga skrivövningar med samhöriga eller likartade ord och ordgrupper, skrivning efter diktamen av väl förberedda texter. En eller annan skrivning ur minnet av någon kort text.

Övningar att använda alfabetiskt ordnad ordlista.

Uppsatsövningar. Fria skrivningar över enkla, klart begränsade ämnen, ägnade att intressera lärjungarna och hämtade företrädesvis från deras iakttagelser och upplevelser i hemmet, skolan och hembygden.

Språkbyggnadsövningar. Övningar att bilda enkla satser och att förena satser med de vanligaste bindeorden samt att urskilja subjekt och predikat. Behandling av i uppsatsövningarna förekommande vanliga språkfel.

Substantiv: numerus, grundform, genitiv, genus och artikel. Särskilt för fjärde klassen: verb: presens, imperfekt, infinitiv. Sammansatta ord.

Skiljetecken. Övningar att sätta punkt, frågetecken och utropstecken samt att använda komma vid utelämnat bindeord och mellan fullständiga satser.

Välskrivning. Fortsatt inövande av riktig penn- och handhållning samt god kroppshållning. Särskilda övningar för att uppnå noggrann bokstavsbildning och sammanbindning av bokstäverna samt jämna avstånd och jämn lutning.

Andra året.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Samtal och redogörelser, företrädesvis med innehåll från lärjungarnas upplevelser i hemmet, skolan och hembygden. Återgivande av enkla berättelser, sagor och sägner, lästa av lärjungarna i skolan eller hemmet eller berättade av läraren.

Tonbildnings-, ljudbildnings- och uttalsövningar med hjälp av särskilt tillrättalagt övningsstoff. Behandling av individuella talfel och för hemorten typiska avvikelser från vårdat uttal.

Övningar att skilja mellan lång och kort vokal.

Läsning. Högläsning av stycken med klart och enkelt språk och värdefullt innehåll, företrädesvis barnskildringar, djurberättelser, framställningar

i dialogform, sägner och folksagor samt folkvisor och dikter. Berättelser ur historien, natur- och människoskildringar.

Korta övningar i tyst läsning med redogörelse för det lästa.

Inlärande och uppläsning av verser, ordspråk och gåtor samt avsnitt ur prosastycken. Inövande av något kort stycke i dialogform.

Skrivning och språkbyggnadsövningar.

Rättskrivning. Inövande av språkets vanligaste ord, ordformer och uttryck, varvid särskilt uppmärksammas sådana skrivsvårigheter, som förorsakas av hemortens dialekt. Repetition av alfabetet. Bokstavering och uppdelning av orden i stavelser. Stavelseläsning med markerat uppehåll. Tillämpande av enkla regler för inlärande av j-, tj-, sj- och ng-ljuden. Avskrivning av lästa och förberedda texter. Självständiga skrivövningar med samhöriga eller likartade ord och ordgrupper, skrivning efter diktamen av väl förberedda texter. En eller annan skrivning ur minnet av någon kort text.

Övningar att använda alfabetiskt ordnad ordlista.

Uppsatsövningar. Fria skrivningar över enkla, klart begränsade ämnen, ägnade att intressera lärjungarna och hämtade företrädesvis från deras iakttagelser och upplevelser i hemmet, skolan och hembygden.

Språkbyggnadsövningar. Övningar att bilda enkla satser och att förena satser med de vanligaste bindeorden samt att urskilja subjekt och predikat. Behandling av i uppsatsövningarna förekommande vanliga språkfel.

Verb: presens, imperfekt, infinitiv. Sammansatta ord. Särskilt för fjärde klassen: substantiv: numerus, grundform, genitiv, genus och artikel.

Skiljetecken. Övningar att sätta punkt, frågetecken och utropstecken samt att använda komma vid utelämnat bindeord och mellan fullständiga satser.

Välskrivning. Fortsatt inövande av riktig penn- och handhållning samt god kroppshållning. Särskilda övningar för att uppnå noggrann bokstavsbildning och sammanbindning av bokstäverna samt jämna avstånd och jämn lutning.

Femte och följande klasser.

ALTERNATIV A.

8-klassig skola.

Femte och sjätte klasserna.

Första året.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Berättelser, beskrivningar och redogörelser med innehåll företrädesvis från lärjungarnas iakttagelser, sysselsättningar och upp-

levelser samt från intresseväckande avsnitt ur historia, geografi och naturkunnighet. Dramatisk framställning. Särskilt för sjätte klassen: korta föredrag efter förberedelse enligt lärarens anvisningar och med ämnen hämtade från lärjungarnas egna upplevelser eller förut behandlade områden.

Läsning. Läsning av stycken ur svensk litteratur med klart och enkelt språk och värdefullt, företrädesvis berättande innehåll, däribland berättelser, skildringar och dikter från barnens och ungdomens värld, hem, hembygd och fosterland, från vårt lands natur, kultur och arbetsliv, från idrotts- och friluftsliv samt från historien. Inlärande och uppläsning av några dikter och korta avsnitt ur prosastycken. I anslutning till läsningen företrädesvis för sjätte klassen korta levnadsteckningar över några av våra främsta författare.

Övningar att använda bokregister och uppslagsböcker.

Skrivning och språklära.

Rättskrivning. Repetition av de i fjärde klassen inövade ljudens beteckning. Inövande av nya grupper av språkets vanligaste ord; tillämpning av enkla regler för k-, å- och ä-ljuden, för ljudförbindelsen ks och för dubbelskrivning av konsonant. Fortsatta självständiga skrivövningar med samhöriga eller likartade ord och ordgrupper samt skrivning efter diktamen av förberedda texter. Företrädesvis för sjätte klassen övningar att på egen hand utsätta skiljetecken.

Övningar att använda alfabetiskt ordnad ordlista.

Uppsatsövningar. Korta berättelser, beskrivningar och brev med enkla, klart begränsade ämnen, ägnade att intressera lärjungarna och hämtade t. ex. från utflykter, lekar, tävlingar, företeelser och händelser i omgivningen och naturen, högtidsdagar och fester i hem, skola och hembygd, där så behöves med stöd av en under lärarens ledning uppgjord plan.

Språklära. Substantiv: numerus, kasus (grundform och genitiv), genus; artikel, böjningssätt. Verb: numerus; indikativens tempus: presens, imperfekt, perfekt, pluskvamperfekt och futurum; aktiv och passiv form; tema; böjning i indikativ av starka verb. Räkneord: grundtal och ordningstal. Pronomen: personliga, possessiva, demonstrativa, relativa och frågande. Igenkännande av några vanliga adverb, prepositioner, bindeord, fogeord och utropsord. Repetition av subjekt och predikat. Särskilt för sjätte klassen: repetition av de vanligaste slagen av bisatser, predikatsfyllnad vid verben vara och bliva, attribut, objekt och adverbial.

Sammansatta och avledda ord.

Skiljetecken. Komma mellan fullständiga satser, vid utelämnat bindeord samt efter utrops- och tilltalsord. Övningar i interpunktion. Någon övning med direkt anföring. Vanliga förkortningar.

Välskrivning. Fortsatta övningar som i föregående klass. Särskilda övningar för att vinna ledig pennföring och flytande stil. Särskilt för sjätte klassen: rubrikstil.

Andra året.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Berättelser, beskrivningar och redogörelser med innehåll företrädesvis från lärjungarnas iakttagelser, sysselsättningar och upplevelser samt från intresseväckande avsnitt ur historia, geografi och naturkunnighet. Dramatisk framställning. Särskilt för sjätte klassen: korta föredrag efter förberedelse enligt lärarens anvisningar och med ämnen hämtade från lärjungarnas egna upplevelser eller förut behandlade områden.

Läsning. Läsning av stycken ur svensk litteratur med klart och enkelt språk och värdefullt, företrädesvis berättande innehåll, däribland berättelser, skildringar och dikter från barnens och ungdomens värld, hem, hembygd och fosterland, vårt lands natur, kultur- och arbetsliv samt från historien. Inlärande och uppläsning av några dikter och korta avsnitt ur prosastycken. Företrädesvis för sjätte klassen: i anslutning till läsningen korta levnadsteckningar över några av våra främsta författare; läsning av några lätta stycken ur dansk eller norsk litteratur.

Övningar att använda bokregister och uppslagsböcker.

Skrivning och språklära.

Rättskrivning. Repetition av de i fjärde klassen inövade ljudens beteckning. Inövande av nya grupper av språkets vanligaste ord; tillämpning av enkla regler för k-, å- och ä-ljuden, för ljudförbindelsen ks och för dubbelskrivning av konsonant. Fortsatta självständiga skrivövningar med samhöriga eller likartade ord och ordgrupper samt skrivning efter diktamen av förberedda texter. Företrädesvis för sjätte klassen övningar att på egen hand utsätta skiljetecken.

Övningar att använda alfabetiskt ordnad ordlista.

Uppsatsövningar. Korta berättelser, beskrivningar och brev med enkla, klart begränsade ämnen, ägnade att intressera lärjungarna och hämtade t. ex. från utflykter, lekar, tävlingar, företeelser och händelser i omgivningen och naturen, högtidsdagar och fester i hem, skola och hembygd, där så behöves med stöd av en under lärarens ledning uppgjord plan.

Språklära. Subjekt och predikat; objekt; predikatsfyllnad vid verben vara och bliva, attribut och adverbial (utan särskiljande av olika slag). Satsföreningar: de vanligaste slagen av bisatser. Särskilt för sjätte klassen: repetition av ordklasserna.

Sammansatta och avledda ord.

Skiljetecken. Komma mellan fullständiga satser, vid utelämnat bindeord samt efter utrops- och tilltalsord. Övningar i interpunktion. Någon övning med direkt anföring. Vanliga förkortningar.

Välskrivning. Fortsatta övningar som i föregående klass. Särskilda övningar för att vinna ledig pennföring och flytande stil. Särskilt för sjätte klassen: rubrikstil.

Sjunde och åttonde klassen.

Första året.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Korta referat, redogörelser och föredrag efter förberedelse enligt lärarens anvisningar och med stöd av uppslagsböcker och facklitteratur, med ämnen i anslutning till lärjungarnas fria läsning, deras iakttagelser, sysselsättningar och upplevelser, till hembygdens kultur-, idrotts- och arbetsliv eller till förut behandlade områden. Diskussionsövningar.

Läsning. Läsning av svenska litteraturprov, även utförligare, från 1800- och 1900-talen med huvudvikten lagd på den nyare litteraturen och i anslutning därtill muntligt meddelade litteraturhistoriska upplysningar samt anvisningar för litteraturläsning på egen hand; korta levnadsteckningar över några av våra främsta författare. Läsning av prov på annan nordisk litteratur, därav några danska eller norska texter på originalspråket; i samband därmed upplysningar om några av Danmarks, Finlands och Norges förnämsta författare. Ett eller annat prov på annan utländsk skönlitteratur i översättning. Några grekiska guda- och hjältesagor. Inlärande och framsägning av dikter.

Övningar i bokkunskap, även i anslutning till skolbiblioteket.

Skrivning och språklära.

Rättskrivning. Övningar att använda i tal och skrift ofta förekommande främmande ord. Skrivning efter diktamen av något svårare texter, även sådana, i vilka allmänt förekommande främmande ord ingå, jämte fortsatta övningar att på egen hand utsätta skiljetecken.

Övningar att sätta upp enkla praktiska skrivelser: för sjunde klassen brev, kvitton, annonser jämte svar samt intyg och fullmakter; för åttonde klassen ansökningar, protokoll, protokollsutdrag, offerter och kontrakt, någon kortare skrivelse till offentlig myndighet samt övningar att ifylla blanketter.

Uppsatsövningar. Berättelser, beskrivningar och redogörelser med enkla, klart begränsade ämnen, hämtade t. ex. från kamrat- och hemlivet, fritidssysselsättningar och framtidsplaner, studiebesök, idrottsdagar och tävlingar samt hemortens kultur- och arbetsliv, där så lämpar sig med stöd av en kort av lärjungarna uppgjord och av läraren granskad plan.

I samband med litteraturläsning och uppsatsgenomgång elementär behandling av språkbruk, språkriktighet och stilarter.

Språklära. Övningar avsedda att sammanfatta och inskärpa vad som förut inhämtats om satsbyggnaden i samband med repetition av satsläran.

Välskrivning. Fortsatta övningar med rubrikstil. Textning med inriktning på det praktiska livets behov.

Andra året.

Tal- och läsövningar, rättskrivning och uppsatsövningar liksom under första året.

Språklära. Kort repetition av form- och satsläran och i samband därmed övningar avsedda att sammanfatta och inskärpa vad som förut inhämtats om orden och deras böjning, om ljuden och deras beteckning samt om skiljetecknens användning.

Välskrivning. Fortsatta övningar med rubrikstil. Textning med inriktning på det praktiska livets behov.

ALTERNATIV B.

7-klassig skola med sjunde klassen anordnad enligt A-formen.

Femte och sjätte klassen.

Se alternativ A, femte och sjätte klassen.

ALTERNATIV C.

7-klassig skola med sjunde klassen i samma undervisningsgrupp som klasserna 5—6.

Femte, sjätte och sjunde klassen.

Första året.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Berättelser, beskrivningar och redogörelser med innehåll företrädesvis från lärjungarnas iakttagelser, sysselsättningar och upplevelser samt från intresseväckande avsnitt ur historia, geografi och naturkunnighet. Dramatisk framställning.

I någon mån för sjätte klassen men företrädesvis för sjunde klassen: korta referat och föredrag efter förberedelse enligt lärarens anvisningar och med ämnen hämtade från lärjungarnas egna upplevelser eller förut behandlade områden.

Läsning. Läsning av stycken ur svensk litteratur med klart och enkelt språk och värdefullt, företrädesvis berättande innehåll, däribland berättelser, skildringar och dikter från barnens och ungdomens värld, hem, hembygd och fosterland, vårt lands natur, kultur och arbetsliv, från idrotts- och friluftsliv samt från historien. Inlärande och uppläsning av några dikter och korta avsnitt ur prosastycken.

Särskilt för sjunde klassen: Läsning av svenska litteraturprov med huvudvikten lagd på den nyare litteraturen.

I anslutning till läsningen, i synnerhet för sjätte och sjunde klassen, korta levnadsteckningar över några av våra främsta författare. Några prov på annan nordisk litteratur.

Övningar att använda bokregister och uppslagsböcker.

Skrivning och språklära.

Rättskrivning. Repetition av de i fjärde klassen inövade ljudens beteckning. Inövande av nya grupper av språkets vanligaste ord; tillämpning av enkla regler för k-, å- och ä-ljuden, för ljudförbindelsen ks och för dubbelskrivning av konsonant. Fortsatta självständiga skrivövningar med samhöriga eller likartade ord och ordgrupper samt skrivning efter diktamen av förberedda texter. För sjätte och sjunde klassen övningar att på egen hand utsätta skiljetecken.

Särskilt för sjunde klassen: Repetition av svårstavade ord. Övningar med allmänt förekommande främmande ord. Enkla praktiska skrivelser, såsom brev, kvitton, annonser jämte svar samt intyg och fullmakter.

För femte klassen: Övningar att använda alfabetiskt ordnad ordlista.

Uppsatsövningar. Korta berättelser, beskrivningar och brev med enkla, klart begränsade ämnen, ägnade att intressera lärjungarna och hämtade t. ex. från utflykter, lekar, tävlingar, företeelser och händelser i omgivningen och naturen, högtidsdagar och fester i hem, skola och hembygd, där så behöves med stöd av en under lärarens ledning uppgjord plan. För sjunde klassen även redogörelser för studiebesök, idrottsdagar, framtidsplaner, hemortens kultur- och arbetsliv.

Språklära. Subjekt och predikat; objekt; predikatsfyllnad vid verben vara och bliva; attribut och adverbial (utan särskiljande av olika slag). Satsföreningar: de vanligaste slagen av bisatser. Sammansatta och avledda ord. Särskilt för sjunde klassen: Repetition av ordklasserna.

Skiljetecken. Komma mellan fullständiga satser, vid utelämnat bindeord samt efter utrops- och tilltalsord. Övningar i interpunktion. Någon övning med direkt anföring. Vanliga förkortningar.

Välskrivning. Särskilda övningar för att vinna ledig pennföring och flytande stil. Särskilt för sjunde klassen: rubrikstil; textning med inriktning på det praktiska livets behov.

Andra året.

Tal- och läsövningar.

Talövningar. Berättelser, beskrivningar och redogörelser med innehåll företrädesvis från lärjungarnas iakttagelser, sysselsättningar och upplevelser samt från intresseväckande avsnitt ur historia, geografi och naturkunnighet. Dramatisk framställning.

I någon mån för sjätte klassen men företrädesvis för sjunde klassen: korta referat och föredrag efter förberedelse enligt lärarens anvisningar och med ämnen hämtade från lärjungarnas egna upplevelser eller förut behandlade områden.

Läsning. Läsning av stycken ur svensk litteratur med klart och enkelt språk och värdefullt, företrädesvis berättande innehåll, däribland berättelser, skildringar och dikter från barnens och ungdomens värld, hem, hem-

bygd och fosterland, vårt lands natur, kultur och arbetsliv samt från historien. Inlärande och uppläsning av några dikter och korta avsnitt ur prosastycken.

Särskilt för sjunde klassen: Läsning av svenska litteraturprov med huvudvikten lagd på den nyare litteraturen.

I anslutning till läsningen, i synnerhet för sjätte och sjunde klassen, korta levnadsteckningar över några av våra främsta författare. Några prov på annan nordisk litteratur.

Övningar att använda bokregister och uppslagsböcker.

Skrivning och språklära.

Rättskrivning. Repetition av de i fjärde klassen inövade ljudens beteckning. Inövande av nya grupper av språkets vanligaste ord; tillämpning av enkla regler för k-, å- och ä-ljuden, för ljudförbindelsen ks och för dubbelskrivning av konsonant. Fortsatta självständiga skrivövningar med samhöriga eller likartade ord och ordgrupper samt skrivning efter diktamen av förberedda texter. För sjätte och sjunde klassen övningar att på egen hand utsätta skiljetecken.

Särskilt för sjunde klassen: Repetition av svårstavade ord. Övningar med allmänt förekommande främmande ord. Enkla praktiska skrivelser, såsom brev, kvitton, annonser jämte svar samt intyg och fullmakter.

För femte klassen: Övningar att använda alfabetiskt ordnad ordlista.

Uppsatsövningar. Korta berättelser, beskrivningar och brev med enkla, klart begränsade ämnen, ägnade att intressera lärjungarna och hämtade t. ex. från utflykter, lekar, tävlingar, företeelser och händelser i omgivningen och naturen, högtidsdagar och fester i hem, skola och hembygd, där så behöves med stöd av en under lärarens ledning uppgjord plan. För sjunde klassen även redogörelser för studiebesök, idrottsdagar, framtidsplaner, hemortens kultur- och arbetsliv.

Språklära. Substantiv: numerus, kasus (grundform och genitiv), genus; artikel, böjningssätt. Verb: numerus; indikativens tempus: presens, imperfekt, perfekt, pluskvamperfekt och futurum; aktiv och passiv form; tema; böjning i indikativ av starka verb.

Repetition av subjekt och predikat. Någon övning med objekt, predikatsfyllnad, attribut och adverbial.

Särskilt för sjunde klassen: Repetition av satsföreningar. De vanligaste slagen av bisatser.

Skiljetecken. Komma mellan fullständiga satser, vid utelämnat bindeord samt efter utrops- och tilltalsord. Övningar i interpunktion. Någon övning med direkt anföring. Vanliga förkortningar.

Välskrivning. Särskilda övningar för att vinna ledig pennföring och flytande stil. Särskilt för sjunde klassen: rubrikstil; textning med inriktning på det praktiska livets behov.

Tredje året.

Tal- och läsövningar.

T a l ö v n i n g a r. Berättelser, beskrivningar och redogörelser med innehåll företrädesvis från lärjungarnas iakttagelser, sysselsättningar och upplevelser samt från intresseväckande avsnitt ur historia, geografi och naturkunnighet. Dramatisk framställning.

I någon mån för sjätte klassen men företrädesvis för sjunde klassen: korta referat och föredrag efter förberedelse enligt lärarens anvisningar och med ämnen hämtade från lärjungarnas egna upplevelser eller förut behandlade områden.

L ä s n i n g. Läsning av stycken ur svensk litteratur med klart och enkelt språk och värdefullt, företrädesvis berättande innehåll, däribland berättelser, skildringar och dikter från barnens och ungdomens värld, hem, hembygd och fosterland, vårt lands natur, kultur och arbetsliv samt från historien. Inlärande och uppläsning av några dikter och korta avsnitt ur prosastycken.

Särskilt för sjunde klassen: Läsning av svenska litteraturprov med huvudvikten lagd på den nyare litteraturen.

I anslutning till läsningen, i synnerhet för sjätte och sjunde klassen, korta levnadsteckningar över några av våra främsta författare. Några prov på annan nordisk litteratur.

Övningar att använda bokregister och uppslagsböcker.

Skrivning och språklära.

R ä t t s k r i v n i n g. Repetition av de i fjärde klassen inövade ljudens beteckning. Inövande av nya grupper av språkets vanligaste ord; tillämpning av enkla regler för k-, å- och ä-ljuden, för ljudförbindelsen ks och för dubbelskrivning av konsonant. Fortsatta självständiga skrivövningar med samhöriga eller likartade ord och ordgrupper samt skrivning efter diktamen av förberedda texter. För sjätte och sjunde klassen övningar att på egen hand utsätta skiljetecken.

Särskilt för sjunde klassen: Repetition av svårstavade ord. Övningar med allmänt förekommande främmande ord. Enkla praktiska skrivelser, såsom brev, kvitton, annonser jämte svar samt intyg och fullmakter.

För femte klassen: Övningar att använda alfabetiskt ordnad ordlista.

U p p s a t s ö v n i n g a r. Korta berättelser, beskrivningar och brev med enkla, klart begränsade ämnen, ägnade att intressera lärjungarna och hämtade t. ex. från utflykter, lekar, tävlingar, företeelser och händelser i omgivningen och naturen, högtidsdagar och fester i hem, skola och hembygd, där så behöves med stöd av en under lärarens ledning uppgjord plan. För sjunde klassen även redogörelser för studiebesök, idrottsdagar, framtidsplaner, hemortens kultur- och arbetsliv.

Språklära. Substantiv: numerus och kasus (grundform och genitiv). Verb: indikativens tempus: presens, imperfekt, perfekt, pluskvamperfekt och futurum; tema. Räkneord: grundtal och ordningstal. Pronomen: personliga, possessiva, demonstrativa, relativa och frågande. Igenkännande av några vanliga adverb, prepositioner, bindeord, fogeord och utropsord.

Repetition av subjekt och predikat. Någon övning med objekt, predikatsfyllnad, attribut och adverbial.

Särskilt för sjunde klassen: Repetition av satsföreningar. De vanligaste slagen av bisatser.

Skiljetecken. Komma mellan fullständiga satser, vid utelämnat bindeord samt efter utrops- och tilltalsord. Övningar i interpunktion. Någon övning med direkt anföring. Vanliga förkortningar.

Välskrivning. Särskilda övningar för att vinna ledig pennföring och flytande stil. Särskilt för sjunde klassen: rubrikstil; textning med inriktning på det praktiska livets behov.

ANVISNINGAR.

Allmänna synpunkter.

1. Ehuru modersmålets olika delar, tal, läsning, skrivning och språkbyggnad, här behandlas var för sig, böra de sättas i närmaste förbindelse med och stödja varandra. En ensidigt formell läggning av undervisningen bör undvikas, övningarna böra så långt möjligt givas ett sakligt innehåll. Rättskrivnings- och språkbyggnadsövningarna böra behandla ett ordförråd, som för åldersstadiet är naturligt.

2. Upprepning av övningar är för modersmålsundervisningen i stor utsträckning nödvändig. Trötthetsverkningar förebyggas bland annat därigenom, att övningarnas innehåll göres intressant och ordnas så, att lämplig omväxling vinnes i arbetet.

3. Under de båda första skolåren kunna de olika modersmålsövningarna mera fritt omväxla, utan att timfördelningen för de skilda ämnesgrenarna alltid behöver följas. I de högre klasserna kan en förskjutning i timtalet stundom vara lämplig, t. ex. för att en skriftlig uppgift eller läsning av ett längre sammanhängande stycke skall kunna slutföras i ett sammanhang. En sådan anordning underlättas, om modersmålet någon dag i veckan erhåller två eller till och med tre lektioner i följd på arbetsordningen.

4. Inom skolan bör finnas tillgång till ett fylligt urval av läseböcker, lämpade för olika åldersstadier, samt till klass- och skolbibliotek. Vid modersmålsundervisningen samt vid läsning av danska och norska texter kunna radio och grammofon vara till god hjälp.

5. I en flerklassig läraravdelning måste den egentliga folkskolans modersmålsundervisning i stor utsträckning bedrivas som tyst övning. Det är

därför av synnerlig vikt, att uppgifterna till de tysta övningarna omsorgsfullt planläggas, så att lärjungarna under dessa timmar få utföra verkligt effektivt arbete. Varje tyst övning eller serie av sådana övningar måste inriktas på något särskilt kursmoment, som skall inövas. Vidare bör uppgiften för en lektion till sin största del bestå av så enkla övningar, att även de svagt utrustade lärjungarna kunna på egen hand utföra sitt arbete, medan dess senare del bör vara uppställd med en sådan stegring, att full sysselsättning gives även de mest begåvade lärjungarna.

De tysta övningarna i modersmålets olika grenar kräva omsorgsfull förberedelse, då lärjungarna om möjligt ej böra störa läraren med frågor under dennes omedelbara undervisning av annan klass. Viktigt är att tillse, att under denna förberedelse de andra klasserna erhålla en viss begränsad uppgift att fullgöra under väntetiden. Förberedelsen kan med fördel många gånger förläggas till annan tid än början av den lektion det gäller, t. ex. en tidigare lektion, då ifrågavarande klass har omedelbar undervisning.

Den tysta övningen utföres vanligen individuellt. I vissa fall kan samarbete i grupper vara fördelaktigt, i synnerhet om lokalförhållandena göra det möjligt för dessa grupper att arbeta i annat rum än den omedelbart undervisade klassen. Vid behov kan en eller annan av de duktigare lärjungarna få till uppgift att hjälpa kamraterna, i den mån dessa behöva en förklaring eller en upplysning.

Enligt undervisningsplanen kunna kurserna vara desamma för två eller tre klasser och kursväxlingen omfatta två eller tre år. Det är härvid önskvärt, att i samtliga grenar av modersmålet uppgifterna varieras, så att om en viss följd av uppgifter gives ett år, en annan följd med nytt men likartat innehåll gives nästa år. På så sätt hålles intresset vaket även hos de lärjungar, som för andra eller tredje gången arbeta med likartat lärostoff, och repetitionen blir av större värde. Givetvis är det även med hänsyn till att två eller tre åldersgrupper samtidigt utföra samma övningar viktigt, att uppgifterna äro uppställda med en lämplig stegring av svårighetsgraden.

Talövningar.

1. Talövningarna böra omfatta såväl särskilda uttalsövningar som övningar i muntlig framställning. Riktigt uttal och vårdat talspråk äro väsentliga förutsättningar för god färdighet i läsning och skrivning.

2. Åt lärjungarnas *röst och uttal* ägnas oavlåtlig uppmärksamhet under skolarbetet. I klasserna 1—4 anordnas som led i läslektionerna övningar i röst- och talvård på grundval av särskilt tillrättalagt övningsstoff. Sådana övningar böra förekomma även i högre klasser, då så erfordras.

Vid ljudbildnings- och uttalsövningar eftersträvas rena vokaler och distinkta konsonanter. Slapphet i artikulationen, läspning och andra talfel ägnas individuell behandling. Rättelse av förekommande talfel kan ofta uppnås genom god föresägning och omtagning av övningsmoment. Lär-

jungar med svårare talfel böra så vitt möjligt hänvisas till behandling av specialutbildad lärare eller läkare.

Lärjungarna vänjas att under talandet andas naturligt, lugnt och tyst samt att hålla tungan och halsmuskulaturen lösa och fria från spänning. Mjuk röstansats samt fri och klangfull ton eftersträvas. Lärjungarnas talspråk rättas med varsamhet, enär eljest hämningar lätt uppstå.

Läraren bör ge akt på sitt eget sätt att tala och söka väcka lärjungarnas intresse för vården av det talade språket. Ordbetoningen bör så långt möjligt vara högsvensk. Där ett provinsiellt uttal icke lämpligen kan bortarbetas, böra karakteristiska avvikelser från hävdvunnet högsvenskt uttal klargöras.

3. Särskilda *övningar i muntlig framställning* böra förekomma under hela skoltiden. Under de båda första skolåren böra talövningarna mera fritt omväxla med andra undervisningsmoment. På ett högre stadium bör som regel minst en veckotimme, samlad eller fördelad på flera lektioner, ägnas åt dylika övningar.

Under den första skoltiden bör barnens spontana lust att berätta om upplevelser och iakttagelser utnyttjas för talövningarna. Samtal och återgivande av enkla berättelser samt sådana övningar, som vädja till lärjungarnas leklust och sinne för det dramatiska, t. ex. gisslekar, barnrim och dialoger, böra även förekomma, likaså övningar att framställa och besvara frågor samt att framföra ärenden och meddelanden. Så ofta övningarnas art gör det lämpligt, böra de medverkande uppträda framför klassen.

Till en början ställas blygsamma anspråk på fullständighet och sammanhang i det framförda.

Talövningar av olika slag kunna stundom med fördel sammanföras till en »*klassens timme*», varvid lärjungegrupper eller enskilda lärjungar i tur och ordning medverka med berättelser, enkla dramatiseringar, uppläsning av dikter och prosastycken samt redogörelser för iakttagelser och upplevelser. I de högre klasserna böra även förekomma referat och föredrag samt diskussioner, t. ex. om sådana för klassen gemensamma spörsmål som utflykter, skolresor och ordningsfrågor. I sjunde och åttonde klassen må även till behandling upptagas aktuella etiska eller samhälleliga spörsmål, som intressera lärjungarna, liksom också personliga problem, som inställa sig vid lärjungarnas utträde i livet.

När lärjungarna få till hemuppgift att förbereda något slag av muntlig framställning, bör läraren lämna tydliga anvisningar om vad uppgiften skall avse och var det för uppgiftens lösning erforderliga materialet kan sökas. De mera utvecklade lärjungarna böra erhålla mera krävande uppgifter.

Övningarna böra så långt möjligt ha en saklig innebörd och ej åsyfta endast formell skolning. Lärjungarna vänjas att uppträda ledigt och naturligt med god hållning. En mera sammanhängande framställning bör i allmänhet ej avbrytas genom rättelser eller frågor. En fullgjord uppgift kan

ofta bli föremål för samtal i klassen, varvid lärjungarna få uttala sig om de framträdandes språk och uppträdande, uppgiftens innehåll och dess behandling, framställningens klarhet och åskådlighet, behållningen för åhörarna m. m. Rättelser och påpekanden framföras i hovsam form.

Läsning.

1. Läsövningarna böra anordnas dels som högläsning, dels som tyst läsning. För att läsningen skall ge ett gott resultat, kräves omsorgsfull förberedelse av läraren.

Till grund vid de första läsövningarna kan läggas ett urval av ord och uttryck, som förekommit under talövningarna och som textas av läraren eller lägges med lösa bokstäver av lärjungarna. Dessa böra dock så snart som möjligt få läsa korta meningar med innehåll, som kan väcka deras intresse. I de lägsta klasserna bör av naturliga skäl högläsningen förhärska. Redan i småskolan kunna dock särskilt mera försigkomna lärjungar få enkla fyllnadsuppgifter i tyst läsning. I tredje och fjärde klassen givas enklare uppgifter i tyst läsning som omväxling med högläsningen. Från och med den femte klassen bör den tysta läsningen få större utrymme.

2. Vid *högläsningen* tillämpas och utbygges vad som inlärts under talövningarna i fråga om röstbehandling, uttal och frasering. En flytande läsning eftersträvas. Släpig och entonig lika väl som brådskande och slarvig läsning bortarbetas. För betoning och pausering bör det naturliga fria talet tjäna som förebild. Betoningen lämpas osökt efter innehållet. Pauserna rättas efter sammanhanget, så att fraseringen blir naturlig och en klar uppfattning av innehållet erhålles. Vid läsning av vers bör såväl rytm som innehåll komma till sin rätt.

Lärjungarnas förmåga att läsa och att uppfatta innehållet främjas genom att läraren helt eller delvis föreläser texten. Sådan föreläsning bör därför ofta förekomma. Även eftersägning i kör är i vissa fall ett gott medel att inskärpa riktig betoning och frasering.

Vid läsning av dikter, dialoger och dramatiserade framställningar bör körläsning i viss utsträckning förekomma, bland annat i syfte att hjälpa blyga och försagda lärjungar till frimodighet i framträdandet och förmåga att läsa naturligt. Oftast torde det dock vara lämpligt att fördela dylika läsuppgifter mellan olika lärjungar.

Verser och prosatexter, som lärjungarna skola lära sig utantill, böra ha ett värdefullt innehåll och en god och lättillgänglig form. Före inlärandet böra texterna genomgås i klassen eller enskilt med uppläsaren. Inlärda stycken böra vid lämpliga tillfällen åter uppläsas.

Högläsningen bör så förberedas och bedrivas, att lärjungarna få en helhetsuppfattning av det lästa. Viktigt är att väcka deras intresse för innehållet, så att läsningen motses med spänning och förväntan. Ord- och sakförklaringar, vilka så långt möjligt böra lämnas före läsningen, begränsas

till vad som är nödvändigt för riktigt uttal och för en rätt uppfattning av innehållet. Under läsningen böra inga onödiga avbrott förekomma.

Efter läsningen av ett stycke eller textavsnitt bör läraren förvissa sig om att lärjungarna riktigt uppfattat huvudinnehåll och innebörd i det lästa. Lärjungarna vänjas att själva framställa frågor, så snart de känna sig osäkra. Stundom kan det vara lämpligt, att de mera utförligt redogöra för innehållet, i andra fall kan det vara tillräckligt, att de besvara en eller annan fråga härom. För att vinna överblick över innehållet i en längre framställning få lärjungarna någon gång uppdela en sådan i mindre avdelningar, till vilka sättas överskrifter. En detaljerad utfrågning av litterära läsestycken förtager lätt intrycket av det lästa.

3. Genom *tyst läsning* — de vuxnas vanliga läsform — övas lärjungarna främst att på egen hand skaffa sig kunskaper. De böra också övas att urskilja det väsentliga i ett textinnehåll. Den tysta läsningen syftar även att uppöva lärjungarnas lästempo och koncentrationsförmåga och över huvud att grundlägga goda läsvanor.

Till de första övningarna väljas enkla berättelser med lättfattligt och fängslande innehåll. I de högre klasserna kunna läsestycken med innehåll från olika kunskapsområden föreläggas lärjungarna. I allmänhet torde stycken med berättande innehåll, personskildringar samt historiskt och geografiskt stoff bäst lämpa sig för dessa läsövningar.

Övningarna måste väl förberedas. Lärjungarna få bestämda arbetsuppgifter och erhålla i förväg behövliga ord- och sakförklaringar samt för uppgiftens fullgörande erforderliga hänvisningar till uppslagsböcker. Den tysta läsningen bör under inga förhållanden få karaktären av en mindre väsentlig fyllnadsuppgift utan bör för lärjungarna framstå såsom icke mindre betydelsefull än högläsningen.

Resultaten av den tysta läsningen kontrolleras genom arbetsuppgifter av olika slag. Dessa uppgifter varieras på sådant sätt, att olika sidor av läsandets teknik bli tillgodosedda. Få lärjungarna ena gången redovisa sin helhetsuppfattning av ett läsestoff, böra de en annan gång få öva sig i uppmärksam detaljläsning. Uppgifter, som uppfordra dem att söka överblick, klarlägga dispositionen, urskilja det väsentliga och göra muntliga och skriftliga sammanfattningar, äro särskilt att anbefalla. Men lärjungarna böra också vänjas att genom läsning söka svar på givna frågor, att följa en viss linje i en framställning och att samla material till föredrag och uppsatser. Vidare böra de övas i snabbläsning, i frasering av ett stycke som förövning för högläsning samt i att ersätta bokspråkets ord med motsvarande ord och uttryck ur det vårdade talspråket. Läraren bör dock vara försiktig med innehållsredovisning och kontroll; ett övermått härav i samband med den tysta läsningen kan skada elevens spontana intresse för böcker och läsning.

4. *Undervisningen i bokkunskap* har till uppgift att ge lärjungarna förutsättningar att på egen hand använda böcker och bibliotek för kunskapstill-

ägnelse och att väcka intresse för god läsning. Sådan undervisning bör meddelas såväl i anslutning till det vanliga skolarbetet som — i de högsta klasserna — under därtill särskilt anslagna lektioner. Redan i de lägsta klasserna böra barnen vänjas vid att komma ihåg boktitel och författare, och läraren bör söka väcka deras intresse för goda sagor och vackra illustrationer. Lärjungarna tillhållas att väl vårda den ägda eller lånade boken och att vid besök i skolbiblioteket visa ordning, tystnad och hänsynsfullhet. I det dagliga skolarbetet böra de övas att använda register och innehållsförteckning och hänvisas till ordlistor och klassbibliotekets uppslagsböcker, så att de växa in i vanan att använda dylika hjälpmedel. I anslutning till bokens titelblad få lärjungarna upplysningar om bokens tillblivelse. Vid sitt första besök i skolbiblioteket orienteras de om böckernas uppställning och om villkoren för lån.

I de högre klasserna böra eleverna erhålla en mera systematisk undervisning om böcker, vilken lämpligen ordnas i samarbete med skolans bibliotekarie, där sådan finnes, och åtminstone delvis förlägges till skolbiblioteket. Lärjungarna böra lära sig förstå begrepp som författare, utgivare, förläggare, boktryckare, recension o. s. v. Vidare övas användning av telefonkatalog, kommunikationstabell och andra av våra allra vanligaste uppslagsböcker samt av en större uppslagsbok i flera band, om en sådan finns tillgänglig. I skolbiblioteket böra lärjungarna även få använda kataloger och erhålla närmare kännedom om hur böckerna äro ordnade och uppställda. I samband därmed övas de att använda några enklare handböcker i olika ämnen. Den teknik för bokens och bibliotekets användning, som lärjungarna tillägnat sig vid undervisningen i bokkunskap, bör tillämpas på uppgifter i samband med det vanliga skolarbetet.

Ett mål för undervisningen i bokkunskap är att göra lärjungarna förtrogna med de offentliga bibliotekens uppgift och användning. Innan eleverna i avgångsklassen lämna skolan, böra de företaga klassbesök på ortens folkbibliotek, orienteras om detta och intresseras för att bli låntagare där.

I samband med undervisningen i bokkunskap bör en eller annan lektion ägnas åt att införa lärjungarna i läsning av tidningar. Med utgångspunkt i ett nummer av en tidning genomgås de olika avdelningarna från ledaren till annonserna, varvid klargöres tidningens värde som kunskapskälla och nyhetsförmedlare men även vikten av att tidningen läses med kritisk urskillning.

5. *Lärjungarnas fria läsning* bör på alla sätt uppmuntras och underlättas. Härvid bör klassläraren samarbeta med skolbibliotekarien, där sådan finnes. Det är av stort värde, att ej endast skolans bibliotekarie utan varje lärare har kännedom om barn- och ungdomslitteraturen, så att barnens läsning på bästa sätt kan övervakas och ledas. Skolans boksamlingar, även läseböckerna, böra vara bekvämt tillgängliga för lärjungarna, såväl för användning i skolarbetet som om möjligt för hemlåning.

6. Vid *valet av texter och böcker* för modersmålsläsningen och den fria läsningen bör tillses, att endast sådana medtagas, som med gott innehåll förena god form.

Innehållet i de första läsövningarna bör främst hämtas från lärjungarnas omgivning i hem och skola. Text för den egentliga modersmålsläsningen bör till innehållet vara litterärt värdefull och för lärjungarna tilltalande och begriplig samt tillhöra deras föreställningskrets och fantasivärld eller osökt låta sig anknytas till denna. Av vikt är sålunda, att lästexterna på varje stadium av skolgången motsvara lärjungarnas utvecklingsståndpunkt och litterära intressen. Vid sidan av prosaläsning bör förekomma läsning av såväl episka som lyriska dikter i syfte att öppna lärjungarnas sinne för det sköna i tanke och språk.

Sådana läsestycken, som äro ägnade att motverka viljan till fredlig sammanlevnad människorna och folken emellan, böra undvikas.

Där lämpliga läsestycken finnas med innehåll från hembygdens natur, saga, historia och arbetsliv, böra dessa komma till användning vid undervisningen.

Som regel torde lämpliga lästexter kunna hämtas ur för skolbruk avsedda läseböcker. I de högsta klasserna, där mera utförliga svenska diktalster i bunden och obunden form böra läsas, erfordras tillgång även till antologier och hela diktverk.

Lästexternas form bör vara enkel och klar. Stycken i samtalsform böra förekomma inom skolans alla klasser. I sin helhet bör den språkliga framställningen av innehållet vara sådan, att den kan stimulera lärjungarnas föreställnings- och känsloliv.

7. I samband med läsningen böra lärjungarna genom lämpliga läsestycken och muntliga meddelanden erhålla kännedom om några av våra främsta författare, konstnärer och andra framstående personligheter samt deras betydelse för vår andliga och materiella odling. Framställningen bör ej förlora sig i många detaljer men göras livfull och åskådlig genom enskildheter och bilder, som intressera lärjungarna.

8. Läsningen under modersmålstimmarna bör icke ställas i sakämnenas tjänst. Detta utesluter dock icke, att ämne för denna läsning, då så lämpligen kan ske, väljes så, att den får belysa och komplettera, vad som tidigare genomgåtts i skolans andra ämnen. Så t. ex. är det naturligt, att den i kursplanen upptagna läsningen av sagor och berättelser ur historien samt av natur- och folklivsskildringar i avsevärd utsträckning går parallellt med den häremot svarande undervisningen i historia och geografi. Likaså kunna stycken för den tysta läsningen väljas från aktuella kunskapsområden.

9. *Läsningen av annan nordisk litteratur* torde få begränsas till att omfatta i sjätte klassen några få sidor och i vardera av sjunde och åttonde klassen omkring 25 sidor enkla texter ur någon antologi eller ur textböcker för skolradion. I varje särskild klass lägges huvudvikten antingen på de

danska eller på de norska texterna. Vid läsningen bör i första hand eftersträvas en riktig uppfattning av innehållet. Originaltexter på danska och norska språket kunna, om så anses lämpligt, läsas upp på svenska. Önskvärt är dock, att lärjungarna erhålla någon kännedom om danska och norska stavningsförhållanden och uttalsvanor, i främsta rummet följande:

aa = å, æ = ä, ø = ö;

Danskan:

1) långt a-ljud uttalas i regel (t. ex. i tale, Hane) mycket öppet, med en dragning åt ä;
2) u uttalas ungefär som svenskt o i ko (t. ex. i Due, ud, rundt);
3) e i förbindelse med j-ljud uttalas aj (t. ex. i reise, dejlig, egne, meget);
4) ø i förbindelse med j-ljud uttalas åj (t. ex. i fløj, Øjne);
5) i uttalas som spetsigt e-ljud i t. ex. ikke, vist, Sind, Vinge;
6) y uttalas som ö i t. ex. begynde, frygtelig;
7) d är stumt i förbindelserna ld, nd, rd och ds, alltså vil(d)e, kun(d)e, Bor(d), Kre(d)s, plu(d)selig;
8) rs och rt sammansmälta icke som i uppsvenskan till ett ljud (t. ex. Vers, Hjerte);
9) g och k uttalas hårt även framför främre vokal, t. ex. i gøre, Kirke, kær (i *norskan* däremot uttalas gjøre, kirke, kjær med j-, resp. tje-ljud som i svenskan);
10) sk, skj i ord som skøn, Skjorte, Skjold uttalas som de skrivas (i *norskan* däremot ha motsvarande ord sje-ljud som i svenskan);
11) stj i ord som Stjerne, Stjært, stjæle uttalas efter skriften (alltså ej med sje-ljud); så även i *norskan*.

Norskan:

1) au uttalas som öu (t. ex. i Paul, pause, gauk);
2) d är i regel stumt i förbindelserna ld och nd, alltså hol(d)e, bin(d)e, samt i rd efter lång vokal, alltså nor(d), fjor(d), och efter lång vokal, då det står sist i ordet, alltså go(d);
3) t är stumt i bestämda former på -et, alltså huse(t), bor(d)e(t);
4) g uttalas hårt efter l och r (t. ex. helg, berg, Norge) och är stumt i ändelserna -ig och -lig (t. ex. rikti[g], offentli[g]).

Skolradions nordiska uppläsningar och språklektioner samt lämpliga grammofonskivor böra utnyttjas, när tillfälle därtill gives.

10. I *flerklassig läraravdelning* använder den lägre undervisningsgruppen vid läsningen de läseböcker, som äro avsedda för tredje och fjärde skolåret, varvid stoffet så fördelas, att texterna för läsning hämtas under förra delen av läsåret företrädesvis ur de delar av läseböckerna, som äro avsedda för tredje läsåret, och under senare delen av läsåret huvudsakligen

ur de delar, som äro avsedda för fjärde skolåret. På samma sätt förfares med femte och sjätte klassen, medan sjunde klassen för sin tysta läsning hänvisas till sjunde årets kurs. Under den högre gruppens högläsning lägges vikten omväxlande vid femte och sjätte klassens ämnesområde och sjunde klassens litteraturläsning. Sjunde klassens lärjungar kunna ibland under den tysta läsningen eller som hemuppgift få förbereda dikter eller prosastycken, som sedan föredragas för femte och sjätte klassen.

11. Den tysta läsningen är särskilt i *B 3-skolan* en viktig arbetsform. Därför böra lärjungarna redan i första klassen under andra terminen ibland få syssla med tyst läsning även ur andra böcker än den egna läseboken, t. ex. ur bilderböcker med enkel text.

Under andra läsårets andra termin kunna mera självständiga uppgifter för tyst läsning givas såsom förberedelse till den tysta läsningen i folkskolan, och lärjungarna böra därvid lära sig att även skriftligt lämna korta svar på enkla frågor. Uppgifterna för denna läsning böra vara av enklaste slag och kunna till en början gärna utgöras av förut lästa och behandlade stycken ur första årets läsebok.

Från och med tredje klassen är den tysta läsningen den mest förekommande arbetsformen i läsning. Endast enkla stycken givas för självständig bearbetning. I tredje och fjärde klassen kunna t. ex. de berättande delarna av Nils Holgerssons underbara resa väl lämpa sig för tyst läsning, medan kapitel med i huvudsak geografiskt stoff göras till föremål för gemensam behandling. I de högre klasserna kunna också läsestycken med geografiskt och historiskt stoff samt djur- och växtskildringar givas såsom uppgift. Redogörelse kan ske muntligt under en följande lektion eller skriftligt under samma lektion. Vid skriftlig redogörelse böra lärjungarna få använda den lästa boken. Snabbt arbetande lärjungar böra kunna få fyllnadsläsning ur biblioteket.

Skrivning och språklära.

Allmänna synpunkter.

1. De olika skrivövningarna måste ställas i nära förbindelse dels med varandra, dels med talövningar och läsning. De böra jämväl planläggas och utföras i anslutning till skolans övriga undervisning och under beaktande av det praktiska livets behov. För tillgodoseende av dessa krav bör en bestämd plan uppgöras för skrivövningarna.

2. För nybörjare bör skrivundervisningen inträda först mot slutet av höstterminen. För stödjande av läsundervisningen och som förberedelse till skrivningen bör textning komma till användning. I den förberedande skrivundervisningen böra ingå arm-, hand- och fingerrörelser. Förövningarna böra så snart som möjligt övergå till skrivning av ord och uttryck, som behandlats under tal- och läsövningarna.

Greppet om pennan, handens hållning och skrivrörelserna inläras säkrast genom att läraren medelst förskrivning i barnens böcker eller på krittavlan visar, såväl hur pennan hålles under skrivningen som hur skrivrörelserna utföras och bokstäverna formas.

3. Lärjungarna måste lära sig inse, att det väsentliga vid skrivningen är innehållet. Vid olika slag av skrivövningar böra lärjungarna vänjas att läsa, vad de skrivit, för att upptäcka och rätta skrivfel. Viktigt är, att de erhålla tillräcklig tid för att genomse, vad de skrivit. Om skrivningen väl förberedes och ordnas, kan korrigeringen i stor utsträckning utföras av lärjungarna själva. Där så är lämpligt, bör läraren med visst tecken utmärka förekommande fel, varefter lärjungen själv utför rättelsen. Lärjungarnas rättelser skola kontrolleras av läraren. Rättandet av övningarna skall ingå som ett väsentligt led i all skrivundervisning.

Oavlåtlig uppmärksamhet ägnas åt att lärjungarna hålla de skriftliga arbetena snygga och rena.

Rättskrivning.

1. Rättstavning övas ej blott genom avskrivning och skrivning efter diktamen utan också genom ljudanalys och språkövningar med sikte på ordens böjning, släktskapsförhållanden, betydelse och användning. Skrivningarna anordnas i regel som övningar, vilka skola väl förberedas. Provskrivningar företagas i kontrollsyfte.

2. Ljudanalysen utgår från det talade språket. De i uttalade ord ingående ljudelementen iakttagas och klargöras, så att lärjungarna rätt uppfatta orden (exempelvis fastna, ej fassna). Av särskild betydelse är, att lärjungarna genom muntliga övningar lära sig skilja mellan lång och kort vokal (exempelvis kal — kall).

Vid *stavningsövningar* lägges den skriftliga ordbilden till grund. Lättare ord torde endast behöva bokstaveras före skrivningen. Längre och mera svårstavade ord kräva i de lägre klasserna ofta uppdelning i stavelser. Vid övningarna beaktas, att en del lärjungar ha svagt synminne men kanske utpräglat hörselminne.

Så snart som möjligt vänjas lärjungarna att vid skrivningen behandla varje ord som en helhet. När större färdighet uppnåtts, bör en grupp sammanhörande ord kunna hållas i minnet och nedskrivas. Vid avskrivning bör läraren under de första skolåren skriva före på krittavlan. Skrivning ur minnet bör förekomma endast i begränsad omfattning. Texter för sådan skrivning böra ha ett särskilt intresseväckande innehåll samt förberedas genom uppläsning och behandling i klassen, innan de inläras.

Självständiga skrivövningar böra särskilt avse att lära eleverna känna ordens betydelse och användning ävensom att öka deras ordförråd. Lämpliga äro i detta syfte t. ex. övningar att skriva ord med typisk enkel- och dubbelteckning av konsonant efter kort vokal i ordens uppslagsform (exem-

pelvis plats, platt) samt med dubbel konsonant före annan konsonant i böjningsformer (exempelvis kallt, ställde), att böja och sammansätta ord, att ordna i grupper eller insätta i meningar samhöriga ord (exempelvis tjäna, tjänst, tjänstgöring), rimord samt i fråga om visst ljud likstavade ord (exempelvis stjäla, stjärna) och att bilda uttryck och meningar, i vilka ingå ord, som av lärjungarna lätt missuppfattas eller förväxlas (exempelvis bygd — byggd, ung — ugn). Dylika uppgifter kunna givas från och med tredje klassen som individuella övningar och anpassas efter den enskilde lärjungens behov och arbetsförmåga.

Skrivning efter diktamen bör anordnas så, att uppmärksamheten främst inriktas på stavningen. Vid sådan skrivning bör texten vara för lärjungarna bekant, ha enkel satsbyggnad och innehålla allmänt förekommande och för åldersstadiet naturliga ord och uttryck, som ingått i föregående övningar. Ovanliga ord inläras över huvud icke.

3. I klasserna 3—5 böra i allmänhet förekomma två rättskrivningslektioner varje vecka, lämpligen uppdelade på olika slag av övningar. De tidigare skolåren må diktamensskrivning fortgå blott under en mindre del av lärotimmen.

Rättskrivningsregler böra ej inläras, förrän lärjungarna genom övning och iakttagande tillägnat sig minnesbilder av orden. Dock kan det vara lämpligt att rätt tidigt låta lärjungarna inlära vanliga ord, som höra till samma stavningstyp (exempelvis skjorta, skjuta). Endast sådana regler må inläras, som för lärjungarna äro lätta att tillämpa.

Allmänt förekommande *främmande ord* uttalas, förklaras och stavas. Lärjungarna böra så tidigt som möjligt lära sig att använda *ordlista*. Önskvärt är, att ordlistan begagnas så mycket i skolarbetet, att den för lärjungarna framstår som oumbärlig även sedan de lämnat skolan.

4. Skrivelser av praktisk art utföras i verklighetstrogen form och uppställning. Lämpligt är, att de av lärjungarna förvaras i en uppsamlingspärm och av dem medtagas vid skolgångens slut, så att de senare kunna bliva till gagn i det praktiska livet.

5. I flerklassig läraravdelning böra rättskrivningsövningarna uppdelas i parallella serier, så att samma lärjungar ej mer än en gång få skriva samma uppgifter. Innehåll och svårighetsgrad böra vara desamma för serierna, medan uppställning och ordalydelse varieras. Av den lägre klassen fordras fullgörande av endast de enklare uppgifterna, medan dessa mera repetitionsvis genomgås av den högre klassen, vilken sedan fortsätter med svårare övningar.

6. Det är viktigt, att även skrivning efter diktamen förekommer i både den lägre och den högre undervisningsgruppen i B 2- och B 3-skolans folkskolavdelning. Då det ofta är svårt att få tillräckligt med tid för särskilda skrivningar för vardera gruppen, kan man med fördel diktera skilda upp-

gifter för båda grupperna samtidigt. Förutsättning är, att uppgifterna förut äro väl förberedda.

En lärjunge i högre klass, som endast ofullständigt inhämtat tidigare genomgången kurs, bör, då så anses lämpligt, få arbeta tillsammans med den lägre gruppen.

Lärjungar i sjunde klassen, som i allmänhet skriva felfritt, kunna befrias från rättskrivning tillsammans med femte och sjätte klassen och i stället självständigt få syssla med främmande ords betydelse och stavning, skiljeteckensövningar och praktiska skrivelser.

Uppsatsskrivning.

1. Uppsatsskrivningen bör anordnas i form av *övningar* och främst åsyfta att öka lärjungarnas språkfärdighet, skärpa deras iakttagelseförmåga och vänja dem att självständigt utforma sina tankar. Övningarna böra bedrivas så, att olika sidor av denna ämnesgren, såsom språkbehandling, innehållets gruppering, stoffets urval och begränsning, bli tillgodosedda. Omväxling i övningarna och en fortskridande höjning av svårighetsgraden äro ägnade att uppehålla lärjungarnas intresse för ämnet och bibringa dem känslan av framsteg i arbetet.

2. Användandet av skriften som uttrycksmedel börjar, så snart lärjungarna kunna skriva hela ord. Under första året skrivas enkla uttryck och meningar, som barnen med utgångspunkt i talövningarna eller undervisningen i övrigt hjälpas åt att formulera. I regel bör skrivningen på det första stadiet övas efter föreskrift på krittavlan.

Även de *förberedande uppsatsövningarna* i andra och tredje klassen böra anordnas i nära anslutning till talövningarna. Till en början kunna övningarna bestå i fritt nedskrivande av enkla meningar om händelser, arbeten och sysselsättningar i skola och hem, om växter och djur m. m., utan fordran på följdriktighet eller fullständighet. Efter hand vänjas lärjungarna vid en mera ordnad framställning i form av t. ex. enkla berättelser, redogörelser och även dialoger, varvid de tillrådas att skriva korta meningar. I samband med dessa skrivningar övas bland annat att utsätta överskrift, stor bokstav i början av meningar och överskrifter samt stora skiljetecken ävensom att gruppera de olika momenten i innehållet i en för tanken naturlig följd. Ofta kan det vara lämpligt, att klassen under lärarens ledning gemensamt utformar, vad som skall skrivas.

Lämpligt stoff för de förberedande uppsatsövningarna kan i främsta rummet erhållas från arbetsövningarna och hembygdskunskapen samt från lämpliga bilder och planscher. Även ämnen, som vädja till barnens fantasi, böra förekomma.

Från och med fjärde klassen bör skrivningen övergå till *mera planmässigt utformade uppsatser*. I allmänhet böra sådana ämnen givas, som uppfordra till en fri och självständig utformning. Jämte de tidigare tillämpade fram-

ställningsformerna införas beskrivningar, som grunda sig på lärjungarnas iakttagelser, t. ex. i naturen samt av djur, människor och händelser. Fantasiämnen och brev kunna förekomma på olika åldersstadier.

I de högsta klasserna *bör uppsatsskrivningen antaga fastare former;* där böra även redogörelser för t. ex. studiebesök, referat av aktuella händelser samt ämnen, som kräva, att lärjungarna rådfråga uppslagsböcker eller annan litteratur, ingå i uppsatsskrivningen. Stundom kan det vara lämpligt, att lärjungarna gemensamt utarbeta olika avsnitt i en uppsatsserie eller en klasstidning.

Givna ämnen böra formuleras klart och entydigt samt så begränsas, att lärjungarna å ena sidan ej lockas att sväva ut över för stort område, å andra sidan icke i sin framställning hämmas av brist på stoff.

3. *Uppsatsskrivningen bör i regel förberedas,* varvid med olika ämnen förbundna svårigheter behandlas. Ofta krävas särskilda förövningar, t. ex. för att förebygga enformighet i framställningen eller för att aktualisera och sovra stoffet. Redan tidigt vänjas lärjungarna att samla sig kring det väsentliga i ämnet. Därvid klargöres, att även vardagens väl kända företeelser ofta lämpa sig för behandling vid skrivningen. Olika sätt att börja uppsatser genomgås. Gången i en framställning, innehållets gruppering och proportionen mellan olika avsnitt i uppsatsen behöva ofta behandlas. Den konkreta bildens och den belysande detaljens värde för att göra framställningen livfull och åskådlig framhålles.

I de högsta klasserna böra förekomma övningar att disponera olika ämnen. Lärjungarna vänjas på detta stadium att uppgöra och följa en enkel och överskådlig plan för skrivningen.

Ordlista och erforderliga uppslagsböcker böra vid uppsatsövningarna vara tillgängliga. Viktigt är, att läraren under skrivningen följer lärjungarnas arbete och när så erfordras ger dem vägledning och råd.

4. *Rättandet av skrivningarna* bör ske på sådant sätt, att lärjungarna ej förlora lusten och modet att skriva. Sådana fel som slarvfel, stavfel, formfel och interpunktionsfel kunna lämpligen utmärkas av läraren och därefter rättas av lärjungarna. Lärjungarnas medverkan vid rättandet underlättas, om ett enkelt system för utmärkande av olika slags fel tillämpas. Fel, som lärjungarna ej på egen hand kunna komma till rätta med, korrigeras av läraren och genomgås vid behov med varje enskild lärjunge. Felaktigheter av mera allmän innebörd behandlas inför klassen. Därvid böra även förtjänster i uppsatserna framhållas. Väl utformade meningar eller avsnitt upplästas och belysas.

På det högre stadiet böra uppsatserna i enlighet med gängse bruk bedömas med hänsyn till såväl *innehåll* som *form.* Vid bedömandet av innehållet beaktas:

a) utväljandet och ordnandet av materialet,

b) det framlagda stoffets riktighet och fyllighet,

c) lärjungarnas förmåga att behandla stoffet, t. ex. resonera om det, göra jämförelser, fälla omdömen.

Vid bedömandet av formen beaktas lärjungarnas stilistiska förmåga i det hela, deras språkliga mognad, omdöme och fantasi. Följande synpunkter kunna i allmänhet vara vägledande:

a) förmågan att rätt och utan störande upprepningar använda ord och fraser,

b) förmågan att genom lämplig uppdelning i meningar åstadkomma tydlighet, sammanhang och skönhet,

c) den grammatiska riktigheten,

d) den riktiga användningen av skiljetecken.

Vid uppsatsernas rättande och bedömande tages hänsyn till lärjungarnas ålders- och utvecklingsstadium. Särskilt i fall av vacklande språkbruk kräves måttfullhet vid rättningen. Talspråkets vanliga pluralformer av verben (ex. vi går, de fick) må tillåtas i ledigare stilarter. Konsekvens bör dock eftersträvas, vare sig de nya verbalformerna eller de äldre (vi gå, de fingo) användas, men särskilt på lågstadiet må anspråken på konsekvens icke ställas för höga. I de högsta klasserna bör kongruensregeln klargöras och tillämpas i vissa stilarter.

Fel, som begås vid uppsatsskrivningen, böra upptagas till särskild behandling under språkbyggnadsövningarna. Såväl vid förberedande som vid rättande av uppsatsövningarna böra olika stilarter beröras.

Efter lärarens granskning av konceptet till uppsatsen bör denna i regel renskrivas. Då så lämpar sig, kan framställningen illustreras eller belysas av teckningar och — på det högre stadiet — diagram. Därvid bör tillses, att arbetet härmed ej får otillbörligt inkräkta på tiden för skrivningen.

5. Som allmän regel gäller, att ett större antal korta uppsatsövningar är att föredraga framför ett mindre antal mera utförliga. I de lägre klasserna, där skrivningarna i allmänhet bli korta, böra förekomma flera uppsatsövningar än i de högre. I sjunde och åttonde klassen, där uppsatserna i allmänhet böra vara längre och där större omsorg måste nedläggas på deras utarbetande, bör antalet skrivningar under läsåret dock ej understiga 9. Av dessa uppsatser bör åtminstone någon vara av större omfattning.

Språkbyggnadsövningar och språklära.

1. Vid undervisningen i språkets byggnad och språklära bör upptagas endast sådant, som kan ha verkligt värde för lärjungarnas förmåga att förstå och använda sitt modersmål. Undervisningen bör anordnas i form av både muntliga och skriftliga övningar. Därvid eftersträvas främst att öka lärjungarnas ordförråd och att lära dem känna ordens betydelse och användning i språklig framställning. Det grammatiska stoffet bör behandlas i anslutning till konkret sakligt innehåll, i regel hämtat från lärjungarnas upp-

satsövningar, deras vardagsspråk och annan levande språklig framställning. Övningsbok bör därvid användas.

Allt eftersom lärjungarnas språkliga mognad och det av dem behärskade språkmaterialet ökas, böra de övas att vara noggranna i ordval och satsbildning, att bilda sammansatta ord, variera former och uttryck, finna synonymer och motsatsord samt skiftningar i till form eller betydelse varandra närstående ord och uttryck. Ordbildningsläran bör ej behandlas isolerad utan i samband med respektive ordklasser. Lärjungarna böra även övas att bilda och utbygga satser samt att sammanknyta satser och meningar och att i samband därmed utsätta skiljetecken.

Under de sista skolåren gives på grundval av det förut inövade en mera sammanhängande framställning av språklärans elementer. Även denna undervisning bör förbindas med skriftliga övningar och ej tyngas av sådana indelningar och termer, som äro onödiga för modersmålsundervisningen på detta stadium eller ha endast teoretiskt intresse.

2. Den *grammatiska terminologien* bör så långt möjligt vara enhetlig, så att lärjungarna vid flyttning mellan olika lärare och skolor och vid fortsatta studier kunna direkt utnyttja förut erhållen undervisning i ämnet. För att underlätta en sådan reform upptages här en översikt över grammatiska termer, som böra användas, i den mån de ingå i undervisningen:

Ljuden: vokaler, hårda och mjuka, konsonanter.

Orden: uppslagsform (= lexikalisk form), böjningsform, stam, ändelse, avledning, sammansättning.

Ordklasserna: substantiv, adjektiv, räkneord, pronomen, verb, adverb, prepositioner, bindeord (= samordnande konjunktioner), fogeord (= underordnande konjunktioner), utropsord (= interjektioner).

Substantiv: egennamn; numerus: singular, plural; böjningssätt (= deklination); kasus: grundform, genitiv; genus: maskulinum, femininum, reale, neutrum; artikel: bestämd artikel (fristående och slutartikel), obestämd artikel.

Adjektiv: komparation: positiv, komparativ, superlativ.

Räkneord: grundtal, ordningstal.

Pronomen: personliga: subjektsform, objektsform; reflexiva, possessiva, demonstrativa, determinativa, relativa, frågande, obestämda.

Verb: böjningssätt (= konjugation), starka och svaga verb, tema, temaform; huvudverb, hjälpverb; aktiv form, passiv form; tempus: presens, imperfekt, perfekt, pluskvamperfekt, futurum; imperativ, konjunktiv, infinitiv, infinitivmärke; particip: presens particip, perfekt particip; supinum.

Satserna: mening, sats: huvudsats, bisats; satsdel; subjekt: formellt subjekt, verkligt subjekt; predikat; huvudord, bestämningar: attribut, predikatsfyllnad, adverbial, objekt: dativ- och ackusativobjekt; anföring: direkt, indirekt.

Önskvärt är, att ett *enhetligt teckensystem* för markering av viktigare satsdelar tillämpas, så att samma satsdel vid skriftliga övningar alltid utmärkes med samma tecken, t. ex. predikatet genom understrykning med ett streck, subjektet med två streck.

3. Lärjungarna böra redan tidigt vänjas att utsätta *skiljetecken*. Till en början angiver läraren direkt, var dessa skola förekomma. Så småningom läras lärjungarna att iakttaga och tillämpa en del mera yttre grunder för skiljetecknens bruk, t. ex. punkt efter en rubrik och vid slutet av en mening, komma vid utelämnat bindeord, frågetecken efter en fråga. Under de språkliga arbetsövningarna och vid uppsatsskrivningen inövas de enklaste reglerna för utsättande av skiljetecken. I samband med kursen i språklära bör vad som förut inhämtats om skiljetecknens bruk sammanfattas och inskärpas.

4. *Olika stilarter* böra uppmärksammas, då anledning härtill föreligger. I sjunde och åttonde klassen meddelas särskild undervisning härom, varvid i första hand behandlas talspråk och skriftspråk, dialekter och rikssspråk. Därjämte anordnas övningar att skilja mellan olika slag av skriftspråk, t. ex. stilen i förtroliga brev, i tidningarnas nyhetsavdelningar, i skrivelser till myndigheter, i högstämda tal.

5. Då lärjungarna i flerklassig läraravdelning måste skriva språkbyggnadsövningarna till stor del på egen hand utan annan hjälp av läraren än en kort genomgång, är det av vikt, att uppgifterna äro enkla och klara. Varje exempel bör i regel endast belysa *en* sak. Så bör t. ex. i ett givet övningsstycke utom satsens huvuddelar endast en av satsdelarna objekt, predikatsfyllnad, adverbial eller attribut utmärkas av lärjungarna. Övningarna böra uppdelas i parallella serier, så att samma lärjungar ej mer än en gång få skriva samma uppgifter.

Välskrivning.

1. *Bokstavsformer,* vilka framställas såsom förebildliga för barnens skrivning, böra utmärkas av enkelhet och klarhet. Förebilderna böra betraktas som utgångspunkt och underlag för den mera personligt präglade handstil, som lärjungarna så småningom komma att utbilda.

2. *Skrivningen med bläck* på lågstadiet bör utföras med särskilt lätthanterliga, ej för spetsiga pennor. Allt eftersom en mera personlig hållning i stilen börjar framträda, böra barnen ha möjlighet att välja mellan åtminstone ett par olika slag av stålpennor.

3. *En god och ledig pennföring* främjas genom rytmiska skrivövningar, grundade på bokstavsformer, spiraler eller andra figurer. Läraren visar genom förskrivning, såväl hur pennan hålles som hur själva skrivrörelserna utföras. Rytmiska skrivövningar samt uppmjukande arm-, hand- och fingerrörelser böra ingå som led i skrivutbildningen även på högre stadier.

4. Barnen böra vänjas att vid all skrivning ägna omsorgsfull *vård åt handstilen* och att ha *god kroppshållning* samt *riktig handhållning, penn-hållning och pennföring.*

5. Övergång till *enkellinjerade skrivböcker* bör ske, så snart lärjungarnas handstil vunnit nödig stadga. För enskilda lärjungar torde detta vara fallet redan i andra eller tredje klassen. I fjärde klassen böra alla eleverna använda enkellinjerade böcker.

6. *Särskild tid för välskrivning* torde icke behöva anslås under de första skolåren, då all skrivning bör avse även välskrivning. På ett högre stadium framträder dock ofta behov av särskilda välskrivningsövningar, dels för att utbilda och uppehålla en god handstil, dels för att inöva olika stilhöjd samt rubrikstil och textning. Sådana övningar böra i allmänhet pågå endast en kort stund, högst en halv lärotimme.

I klasserna 4—7 bör i regel en halv veckotimme ägnas åt välskrivningsövningar. Lämpligt är att någon gång avbryta dessa för uppmjukande skrivgymnastiska övningar och för demonstration av vanligen förekommande skrivfel.

7. *Övningarna i textning* på det högre skolstadiet kunna, om så anses lämpligt, förläggas till teckningsundervisningen.

Matematik.

MÅL.

Undervisningen i matematik i folkskolan har till uppgift att bibringa lärjungarna för det dagliga livets behov erforderlig färdighet i räkning ävensom att giva dem någon förtrogenhet med de vanligaste geometriska storheternas uppritning, beskrivning, mätning och beräkning.

KURSFÖRDELNING.

Första klassen.

Behandling av talområdet 1—20 med stor vikt lagd på klarläggande av talföreställningar och räkneförlopp. Övningar för vinnande av färdighet särskilt i addition och subtraktion. — Övningar i användning av följande mått och sorter: *längdmått:* cm, dm; *rymdmått:* dl, l; *viktmått:* hg, kg; *stycketalssorter:* dussin, tjog; *tidsmått:* dag, vecka; *mynt:* öre.

Andra klassen.

Behandling av talområdet 1—100. Multiplikationstabellen inövas, varvid full färdighet dock icke kräves. — Särskilda huvudräkningsövningar. — Övningar i användning av följande mått och sorter: *längdmått:* cm, dm, m; *rymdmått:* dl, l; *viktmått:* hg, kg; *stycketalssorter:* dussin, tjog; *tidsmått:* min, timme, dygn, vecka, månad, år; *mynt:* öre, kr.

Tredje klassen.

De fyra räknesätten med hela tal jämte tillämpningar, dock med den begränsningen, att endast sådana multiplikatorer och divisorer användas, som äro ensiffriga eller jämna tiotal till och med 100, samt att endast ett räknesätt förekommer i varje uppgift. Multiplikationstabellen t. o. m. 10×10 inläres. — Särskilda huvudräkningsövningar. — Övningar i användning av följande mått och sorter: *längdmått:* mm, cm, dm, m, km; *rymdmått:* cl, dl, l, hl; *viktmått:* g, hg, kg; *stycketalssorter:* dussin, tjog; *tidsmått:* sek, min, tim, dygn, vecka, månad, år; *mynt:* öre, kr. Förvandlingar mellan måtten begränsas vid övningarna på följande sätt: mm—cm—dm; cm—dm—m; g—hg; hg—kg; l—hl; cl—dl—l; månad—år; dygn—vecka; dygn—år; tim—dygn; min—tim; sek—min; öre—kr.

Fjärde klassen.

De fyra räknesätten med hela tal jämte tillämpningar, även omfattande enkla uppgifter med mera än ett räknesätt. Uppritning, mätning och beskrivning av kvadrater och kuber. — Särskilda huvudräkningsövningar. — Till förut inlärda mått och sorter läggas följande: *längdmått:* mil, *ytmått:* mm^2, cm^2, dm^2, m^2, ar, har, km^2; *rymdmått:* cm^3, dm^3 (l), m^3; *viktmått:* dg, ton. Förvandlingar mellan måtten övas såsom i föregående klass och dessutom mellan följande mått: m—km—mil; mm^2—cm^2; cm^2—dm^2—m^2; m^2—ar—har; cm^3—dm^3 (l); dm^3 (l)—hl—m^3; dg—g; g—hg—kg; kg—ton.

Femte klassen.

Fortsatt övning i de fyra räknesätten med hela tal jämte tillämpningar. Allmänna bråk: bråks uppkomst och beteckning, förlängning och förkortning; enkla exempel i anslutning härtill. Decimalbråk: de fyra räknesätten jämte tillämpningar. — Övningar och tillämpningsuppgifter, åsyftande att öka lärjungarnas säkerhet i användningen av särskilt längd-, yt-, rymd- och viktmåtten. — Särskilda huvudräkningsövningar. — Uppritning, mätning och beskrivning av rektanglar och andra parallellogrammer samt trianglar i förening med enkla praktiska beräkningar.

Sjätte klassen.

Fortsatt övning i de fyra räknesätten med hela tal och decimalbråk. Läran om allmänna bråk avslutad. Procenträkning, huvudsakligen omfattande beräkning av ränta, av vinst eller förlust vid inköp och försäljning, av rabatt, av provision samt av olika ämnens sammansättning. Andra enkla tillämpningsuppgifter av praktisk innebörd. — Särskilda huvudräkningsövningar. — Mätnings- och konstruktionsuppgifter jämte enkla praktiska beräkningar, omfattande linjer och vinklar samt utom redan behandlade figurer andra fyrsidingar, månghörningar, cirklar och cirkelsektorer. Beskrivning och mätning av rätvinkliga parallellepipeder.

Sjunde klassen.

Fortsatt övning i sifferräkning med hela tal och bråk. Tillämpningsuppgifter, valda med hänsyn till det praktiska livets krav. Användning av tabeller med tillämpning exempelvis på försäkringar och sammansatt ränta.[1] Något om främmande länders mynt. — Särskilda huvudräkningsövningar. — Något om räta prismor, pyramider, cylindrar och koner. Enkla, i det praktiska livet vanliga beräkningar av plana figurers ytor och geometriska kroppars rymdinnehåll. Något om likformig avbildning i planet. — Enkla övningar i grafisk framställning.[1]

Åttonde klassen.

Repetition av måttsystemet jämte tillämpningsövningar. Procenträkning med tillämpning särskilt på rabatter och räntor. Användning av tabeller med tillämpning exempelvis på försäkringar och sammansatt ränta. Utskrivning och uträkning av försäljningsnotor och räkningar. Andra aritmetiska uppgifter, hämtade från det praktiska livet eller valda i anslutning till undervisningen i andra ämnen. Övningar i mekanisk sifferräkning, även huvudräkning. Enkla övningar i grafisk framställning.

ANVISNINGAR.

1. Undervisningen bör så långt som möjligt göras *åskådlig*. Av särskild vikt är, att detta iakttages vid införandet av nya områden i undervisningen. Åskådlighet är i den elementära räkneundervisningen en nödvändig förutsättning för att lärjungarna skola kunna ledas till att klart förstå de erforderliga tanke- och räkneoperationerna. En annan förutsättning härför är, att *tillräcklig tid* tages i anspråk för genomgång och klargörande av varje nytt moment. Räkneundervisningen bereder många lärjungar stora svårigheter, och den kräver av läraren icke blott förmåga av enkel och lättfattlig framställning utan även stort tålamod och lugn. På varje nytt område bör till en början ett stort antal enkla exempel givas, och uppgifternas svårighetsgrad bör därefter endast långsamt stegras.

Stor vikt bör läggas även vid uppövningen av *lärjungarnas mekaniska räknefärdighet*. Rena sifferexempel böra därför förekomma i betydande omfattning. Färdighet i addition med ett stort antal termer bör krävas i de högsta klasserna. Varje nytt moment bör göras till föremål för noggrann gemensam genomgång. Sedan den skriftliga räkningen påbörjats, bör träningen i sifferräkning så småningom och i växande utsträckning bedrivas av varje lärjunge för sig under tyst räkning. Lärjungarnas arbete skall härvid noga övervakas, och läraren bör gå omkring i klassen för att vara till hands att giva anvisningar och hjälp, då så erfordras. I ännu högre

[1] Överföres till klass 8, där denna klass är obligatorisk.

grad är detta nödvändigt, då tillämpningsuppgifter på ett något högre stadium bliva föremål för lärjungarnas tysta räkning.

Vid den skriftliga räkningen tillses, att lärjungarna skriva tydliga siffror samt iakttaga reda och noggrannhet i fråga om uppgifternas beteckning och uppställning. Alla *skriftliga arbeten* skola *noggrant granskas*. Oriktigt lösta uppgifter skola rättas eller av lärjungarna efter lärarens anvisningar utföras på nytt. Där ett fel vid en uppgifts lösning förekommer hos ett större antal lärjungar, göres uppgiften lämpligen till föremål för gemensam behandling i klassen.

Erfarenheten har visat, att *hemuppgifterna* i räkning kunna bliva mycket betungande för många lärjungar. Det är därför av synnerlig vikt, att de hemuppgifter, som givas, äro väl avvägda till sin omfattning och innehålla räkneexempel endast på områden, som lärjungarna visat sig fullt behärska. I första och andra klassen böra skriftliga hemuppgifter icke förekomma. I klasserna 3—5 bör ett hemarbete i räkning få taga en tid av högst 15 till 20 minuter i anspråk, i de högre klasserna högst en halvtimme. Hemuppgifternas utförande bör av läraren kontrolleras.

2. Under de första veckorna av *första skolåret* bör särskild undervisning i räkning icke förekomma, men barnen böra vid hembygdsundervisningen få lära sig räkna föremål och därunder använda såväl grundtal som ordningstal. Såsom åskådningsmedel vid den första undervisningen böra framför allt användas sådana mindre föremål, som barnen själva kunna hantera och åtminstone delvis själva anskaffa och som lätt låta gruppera sig, t. ex. räknelappar, klotsar, knappar, stickor och mynt. Talbilder böra också användas.

3. *Multiplikationstabellens inlärande* grundlägges genom additionsserier, i första klassen inom talområdet 1—20 och i andra klassen inom det större talområde, varmed barnen vunnit god förtrogenhet. I andra klassen bör multiplikationstabellen visserligen flitigt övas, men först under tredje skolåret bör man av lärjungarna fordra säker färdighet i användningen av hela multiplikationstabellen.

4. Vid *räkneövningarna i hela tal* skola alltför stora tal undvikas. Uppgifter, innehållande tal, som äro fem- eller sexsiffriga, givas sparsamt, och tal med mera än sex siffror böra överhuvudtaget icke förekomma i räkneexempel. Däremot böra lärjungarna, innan de lämna skolan, kunna teckna och utläsa miljontal och miljardtal.

5. Vid införandet av *bråkräkningen* i femte klassen bör såsom inledning allmänna bråk behandlas *endast* i den omfattning, som erfordras för klarläggande av bråkbegreppet. De exempel, som givas i anslutning härtill, böra således vara mycket enkla. Additioner och subtraktioner utföras endast med liknämniga bråk som termer. Åskådlighet i undervisningen är här av den största betydelse. Framställningen bör begränsas till bråk med så små nämnare, att deras betydelse tydligt kan åskådliggöras t. ex. genom delning av

figurer på klassrummets tavla. Efter denna inledning behandlas och övas räkning med decimalbråk.

I sjätte klassen fullföljes framställningen av bråkläran, och lärjungarnas färdighet i bråkräkning befästes genom fortsatta övningar i sjunde klassen. Decimalbråk med mera än fyra decimaler böra i allmänhet icke förekomma i räkneexemplen. Lärjungarna böra dock övas i att teckna och utläsa decimalbråk med fem eller sex decimaler. Division i allmänna bråk kan begränsas till de fall, i vilka divisorn är ett helt tal. Såsom allmän regel gäller, att bråk med stora nämnare icke böra förekomma i räkneexemplen. Uppgifter, i vilka mera än ett räknesätt ingår, skola icke vara helt uteslutna, men de böra vara av enkel beskaffenhet, och siffrorna böra vara så valda, att långa och tidsödande räkningar icke behöva ifrågakomma.

Lärjungarna böra göras väl förtrogna med betydelsen av i kursen förekommande matematiska uttryck. Särskilt böra de vänjas vid att använda uttrycken *term, faktor, summa, rest, produkt, kvot, dividend, divisor.* Däremot kunna uttrycken addend, subtrahend och minuend uteslutas.

6. *Tillämpningsuppgifternas sakinnehåll* skall hämtas huvudsakligen från förhållandena i hemmet och i skolan, från arbets- och affärslivet samt från de kunskapsområden, vilka behandlats vid undervisningen i andra ämnen. I stor utsträckning böra sådana uppgifter medtagas, som kunna äga betydelse för arbetet i hemmet och som äro ägnade att fästa lärjungarnas uppmärksamhet på vikten av sparsamhet och god hushållning. Konstlade och invecklade uppgifter skola undvikas. Bortsett från uppgifter, som utgöra en omedelbar omklädnad i ord av enkla sifferexempel, böra överhuvudtaget endast sådana tillämpningsuppgifter väljas, vilka på ett naturligt sätt anknyta till det dagliga livets förhållanden.

Metoden att reducera till enheten (regula de tri) bör flitigt komma till användning. Härvid bör emellertid tillses, att lärjungarna icke vänjas vid att mekaniskt tillämpa ett bestämt uppställningsschema. Om så med hänsyn till lärjungarnas allmänna ståndpunkt befinnes lämpligt, må i sjunde och åttonde klasserna vid problemens lösning ekvationsmetod kunna användas. Då så sker, är emellertid av vikt, att metoden genomgås med grundlighet, så att lärjungarna verkligen förstå dess innebörd och tillägna sig densamma.

7. Ett av räkneundervisningens viktigaste praktiska mål är att göra lärjungarna väl förtrogna med de vanliga *längd-, yt-, rymd- och viktmåtten.* I den utsträckning det är möjligt böra utförda mätningar och vägningar läggas till grund för räkningen med dessa mått. Sortförvandlingar i den omfattning kursplanen angiver böra flitigt övas även i de högsta klasserna. Sedan lärjungarna lärt känna samtliga till skolkursen hörande mått, bör åtminstone någon gång under vart och ett av de följande läsåren en allmän översikt över måttsystemet genomgås.

8. Ett annat av räkneundervisningens huvudsyften är att uppöva lärjungarnas färdighet i *huvudräkning*. Särskilda huvudräkningsövningar skola förekomma i alla klasser. Deras uppgift är att giva lärjungarna färdighet att utan papper och penna snabbt och säkert lösa enkla, praktiska räkneuppgifter. I allmänhet bör varje lektion inledas med sådana övningar under några minuter. Även vid de skriftliga uppgifternas lösning bör huvudräkning komma till användning i så stor utsträckning som möjligt. Under huvudräkningsövningarna böra lärjungarna emellanåt få redogöra för det sätt, varpå den förelagda uppgiften lösts. Då anledning därtill gives, böra enklare och lämpligare vägar att nå resultatet påvisas.

9. Ett oeftergivligt krav är, att *lärjungarnas självverksamhet* under erforderlig kontroll i största utsträckning tages i anspråk vid undervisningen. De uppgifter, som föreläggas, måste emellertid till såväl omfattning som svårighetsgrad avpassas efter lärjungarnas olika förmåga att förstå och lösa räkneuppgifter. De mera försigkomna böra sålunda erhålla flera och mera krävande uppgifter. Om läroboken icke innehåller ett tillräckligt antal fyllnadsuppgifter för detta ändamål, så böra andra sådana uppgifter finnas tillgängliga. *Provräkningar* i anslutning till den aktuella delen av lärokursen böra då och då förekomma.

10. Lärjungarna böra tillhållas att genom omräkning eller på annat lämpligt sätt pröva riktigheten av gjorda *uträkningar*. De böra även vänjas vid att söka klargöra för sig, om de erhållna resultaten kunna anses rimliga.

11. Då antalet veckotimmar för undervisningen i matematik i sjunde och åttonde klassen är olika i de alternativa timplanerna, måste kursen genomgås med olika bredd alltefter växlande förhållanden. Vid undervisningen i åttonde klassen bör särskilt hållas klart i sikte, att kursen helt är inriktad på det praktiska livets krav i fråga om kunskap och färdighet på hithörande områden. På grund av måttsystemets betydelse ur denna synpunkt har en repetition härav upptagits såsom ett särskilt moment i kursplanen. Tillämpningsövningarna böra vara enkla och ägnade att giva säkerhet i utförandet av vanliga förvandlingar mellan måtten. Procenträkningen bör huvudsakligen begränsas till sådana uppgifter, i vilka procentsatsen är given och som i övrigt innebära en naturlig frågeställning. I detta sammanhang bör ett sparkapitals växande genom ränta på ränta påvisas och exemplifieras. Uppgifter rörande försäkringar av olika slag anknytas till de kunskaper, lärjungarna förvärvat vid undervisningen i samhällskunskap. I stor utsträckning böra tillämpningsuppgifterna hämtas från hemlivets område. Lämpligen kunna en följd av exempel sammanknytas på sådant sätt, att deras lösningar tillsammans utgöra lösningen av en större uppgift. Stor vikt bör läggas vid övningar i att snabbt och riktigt utföra mekanisk sifferräkning även såsom huvudräkning. Övningarna i grafisk framställning skola icke givas större omfattning än som är nödvändigt, för att lärjungarna skola förstå innebörden av denna framställningsform.

12. De möjligheter, som räkneundervisningen erbjuder att fostra lärjungarna till sparsamhet och ekonomisk omtanke, böra väl utnyttjas. Genom enkla exempel kan sparandets betydelse klargöras redan under de första skolåren. I samband med lämpligt valda tillämpningsuppgifter bör även i samtliga följande klasser, såsom redan framhållits, lärjungarnas uppmärksamhet fästas på vikten av sparsamhet och god hushållning. Bäst lämpa sig härför uppgifter, som anknyta till lärjungarnas omedelbara erfarenhet eller som ha aktuellt intresse för dem: beräkning av materialkostnaderna för ett i slöjden utfört arbete, beräkning av sammanlagda utgifterna under ett år för en lärjunges biografbesök eller för inköp av sötsaker, uppgifter i samband med den ekonomiska planläggningen av en skolresa eller en skolfest, o. s. v. I de högre klasserna böra förekomma grupper av exempel, som beröra skilda ekonomiska förhållanden, t. ex. hemmets utgifter för olika ändamål, bosättningskostnader, försäkringar, kontantköp och avbetalningsköp. Lättfattliga upplysningar om bankers och andra kreditinstituts uppgifter böra lämnas i samband med ränteräkningen.

Det är av vikt, att den undervisning, som här avses, samordnas med motsvarande undervisning inom andra ämnen, särskilt bokföring, samhällskunskap och hemkunskap.

13. *Mätnings- och konstruktionsuppgifterna jämte enkla beräkningar* i klasserna 5 och 6, liksom motsvarande geometriska moment i sjunde klassen, åsyfta att bibringa lärjungarna kännedom om de vanligaste geometriska storheterna och — i klasserna 6 och 7 — de enklaste geometriska konstruktionerna samt att giva dem någon färdighet i mätning och beräkning av geometriska storheter. Om så befinnes lämpligt, kan i klass 7 medtagas beräkning även av klotets yta och rymd. Lärjungarna skola själva utföra erforderliga mätningar. Vid beräkningar av ytor och rymder böra de tillhållas att i regel upprita en tydlig teckning av den ifrågavarande figuren eller kroppen och utsätta de givna måtten på teckningen. Undervisningen bör dessutom i lämpliga delar stödjas på modellering, klippning och vikning.

Det torde icke vara lämpligt att regelbundet för geometriundervisningen använda exempelvis en lärotimme varje vecka under hela läsåret, utan mer ändamålsenligt är att, då ett geometriskt moment skall behandlas, för detta använda ett större antal veckotimmar under en kortare tid och sedan låta geometriska exempel ingå bland de vid räkneundervisningen i allmänhet förekommande tillämpningsövningarna.

Vad som i sjunde klassens kurs förekommer om likformig avbildning bör i huvudsak syfta endast till att göra lärjungarna väl förtrogna med begreppet skala och dess användning vid beräkning av verkliga sträckor och ytor med hjälp av en avbildning i given skala. Såsom tillämpning böra, där förhållandena så medgiva, några enkla fältmätningsövningar utföras.

14. I samband med mätningar ute i det fria böra barnen övas att rätt

uppskatta avstånd. De böra därför med mätredskap få mäta upp sådana avstånd som 10, 50 och 100 meter samt öva sig att sedan mäta dessa och längre vägsträckor dels med steg, dels efter tid. Till dessa mätningar böra anslutas enkla försök i avståndsbedömning. Dylika övningar kunna lämpligen förekomma även i samband med friluftsverksamheten.

Lärjungarna böra även få på skolgården uppmäta och utmärka storleken av ett ar samt genom praktiska iakttagelser och övningar bibringas en klar föreställning om storleken av ett hektar.

15. I *flerklassiga läraravdelningar* bedrives undervisningen i allmänhet med alla klasserna under samma timmar, varvid varje klass behandlar uppgifter inom sin särskilda kurs. En effektiv undervisning förutsätter, å ena sidan att lärjungarna genom direkt undervisning erhålla tillräcklig ledning, och å andra sidan att deras självverksamhet på ett ändamålsenligt sätt tages i anspråk. En noggrann planläggning av undervisningen är nödvändig, för att tillräcklig tid skall erhållas i varje klass för genomgången av nya moment. Det är fördelaktigt, om hela klassen sysselsätter sig med samma avsnitt av kursen och genomgången av nya kursmoment kan vara gemensam. Även om lärjungematerialet är ojämnt, bör läraren om möjligt undvika att genom uppdelning av klassen öka antalet undervisningsgrupper. De mera utvecklade lärjungarna böra därför beredas tillfälle att genom fyllnadsuppgifter självständigt utföra mera krävande uppgifter utöver de gemensamma övningarna inom kursavsnittet. Stundom kan det vara lämpligt att låta någon lärjunge räkna tillsammans med lärjungar i högre eller lägre klass än den, han egentligen tillhör.

För de svagare lärjungarna kan det vara nödvändigt med en beskärning av kursen. Läraren bör då lägga större vikt vid att bibringa lärjungarna säkerhet i det mest väsentliga än vid att låta dem få göra bekantskap med alla kursmoment. Sådant, som har endast ringa betydelse i det praktiska livet, bör i dylika fall uteslutas.

De olika klasserna kunna visserligen icke sammanhållas i en undervisningsgrupp, men i vissa fall kunna besläktade kursmoment — framför allt sådana, som behöva repetitionsvis inskärpas — med fördel upptagas till gemensam behandling i två eller tre klasser. Sålunda kan det vara lämpligt, att de olika räknesätten genomgås samtidigt i tredje och fjärde klassen, att sortförvandlingar och vissa geometriska beräkningar behandlas gemensamt i skilda klasser, att femte klassens inledande kurs i bråkläran behandlas samtidigt med sjätte klassens mera utförliga kurs o. s. v. Även övningar i huvudräkning kunna ofta med fördel vara gemensamma för två eller flera klasser.

16. I *B 3-skolan* måste barnen i första klassen redan vid terminens början räkna i bok, för att något slag av tysta övningar skall kunna givas. Till en början räknas endast med bilder och streck, ej med siffror. För den första terminen är en sådan lärobok lämpligast, där lärjungarna direkt

kunna skriva in svaren, först med streck, sedan med siffror, utan att behöva först skriva upp talen. Då läraren i B3-skolan ej medhinner mycken muntlig räkning med första klassen, räcka räkneexemplen i en vanlig räknebok ej till att ge tillräcklig träning, utan ett stort antal fyllnadsexempel bör ges. Särskilt under läsårets första del är en lämplig talbild det allra viktigaste åskådningsmedlet. Varje barn bör själv ha en talbild till varje tal, som behandlas.

Även i andra klassen är det nödvändigt, att ett tillräckligt antal fyllnadsexempel ges. Då veckotimtalet i B3-skolan är större än i A-skolan, är det möjligt att i B3-skolan i slutet av vårterminen i andra klassen hinna gå igenom uppställning av additionstal och subtraktionstal, även med kronor och öre, kg och hg samt l och dl. När lärjungarna komma upp i tredje klassen, där detta egentligen skulle behandlas, har läraren fått en ny första klass att ta hand om, varjämte femte klassen skall ha genomgång av allmänna bråk. Sjunde klassen behöver även taga lärarens tid i anspråk. Det är då fördelaktigt, om tredje klassen kommit så långt, att den kan reda sig på egen hand de första veckorna.

17. Där sjunde klassen undervisas tillsammans med lägre klasser, genomgås under matematiklektionerna det väsentliga av den kurs i bokföring med hemekonomi, som för detta ämne upptagits i kursplanen för A-skolans sjunde klass.

Bokföring med hemekonomi.

MÅL.

Undervisningen i bokföring med hemekonomi har till uppgift att bibringa lärjungarna en elementär kunskap i bokföring, utveckla deras ekonomiska omdöme samt hos dem väcka och underhålla intresse och ansvarskänsla för hemmet.

KURSFÖRDELNING.

A-formen.

Sjunde klassen.

Förande av enkel kassabok för privatperson. Kassabok enligt kolumnsystem över en familjs inkomster och utgifter. Någon kostnadsberäkning. Ifyllande av post- och järnvägsblanketter samt blanketter för sparverksamheten. Uppgörande av årsbudget för ett hem.

Åttonde klassen.

Förande av kassabok enligt kolumnsystem över inkomster och utgifter för t. ex. en hantverkare eller en lantbrukare. Uppgörande av förslag till bosättning med kostnadsberäkning. Bosättningens finansiering. Kontant- och avbetalningsköp. De viktigaste lagföreskrifterna om bokföring. Något om revision och en revisors uppgift och ansvar.

Första B-formen.

Sjunde och åttonde klassen.

Första året.

Förande av enkel kassabok för privatperson. Kassabok enligt kolumnsystem över en familjs inkomster och utgifter. Någon kostnadsberäkning. Ifyllande av post- och järnvägsblanketter samt blanketter för sparverksamheten. Uppgörande av årsbudget för ett hem.

Andra året.

Förande av kassabok enligt kolumnsystem över inkomster och utgifter för t. ex. en hantverkare eller en lantbrukare. Uppgörande av förslag till bosättning med kostnadsberäkning. Bosättningens finansiering. Kontant- och avbetalningsköp. De viktigaste lagföreskrifterna om bokföring. Något om revision och en revisors uppgift och ansvar.

ANVISNINGAR.

1. Uppfostran till sparsamhet bör vara en viktig synpunkt vid undervisningen.

I samband med de praktiska övningarna behandlas bland annat följande ekonomiska spörsmål:

Ungdom och pengar. Skötseln av kläder och skodon samt av hemmets inventarier. Aktsamhet om egna och andras tillhörigheter. Sparsamhet. Sparinstitutionernas verksamhet. Begreppen in natura- och penninghushållning. Elementär födoämnes- och varukännedom.

Förhyrd bostad, eget hem. Ändamålsenlig inredning och utrustning av ett hem. Hemmets vård och underhåll. Nödvändiga och mindre nödvändiga inköp, inköp i mindre och större poster.

Behandlingen av lagföreskrifterna om bokföringsskyldighet begränsas till sådana bestämmelser, som ha mera allmänt intresse.

2. Årsbudget bör uppgöras för ensamförsörjande och för familjer med olika årsinkomster med särskild vikt på inkomst- och utgiftssidans förändring under en människas liv. I anslutning härtill behandlas olika budgetposter såsom för hushåll, bostad, kläder och skodon, kulturella behov samt skatter och försäkringsavgifter.

Vikten av en god planläggning av familjens utgifter samt av fortlöpande anteckningar om inkomster och utgifter inskärpes. Betydelsen av ordnad ekonomi understrykes. I samband därmed påvisas den ekonomiska trygghet, som tillgång till sparade medel och olika slag av försäkringar erbjuda för familjen och dess enskilda medlemmar.

3. Undervisningen i hemekonomi bör givas praktisk läggning och meddelas i anslutning till exempel från hemmets och det praktiska livets förhållanden. Sålunda bör undervisningen om sparsamhet taga sikte på sparande för bestämda uppgifter, dels på kort sikt (ex. en kostym, en cykel, en resa), dels på framtida mål (ex. fortsatta studier, bosättning, eget hem), dels också för att ha en allmän reserv för oförutsedda händelser. En kostnadsberäkning bör avse en resa, driftkostnaderna för en bil o. s. v. Särskilt uppmärksammas utgifter för biobesök samt sötsaker, cigarretter, tobak och andra njutningsmedel. De ungas plikt att med sin arbetsförtjänst bidraga till sin försörjning i hemmet klargöres.

Lämpligt är att, i den mån detta är möjligt i anslutning till behandlingen av bostaden och bosättningen, besöka en möbelutställning, ett nybygge, en bosättningsaffär o. s. v.

Hembygdskunskap med arbetsövningar.

MÅL.

Hembygdskunskap med arbetsövningar har till syfte att genom iakttagelser i omgivningen och genom till dessa knutna enkla beskrivningar och berättelser samt arbetsövningar utveckla barnens iakttagelseförmåga, ordna och vidga deras föreställningskrets och öva dem i att giva uttryck åt sina föreställningar samt främja deras kännedom om hembygden, dess natur och arbetsliv.

Undervisningen i ämnet avser tillika att grundlägga undervisningen i geografi och naturkunnighet och i någon mån även i historia, samt att förbereda undervisningen i teckning och slöjd.

KURSFÖRDELNING.

A-formen.

Första klassen.

Skolan: kamraterna i klassen. Orientering inom skolan: skolsalen, skolhuset, skolgården, flaggan. Arbete och lekar. Förhållandet till kamrater och lärare: hjälpsamhet, artighet, lydnad, punktlighet. Ordningsregler.

Hemmet: mor, far och syskon. Hemmets sysslor. Barnens lekar och sysselsättningar hemma, deras leksaker. En födelsedag. Hunden och katten. Våra plikter mot djuren.

Vägen till skolan: Landsvägen, gatan och torget, trafiken på vägar och gator. Försiktighet på skolvägen med hänsyn till trafiken.

Trädgården, parken eller skogen under höst och vår: Träd, buskar, blommor och frukter. Lövfällning, höstfärger. Lövsprickning. Vårblommor.

Lantgårdens djur. Några stann- och flyttfåglar.

Handelsboden: Olika slag av handelsbodar. Vägning och mätning. Köp och betalning.

Högtid och fest: Lucia, advent, jul, nyår.

Några enkla hälsoregler avseende fostran till goda renlighetsvanor: tvättningar och bad, fötternas vård, hårets skötsel, tandborstning.

Fortlöpande iakttagelser: blomsterodling; kring fågelbordet.

Lämpliga arbetsövningar i anslutning till de olika kursmomenten.

Andra klassen.

Några minnen från sommaren: bad, lekar, skörd, bär- och svampplockning.

Vår föda: bröd, mjölk, smör och ost; potatis, grönsaker och frukt. Våra måltider. Bordsskick.

Våra kläder: Materialet i skor och kläder. Hur ett stycke tyg kommer till. Något om färger och mönster. Hur kläder och skor förfärdigas. Klädernas vård.

Våra bostäder: Ett husbygge. Olika rum i bostaden och deras användning. Betydelsen av sol, luft och utrymme. Något om uppvärmning och belysning, om möbler och husgeråd.

Olika sätt att färdas: Något om samfärdsmedlen på land, på vatten och i luften. Väderstrecken. Trafikregler.

Människor i arbete: t. ex. husmodern, sjuksköterskan, jordbrukaren, hantverkaren, fabriksarbetaren, polisen, sjömannen.

Högtid och fest: fastlag, påsk; valborgsmässoafton; svenska flaggans dag; midsommar.

Årstiderna: Solens upp- och nedgång, dagarnas längd. Vår, sommar, höst och vinter. Åska, regn, regnbåge, dimma, rimfrost, snö. Termometern.

Tidsindelning: Klockan. Årets indelning. Almanackan.

Djur och växter i omgivningen: Några växter i skogen, på åkern och ängen. Smådjur och fåglar i skog och mark. — Rätt umgänge med naturen.

Repetition av förut behandlade hälsoregler. Om friluftsliv, sol och bad. Något om födan: det lämpligaste morgonmålet, kaffemissbruket, för tänderna nyttig och skadlig föda, missbruk av sötsaker. Barnets behov av sömn och vila; bäddning.

Aktsamhet och sparsamhet: I anslutning till lämpliga kursmoment inskärpes betydelsen av aktsamhet med kläder och böcker, varsamhet med skolans materiel och med annan egendom. Skolsparverksamhet.

Fortlöpande iakttagelser: väderleksiakttagelser med tillhörande anteckningar; blomsterodling; lövsprickning; ett husbygge.

Lämpliga arbetsövningar i anslutning till de olika kursmomenten.

Tredje klassen.

För hembygden kännetecknande yt- och vattenförhållanden, väderleksförhållanden, arbetsliv och samfärdsel, historiska minnen och sägner samt i samband med genomgången härav iakttagelser och övningar i syfte att bibringa barnen förmåga att förstå och använda karta.

Hemkommunen, hemlandskapet och några närliggande landskap.

Undersökning av några höst- och vårväxter. Några växter i trädgården och på åkern.

Våra husdjur. Några djur i hemmets omgivningar.

Fortlöpande iakttagelser: Solens upp- och nedgång samt dagarnas längd. Väderleksiakttagelser med tabellanteckningar och diagram. Vindarna. Flyttfåglarnas ankomst. Några växters uppvaknande ur vinterdvalan samt deras utveckling. Grodans utveckling. Besök på en arbetsplats.

Sagor och berättelser ur Sveriges äldsta historia.

Något om människokroppen. Repetition av förut behandlade hälsoregler. Försiktighetsmått mot spridning av förkylnings- och andra smittsjukdomar. Om rätt andning och frisk luft.

B-formerna.

Första och andra klassen.

Första året.

Skolan: kamraterna i klassen. Orientering inom skolan: skolsalen, skolhuset, skolgården, flaggan. Arbete och lekar. Förhållandet till kamrater och lärare: hjälpsamhet, artighet, lydnad, punktlighet. Ordningsregler.

Hemmet: mor, far och syskon. Hemmets sysslor. Barnens lekar och sysselsättningar hemma, deras leksaker. En födelsedag. Hunden och katten. Våra plikter mot djuren.

Vägen till skolan: Landsvägen, gatan och torget, trafiken på vägar och gator. Försiktighet på skolvägen med hänsyn till trafiken.

Trädgården, parken eller skogen under höst och vår: Träd, buskar, blommor och frukter. Lövfällning, höstfärger. Lövsprickning. Vårblommor. Några av vårens fåglar.

Handelsboden: Olika slag av handelsbodar. Vägning och mätning. Köp och betalning.

Högtid och fest: Lucia, advent, jul, nyår; fastlag, påsk; valborgsmässoafton, svenska flaggans dag; midsommar.

Några minnen från sommaren: bad, lekar, skörd, bär- och svampplockning.

Årstiderna: Solens upp- och nedgång, dagarnas längd. Vår, sommar, höst och vinter. Åska, regn, regnbåge, dimma, rimfrost, snö. Termometern.

Tidsindelning: Klockan. Årets indelning. Almanackan.

Djur och växter i omgivningen: Lantgårdens djur. Några stann- och flyttfåglar. Smådjur och fåglar i skog och mark. Några växter i skogen, på åkern och ängen. — Rätt umgänge med naturen.

Några enkla hälsoregler avseende fostran till goda renlighetsvanor: tvättningar och bad, fötternas vård, hårets skötsel, tandborstning.

Fortlöpande iakttagelser: blomsterodling; lövsprickning; kring fågelbordet; väderleksiakttagelser med tillhörande anteckningar; ett husbygge.

Lämpliga arbetsövningar i anslutning till de olika kursmomenten.

Andra året.

Skolan: kamraterna i klassen. Orientering inom skolan: skolsalen, skolhuset, skolgården, flaggan. Arbete och lekar. Förhållandet till kamrater och lärare: hjälpsamhet, artighet, lydnad, punktlighet. Ordningsregler.

Hemmet: mor, far och syskon. Hemmets sysslor. Barnens lekar och sysselsättningar hemma, deras leksaker. En födelsedag. Hunden och katten. Våra plikter mot djuren.

Vägen till skolan: Landsvägen, gatan och torget, trafiken på vägar och gator. Försiktighet på skolvägen med hänsyn till trafiken.

Trädgården, parken eller skogen under höst och vår: Träd, buskar, blommor och frukter. Lövfällning, höstfärger. Lövsprickning. Vårblommor. Några av vårens fåglar.

Handelsboden: Olika slag av handelsbodar. Vägning och mätning. Köp och betalning.

Högtid och fest: Lucia, advent, jul, nyår; fastlag, påsk; valborgsmässoafton; svenska flaggans dag; midsommar.

Vår föda: bröd, mjölk, smör och ost; potatis, grönsaker och frukt. Våra måltider. Bordsskick.

Våra kläder: Materialet i skor och kläder. Hur ett stycke tyg kommer till. Något om färger och mönster. Hur kläder och skor förfärdigas. Klädernas vård.

Våra bostäder: Ett husbygge. Olika rum i bostaden och deras användning. Betydelsen av sol, luft och utrymme. Något om uppvärmning och belysning, om möbler och husgeråd.

Olika sätt att färdas: Något om samfärdsmedlen på land, på vatten och i luften. Väderstrecken. Trafikregler.

Människor i arbete: t. ex. husmodern, sjuksköterskan, jordbrukaren, hantverkaren, fabriksarbetaren, polisen, sjömannen.

Några enkla hälsoregler avseende fostran till goda renlighetsvanor. Om friluftsliv, sol och bad. Något om födan: det lämpligaste morgonmålet, kaffemissbruket, för tänderna nyttig och skadlig föda, missbruk av sötsaker. Barnets behov av sömn och vila; bäddning.

Aktsamhet och sparsamhet: I anslutning till lämpliga kursmoment inskärpes betydelsen av aktsamhet med kläder och böcker, varsamhet med skolans materiel och med annan egendom. Skolsparverksamhet.

Fortlöpande iakttagelser: blomsterodling, lövsprickning; kring fågelbordet; väderleksiakttagelser med tillhörande anteckningar; ett husbygge.

Lämpliga arbetsövningar i anslutning till de olika kursmomenten.

Tredje och fjärde klassen.

Första året.

För hembygden kännetecknande yt- och vattenförhållanden, väderleksförhållanden, historiska minnen och sägner samt i samband med genomgången härav iakttagelser och övningar i syfte att bibringa barnen förmåga att förstå och använda karta. Hemkommunen.

Fortlöpande iakttagelser: Solens upp- och nedgång samt dagarnas längd. Väderleksiakttagelser med tabellanteckningar och diagram. Vindarna. Flyttfåglarnas ankomst. Några växters uppvaknande ur vinterdvalan samt deras utveckling. Grodans utveckling. Besök på en arbetsplats.

Något om människokroppen. Repetition av förut behandlade hälsoregler. Försiktighetsmått mot spridning av förkylnings- och andra smittsjukdomar. Om rätt andning och frisk luft.

Andra året.

För hembygden kännetecknande yt- och vattenförhållanden, väderleksförhållanden, arbetsliv och samfärdsel, historiska minnen och sägner samt i samband med genomgången härav iakttagelser och övningar i syfte att bibringa barnen förmåga att förstå och använda karta. Hemkommunen.

Fortlöpande iakttagelser: Solens upp- och nedgång samt dagarnas längd. Väderleksiakttagelser med tabellanteckningar och diagram. Vindarna. Flyttfåglarnas ankomst. Några växters uppvaknande ur vinterdvalan samt deras utveckling. Besök på en arbetsplats.

Repetition av förut behandlade hälsoregler. Något om huden och kroppens värmereglering, beklädnaden. Hälsosamma och skadliga drycker. Om måltidsregler och bordsskick.

ANVISNINGAR.

1. Hembygdskunskap med arbetsövningar förekommer som särskilt ämne endast på skolans lågstadium. Genom en särskild arbetsplan bör undervisningens innehåll närmare preciseras med hänsyn till förhållandena på varje ort. Även om innehållet i stor utsträckning är gemensamt för det stora

flertalet skolor, så måste de djur, växter, historiska minnen, geografiska förhållanden och mänskliga sysselsättningar, som skola behandlas vid undervisningen, bliva väsentligen olika i skilda delar av landet. Som huvudregel bör gälla, att stoffurvalet anpassas efter åldersstadiet, att man går från hemmet, skolan och den närmaste omgivningen till socknen eller staden och hemlandskapet samt att behandlingen av de olika kursmomenten förlägges till den därför lämpliga årstiden.

2. Vid undervisningen i hembygdskunskap, som berör så många olika områden, gäller det att iakttaga begränsning. Undervisningen bör samlas kring sådant, som intresserar lärjungarna och för vars tillägnande de äga tillräckliga förutsättningar.

3. Undervisningen i hembygdskunskap bör liksom annan undervisning gå ut på att åt barnen förmedla *verklig kunskap*. Detta gäller för samtliga klasser, i vilka denna undervisning förekommer, men särskilt för tredje klassen, där hembygdskunskapen så småningom övergår i historia, geografi och naturkunnighet.

4. Undervisningens anslutning till barnens omgivning bör ej hindra, att man, då det gives anledning härtill, upptager även sådant, som ligger barnen mera fjärran i rummet och tiden. Dylika utflykter från undervisningens egentliga område kunna medföra den fördelen, att barnens uppfattning av hembygdens förhållanden göres mera rik och levande.

5. Då hembygdskunskapen som särskilt ämne avslutas, böra barnen känna till hembygdens allmännaste växter och djur och veta något om deras egenskaper och livsförhållanden. Likaså böra barnen ha en första kunskap om människokroppen och dess vård. En förberedande sexualundervisning på småskolestadiet bör beröra skillnaden mellan könen, barnens tillkomst och utveckling intill födelsen samt sambandet mellan mor, far och barn.

6. I så stor utsträckning som möjligt bör *undervisningen grundas på barnens egna iakttagelser av verkligheten*. För att dessa skola bliva så fullständiga och mångsidiga som möjligt, böra barnen under lärarens ledning göra iakttagelser även utanför skolan, t. ex. i trädgården, på åkern och ängen, i skogen, i verkstaden, på lantgården och på andra arbetsplatser.

Några vanliga företeelser böra under viss sammanhängande tid av läsåret göras till föremål för *fortlöpande iakttagelser*. Ofta är det lämpligt att förlägga dessa iakttagelser till viss tid av skoldagen. Såsom föremål för iakttagelser av detta slag kunna nämnas solens upp- och nedgång, månens skiften, temperaturväxlingar, väderleksföreteelser, iakttagelser rörande växter och djur, t. ex. groning, lövsprickning, något sädesslags utveckling, flyttfåglarnas uppbrott och återkomst, grodans utveckling. Krukväxter och växter i planteringslådor samt akvarier äro härvid av stor betydelse. Goda tillfällen till naturiakttagelser lämna även en skolträdgård, typväxtodlingar och ett fågelbord. Lärjungarna böra även få tillfälle att följa arbetet på ett bygge

eller på någon annan arbetsplats. Över iakttagelser av detta slag böra under barnens medverkan anteckningar göras, vilka sedan kunna bilda underlag för jämförelser och sammanställningar.

7. Förklaringar böra begränsas till det enklaste och påtagligaste. Barnens uppmärksamhet bör, där så ske kan, riktas på sambandet mellan företeelserna, exempelvis växternas anpassning efter växtplats och väderlek samt betydelsen av djurens färg såsom skyddsmedel. Vikten av aktsamhet om djur och växter bör i olika sammanhang inskärpas.

8. För att det genom iakttagelserna vunna innehållet må bliva mera levande, böra lämpliga berättelser om djur och blommor flitigt komma till användning, vidare berättelser knutna till julen, till vinterns och sommarens nöjen o. s. v. Likaledes böra sånger och lekar anknytas till hembygdskunskapen.

9. Innan den egentliga geografi- och historieundervisningen enligt kursplanen påbörjas, bör tillses, att de partier, som i särskild grad äro grundläggande för undervisningen i dessa ämnen, blivit genomgångna.

10. *Den grundläggande geografiundervisningen* i tredje klassen avser till att börja med att lära barnen förstå geografiundervisningens hjälpmedel och vanliga geografiska begrepp. Följande arbetsgång torde lämpa sig för de flesta skolor: väderstreck, skala, planritning av klassrum och skoltomt, yt- och vattenförhållanden, karta, karttecken samt orientering på en karta över hemtrakten. Därefter behandlas hembygdens näringsliv. Genom undervisningsutflykter böra barnens föreställningar få så konkret innehåll som möjligt.

11. Vid undervisningen i hembygdskunskap i tredje (i B-formerna även i fjärde) klassen böra lärjungarna på ett förberedande sätt införas även i *hembygdens historia.* Sägner och sagor från hembygden berättas. Skildringar från hemtraktens äldsta bebyggelse samt studieutflykter till där förefintliga fornminnen böra ingå i undervisningen, som även kan ankyta till olika näringars utveckling, till gamla vägar, redskap m. m. Historiska minnesmärken förekomma visserligen icke i lika stor utsträckning i alla bygder, men ett och annat finnes alltid att påpeka. En gammal kyrka har sin historia: den påminner om gångna släkten, som levat och arbetat i samma trakt, den binder på så sätt samman forntid med nutid. Så grundlägges historieundervisningen med drag ur bygdens egen historia. Den förberedande historieundervisning, varom här är fråga, bör icke eftersträva att införa barnen i ett för dem svårfattligt historiskt sammanhang. Den bör i främsta rummet ha berättande karaktär.

12. I skolor med kursväxling bör den årligen återkommande inledningskursen i hembygdskunskap planläggas så, att kursmomenten varieras under olika år. Så kan t. ex. i tredje och fjärde klassen planritning av klassrum och skoltomt ett följande år utbytas mot planritning av skolans bottenvåning och utförande av en enkel skiss över skolan och dess omgivning.

Undervisningen i hembygdskunskap i tredje och fjärde klassen förlägges huvudsakligen till läsårets första månader. De fortlöpande iakttagelserna och vissa andra naturiakttagelser göras även under vintern och vårmånaderna.

13. *Undervisningsutflykter,* som ofta böra företagas, skola på förhand väl planläggas. Barnen böra i skolan instrueras om vad som främst skall iakttagas eller insamlas. Läraren bör vid utflykterna söka öppna barnens blick för det vackra och ändamålsenliga i naturen och tillhålla dem att aktsamt umgås med naturen, så att de ej skada och förstöra utan i stället stödja och hjälpa, där så behövs. Efter utflykten böra gjorda iakttagelser genomgås och ordnas, varvid eventuellt insamlade föremål skola finnas tillgängliga.

14. Trafikfrågorna böra uppmärksammas. Undervisningsutflykterna böra tjäna även trafikundervisningen. Denna kan i tredje (i B-formerna även i fjärde) klassen i övrigt anknytas till momentet arbetsliv och samfärdsel.

15. Vid undervisningen i hembygdskunskap böra hjälpmedel av olika slag komma till användning.

Största betydelsen som hjälpmedel på detta stadium ha de föremål, som eleverna själva samla in. Förutom i tidigare nämnda hjälpmedel för naturiakttagelserna, såsom krukväxter och planteringslådor, fågelbord och fågelholkar samt skolträdgård och typväxtodlingar, bör undervisningen också ha stöd i skolans samlingar. Bland föremål, som böra ingå i dylika samlingar, må nämnas: konserverade djur, fornfynd, stenar och jordarter, råämnen för industri, industrialster, modeller av olika slag, såsom smörkärna, vävstol, lokomotiv, flygmaskin, trafikmärken.

Bilder och planscher utgöra också ett viktigt hjälpmedel för undervisningen i hembygdskunskap. De få emellertid icke träda i stället för verkligheten, där denna på ett lämpligt sätt kan visas barnen.

Bland övrig materiel, som kan tjäna till hjälp vid undervisningen, må nämnas måttstock och måttband, våg och vikter samt termometer och regnmätare.

Illustrerade läse- och bredvidläsningsböcker böra också användas för att befästa och fullständiga, vad som genom iakttagelserna inhämtats.

Balloptikon- och skioptikonbilder äro utmärkta hjälpmedel vid hembygdsundervisningen. Särskilt filmen åskådliggör på ett konkret och levande sätt den verklighet, som utgör undervisningens innehåll.

16. *Arbetsövningarna* böra vara ägnade att fullständiga och skärpa barnens iakttagelser samt att bereda dem tillfälle att genom manuella sysselsättningar giva yttre uttryck åt sina iakttagelser och föreställningar. Samtidigt böra arbetsövningarna bedrivas så, att de stimulera barnen till skapande verksamhet, tillgodose deras behov av praktisk sysselsättning och av omväxling i arbetet samt uppöva deras händighet.

Bland de arbetsarter, som härvid kunna ifrågakomma, är teckningen att anse som den viktigaste. Jämte teckning kunna lämpligen klippning, rivning, vikning, modellering och sömnad förekomma. I samband med den del av hembygdskunskapen, som är grundläggande för undervisningen i geografi, tillkomma modellering i sandlåda samt uppgörande av enkla planritningar och kartskisser.

17. Här nedan lämnas några anvisningar ifråga om material och tillvägagångssätt vid de olika slagen av arbetsövningar.

Vid planläggning av *teckning* såsom arbetsövning i samband med hembygdskunskapen kunna två arbetssätt förekomma: fri teckning och teckning i samband med sakundervisningen.

De fria teckningarna med motiv från barnens miljö utföras omväxlande på vitt eller tonat papper, med blyerts eller färgkritor. De böra föregås av samtal med lärjungarna, ägnade att stimulera deras fantasi och göra bilden rik och levande i deras medvetande.

Till omväxling med nu nämnda teckningar böra barnen få till uppgift att ur fantasien illustrera berättelser, sagor, sånger och lekar.

De teckningar, som ansluta sig till sakundervisningen, böra läggas så enkelt som möjligt. Dessa teckningar skola i motsats till de fria teckningarna rättas, så att de giva en någorlunda riktig bild av ifrågavarande föremål. Jämsides med dessa sakteckningar böra som fyllnadsuppgifter utföras fria teckningar över samma ämne, exempelvis enligt följande uppställning:

Sakteckning.	Fria teckningar.
Några trafiktecken — — —	jag skall gå över vägen, vid en järnvägsövergång, vid busshållplatsen.
En rökgång — — —	framför brasan, mamma lagar mat vid spisen.

Redan på småskolestadiet kan det vara lämpligt att även använda vattenfärger. Människo- och djurbilder kunna ibland framställas medelst enkla streckfigurer.

Till uppgifter i *vikning* kunna barnen begagna skrivpapper och omslagspapper. Läraren kan lämpligen först visa ett föremål av det slag, som skall utföras, eller själv inför lärjungarna förfärdiga ett sådant. Därefter utföres uppgiften samtidigt av läraren och barnen, varvid dessa steg för steg följa lärarens tillvägagångssätt. Slutligen kan det vara lämpligt, att om tiden så medgiver, samma övning utföres ur minnet.

Vid *klippning och rivning* användes såväl färgat som vitt papper. Saxen bör vara trubbig och ha en längd av 10—15 cm. Vid val av arbetssätt bör hänsyn tagas till motivens karaktär. Ex. Stuga med fönster och dörrar — klippning; träd, buskar, blommor — rivning.

Som material för *modelleringsövningarna* användas lera och plastilin i olika färger. I allmänhet arbetas omedelbart med händerna. Som hjälpmedel begagnas dock i vissa fall en modellerpinne av trä.

Vid utförandet av *planritningar och kartskisser* användas blyerts, färgkrita, linjal och centimeterrutat papper. Ritningarna utföras så långt möjligt i bestämd skala efter föregående mätningar.

Vid modellering i sandlåda användes fuktad sand, lera, stenar och dylikt. Då väderleken så tillåter, kunna motsvarande övningar utföras ute på skolgården.

I *sömnad* kunna på grovtrådigt tyg övas i första hand förstygn, efterstygn och kaststygn samt eventuellt även fållstygn. Därvid böra barnen i största möjliga utsträckning få tillämpa de olika stygnsorterna i form av små enkla för barnafantasien tilltalande mönster på de föremål, som de utföra. Modellerna böra vara små och väljas av barnen med lärarens hjälp. Småbarnens arbete måste vara i hög grad lustbetonat. På detta stadium böra barnen icke vara för hårt bundna av det rent tekniska. Frihet att skapa och ge uttryck åt sin fantasi samt att få glädja sig åt färger måste vara utmärkande för barnens slöjdövningar under de första skolåren.

För att stimulera barnens intresse och skärpa deras iakttagelseförmåga kan läraren lära dem att från tidningar och tidskrifter klippa ut lämpliga *bilder,* som ansluta sig till lärokursen. Bilderna inklistras i en arbetsbok.

18. Teckningar, utklippningar, kartskisser och anteckningar samt pressade blad och blommor, vilka föreligga som resultat av arbetsövningarna, kunna, om så befinnes lämpligt, av varje barn samlas till ett slags arbetsbok, som kan ligga till grund för en återblick vid årets slut på det utförda arbetet.

Historia med samhällskunskap.

MÅL.

Historieundervisningen har till uppgift att orientera lärjungarna i vårt folks historia och att lära dem känna viktigare gestalter och tidsföreteelser i den allmänna historien, med särskilt beaktande av vad som är av större betydelse för förståendet av vår tids kultur och samhällsliv, ävensom att fostra lärjungarna till frihets- och fosterlandsälskande medborgare.

Den särskilda undervisningen i samhällskunskap har till uppgift att bibringa lärjungarna en vidgad kunskap om hemmet och familjen som samhällets grundval samt kännedom om kommunens och statens byggnad och verksamhet och om våra plikter och förmåner som medborgare i ett fritt land.

KURSFÖRDELNING.

A-formen.

Första, andra och tredje klassen.

Historieundervisningen förberedes i dessa klasser särskilt genom undervisningen i hembygdskunskap men även genom modersmålsundervisningen. I tredje klassen genomgås följande kursmoment: Hem, hembygd, släkt. Den äldsta bebyggelsen. Metallerna komma i bruk. Runorna. Berättelser och dikter ur Nordens guda- och hjältesaga.

Fjärde klassen.

Svensk och allmän historia *800—1523.*

Drag ur hembygdens historia.

Folkvandringarna. Karl den store. Vikingatågen. Svenska riket uppstår. Tinget. Ansgar i Birka. Olov Skötkonung. Kristna seder och bruk. Klosterlivet. Birgitta. Mohammed. Vad vi fått lära av araberna. Korstågen. Påve och kejsare. Birger Jarls och Magnus Ladulås' tid (lagar, stånd, rådsmöten, riddarlivet). Finland förenas med Sverige. Magnus Erikssons allmänna landslag. Träldomen avskaffas. Stormannavälde. Kalmarunionen. Medeltida folkhjältar (Vilhelm Tell och Jungfrun av Orléans). Engelbrekt och Sturarna rädda landets och folkets frihet. Stockholms blodbad. Gustav Vasa och befrielsekriget. Något om Hansan. Livet i städer och på landsbygd vid medeltidens slut.

Femte klassen.

Svensk och allmän historia *1523—1660.*

Drag ur hembygdens historia.

De geografiska upptäckterna. Boktryckarkonsten och dess betydelse. Karl V och Luther. Gustav Vasas regeringstid: reformationen genomföres, rikets styrelse ordnas, riksenheten stärkes. Det spanska väldet och nederländska frihetskriget. Elisabet av England. Henrik IV av Frankrike. Gustav Vasas söner. Gustav II Adolfs, Axel Oxenstiernas, drottning Kristinas och Karl X Gustavs tid: trettioåriga kriget, stormaktsväldets uppkomst, Sveriges nya gränser, den inre utvecklingen, de sociala motsättningarna. Hos adelsmän och bönder under 1600-talet.

Sjätte klassen.

Svensk och allmän historia *1660—1815.*

Drag ur hembygdens historia.

Frankrike under Ludvig XIV. Sverige under Karl XI:s förmyndare. Rikets svaghet. Förbundet med Frankrike. Karl XI försvarar de erövrade provinserna. Förmyndarräfsten och reduktionen. Enväldet. Rikets hushållning. Indelningsverket. Häxprocesserna. Kyrkolagen och läskunnigheten. Peter

den store och Ryssland. Karl XII och stormaktsväldets fall. Frihetstiden: Arvid Horn, statsskicket, partiväsendet, vetenskapen, 1734 års lag. Livet i städer och på landsbygd i mitten och slutet av 1700-talet (näringslivet, storskiftet). Preussen blir en stormakt. Något om fransk kultur i mitten av 1700-talet. Gustav III:s tid: statsvälvningen och 1772 års regeringsform, reformer i upplysningstidens anda, försvaret och penningväsendet, skönlitteratur och konst, missnöje i landet, krigen och 1789 års statsvälvning, kungamordet. Det engelska parlamentet (bakgrund Magna Charta). Englands kolonialvälde. Nordamerikanska frihetskriget. Katarina II av Ryssland. Samhällsförhållandena i Frankrike i mitten av 1700-talet. Franska revolutionen och Napoleon. Kriget med Ryssland 1808—1809. 1809 års regeringsform. Karl Johan och Napoleon. Norge förenas med Sverige. Götiska förbundet.

Sjunde klassen.

Svensk och allmän historia *1815—nuvarande tid.* Bilder från antiken. Förberedande kurs i samhällskunskap.

Historia. Sammanfattning av hembygdens historia.

Regenter av ätten Bernadotte. Unionen mellan Sverige och Norge.

Något om den heliga alliansens tid. Kamp för nationell enhet: Cavour och Italiens enande, Bismarck och Tysklands enande. Ryssland och panslavismen. Några bilder från Amerika: Lincoln och inbördeskriget, svenskarna i Amerika, Förenta staternas växande betydelse.

Uppfinningar, som varit av betydelse för industrien och samfärdsmedlen. Näringslivets och samfärdsmedlens utveckling i vårt land. Storindustriens uppkomst och dess frukter på gott och ont (med utgångspunkt från förhållandena i England).

Liberala reformer i vårt land: utvidgad tryckfrihet, kungastyrelse i överensstämmelse med 1809 års regeringsform, bättre folkundervisning, näringsfrihet och frihandel, förnyelse av den kommunala självstyrelsen, ombildning av riksdagen.

Kamp om råvaror och marknader. Världskriget 1914—1918. Mellankrigstiden. Demokrati och diktatur. Det andra världskriget. Drag ur de nordiska grannländernas historia. Internationellt och nordiskt samarbete: Röda korset, Nationernas förbund, Föreningen Norden.

Våra stora folkrörelser: frikyrkorörelsen, nykterhetsrörelsen, arbetarrörelsen och kvinnorörelsen.

Allmän rösträtt, parlamentariskt styrelsesätt. De politiska partierna.

Vad Egypten, Babylonien och Fenicien betytt för Europas kultur. Den grekiska frihetskampen. Atens storhetstid. Sokrates. Rom blir ett världsvälde. De sociala motsättningarna (patricier, plebejer, slavar). Bröderna Gracchus. Rom under kejsar Augustus. Den antika kulturens undergång.[1]

[1] De kursmoment, som upptagits i detta stycke, överföras till klass 8, där denna klass är obligatorisk.

Samhällskunskap. Familjens och hemmets ställning i äldre tider. Familjemedlemmarnas gemensamma ansvar för hemmet. Arbetsuppgifter i hemmet. Vikten av ordnat arbete. Hemmets betydelse för individ och samhälle. Hemkultur.

De viktigaste kommunala organen i hemorten.

Åttonde klassen.

Bilder från antiken. Samhällskunskap.

Historia. Vad Egypten, Babylonien och Fenicien betytt för Europas kultur. Den grekiska frihetskampen. Atens storhetstid. Sokrates. Rom blir ett världsvälde. De sociala motsättningarna (patricier, plebejer, slavar). Bröderna Gracchus. Rom under kejsar Augustus. Den antika kulturens undergång.

Samhällskunskap. Kort återblick på sjunde klassens kurs i samhällskunskap med huvudvikten lagd vid den kommunala styrelsen och dess uppgifter. Kyrkan. Län, landsting och hushållningssällskap.

Lagstiftning, beskattning och rättsväsende i vårt land i historisk belysning. Det viktigaste om riksdagens sammansättning och arbetssätt. 1900-talets viktigaste sociala lagstiftning. Försäkringar och sjukkassor.

Arbetets fostrande betydelse. Samarbetets och den enskilda företagsamhetens värde för individ och samhälle. Den enskilda handeln. Kooperationen. Fackföreningar. Arbetsgivarföreningen. Lantmännens och tjänstemännens ekonomiska sammanslutningar. Vikten av ekonomisk planläggning. Bankernas huvuduppgifter. Konjunkturväxlingar. Uppsättande av självdeklaration.

Det frivilliga folkbildningsarbetet. Föreningsväsendet. Det nutida nykterhetsarbetet. Idrottsrörelsen. Fritidens utnyttjande. Bostadsfrågan. Befolkningsfrågan. De nutida försvarsanordningarna. Respekt för lagar och förordningar. Oskrivna lagar.

Yrkesvägledning: yrkes- och anlagsorientering.

B-formerna.

Första och andra klassen.

Historieundervisningen förberedes i dessa klasser särskilt genom hembygdsundervisningen men även genom modersmålsundervisningen.

Tredje och fjärde klassen.

Första året.

Hem, hembygd, släkt. Den äldsta bebyggelsen. Metallerna komma i bruk. Runorna. Berättelser och dikter ur Nordens guda- och hjältesaga.

Svensk och allmän historia *800—1250.*

Folkvandringarna. Karl den store. Vikingatågen. Svenska riket uppstår. Tinget. Ansgar i Birka. Olov Skötkonung. Kristna seder och bruk. Klosterlivet. Birgitta. Mohammed. Vad vi fått lära av araberna. Korstågen. Påve och kejsare.

Ur andra årets kurs: Birger Jarls och Magnus Ladulås' tid (lagar, stånd, rådsmöten). Engelbrekt och Sturarna rädda landets och folkets frihet. Gustav Vasa och befrielsekriget.

Andra året.

Ur första årets kurs: Hem, hembygd, släkt. Den äldsta bebyggelsen. Svenska riket uppstår. Tinget. Ansgar i Birka.

Svensk och allmän historia *1250—1523.*

Birger Jarls och Magnus Ladulås' tid (lagar, stånd, rådsmöten, riddarlivet). Finland förenas med Sverige. Magnus Erikssons allmänna landslag. Träldomen avskaffas. Stormannavälde. Kalmarunionen. Medeltida folkhjältar (Vilhelm Tell och Jungfrun av Orléans). Engelbrekt och Sturarna rädda landets och folkets frihet. Stockholms blodbad. Gustav Vasa och befrielsekriget. Något om Hansan. Livet i städer och på landsbygd vid medeltidens slut.

Femte och följande klasser.

ALTERNATIV A.

8-klassig skola.

Femte och sjätte klassen.

Första året.

Svensk och allmän historia *1523—1660.*

Drag ur hembygdens historia.

De geografiska upptäckterna. Boktryckarkonsten och dess betydelse. Karl V och Luther. Gustav Vasas regeringstid: reformationen genomföres, rikets styrelse ordnas, riksenheten stärktes. Det spanska väldet och nederländska frihetskriget. Elisabet av England. Henrik IV av Frankrike. Gustav Vasas söner. Gustav II Adolfs, Axel Oxenstiernas, drottning Kristinas och Karl X Gustavs tid: trettioåriga kriget, stormaktsväldets uppkomst, Sveriges nya gränser, den inre utvecklingen, de sociala motsättningarna. Hos adelsmän och bönder under 1600-talet.

Ur andra årets kurs (särskilt för sjätte klassen): Förmyndarräfsten och reduktionen. Stormaktsväldets fall. Livet i städer och på landsbygd i mitten och slutet av 1700-talet (näringslivet, storskiftet). Norge förenas med Sverige.

Andra året.

Ur första årets kurs: Karl V och Luther. Reformationen genomföres i Sverige. Stormaktsväldets uppkomst. Sveriges nya gränser.

Svensk och allmän historia *1660—1815*.

Drag ur hembygdens historia.

Frankrike under Ludvig XIV. Sverige under Karl XI:s förmyndare. Rikets svaghet. Förbundet med Frankrike. Karl XI försvarar de erövrade provinserna. Förmyndarräfsten och reduktionen. Enväldet. Rikets hushållning. Indelningsverket. Häxprocesserna. Kyrkolagen och läskunnigheten. Peter den store och Ryssland. Karl XII och stormaktsväldets fall. Frihetstiden: Arvid Horn, statsskicket, partiväsendet, vetenskapen, 1734 års lag. Livet i städer och på landsbygd i mitten och slutet av 1700-talet (näringslivet, storskiftet). Preussen blir en stormakt. Något om fransk kultur i mitten av 1700-talet. Gustav III:s tid: statsvälvningen och 1772 års regeringsform, reformer i upplysningstidens anda, försvaret och penningväsendet, skönlitteratur och konst, missnöje i landet, krigen och 1789 års statsvälvning, kungamordet. Det engelska parlamentet (bakgrund Magna Charta). Englands kolonialvälde. Nordamerikanska frihetskriget. Katarina II av Ryssland. Samhällsförhållandena i Frankrike i mitten av 1700-talet. Franska revolutionen och Napoleon. Kriget med Ryssland 1808—1809. 1809 års regeringsform. Karl Johan och Napoleon. Norge förenas med Sverige. Götiska förbundet.

Sjunde och åttonde klassen.

Första året.

Svensk och allmän historia *1815—nuvarande tid*. Förberedande kurs i samhällskunskap.

Historia. Sammanfattning av hembygdens historia.

Regenter av ätten Bernadotte. Unionen mellan Sverige och Norge.

Något om den heliga alliansens tid. Kamp för nationell enhet: Cavour och Italiens enande, Bismarck och Tysklands enande. Ryssland och panslavismen. Några bilder från Amerika: Lincoln och inbördeskriget, svenskarna i Amerika, Förenta staternas växande betydelse.

Uppfinningar, som varit av betydelse för industrien och samfärdsmedlen. Näringslivets och samfärdsmedlens utveckling i vårt land. Storindustriens uppkomst och dess frukter på gott och ont (med utgångspunkt från förhållandena i England).

Liberala reformer i vårt land: utvidgad tryckfrihet, kungastyrelse i överensstämmelse med 1809 års regeringsform, bättre folkundervisning, näringsfrihet och frihandel, förnyelse av den kommunala självstyrelsen, ombildning av riksdagen.

Kamp om råvaror och marknader. Världskriget 1914—1918. Mellankrigstiden. Demokrati och diktatur. Det andra världskriget. Drag ur de nordiska grannländernas historia. Internationellt och nordiskt samarbete: Röda korset, Nationernas förbund, Föreningen Norden.

Våra stora folkrörelser: frikyrkorörelsen, nykterhetsrörelsen, arbetarrörelsen och kvinnorörelsen.

Allmän rösträtt, parlamentariskt styrelsesätt. De politiska partierna.

Samhällskunskap. Familjens och hemmets ställning i äldre tider. Familjemedlemmarnas gemensamma ansvar för hemmet. Arbetsuppgifterna i hemmet. Vikten av ordnat arbete. Hemmets betydelse för individ och samhälle. Hemkultur.

De viktigaste kommunala organen i hemorten.

Särskilt för åttonde klassen. Yrkesvägledning: yrkes- och anlagsorientering.

Andra året.

Bilder från antiken. Samhällskunskap.

Historia. Vad Egypten, Babylonien och Fenicien betytt för Europas kultur. Den grekiska frihetskampen. Atens storhetstid. Sokrates. Rom blir ett världsvälde. De sociala motsättningarna (patricier, plebejer, slavar). Bröderna Gracchus. Rom under kejsar Augustus. Den antika kulturens undergång.

Samhällskunskap. Kyrkan. Län, landsting och hushållningssällskap.

Lagstiftning, beskattning och rättsväsende i vårt land i historisk belysning. Det viktigaste om riksdagens sammansättning och arbetssätt. 1900-talets viktigaste sociala lagstiftning. Försäkringar och sjukkassor.

Arbetets fostrande betydelse. Samarbetets och den enskilda företagsamhetens värde för individ och samhälle. Den enskilda handeln. Kooperationen. Fackföreningar. Arbetsgivarföreningen. Lantmännens och tjänstemännens ekonomiska sammanslutningar. Vikten av ekonomisk planläggning. Bankernas huvuduppgifter. Konjunkturväxlingar. Uppsättande av självdeklaration.

Det frivilliga folkbildningsarbetet. Föreningsväsendet. Det nutida nykterhetsarbetet. Idrottsrörelsen. Fritidens utnyttjande. Bostadsfrågan. Befolkningsfrågan. De nutida försvarsanordningarna. Respekt för lagar och förordningar. Oskrivna lagar.

Särskilt för åttonde klassen. Kort återblick på första årets kurs i samhällskunskap med huvudvikten lagd vid den kommunala styrelsen och dess uppgifter. Yrkesvägledning: yrkes- och anlagsorientering.

ALTERNATIV B.

7-klassig skola med sjunde klassen anordnad enligt A-former.

Femte och sjätte klassen.

Se alternativ A, femte och sjätte klassen.

ALTERNATIV C.

7-klassig skola med sjunde klassen i samma undervisningsgrupp som klasserna 5—6.

Femte, sjätte och sjunde klassen.

Första året.

Svensk och allmän historia *1523—1660.*

Drag ur hembygdens historia.

De geografiska upptäckterna. Boktryckarkonsten och dess betydelse. Karl V och Luther. Gustav Vasas regeringstid: reformationen genomföres, rikets styrelse ordnas, riksenheten stärkes. Det spanska väldet och nederländska frihetskriget. Elisabet av England. Henrik IV av Frankrike. Gustav Vasas söner. Gustav II Adolfs, Axel Oxenstiernas, drottning Kristinas och Karl X Gustavs tid: trettioåriga kriget, stormaktsväldets uppkomst, Sveriges nya gränser, den inre utvecklingen, de sociala motsättningarna. Hos adelsmän och bönder under 1600-talet.

Ur andra och tredje årets kurs (särskilt för sjätte och sjunde klassen): Förmyndarräfsten och reduktionen. Stormaktsväldets fall. Livet i städer och på landsbygd i mitten och slutet av 1700-talet. Unionen mellan Sverige och Norge. Storindustriens uppkomst och dess frukter på gott och ont. Kamp om råvaror och marknader. Världskriget 1914—1918. Demokrati och diktatur. Det andra världskriget.

Särskilt för sjunde klassen.

Något om Egypten, Babylonien och Fenicien. Den grekiska frihetskampen. Atens storhetstid. Sokrates. Rom blir ett världsvälde. Rom under kejsar Augustus. Den antika kulturens undergång.

Samhällskunskap. Familjens och hemmets ställning i äldre tider. Familjemedlemmarnas gemensamma ansvar för hemmet. Arbetsuppgifter i hemmet. Vikten av ordnat arbete. Hemmets betydelse för individ och samhälle. Hemkultur. De viktigaste kommunala organen i hemorten.

Andra året.

Ur första årets kurs: Karl V och Luther. Reformationen genomföres i Sverige. Stormaktsväldets uppkomst. Sveriges nya gränser.

Svensk och allmän historia *1660—1815.*

Drag ur hembygdens historia.

Frankrike under Ludvig XIV. Sverige under Karl XI:s förmyndare. Rikets svaghet. Förbundet med Frankrike. Karl XI försvarar de erövrade provinserna. Förmyndarräfsten och reduktionen. Enväldet. Rikets hushållning. Indelningsverket. Häxprocesserna. Kyrkolagen och läskunnigheten. Peter den store och Ryssland. Karl XII och stormaktsväldets fall. Frihetstiden: Arvid Horn, statsskicket, partiväsendet, vetenskapen, 1734 års lag. Livet i städer och på landsbygd i mitten och slutet av 1700-talet (näringslivet, stor-

skiftet). Preussen blir en stormakt. Något om fransk kultur i mitten av 1700-talet. Gustav III:s tid: statsvälvningen och 1772 års regeringsform, reformer i upplysningstidens anda, försvaret och penningväsendet, skönlitteratur och konst, missnöje i landet, krigen och 1789 års statsvälvning, kungamordet. Det engelska parlamentet (bakgrund Magna Charta). Englands kolonialvälde. Nordamerikanska frihetskriget. Katarina II av Ryssland. Samhällsförhållandena i Frankrike i mitten av 1700-talet. Franska revolutionen och Napoleon. Kriget med Ryssland 1808—1809. 1809 års regeringsform. Karl Johan och Napoleon. Norge förenas med Sverige. Götiska förbundet.

Särskilt för sjunde klassen.

Ur tredje årets kurs: Storindustriens uppkomst och dess frukter på gott och ont. Kamp om råvaror och marknader. Världskriget 1914—1918. Demokrati och diktatur. Det andra världskriget. — Något om Egypten, Babylonien och Fenicien. Den grekiska frihetskampen. Atens storhetstid. Sokrates. Rom blir ett världsvälde. Rom under kejsar Augustus. Den antika kulturens undergång.

Samhällskunskap. Familjens och hemmets ställning i äldre tider. Familjemedlemmarnas gemensamma ansvar för hemmet. Arbetsuppgifter i hemmet. Vikten av ordnat arbete. Hemmets betydelse för individ och samhälle. Hemkultur. De viktigaste kommunala organen i hemorten.

Tredje året.

Ur första och andra årets kurs: Karl V och Luther. Reformationen genomföres i Sverige. Stormaktsväldets uppkomst. Sveriges nya gränser. Förmyndarräfsten och reduktionen. Stormaktsväldets fall. Livet i städer och på landsbygd i mitten och slutet av 1700-talet.

Svensk och allmän historia *1815—nuvarande tid.*

Drag ur hembygdens historia.

Regenter av ätten Bernadotte. Unionen mellan Sverige och Norge.

Något om den heliga alliansens tid. Kamp för nationell enhet: Cavour och Italiens enande, Bismarck och Tysklands enande. Ryssland och panslavismen. Några bilder från Amerika: Lincoln och inbördeskriget, svenskarna i Amerika, Förenta staternas växande betydelse.

Uppfinningar, som varit av betydelse för industrien och samfärdsmedlen. Näringslivets och samfärdsmedlens utveckling i vårt land. Storindustriens uppkomst och dess frukter på gott och ont (med utgångspunkt från förhållandena i England).

Liberala reformer i vårt land: utvidgad tryckfrihet, kungastyrelse i överensstämmelse med 1809 års regeringsform, bättre folkundervisning, näringsfrihet och frihandel, förnyelse av den kommunala självstyrelsen, ombildning av riksdagen.

Kamp om råvaror och marknader. Världskriget 1914—1918. Mellankrigstiden. Demokrati och diktatur. Det andra världskriget. Drag ur de nordiska grannländernas historia. Internationellt och nordiskt samarbete: Röda korset, Nationernas förbund, Föreningen Norden.

Våra stora folkrörelser: frikyrkorörelsen, nykterhetsrörelsen, arbetarrörelsen och kvinnorörelsen.

Allmän rösträtt, parlamentariskt styrelsesätt. De politiska partierna.

Särskilt för sjunde klassen.

Något om Egypten, Babylonien och Fenicien. Den grekiska frihetskampen. Atens storhetstid. Sokrates. Rom blir ett världsvälde. Rom under kejsar Augustus. Den antika kulturens undergång.

Samhällskunskap. Familjens och hemmets ställning i äldre tider. Familjemedlemmarnas gemensamma ansvar för hemmet. Arbetsuppgifter i hemmet. Vikten av ordnat arbete. Hemmets betydelse för individ och samhälle. Hemkultur. De viktigaste kommunala organen i hemorten.

ANVISNINGAR.

1. Undervisningen i historia bör så planläggas och bedrivas, att dess ledande tanke blir den fredliga odlingens och samhällsordningens utveckling genom tiderna. Dock får krigens betydelse icke undanskymmas. Den historiska framställningen bör få en utpräglat episk karaktär, samtidigt som den bör sträva att bibringa lärjungarna säkra kunskaper om den historiska utvecklingens viktigaste moment.

2. Genom att ge näring åt de ungas fantasi bör läraren vid historieundervisningen väcka deras intresse för gångna tiders människor och livsvillkor och för lärjungarna levandegöra det förflutna. De olika kursmomenten böra behandlas så åskådligt och fängslande som möjligt. Med största hänsyntagande till lärjungarnas förutsättningar i de skilda årsklasserna bör läraren sträva efter att lära dem förstå, sammanställa och pröva.

3. Historieundervisningen bör ställas i karaktärsdaningens tjänst. Det historiska studiet skall hos de unga väcka en levande känsla för det egna folket och fosterlandet och för värdet av det svenska rätts- och frihetsarvet. Den beundran för hjältar och hjältedåd, som är naturlig för de unga, bör underhållas och ytterligare stärkas. Lärjungarna böra få blicken öppnad för att det finns hjältar också i fredens värv och att även dessa lagt i dagen mod, uthållighet och handlingskraft. Utan att göra historien till en exempelsamling av moraliska lärdomar bör man särskilt stanna vid sådana personligheter, som givit föredömen i fråga om självuppoffring, trohet och pliktuppfyllelse samt vidsynthet och tolerans.

4. Vid historieundervisningen bör läraren iakttaga objektivitet i framställningen och försiktighet i omdömet. Han bör även för lärjungarna framhålla betydelsen av opartiskhet och humanitet i uppfattning och omdöme.

Särskilt bör han vårda sig om att motverka uppkomsten av hat och fiendskap mot andra folk och mellan folkgrupper. Insikten om att samförstånd och fred är ett av huvudvillkoren för mänsklighetens framåtskridande bör på allt sätt främjas. När det gäller omtvistade frågor, bör påpekas, att olika uppfattningar gjort eller ännu göra sig gällande.

5. De olika momenten ha i kursplanen uppställts huvudsakligen i kronologisk ordning. Denna gruppering av det historiska stoffet bör i stort sett följas, men det tillkommer den enskilde läraren att behandla de olika avsnitten mer eller mindre utförligt, och han bör därvid icke låta sig bindas av läroboken. Lärjungarna böra få en så klar uppfattning av tidssammanhanget, som på de olika åldersstadierna är möjligt, men det är av underordnad betydelse, om större eller mindre luckor uppstå i händelsekedjan.

6. Vid behandlingen av de kursavsnitt, där Sveriges historia sammanfaller med eller berör något annat nordiskt lands historia, böra lärjungarna bibringas en klar uppfattning om gemensamheten i de nordiska ländernas utveckling. Tvister mellan brödrafolken böra ej givas större utrymme i framställningen än nödigt är. Drag ur de nordiska grannländernas historia böra inarbetas i framställningen av Sveriges historia.

7. Såsom av kursplanen framgår, skola valda delar av allmänna historien läsas i samband med fäderneslandets historia. Härvid bör man sträva efter förenkling och begränsning. Huvudvikten bör läggas vid sådana moment, som äro av väsentlig betydelse för förståendet av vår egen historia. Betydelsen av internationellt samarbete bör understrykas.

8. Den muntliga framställningen lämpar sig bäst vid historieundervisningen. Läraren bör därför vinnlägga sig om att på ett livfullt och medryckande sätt berätta för barnen om de historiska gestalterna och händelserna. Även den skickligaste berättare måste emellertid, om han skall lyckas intressera barnen, omsorgsfullt förbereda sig för varje uppgift.

Allt bör dock icke berättas. Det som barnen med lätthet kunna läsa sig till, böra de få inhämta på egen hand. Särskilt de av historia speciellt intresserade lärjungarna böra få anvisningar för bredvidläsning av läseböcker eller annan i skol- eller folkbiblioteket eller på annat sätt tillgänglig litteratur. I de högre klasserna kan understundom ett närmande till studiecirkelns arbetsmetoder vara lämpligt.

Även skriftliga arbetsövningar böra i viss utsträckning anordnas. Sådana kunna utföras antingen av hela klassen, av en grupp eller av enskilda lärjungar. De kunna lämpligen ansluta sig till något, som berättats, lästs eller beskrivits, till en förevisning av bilder eller film, till ett museibesök, ett radioföredrag o. s. v. Arbetsboken bör illustreras med teckningar, kartskisser, tabeller, bilder och dylikt.

9. Vid undervisningen bör användas en lärobok, som såväl till innehåll som till ordval är avpassad efter åldersstadiet. Läroboken bör vara rikt illustrerad. Möjligheten att använda bredare lagda läseböcker bör flitigt

utnyttjas. Av särskild betydelse är det, att lärjungarna genom sådan läsning få åskådliga skildringar av folkets liv i helg och vardagslag under olika historiska skeden. Vid genomgång av kulturhistoriska partier liksom i allmänhet vid historieundervisningen bör anknytning sökas till motsvarande moment vid litteraturläsningen.

10. Innan läxuppgift i läroboken lämnas, bör innehållet i regel meddelas lärjungarna genom lärarens muntliga berättande. Därjämte böra nödiga förklaringar lämnas, varvid ovanliga namnformer och dylikt särskilt uppmärksammas. Vid läxförhöret bör innehållet icke för mycket sönderstyckas genom utfrågande, utan lärjungarna böra i så stor utsträckning som möjligt få redovisa sina kunskaper genom sammanhängande framställning. Det är icke nödvändigt, att läxor givas till varje historielektion.

11. För upplivandet och befästandet av lärjungarnas kunskaper äro repetitioner nödvändiga. Dessa böra sättas in, så snart ett i någon mån avslutat parti av kursen genomgåtts. Repetitionerna böra främst åsyfta att giva lärjungarna en överblick av det väsentliga i det genomgångna kursavsnittet. Med fördel kunna lärjungarna vid repetitionerna uppdelas i grupper, varvid de mera försigkomna få sig svårare uppgifter förelagda, gärna valda efter andra synpunkter än de kronologiska.

12. Vid behandlingen av detaljer bör noga tillses, att dessa icke få bli självändamål. Detta gäller särskilt namn och årtal. I regel böra inga andra årtal medtagas än sådana, som äro behövliga för att fixera huvudhändelsernas inbördes ställning i tiden och för att giva fasthet och reda åt lärjungarnas historiska kunskap.

13. Vid historieundervisningen bör i regel karta användas. Tillika böra användas sådana hjälpmedel som planscher och tavlor, reproduktioner av konstverk, fotografier, vykort, illustrerade böcker och tidningar, mynt, medaljer och i hembygden åtkomliga historiska föremål av olika slag. Teckningar och kartskisser på svarta tavlan äro också ägnade att skänka liv och åskådlighet åt undervisningen. Där tillfälle gives till visning av historiska filmer, till besök på museer och historiskt märkliga platser, bör detta i största möjliga mån utnyttjas, varvid läraren i förväg bör lämna lärjungarna en orientering över vad förevisningen eller besöket avser. Om möjligt bör läraren före ett studiebesök själv på platsen planlägga, vad som särskilt bör uppmärksammas vid besöket med lärjungarna.

14. Det är av stor vikt, att historieundervisningen kan anknytas till i hembygden förekommande kvarlevor och minnen från förgångna tider, såsom gamla vägar och broar, minnesmärken, byggnader, sedvänjor, skildringar av hembygdens äldsta bebyggare samt av märkliga män och kvinnor i hembygdens historia, folkvisor, sagor och sägner m. m. Förutom i samband med ämnet hembygdskunskap bör i de olika klasserna genomgås ett lämpligt avsnitt av hembygdens historia. Detta kursmoment har placerats främst i klasserna 4—7, vilket emellertid icke innebär, att man alltid

skall börja med detta moment. Där hembygdens historia osökt kan anknytas till genomgången av fäderneslandets historia, bör detta ske. Så är t. ex. förhållandet där historiska minnesmärken finnas eller minnet av på orten timade historiska händelser bevarats.

Värdefullt vore, om vid varje skola så småningom kunde samlas dels anteckningar om hembygdens (byns, socknens, stadens) historia, dels historiska föremål av olika slag. Där så ske kan, bör samarbete ske med hembygdsförening eller med på området bevandrade personer. Lärjungarnas uppmärksamhet bör fästas vid betydelsen av skydd för fornminnen och andra lämningar av gångna tiders kultur. De böra fostras till vördnad för fädernas gärning.

15. I anknytning till historieundervisningen böra fosterländska sånger och folkvisor ofta sjungas. Barnen böra också få sjunga de övriga nordiska ländernas nationalsånger. Dessutom böra, då tillfälle därtill osökt erbjuder sig, dikter läsas, ägnade att giva liv och färg åt den historiska framställningen eller uttryck åt en av historielektionen framkallad stämning. Särskilt under historielektionerna böra våra historiska minnesdagar uppmärksammas.

16. Vid undervisningen i historia bör i olika sammanhang understrykas, att andlig och materiell utveckling måste grunda sig på en rationell hushållning. Näringslivets utveckling under olika tidsskeden bör i lämpliga sammanhang behandlas.

17. I flerklassiga läraravdelningar kunna vissa delar av kursen erhålla en mera kortfattad behandling. Om så anses nödvändigt, kunna följande delar av kursen helt utelämnas: Det spanska väldet och nederländska frihetskriget. Elisabet av England. Henrik IV av Frankrike. Något om fransk kultur. Det engelska parlamentet. Katarina II av Ryssland. Cavour och Italiens enande. Något om Egypten, Babylonien och Fenicien. Rom under kejsar Augustus. Den antika kulturens undergång.

18. Då händelser, som äro av väsentlig betydelse för vårt lands historiska utveckling, behandlas i den lägre undervisningsgruppen av B 2- och B 3-skolans folkskolavdelning, kan någon gång den högre undervisningsgruppen repetitionsvis deltaga. På samma sätt kunna de lägre klasserna någon gång få lyssna, när läraren för de högre klasserna berättar om händelser av spännande eller dramatisk art. I regel bör dock i B 3-skolan under den andra hälften av lektionen den omedelbara undervisningen i ämnet kompletteras av självständigt arbete under tysta övningar. Uppgifter för sådana tysta övningar kunna vara:

läsning av sådant stoff, som nära ansluter sig till vad som under lektionen behandlats;

kartritning;

grafiska framställningar, som ge historisk belysning åt utvecklingen på olika områden;

teckning, på ett lägre stadium även fantasiteckningar till historiska händelser, på ett högre stadium huvudsakligen ritningar av historiska byggnader och föremål;

skriftprov från olika tider.

Dessutom kan gruppen inöva och repetera dialoger och dramatiska framställningar av historiskt stoff.

19. Folkskolans historieundervisning skall även förbereda för den kurs i *samhällskunskap,* som meddelas i sjunde och åttonde klasserna eller i sjunde klassen och fortsättningsskolan. Att lära de unga känna det samhälle, de tillhöra, och att väcka deras samhällskänsla är en av historieundervisningens betydelsefullaste uppgifter. Undervisningen i samhällskunskap bör ske så, att sambandet mellan gången tid och nutid klart framträder. Sålunda bör läraren klarlägga den kommunala självstyrelsens förankring i de gamla byalagen, häradena, socknarna och landskapen, rikets uppkomst genom sammanslutning av landskap och de sociala frågornas framväxande ur bl. a. industrialismen.

Vid undervisningen i samhällskunskap bör läraren ha klart för sig, att lärjungarnas ringa mognad nödvändiggör största möjliga enkelhet och konkretion i framställningen. Läraren bör därför så mycket som möjligt anknyta till av lärjungarna kända, lokala och aktuella förhållanden. Undervisningen om hemmet och familjen bör få en framträdande plats. Besök vid olika institutioner och vid offentliga sammanträden böra om möjligt anordnas. Det kommunala arbetet kan också göras levande för lärjungarna genom fingerade sammanträden med val, motioner, överläggningar och protokoll. Lärjungarna böra uppmuntras att i tidningarna följa aktuella samhällsfrågors behandling, lämna redogörelser därför och fråga om sådant, som de icke begripa, samt göra urklipp. Om lärjungarna skola kunna intresseras för ämnet samhällskunskap, är det emellertid av vikt, att läraren begränsar kravet på detaljkunskaper. Det är varken nödvändigt eller lämpligt att behandla alla kommunala eller statliga organ eller att detaljerat genomgå de olika organens arbetsområden och arbetssätt. Man bör uppehålla sig endast vid mera betydelsefulla institutioner och spörsmål.

I olika sammanhang bör hos lärjungarna inskärpas betydelsen av en klok ekonomisk planläggning före beslut i såväl enskilda som kommunala och statliga angelägenheter. Anknytning bör därvid ske till undervisningen i matematik, bokföring med hemekonomi samt hemkunskap.

Alkoholmissbrukets sociala verkningar och samhällets skyddsåtgärder mot detta missbruk kunna i lämpligt sammanhang upptagas till behandling, bl. a. vid undervisningen om familjemedlemmarnas gemensamma ansvar för hemmet, de viktigaste kommunala organen i hemorten, det nutida nykterhetsarbetet, respekt för lagar och förordningar, oskrivna lagar samt fritidens utnyttjande.

När det gäller att bibringa respekt för lagar och förordningar, bör lära-

ren behandla frågan om förhållandet till ordningsmakten samt inskärpa nödvändigheten av att var och en har kännedom om vissa viktigare i laga ordning givna bestämmelser. I detta sammanhang kan t. ex. följande upptagas: Avtals ingående och helgd; fullmaktens betydelse; förfalskning; preskription; begreppen köp, byte, gåva, hyra, lån, tjänsteavtal; stöld, snatteri, förskingring, avbetalningsförskingring, bedrägeri; kvittots behövlighet och betydelse. — Dessa frågor behandlas i regel endast samtalsvis, någon detaljerad framställning kan icke komma i fråga. Huvudsaken är, att lärjungarna göras uppmärksamma på vådorna av att handla obetänksamt och mot gällande bestämmelser.

Den egentliga trafikundervisningen förlägges till timmar anslagna för gymnastik och idrott. Vid genomgång av lagar och förordningar, som lärjungarna böra känna till, bör läraren dock lämna en avslutande översikt av de viktigaste trafikbestämmelserna.

Sådana hjälpmedel som planscher och tavlor, fotografier, vykort, teckningar, illustrerade böcker och tidningar böra vid undervisningen i samhällskunskap flitigt användas. Där så kan ske, böra filmförevisningar anordnas. Lärjungarna böra få göra vissa anteckningar, grafiska framställningar m. m., som sammanföras i en arbetsbok. Denna arbetsbok bör efter skolans slut kunna användas som uppslagsbok.

20. Vid den *yrkesvägledning*, som skall förekomma i åttonde klassen, bör i första hand vad som i tidigare klasser (jämför allmänna anvisningar sid. 22 f.) i olika sammanhang sagts i allmänt yrkesuppfostrande syfte ytterligare betonas och belysas. Härefter presenteras olika yrkesområden och en redogörelse lämnas särskilt angående sådana yrken, som kunna antagas närmast komma i fråga för lärjungarna.

I åttonde klassen bör man också mera direkt för lärjungarna försöka klarlägga vikten av att man skaffar sig en ordentlig yrkesutbildning och en fast förankring i något yrke. Undervisningen bör skänka en klar föreställning om betydelsen av att man väljer en lämplig utbildningsväg. På olika sätt bör därvid åskådliggöras, vilka synpunkter som det gäller att taga hänsyn till (begåvnings- och intressesynpunkter, ekonomiska synpunkter, arbetsmarknadssynpunkter o. s. v.).

Av största vikt är det, att lärjungarna få kännedom om vilka skolor och utbildningsvägar, som stå öppna för dem, och vilken hjälp och vägledning man efter slutad skolgång kan få vid yrkesvalet. Arbetsförmedlingens och speciellt ungdomsförmedlingens uppgifter böra klarläggas. Om så låter sig göra, bör studiebesök avläggas vid närmaste ungdomsförmedling.

Genom bl. a. studiebesök på olika arbetsplatser, läsning av konkreta yrkesskildringar samt om möjligt filmförevisningar bör man försöka åskådliggöra arbetet inom olika yrken, vilken utbildningsväg som leder till ett visst yrke, vad som fordras för inträde och framgång i yrket o. s. v. I anslutning till vad som genomgås böra lärjungarna beredas tillfälle att disku-

tera sina egna anlag och intressen. Lärarens fortlöpande iakttagelser beträffande de enskilda lärjungarnas anlag och förutsättningar böra på lämpligt sätt delges såväl lärjungarna själva som deras målsmän.

Till ämnet historia med samhällskunskap har i åttonde klassen anslagits tre veckotimmar. I allmänhet torde en tid, motsvarande en av dessa veckotimmar, böra anslås huvudsakligen till yrkesvägledning samt till genomgång av kursmoment, som stå i nära samband därmed. Till sådana kursmoment kunna räknas: »arbetets fostrande betydelse», »fackföreningar», »arbetsgivarföreningen», »föreningsväsendet», »fritidens utnyttjande». Det kan vara lämpligt att fördela veckotimantalet så, att yrkesvägledningen oftare kan förekomma under vårterminen, då yrkesvalsfrågorna bli mera aktuella och då ungdomen är mera mogen för yrkesvägledande undervisning.

Vid yrkesvägledningen i åttonde klassen bör alltid anknytning ske till undervisningen i de praktiska ämnen, som lärjungarna själva eller deras kamrater i andra avdelningar deltaga i.

Där så ske kan, bör vid yrkesvägledningen samarbete ske med fackmän på området.

Geografi.

MÅL.

Undervisningen i geografi har till uppgift att lära lärjungarna känna fäderneslandets natur och därav betingade befolknings- och näringsförhållanden, meddela dem kunskap om de övriga nordiska länderna samt göra dem bekanta med grunddragen av Europa och de främmande världsdelarna.

KURSFÖRDELNING.

A-formen.

Första, andra och tredje klassen.

Geografiundervisningen förberedes i dessa klasser genom hembygdskunskapen och påbörjas i tredje klassen, där hemlandskapet och några närliggande landskap genomgås.

Fjärde klassen.

Genomgången av Sveriges geografi fortsatt och avslutad.

Femte klassen.

Sveriges nordiska grannländer, Island, Östeuropa och Sovjetunionens asiatiska del, Mellaneuropa utom Frankrike. Jordens form. Kartans förhållande till globen. Gradnätet. Världsdelar och världshav.

Sjätte klassen.

De brittiska öarna, Frankrike, Sydeuropa, Afrika och Asien utom Sovjetunionens asiatiska del.

Sjunde klassen.

Australien, Amerika och Polarländerna.

Sverige: Översikt av Sveriges fysiska och politiska geografi. Sveriges natur- och kulturgeografiska områden med särskild vikt lagd på naturtillgångar, befolkningsförhållanden, samfärdsel och näringsliv. I anslutning härtill vårt lands viktigare förbindelser med andra länder.

Jorden som himlakropp, solsystemet och världsalltet.

Avslutande undervisning om hembygden.

Åttonde klassen.

De viktigaste kulturländernas naturtillgångar, näringsliv, befolkningsförhållanden och samfärdsel.

Världshandelns huvudvägar med avseende fäst företrädesvis vid vårt lands export och import.

B-formerna.

Första och andra klassen.

Geografiundervisningen förberedes i dessa klasser genom hembygdskunskapen.

Tredje och fjärde klassen.

Första året.

Hemlandskapet med huvudvikt lagd på den fysiska geografien.

Skåne, Blekinge, Halland, Småland, Öland, Gotland, Östergötland, Västergötland, Dalsland, Bohuslän, Närke, Södermanland, Stockholm och Uppland.

Särskilt för fjärde klassen: Översikt över Sveriges karta.

Andra året.

Hemlandskapet med huvudvikt lagd på näringsliv och befolkningsförhållanden.

Västmanland, Värmland, Dalarna, Gästrikland, Hälsingland, Medelpad, Härjedalen, Jämtland, Ångermanland, Västerbottens län och Norrbottens län.

Särskilt för fjärde klassen: Översikt över Sveriges karta.

Femte och följande klasser.

ALTERNATIV A.

8-klassig skola.

Femte och sjätte klassen.

Första året.

Sveriges nordiska grannländer, Island, Österuropa och Sovjetunionens asiatiska del, Mellaneuropa utom Frankrike. Jordens form. Kartans förhållande till globen. Gradnätet. Världsdelar och världshav.

Andra året.

Orientering på världskarta och jordglob.

De brittiska öarna, Frankrike, Sydeuropa, Afrika och Asien utom Sovjetunionens asiatiska del.

Sjunde och åttonde klassen.

Första året.

Australien, Amerika och Polarländerna.

De viktigaste kulturländernas naturtillgångar, näringsliv, befolkningsförhållanden och samfärdsel.

Andra året.

Sverige: Översikt av Sveriges fysiska och politiska geografi. Sveriges natur- och kulturgeografiska områden med särskild vikt lagd på naturtillgångar, befolkningsförhållanden, samfärdsel och näringsliv. I anslutning härtill vårt lands viktigare förbindelser med andra länder.

Jorden som himlakropp, solsystemet och världsalltet.

Världshandelns huvudvägar med avseende fäst företrädesvis vid vårt lands export och import.

ALTERNATIV B.

7-klassig skola med sjunde klassen anordnad enligt A-formen.

Femte och sjätte klassen.

Se alternativ A, femte och sjätte klassen.

ALTERNATIV C.

7-klassig skola med sjunde klassen i samma undervisningsgrupp som klasserna 5—6.

Femte, sjätte och sjunde klassen.

Första året.

Sveriges nordiska grannländer, Island, Österuropa och Sovjetunionens asiatiska del, Mellaneuropa utom Frankrike. Jordens form. Kartans förhållande till globen. Gradnätet. Världsdelar och världshav.

Sammanfattande behandling av vårt lands geografi med hänsyn till natur och klimat.

Andra året.

Orientering på världskarta och jordglob.

De brittiska öarna, Frankrike, Sydeuropa, Afrika och Asien utom Sovjetunionens asiatiska del.

Sammanfattande behandling av vårt lands geografi med hänsyn till naturtillgångar och näringar.

Tredje året.

Orientering på världskarta och jordglob.

Australien, Amerika och Polarländerna. Jorden som himlakropp, solsystemet och världsalltet.

Sammanfattande behandling av vårt lands geografi med hänsyn till indelning, viktigare orter samt handel, samfärdsel och befolkningsförhållanden.

ANVISNINGAR.

1. Geografiundervisningen bör hos lärjungarna väcka och stärka känslan för Sveriges natur- och arbetsliv och för dem framhålla vårt folks särart och vårt lands värde men tillika bibringa dem en förståelsefull uppfattning av andra länder och folk.

Geografiundervisningen bör sträva att åskådliggöra sammanhanget mellan å ena sidan de fysisk-geografiska företeelserna och å andra sidan folkets närings- och kulturliv, så att lärjungarna erhålla enhetliga bilder av de geografiska områdena. Sambandet mellan olika naturföreteelser, såsom mellan klimat och växtlighet, mellan höjd- och vindförhållanden och nederbörd bör klargöras. Det bestående resultatet av undervisningen får sålunda ej utgöras av lösryckta geografiska fakta eller mer eller mindre fristående serier av namn på berg, floder, städer o. d.

2. Som regel bör gälla, att en geografisk företeelse av utpräglad typ, t. ex. en floddal, ett fjällområde, en vulkan, en öken, ett industriområde, ett handelscentrum, skildras så åskådligt som möjligt första gången den i framställningen möter lärjungarna. Då liknande företeelser återkomma i kursen, bygges vidare på den förut lämnade skildringen, så att lärjungarna erhålla en allt klarare uppfattning av de viktigaste geografiska begreppen. Sådana företeelser som jordbruk, industri, järnbruk, stad, hamn böra så behandlas, att lärjungarna ledas till att förstå sambandet mellan naturen och människornas arbete och levnadssätt.

3. I fråga om namn och sifferuppgifter bör nödig urskillning och begränsning iakttagas. Till inlärande böra icke upptagas andra namn än

nas intresse för landet i fråga. Även vid behandlingen av de främmande sådana, till vilka lärjungarna samtidigt kunna knyta konkreta föreställningar. Begränsningen får dock icke gå så långt, att nödiga hållpunkter saknas för undervisningen. De namn och fakta, som medtagas, böra noggrant inläras. Genom lämpligt lagda repetitioner sörjes för att ett visst mått av pålitlig minneskunskap blir ett av undervisningens resultat. I början av varje läsår böra några få lektioner anslås till en översiktlig repetition i anslutning till kartan av det väsentligaste i närmast föregående årskurs.

4. När lärjungarna genom hembygdsundervisningen gjort bekantskap med vissa grundläggande geografiska begrepp, påbörjas den egentliga geografiundervisningen under tredje skolåret med hemlandskapet och närliggande landskap. Därefter behandlas övriga svenska landskap, varvid början göres med södra Sverige. Vid den första behandlingen av Sveriges geografi genomgås de olika landskapens yt- och vattenförhållanden, något om berg- och jordarter, naturtillgångar, klimat, växt- och djurvärld, arbetsliv, samfärdsel och viktigare orter. Vid genomgång av ett nytt landskap bör i första hand kartan läggas till grund för undervisningen. Lärjungarna böra lära sig att på kartan avläsa läge, gränser, terräng- och höjdförhållanden samt olika slag av orter och dylikt. Lärarens muntliga skildring samt lärjungarnas läsning i läro- och läseböcker ge ytterligare kunskapsstoff. Redan på tidigt stadium böra lärjungarna få rita kartor och utföra självständiga uppgifter. Genom kombinationen av kartstudium, kartritning och läsning av bredare skildringar stimuleras lärjungarnas självverksamhet, och vetgirigheten hålles levande. Sedan samtliga landskap behandlats, bör en översikt av Sveriges karta göras. I den undervisningsgrupp, som omfattar tredje och fjärde klassen i skolor av B-form, börjar den egentliga geografiundervisningen varje år med hemlandskapet och fortsätter därefter med den till året hörande geografikursen.

5. Sedan hemlandskapet och närliggande landskap utförligt behandlats i tredje klassen, bör undervisningen i fjärde klassen börja med en orienterande översikt över Sveriges indelning i huvuddelar och landskap, dess högland, lågland och gränser, klimatskillnad mellan norr och söder, inland och kustland m. m., utan att större vikt lägges vid inlärandet. I skola av B-form göres i tredje och fjärde klassen motsvarande klarläggande översikt vid övergång från hemlandskapet till mera avlägset belägna landskap. När alternativ C tillämpas i femte, sjätte och sjunde klassen, göres en översikt över Europa, då andra årets kurs genomgås, och över världsdelarna, då tredje årets kurs behandlas.

6. Särskild uppmärksamhet ägnas de nordiska länderna samt de övriga länder inom och utom Europa, med vilka Sverige står i livligare förbindelse. Av stort värde är, om läraren vid behandlingen av ett nytt land kan finna en lämplig utgångspunkt, som från början förmår väcka lärjungar-

länderna bör kartan läggas till grund för studiet av landets fysiska beskaffenhet och lärjungarna vänjas att draga vissa allmänna slutsatser angående de olika folkens livsvillkor. I lämpliga sammanhang bör påvisas, hur de olika länderna äro beroende av varandra bland annat genom ömsesidigt varuutbyte.

7. Den avslutande undervisningen i Sveriges geografi börjar lämpligen med en topografisk översikt, varefter de olika natur- och kulturgeografiska områdena genomgås med särskild vikt lagd på naturförutsättningar och naturtillgångar, befolkningsförhållanden och näringsliv. Uppmärksamhet ägnas åt viktigare näringsgrenar samt åt näringslivets utformning i olika delar av landet, varvid i lämpligt sammanhang även erinras om sådana personer, som skapat stora och betydelsefulla företag. Framställningen bör begränsas till väsentliga och för lärjungarna på detta åldersstadium lättillgängliga partier. En avslutande hembygdsundervisning meddelas, som ställer in hembygden i ett större sammanhang och tar sikte på hembygdens betydelse i svenskt arbetsliv. I samband med behandlingen av de grenar inom vårt näringsliv, som äro beroende av export och import, gives en orientering över produktions- och råvaruområden i andra länder med vilka handelsutbyte sker, och Sverige infogas i den enhet, som jordens länder utgöra, då det gäller folkförsörjningen.

8. De viktigaste hjälpmedlen för geografiundervisningen utgöras av goda och tydliga kartböcker och kartor. Lärjungarna böra så småningom bliva väl förtrogna med skalor och karttecken. Vid genomgång av ett geografiskt område bör kartan alltid utgöra grundval för undervisningen och kartbilden noga inskärpas. Jämte kartan bör globen flitigt användas.

En översiktlig, åskådlig och väl illustrerad lärobok är ett oumbärligt stöd för geografiundervisningen. Lämpliga geografiska bredvidläsningsböcker böra finnas i varje skola. Ljusbilder, filmer och goda geografiska planscher och illustrationer böra användas vid undervisningen.

Geografiska samlingar, omfattande bergarter, råvaror, hel- och halvfabrikat o. d., äro av stort värde för undervisningens åskådlighet.

Enkla grafiska framställningar böra användas för att illustrera folkmängd, olika näringars betydelse, jämförelser mellan olika länder o. d.

Orienteringsövningar med begagnande av kompass och karta (generalstabskarta) lämpa sig väl som stöd för undervisningen.

Vid geografiundervisningen bör dagsaktuellt stoff av läraren utnyttjas, och eleverna böra stimuleras att fråga om sådant, som väckt deras intresse.

9. I B 3-skolan delas tiden för omedelbar undervisning mellan den högre och den lägre undervisningsgruppen. Vid den omedelbara undervisningen bör särskilt beaktas, att lärjungarna erhålla övning i kartläsning och att kartritningen förberedes. Uppgifterna för tysta övningar förberedas noga.

Lämpliga arbetsuppgifter för dessa tysta övningar äro:

kartritning (fysiska och politiska kartor, nederbörds- och växtlighetskartor, folk- och religionskartor);

grafiska framställningar;

läsning av skildringar över länder och folk, upptäcktsresor samt i anslutning därtill skrivning av korta uppsatser;

teckning av bilder till det behandlade området;

samling och klistring av tidningsurklipp (bilder eller text) till ämnesområdet.[1]

Naturkunnighet.

MÅL.

Undervisningen i naturkunnighet har till uppgift att bibringa lärjungarna en så vitt möjligt på egna iakttagelser grundad och för det praktiska livet värdefull kunskap om naturen, med särskild vikt lagd på villkoren för ett sunt levnadssätt, ävensom att väcka lärjungarnas intresse för och kärlek till naturen.

KURSFÖRDELNING.

A-formen.

Första, andra och tredje klassen.

Naturkunnighetsundervisningen förberedes i dessa klasser genom undervisningen i hembygdskunskap. I tredje klassen ingår i hembygdskunskapen bl. a.:

Undersökning av några höst- och vårväxter. Några växter i trädgården och på åkern.

Våra husdjur. Några djur i hemmets omgivningar.

En första enkel undervisning om människokroppen samt några viktiga hälsoregler.

Fjärde klassen.

Växtundersökningar. Sädesslagen och foderväxter. Viktigare svenska växtsamhällen: skogar, ängar, sumpmarker, sjöar och stränder.

Ur Sveriges djurvärld: däggdjur och fåglar.

Repetition av förut behandlade hälsoregler. Något om huden och kroppens värmereglering, beklädnaden. Hälsosamma och skadliga drycker. Om måltidsregler och bordsskick.

---

[1] För ämnena geografi och naturkunnighet gemensamma anvisningar, se sid. 147.

Femte klassen.

Sammanfattande behandling av växternas byggnad och viktigare livsyttringar: groning; rotens, stammens och bladens funktioner; blomning och befruktning, frukter och frön och deras spridning, förökning på annat sätt än genom frön; övervintring samt växternas skyddsmedel.

Några av de viktigaste växtfamiljerna i samband med återblick på de växter, som tidigare förekommit i undervisningen.

Ur Sveriges djurvärld: kräldjur, groddjur, fiskar och ryggradslösa djur.

Viktigare växter och djur, vilka äro kännetecknande för de främmande länder, som tillhöra årets kurs i geografi. Sexualundervisning enligt den i anvisningarna angivna handledningen.

Repetition av förut behandlade hälsoregler. Om arbetshygien: organisation av hemarbetet, utomhusvistelse, vila och sömn.

Sjätte klassen.

Viktigare djur och växter, vilka äro kännetecknande för de främmande länder, som tillhöra årets kurs i geografi.

Återblick över djurrikets huvudgrupper.

Om naturskydd och naturvård.

Människokroppens byggnad, något om de viktigaste organens funktion och vård samt om njutningsmedlens faror för hälsan. Sexualundervisning enligt den i anvisningarna angivna handledningen.

Det enklaste om värmet, såsom värmets inverkan på kroppars storlek; värmets spridning; smältning och stelning; avdunstning; kokning och förtätning; vattnets kretslopp. Det allmännaste om vätskors och gasers egenskaper. Något om ljudet och ljuset i samband med behandlingen av hörsel- och synsinnet.

Sjunde klassen.

Viktigare djur och växter, vilka äro kännetecknande för de främmande länder, som tillhöra årets kurs i geografi.

Fördjupad framställning av den allmänna hälsolärans grunder: fordringar på en god bostad, bostadens läge, utrymmen och praktiska anordningar, luftväxling, belysning och uppvärmning, bostadens vård och underhåll samt betydelsen av goda bostäder; personlig renlighet; klädedräkten; något om födan samt dricksvattnet; de vanligaste njutningsmedlen med särskild vikt lagd på alkoholens natur och verkningar; arbete, trötthet, vila och sömn, fritiden och dess användning; skötseln av sår, hjälp vid olycksfall samt något om vården av småbarn, sjuka och åldringar; betydelsen av vård för sjukdom i tidigt stadium; smitta och skyddsåtgärder mot sådan med särskild hänsyn till tuberkulosen och andra vanliga smittsjukdomar, vaccination mot smittkoppor och tuberkulos. Sexualundervisning enligt den

i anvisningarna angivna handledningen. Personliga hälsovanor (sammanfattning).

Vinden, vattnet och ångan som drivkraft. Förbränningsmotorer.[1] Magnetismen.

Gnidningselektricitet. Ledare och isolatorer. Den elektriska gnistan (åskfenomenet). Elektrisk ström: framställning, magnetiska verkningar, värme- och ljusverkningar, kemiska verkningar. Elektrisk induktion. Det viktigaste om elektriska generatorer och motorer, likström och växelström. Demonstration av elektriska apparater och maskiner, företrädesvis sådana, som användas i hemmet: lampor, kokplattor, strykjärn, dammsugare, telefon, radio m. fl.[2] Elektriska skyddsanordningar och om försiktighetsmått vid handhavandet av elektriska ledningar och apparater.[2]

Några kemiska företeelser: slamning och lösning, blandning, kemisk förening och sönderdelning, luftens och vattnets beståndsdelar samt förbränning.

Några viktiga råvaror: trä, järn, kol, olja. Gödslingsmedel.
De vanligaste berg- och jordarterna och deras användning.

Åttonde klassen.

Alternativ I.

Fasta kroppars rörelse och jämvikt.

Kraft, friktion, energi (kilogrammeter), effekt (hästkraft), rörelse, tröghet, tyngdpunkt och jämvikt, fallrörelse, pendelrörelse, centralrörelse. Enkla maskiner och verktyg: hävstänger, block, lutande plan, kilen.

Motorlära.

Förbränningsmotorer: kompression, fyrtakt och tvåtakt. Olika slag av förbränningsmotorer och deras användning.

Elektricitetslära.

Likström och växelström. De vanliga instrumenten för mätning av den elektriska strömmens spänning och styrka samt av ledningsmotstånd. Mätning av elektrisk energi; hur strömpriset beräknas. Elektrisk kraftöverföring, elektriskt ljus och elektrisk uppvärmning. Energiens omvandlingar. Demonstration av elektriska apparater och maskiner, företrädesvis sådana, som användas i hemmet: lampor, kokplattor, strykjärn, dammsugare, telefon, radio m. fl. Elektriska skyddsanordningar och om försiktighetsmått vid handhavandet av elektriska ledningar och apparater.

---

[1] Överföres till klass 8, där denna klass är obligatorisk och undervisningen bedrives enligt alternativ I eller II.

[2] Överföres till klass 8, där denna klass är obligatorisk och undervisningen bedrives enligt alternativ I.

Kemiska företeelser.

Några viktiga grundämnen. Oxidation och reduktion. Syrors och basers allmänna egenskaper. Elektrolys. Några kemiska industrier, deras råvaror och produkter: järnframställning, glas- och lervaruindustri, trämasse- och pappersindustri.

Alternativ II.

Oxidation och reduktion, syrors och basers allmänna egenskaper.

Järnmalmens förekomst och brytning. Masugnsprocessen. Färskningsprocessen. Valsningsprocessen. Sveriges viktigaste järnverk och mekaniska verkstäder samt dessas produkter. Järnets nationalekonomiska betydelse.

Träet som utgångsmaterial för byggnads- och möbelindustri, cellulosa- och pappersindustri. Plywood och lamellträ. Träfiberplattor, papper, konstsilke och cellull, konsthartser, tjärprodukter. Skogens nationalekonomiska betydelse.

Den svenska vattenkraften och dess tillvaratagande. Den elektriska energiens framställning, distribution och användning.

Turbiner. Ångmaskiner. Elektriska generatorer och motorer. Förbränningsmotorer.

Alternativ III.

Olika jordarter och deras egenskaper; olika slag av åkerjord. Åkerjordens avdikning och bearbetning. Jordförbättring och gödsling; gödselvård. De odlade åkerväxterna, utsäde och sådd, skötsel under växttiden, skörd och förvaring. Växtföljd och växelbruk. Ängar och betesvallar. Ogräs, växtsjukdomar och skadeinsekter.

Demonstrationer och övningar, avseende konstruktion och praktisk användning av i jordbruket allmänt förekommande moderna arbetsmaskiner och redskap, såsom plogar, såningsmaskin, ringvält, slåttermaskin, självbindare, traktor, tröskverk, mjölkningsmaskin. Jordbruksmaskinernas underhåll och vård.

Olika slag av svenska husdjur och deras viktigaste raser. Fodermedel; utfodringen och dess ekonomi. Mjölkning för hand och med mjölkningsmaskin, eftermjölkning och juverbehandling. Mjölken och dess behandling, mjölkhygien och mjölkkontroll.

Jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse.

Exkursioner till välskötta jordbruk för studier av jordarter och jordmånstyper samt kreatursbesättningar. Besök vid mejeri.

B-formerna.

Första och andra klassen.

Naturkunnighetsundervisningen förberedes i dessa klasser genom undervisningen i hembygdskunskap.

Tredje och fjärde klassen.

Första året.

Undersökning av några höst- och vårväxter. Några växter i trädgården och på åkern.

Våra husdjur.

Ur Sveriges djurvärld: däggdjur och fåglar.

Andra året.

Undersökning av några höst- och vårväxter. Några växter i trädgården och på åkern.

Några djur i hemmets omgivningar.

Sädesslagen och foderväxter. Viktigare svenska växtsamhällen: skogar, ängar, sumpmarker, sjöar och stränder.

Ur Sveriges djurvärld: kräldjur, groddjur, fiskar och ryggradslösa djur.

Femte och följande klasser.

ALTERNATIV A.

8-klassig skola.

Femte och sjätte klassen.

Första året.

Viktigare djur och växter, vilka äro kännetecknande för de främmande länder, som tillhöra årets kurs i geografi.

Sammanfattande behandling av växternas byggnad och viktigare livsyttringar: groning; rotens, stammens och bladens funktioner; blomning och befruktning, frukter och frön och deras spridning, förökning på annat sätt än genom frön; övervintring samt växternas skyddsmedel.

Några av de viktigaste växtfamiljerna i samband med återblick på de växter, som tidigare förekommit i undervisningen. Sexualundervisning enligt den i anvisningarna angivna handledningen.

Repetition av förut behandlade hälsoregler. Om arbetshygien: organisation av hemarbetet, utomhusvistelse, vila och sömn.

Andra året.

Viktigare djur och växter, vilka äro kännetecknande för de främmande länder, som tillhöra årets kurs i geografi.

Återblick över djurrikets huvudgrupper.

Om naturskydd och naturvård.

Människokroppens byggnad, något om de viktigaste organens funktion och vård samt om njutningsmedlens faror för hälsan. Sexualundervisning enligt den i anvisningarna angivna handledningen.

Det enklaste om värmet, såsom värmets inverkan på kroppars storlek; värmets spridning; smältning och stelning; avdunstning; kokning och förtätning; vattnets kretslopp. Det allmännaste om vätskors och gasers egenskaper.

Något om ljudet och ljuset i samband med behandlingen av hörsel- och synsinnet.

Sjunde och åttonde klassen.

Första året.

Alternativ I.

Viktigare djur och växter, vilka äro kännetecknande för de främmande länder, som tillhöra årets kurs i geografi.

Hälsolära: Fördjupad framställning av den allmänna hälsolärans grunder: fordringar på en god bostad, bostadens läge, utrymmen och praktiska anordningar, luftväxling, belysning och uppvärmning, bostadens vård och underhåll samt betydelsen av goda bostäder; personlig renlighet; klädedräkten; något om födan samt dricksvattnet; de vanligaste njutningsmedlen med särskild vikt lagd på alkoholens natur och verkningar; arbete, trötthet, vila och sömn, fritiden och dess användning; skötseln av sår, hjälp vid olycksfall samt något om vården av småbarn, sjuka och åldringar; betydelsen av vård för sjukdom i tidigt stadium; smitta och skyddsåtgärder mot sådan med särskild hänsyn till tuberkulosen och andra vanliga smittsjukdomar, vaccination mot smittkoppor och tuberkulos. Sexualundervisning enligt den i anvisningarna angivna handledningen. Personliga hälsovanor (sammanfattning).

Kemiska företeelser: slamning och lösning, blandning; kemisk förening och sönderdelning, luftens och vattnets beståndsdelar samt förbränning. Några viktiga grundämnen. Oxidation och reduktion. Syrors och basers allmänna egenskaper. Elektrolys. Några kemiska industrier, deras råvaror och produkter: järnframställning, glas- och lervaruindustri, trämasse- och pappersindustri.

Några viktiga råvaror: trä, järn, kol, olja. Gödslingsmedel.

De vanligaste berg- och jordarterna och deras användning.

Alternativ II.

Viktigare djur och växter, vilka äro kännetecknande för de främmande länder, som tillhöra årets kurs i geografi.

Hälsolära enligt alternativ I.

Några kemiska företeelser: slamning och lösning, blandning; kemisk förening och sönderdelning, luftens och vattnets beståndsdelar samt förbränning, oxidation och reduktion, syrors och basers allmänna egenskaper.

Några viktiga råvaror: trä, järn, kol, olja. Gödslingsmedel.

De vanligaste berg- och jordarterna och deras användning.

Alternativ III.

Viktigare djur och växter, vilka äro kännetecknande för de främmande länder, som tillhöra årets kurs i geografi.

Hälsolära enligt alternativ I.

Vinden, vattnet och ångan som drivkraft. Förbränningsmotorer.

Magnetismen. Elektriciteten i dess viktigaste praktiska användningar.

Några kemiska företeelser: slamning och lösning, blandning; kemisk förening och sönderdelning, luftens och vattnets beståndsdelar samt förbränning.

Några viktiga råvaror: trä, järn, kol, olja. Gödslingsmedel.

De vanligaste berg- och jordarterna och deras användning.

Andra året.

Alternativ I.

Fasta kroppars rörelse och jämvikt.

Kraft, friktion, energi (kilogrammeter), effekt (hästkraft), rörelse, tröghet, tyngdpunkt och jämvikt, fallrörelse, pendelrörelse, centralrörelse. Enkla maskiner och verktyg: hävstänger, block, lutande plan, kilen, skruven.

Motorlära.

Förbränningsmotorer: kompression, fyrtakt och tvåtakt. Olika slag av förbränningsmotorer och deras användning.

Magnetismen.

Elektricitetslära.

Gnidningselektricitet. Ledare och isolatorer. Den elektriska gnistan (åskfenomenet). Elektrisk ström: framställning, magnetiska verkningar, värme- och ljusverkningar, kemiska verkningar. Elektrisk induktion. Det viktigaste om elektriska generatorer och motorer, likström och växelström. De vanliga instrumenten för mätning av den elektriska strömmens spänning och styrka samt av ledningsmotstånd. Mätning av elektrisk energi; hur strömpriset beräknas. Elektrisk kraftöverföring. Energiens omvandlingar. Demonstration av elektriska apparater och maskiner, företrädesvis sådana, som användas i hemmet: lampor, kokplattor, strykjärn, dammsugare, telefon, radio m. fl. Elektriska skyddsanordningar och om försiktighetsmått vid handhavandet av elektriska ledningar och apparater.

Alternativ II.

Järnmalmens förekomst och brytning. Masugnsprocessen. Färskningsprocessen. Valsningsprocessen. Sveriges viktigaste järnverk och mekaniska verkstäder samt dessas produkter. Järnets nationalekonomiska betydelse.

Träet som utgångsmaterial för byggnads- och möbelindustri, cellulosa- och pappersindustri. Plywood och lamellträ. Träfiberplattor, papper, konstsilke och cellull, konsthartser, tjärprodukter. Skogens nationalekonomiska betydelse.

Magnetismen. Elektriciteten i dess viktigaste praktiska användningar.

Den svenska vattenkraften och dess tillvaratagande. Den elektriska energiens framställning, distribution och användning.

Turbiner. Ångmaskiner. Förbränningsmotorer.

Alternativ III.

Olika jordarter och deras egenskaper; olika slag av åkerjord. Åkerjordens avdikning och bearbetning. Jordförbättring och gödsling; gödselvård. De odlade åkerväxterna, utsäde och sådd, skötsel under växttiden, skörd och förvaring. Växtföljd och växelbruk. Ängar och betesvallar. Ogräs, växtsjukdomar och skadeinsekter.

Demonstrationer och övningar, avseende konstruktion och praktisk användning av i jordbruket allmänt förekommande moderna arbetsmaskiner och redskap, såsom plogar, såningsmaskin, ringvält, slåttermaskin, självbindare, traktor, tröskverk, mjölkningsmaskin. Jordbruksmaskinernas underhåll och vård.

Olika slag av svenska husdjur och deras viktigaste raser. Fodermedel; utfodringen och dess ekonomi. Mjölkning för hand och med mjölkningsmaskin, eftermjölkning och juverbehandling. Mjölken och dess behandling, mjölkhygien och mjölkkontroll.

Jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse.

Exkursioner till välskötta jordbruk för studier av jordarter och jordmånstyper samt kreatursbesättningar. Besök vid mejeri.

ALTERNATIV B.

7-klassig skola med sjunde klassen anordnad enligt A-formen.

Femte och sjätte klassen.

Se alternativ A, femte och sjätte klassen.

ALTERNATIV C.

7-klassig skola med sjunde klassen i samma undervisningsgrupp som klasserna 5—6.

Femte, sjätte och sjunde klassen.

Första året.

Viktigare djur och växter, vilka äro kännetecknande för de främmande länder, som tillhöra årets kurs i geografi.

Sammanfattande behandling av växternas byggnad och viktigare livsyttringar: groning; rotens, stammens och bladens funktioner; blomning och befruktning, frukter och frön och deras spridning, förökning på annat sätt än genom frön; övervintring samt växternas skyddsmedel.

Några av de viktigaste växtfamiljerna i samband med återblick på de växter, som tidigare förekommit i undervisningen. Sexualundervisning enligt den i anvisningarna angivna handledningen.

Det enklaste om värmet, såsom värmets inverkan på kroppars storlek; värmets spridning; smältning och stelning; avdunstning; kokning och förtätning; vattnets kretslopp. Det allmännaste om vätskors och gasers egenskaper.

Magnetismen. Gnidningselektricitet. Ledare och isolatorer. Den elektriska gnistan (åskfenomenet). Elektrisk ström: framställning, magnetiska verkningar, värme- och ljusverkningar, kemiska verkningar. Elektrisk induktion. Det viktigaste om elektriska generatorer och motorer, likström och växelström. Demonstration av elektriska apparater och maskiner, företrädesvis sådana, som användas i hemmet: lampor, kokplattor, strykjärn, dammsugare, telefon, radio m. fl. Elektriska skyddsanordningar och om försiktighetsmått vid handhavandet av elektriska ledningar och apparater.

Repetition av förut behandlade hälsoregler. Om arbetshygien: organisation av hemarbetet, utomhusvistelse, vila och sömn.

Andra året.

Viktigare djur och växter, vilka äro kännetecknande för de främmande länder, som tillhöra årets kurs i geografi.

Återblick över djurrikets huvudgrupper.

Om naturskydd och naturvård.

Vinden, vattnet och ångan som drivkraft. Förbränningsmotorer.

Några kemiska företelser: slamning och lösning, blandning; kemisk förening och sönderdelning, luftens och vattnets beståndsdelar samt förbränning.

Några viktiga råvaror: trä, järn, kol, olja. Gödslingsmedel.

De vanligaste berg- och jordarterna och deras användning.

Sexualundervisning enligt den i anvisningarna angivna handledningen. Repetition av förut behandlade hälsoregler. Betydelsen av renlighet och hygien.

Tredje året.

Viktigare djur och växter, vilka äro kännetecknande för de främmande länder, som tillhöra årets kurs i geografi.

Människokroppens byggnad, något om de viktigaste organens funktion och vård samt om njutningsmedlens faror för hälsan.

Något om ljudet och ljuset i samband med behandlingen av hörsel- och synsinnet.

Fördjupad framställning av den allmänna hälsolärans grunder: fordringar på en god bostad, bostadens läge, utrymmen och praktiska anordningar, luftväxling, belysning och uppvärmning, bostadens vård och underhåll samt betydelsen av goda bostäder; personlig renlighet; klädedräkten; något om

födan samt dricksvattnet; de vanligaste njutningsmedlen med särskild vikt lagd på alkoholens natur och verkningar; arbete, trötthet, vila och sömn, fritiden och dess användning; skötseln av sår, hjälp vid olycksfall samt något om vården av småbarn, sjuka och åldringar; betydelsen av vård för sjukdom i tidigt stadium; smitta och skyddsåtgärder mot sådan med särskild hänsyn till tuberkulosen och andra vanliga smittsjukdomar, vaccination mot smittkoppor och tuberkulos. Sexualundervisning enligt den i anvisningarna angivna handledningen. Personliga hälsovanor (sammanfattning).

ANVISNINGAR.

1. Undervisningen i naturkunnighet bör i så stor utsträckning som möjligt grundas på *lärjungarnas iakttagelser, undersökningar och försök.*

2. Genom *studieutflykter och lektioner i det fria* böra lärjungarna beredas tillfälle till iakttagelser av hembygdens växt- och djurliv, bergarter och övriga naturförhållanden.

Studieutflykt bör alltid tjäna ett bestämt syfte och noggrant förberedas av läraren. Stundom kunna lärjungarna fördelas i grupper med var sin uppgift, t. ex. att göra vissa iakttagelser och undersökningar eller insamla naturföremål för undervisningen.

3. Mera *fristående iakttagelser i naturen och i skolan,* fortsatta under längre tid, böra även förekomma. Sålunda böra lärjungarna få följa olika utvecklingsförlopp, t. ex. växternas groning, grodans utvecklingsstadier, utvecklingen från larv till puppa. I samband med t. ex. fortlöpande termometer- och barometeravläsningar kunna utföras medeltalsberäkningar och uppgöras enkla diagram.

4. Vid undervisningen i skolan bör varje barn eller grupp av barn erhålla sitt *undersökningsmaterial* av sådana växter och växtdelar, berg- och jordarter o. d., som med lätthet kunna anskaffas.

5. *Försök* anordnas i form av demonstrations- eller lärjungeförsök och böra förekomma först och främst vid undervisningen om fysiska och kemiska företeelser men även för att åskådliggöra lärokursen i biologi och hälsolära. Av synnerlig vikt är, att läraren är väl förtrogen med försökens utförande, att alla försöksanordningar äro i förväg omsorgsfullt planlagda och kontrollerade samt att behövlig materiel är tillgänglig vid lektionens början.

Vid demonstrationsförsök, som utföras av läraren, böra lärjungarna få biträda. Försöken böra på ett tydligt och påtagligt sätt framställa den företeelse, som skall åskådliggöras, samt för sitt utförande kräva möjligast enkla medel och ringa tidsutdräkt. Om försöken icke kunna samtidigt iakttagas av lärjungarna, upprepas de för mindre grupper av lärjungar.

I den mån förhållandena medgiva, böra *lärjungeförsök* anordnas, varvid avdelningen uppdelas i laborationsgrupper av i regel två eller tre lärjungar.

6. *Lärjungarnas förmåga att göra snabba och säkra iakttagelser bör uppövas och deras självverksamhet på olika sätt tagas i anspråk.*

Genom enkla schematiska teckningar och muntliga eller kortfattade skriftliga redogörelser böra lärjungarna få beskriva utförda försök och gjorda iakttagelser. Någon gång kan modellering användas i samma syfte. Teckningar och skriftliga redogörelser sammanföras lämpligen i en arbetsbok. Stundom kunna försigkomna lärjungar få till uppgift att upprepa av läraren tidigare gjorda demonstrationsförsök.

Lärjungarnas samlarintresse bör tagas i undervisningens tjänst. Ur djurskyddssynpunkt är det dock ej lämpligt att låta barnen insamla fågelägg eller levande djur. De böra tillhållas att vid insamlingen av naturföremål fara varsamt fram och icke förstöra, skada eller skräpa ner i naturen. Sällsynta växter böra skyddas.

När så lämpligen kan ske, böra lärjungarna själva få framställa för försöken behövliga apparater och försöksanordningar.

I fråga om sådana uppgifter, som lärjungarna skola utföra på egen hand, bör hänsyn tagas till deras individuella intressen och förutsättningar. Lärjungarna böra uppmuntras till att framställa frågor rörande företeelser och iakttagelser, som väckt deras intresse.

7. Bland *hjälpmedel* vid naturkunnighetsundervisningen i skolan kunna nämnas: samlingar av naturföremål, akvarier, produktsamlingar, apparater och annan materiel för utförandet av försök, teckningar på svarta tavlan, planscher, kartor, bilder för balloptikon och skioptikon samt filmer. Ett av lärare och lärjungar sammanställt bildarkiv, innehållande fotografier, urklipp ur illustrerade tidskrifter, kataloger o. d., kan erbjuda ett värdefullt åskådningsmaterial.

Insamling av växter för lärjungeherbarier bör icke föreskrivas. Däremot kan det utgöra ett lämpligt grupparbete, att lärjungarna få i skolan pressa något eller några exemplar av undersökta växtarter och bevara dem i ett klassherbarium. Detta kan senare användas såsom åskådningsmaterial vid repetition och systematisk gruppering av behandlade växter, i den mån levande växter då ej stå till förfogande. Växtpress med tillbehör bör finnas i skolan.

Ett fågelbord kan bereda lärjungarna tillfälle till iakttagelser ur fåglarnas liv.

I skolträdgården böra lärjungarna få iakttaga växtlivets utveckling under skilda årstider. Skolträdgården bör innehålla ett urval av för undervisningen behövliga växter, såsom typväxter för viktigare växtfamiljer, gagnväxter, vanliga träd och buskar m. fl. Etiketter med växternas namn böra i erforderlig utsträckning anbringas.

Läroboken är ett viktigt hjälpmedel men kan icke ersätta iakttagelser och försök som utgångspunkt vid undervisningen. Den bör icke vara bindande

i fråga om stoffurval och ordningsföljd, som alltid måste till en viss grad anpassas efter förhållandena i den bygd, vari skolan är belägen.

En efter barnens ståndpunkt lämpad illustrerad läsebok, innehållande skildringar ur djur- och växtlivet, berättelser om uppfinningar och uppfinnare o. d., kan med fördel användas för arbetsuppgifter av mera självständig art och bör av skolan tillhandahållas.

8. *Undervisningen om växterna* bör bedrivas efter biologiska synpunkter och i främsta rummet avse att visa sambandet mellan växternas byggnad och levnadssätt samt att göra lärjungarna förtrogna med olika sidor av växternas liv, såsom befruktning, fröspridning, anpassning efter växtplats och väderlek, skyddsanordningar, samlivet mellan djur och växter o. s. v. Särskild vikt lägges vid sådant, som är av betydelse för det praktiska livet, såsom de odlade växternas näringsbehov, fuktighetens betydelse, gödsling och växelbruk, upplagring av reservnäring, förädlingen av kulturväxter, trädens tillväxt genom årsringar.

Typväxter för viktigare växtfamiljer ägnas en mera ingående behandling, varvid dock endast sådana termer skola inläras, som äro behövliga för förståelsen av växternas livsyttringar. Övriga växter behandlas, i den mån tiden medgiver och material står till förfogande, varvid huvudvikten lägges vid att lärjungarna lära sig igenkänna och benämna dem samt få någon kännedom om deras förekomst och användning. Växtundersökningar om hösten: t. ex. åkersenap, lejongap eller gulsporre, ärt eller luktärt, solros, potatis. Växtundersökningar under våren: t. ex. vitsippa, gullviva, tulpan, sälg eller annan hängväxt, gran eller tall.

Ehuru växterna behandlas efter sin förekomst i växtsamhällen, böra från början likheter mellan dem framhållas och kännedomen om de viktigaste naturliga växtfamiljerna förberedas. Av växtfamiljer kunna exempelvis upptagas: korgblommiga, ljungväxter, smörblomväxter, rosväxter, ärtväxter, hängeväxter, liljeväxter, gräs och barrträd.

I samband med lärokursen i geografi behandlas de viktigaste främmande kulturväxterna, såsom vinranka, mullbärsträd, apelsinträd, citronträd, fikonträd, banan; ris, majs, sockerrör; olivträd, kokospalm, dadelpalm, sojaböna; tobak, kaffebuske, tebuske, kakaoträd; viktigare utländska kryddväxter; hampa, bomullsbuske; gummiträd.

Bilder av främmande kulturväxter böra ingå i skolans undervisningsmateriel.

9. Den *systematiska indelningen* av djuren uppbygges i den mån undervisningen fortskrider och får sin avslutande behandling vid den återblick, som skall förekomma vid lärokursens slut. Systematiseringen skall inskränkas till det mest väsentliga. Skillnad bör göras mellan ryggradsdjur och ryggradslösa djur, och de förra fördelas i däggdjur, fåglar, kräldjur, groddjur och fiskar. Även de viktigaste ordningarna inom däggdjur och fåglar medtagas.

10. Undervisning i *hälsolära* skall förekomma på alla skolstadier och bör tillmätas stor betydelse. Under de första skolåren ingår hälsoläran i hembygdskunskapen, och huvudvikten lägges vid att vissa hälsovanor grundläggas. Senare bör motiveringen för ett hygieniskt levnadssätt få allt större utrymme. På det högre stadiet meddelas undervisning i hälsolära dels i anslutning till lärokursen om människokroppen, dels såsom en samlad framställning av den allmänna hälsoläran, varvid utförligare behandlas hälsolärans ur individens, familjens och samhällets synpunkt mest betydelsefulla kapitel. Vid behandlingen av frågor rörande barnavård, hjälp vid olycksfall och sjukvård bör huvudvikten läggas vid sådant, som kan praktiskt utföras av lärjungar i ifrågavarande ålder.

Närmare kännedom om den sociala hälsovården, dess organisation och betydelse för folkhälsan meddelas i samband med undervisningen i samhällskunskap.

Lärjungarna skola bibringas kännedom om *de vanligaste njutningsmedlens natur och verkningar*. Synnerlig vikt skall läggas vid undervisningen om de alkoholhaltiga dryckernas verkningar på organismen och alkoholbrukets följder med hänsyn till dödlighet, brottslighet, frekvensen av olycksfall och särskilt trafikolyckor samt övriga skadeverkningar för den enskilde, familjen och samhället. Läraren bör för de unga framhålla betydelsen av personlig avhållsamhet från de alkoholhaltiga dryckerna.

Vådan av tobaksmissbruk, särskilt för barn och ungdom, bör inskärpas.

Då de i denna anvisning behandlade kursmomenten till väsentliga delar genomgås i ämnet hemkunskap med hushållsgöromål, har timtalet för ämnet naturkunnighet i sjunde klassen, där denna klass undervisas för sig eller tillsammans med åttonde klassen, minskats med en veckotimme för flickorna.

11. I samband med undervisningen om människokroppens byggnad och förrättningar samt i hälsolära bör, där så lämpligen kan ske, även *könslivets etik, biologi och hygien* behandlas. Närmare anvisningar — även innefattande kursfördelning — beträffande sexualundervisningen meddelas i av skolöverstyrelsen utgiven handledning.

Av allra största betydelse är, att undervisningen om könslivet sker med omdöme, finkänslighet och allvar, så att den främjar lärjungarnas sedliga fostran.

Undervisningen om könslivet bör ingå som ett naturligt led i skolans undervisning. Dock kunna gossar och flickor, vilka eljest åtnjuta gemensam undervisning, där så finnes lämpligt, skiljas åt vid undervisningen om människans könsliv.

12. Undervisningen om de *fysiska och kemiska företeelserna* avser att giva lärjungarna någon uppfattning om naturkrafterna samt deras verkningssätt och utnyttjande i det praktiska livets tjänst. En stark begränsning av lärostoffet är inom detta ämnesområde särskilt nödvändig, och systematisk fullständighet skall icke eftersträvas. Läraren må äga frihet att, där så

finnes lämpligt, ägna en eller annan del av lärokursen en fylligare behandling, medan andra kursmoment tagas mera kortfattat. Stor vikt bör läggas vid att lärjungarna övas till säkra iakttagelser.

I allmänhet måste man på det åldersstadium, varom är fråga, nöja sig med enkla förklaringar av företeelserna och icke giva kursmomenten en mera ingående teoretisk behandling. Så kan t. ex. en enkel demonstration av dynamomaskinen skänka lärjungarna en större behållning än en teoretisk utredning av dess princip.

Kursmoment, som belysa delar av kursen i biologi, kunna stundom lämpligen upptagas till behandling i omedelbart samband med dessa, t. ex. ljudet och ljuset i samband med undervisningen om hörsel- och synsinnet. Å andra sidan kan det även förekomma, att biologiska företeelser, som tidigare behandlats, t. ex. ämnesomsättningen hos levande varelser, ytterligare belysas i samband med lärokursen i fysik och kemi.

I kemi upptagas endast ett fåtal enkla företeelser, som äro ägnade att belysa vårt lands näringsliv samt undervisningen i biologi och hälsolära.

Studiebesök vid verkstäder, industriella anläggningar och kraftverk anbefallas.

I lämpligt sammanhang bör erinras om vådan av ovarsamhet, som kan förorsaka brand, explosion eller förgiftning. Likaledes inskärpes nödvändigheten av att iakttaga försiktighet vid handskandet med elektriska ledningar och apparater.

13. Apparater och annan materiel för fysiska och kemiska försök böra hållas i god ordning. Särskilt maktpåliggande blir detta vid större skolor med specialrum för undervisningen i naturkunnighet. Det kan under sådana förhållanden vara fördelaktigt, att undervisningen i fysik och kemi år efter år ombesörjes av samma lärare — t. ex. genom att ämnesbyte sker — varigenom även en för undervisningen i dessa ämnesgrenar gynnsam specialisering möjliggöres.

14. Vid undervisningen i samtliga årsklasser och särskilt under utflykter i skog och mark bör läraren begagna sig av de tillfällen, som osökt erbjuda sig, att hos lärjungarna inprägla naturvett och väcka deras känsla för naturens skönhet. Naturstudiet får därigenom även en fostrande uppgift.

Skadegörelse å djur och växter, såsom hänsynslös framfart vid blomplockning och växtinsamling, åverkan å träd och buskar, plundring av fågelbon och djurplågeri i alla former, bör framstå såsom något ovärdigt. Lärjungarna böra erinras om plikterna mot husdjuren och förekomsten av lagbestämmelser om straff för djurplågeri samt om fridlysning av vissa djur, växter och områden (naturminnesmärken, nationalparker). Skolan bör intressera barnen för uppsättandet av fågelholkar till småfåglar, och modeller av dylika böra lämpligen ingå i slöjden för gossar. Det bör klargöras, att även rovdjuren ha sin betydelse för jämvikten i naturen.

Plikten att i naturen varsamt umgås med eld samt att icke skräpa ner med papper eller annat avfall inskärpes. Upplysning bör lämnas om strävandena för naturvård och djurskydd i vårt land.

15. I läraravdelning, som omfattar sjunde och åttonde klassen (B 1), där gossarnas timtal i naturkunnighet överstiger flickornas med en veckotimme, kan denna veckotimme lämpligen användas bl. a. till laborationer och exkursioner.

Om läraravdelningen omfattar undervisningsgrupper med olika kurser i naturkunnighet, böra gemensamma studieutflykter och lektioner i det fria om möjligt planeras så, att varje grupp kan göra iakttagelser och undersökningar, som ansluta sig till gruppens kurs. Stundom kan det vara lämpligt att sysselsätta samtliga lärjungar med samma uppgift. Någon gång kan en undervisningsgrupp få arbeta på egen hand i lärorummet, medan en annan grupp deltager i lektion i det fria.

16. I B 3-skolan bör den undervisningsgrupp, som ej har omedelbar undervisning, sysselsättas med tysta övningar i ämnet.

Som uppgifter för tysta övningar kunna givas:

läsning om växter och djur, även sammanhängande djurskildringar, och om uppfinnare och uppfinningar, tekniska sagor och dylikt;

teckning av växter och djur samt i anslutning till undervisningen om människokroppen, ritningar av maskiner, schematiska framställningar m. m.;

samlande och ordnande av tidningsklipp (bilder och text);

samlande och preparering samt ordnande av olika bladtyper, typväxter för olika växtfamiljer, frukter och frön.

Då läraren i flerklassiga läraravdelningar ej alltid kan medhinna att rita före på tavlan, är det viktigt, att skolan förfogar över tillräcklig bildmateriel att användas av lärjungarna vid de tysta övningarna.

För ämnena geografi och naturkunnighet gemensamma anvisningar.

1. Då så finnes fördelaktigt ur undervisningssynpunkt, kan den åt geografi och naturkunnighet enligt timplanen anslagna tiden periodvis helt användas än för det ena, än för det andra ämnet. Därvid bör tillses, att vartdera ämnet i det hela erhåller ungefär den tid, som i timplanen avses. Genom *periodläsningen* vinnes bland annat, att undervisningen om svenska växter kan koncentreras till de tider av läsåret, då levande växter finnas att tillgå.

2. Kursinnehåll från geografi och naturkunnighet bör, när så finnes lämpligt, sammanföras till ömsesidig belysning. De olika kunskapsmomenten kunna därigenom framställas i ett naturligt sammanhang, och ämnessplittring undvikes *(samlad undervisning)*. Sålunda kan undervisningen om svenska växtsamhällen direkt anknytas till skildringen av vissa landskap. Utländska djur och växter behandlas i samband med den geografiska undervisningen om de länder, för vilka de äro kännetecknande. Även undervis-

ningen om berg- och jordarter och övriga geologiska förhållanden anknytes lämpligen till geografiundervisningen.

3. Undervisningen i geografi och naturkunnighet skall bygga vidare på den grund, som lagts genom hembygdsundervisningen, och, när tillfälle gives, anknyta till hembygdens förhållanden. Vid den avslutande geografiundervisningen böra till fullständigare behandling upptagas hembygdens geografiska förhållanden, natur och arbetsliv, varvid även geologiska företeelser beaktas.

4. Vid undervisningen i geografi och naturkunnighet skall uppmärksamhet ägnas åt jordbruket samt åt skogen och dess vård. I den sammanfattande framställningen av fäderneslandets geografi bör tillbörligt utrymme anslås åt jordbruket och skogshanteringen samt dessa näringars betydelse för vårt land klargöras.

Engelska.

MÅL.

Undervisningen i engelska har till uppgift att hos lärjungarna grundlägga ett gott uttal samt att bibringa dem förmåga att läsa och förstå lätt text och att uppfatta enkel muntlig framställning ävensom någon färdighet att muntligt meddela sig på det främmande språket.

KURSFÖRDELNING.

Första året.

Uttals- och läsövningar med hjälp av ljudskrift. Läsning av lätta stycken med centralt ordförråd till ett omfång av 40—50 sidor, därav minst 10 med tillhörande ljudskrift. Memorering. Hör- och talövningar. I anslutning till textläsningen det viktigaste av formläran samt en och annan grundläggande syntaktisk detalj. Översättning till engelska av lätta svenska meningar i nära anslutning till läst text, huvudsakligen muntligen.

Andra året.

Läsning av lättare texter med centralt ordförråd till ett omfång av 50—60 sidor, därav ett 10-tal sidor kursivt. Memorering. Hör- och talövningar. Muntliga reproduktioner. Formläran avslutas och repeteras, vissa syntaktiska företeelser i anslutning till läst text. Översättning till engelska av lätta svenska meningar i anslutning till läst text, huvudsakligen muntligen.

Tredje året.[1]

Läsning av lättare texter med centralt ordförråd till ett omfång av 80—90 sidor, därav ett 30-tal sidor kursivt. Hörövningar. Talövningar huvudsak-

[1] Enligt det alternativ, som upptar tre års undervisning i engelska.

ligen i anslutning till den lästa textkursen. Syntaxen något utförligare i anslutning till textläsningen samt repetition av den genomgångna grammatikkursen. I samband härmed skriftliga övningar.

ANVISNINGAR.

1. Undervisningen i engelska i folkskolan har i första hand till uppgift att bibringa lärjungarna ett visst mått av praktisk språkfärdighet. Huvudmålet måste därvid vara, att lärjungarna uppnå viss förmåga att *läsa* det främmande språket och att på egen hand vidare utveckla denna färdighet. Därutöver böra de förvärva någon förmåga att uppfatta samt att själva uttrycka sig på engelska. Ehuru färdighet i språkets skriftliga bruk ej upptagits i målanvisningen för folkskolans språkundervisning, böra skrivövningar ofta ingå i språkundervisningen i syfte att inöva och befästa vissa språkliga moment.

2. De olika språkliga färdigheterna hänga nära tillsammans och böra ej isoleras från varandra. Även om vissa färdigheter måste eftersträvas framför andra, bör undervisningen läggas så, att den så långt möjligt ger en helhetsbild av språket. Inlevelse i detta skapas icke blott genom läsning utan även och icke minst genom olika slag av aktiv övning, varvid både öga, öra och talorgan tagas i bruk.

3. Vid den grundläggande undervisningen är en mindre, väl genomarbetad kurs att förorda framför en större, som behandlas mera ytligt. Lärjungarna böra så långt möjligt säkert förstå varje särskilt moment av den främmande texten samt kunna snabbt och någorlunda språkriktigt aktivt använda, vad de inhämtat. Det första centrala ord- och frasförrådet bör av lärjungarna så behärskas, att det kan bilda en kärna, kring vilken de språkliga färdigheterna sedan kunna växa ut. För den fortsatta språkundervisningen är det sålunda av vikt, att de grundläggande momenten i fråga om ord och uttryck bli ordentligt inlärda. Det huvudsakliga av formsystemet inövas successivt i nära anslutning till texterna.

4. *Uttalet* ägnas stor uppmärksamhet, särskilt på nybörjarstadiet. Med förmågan att uttala väl sammanhänger nära förmågan att höra och uppfatta. Individuell handledning är av särskild betydelse för denna sida av språkstudiet, men kollektiv övning i form av köruttal och körläsning är också till stor nytta och kan knappast undvaras vid språklig nybörjarundervisning i klass. Uttalssvårigheterna för nybörjaren ligga väsentligen däri, att han har att tillägna sig ett nytt ljudsystem med nya artikulationer och nya accent- och kvantitetsförhållanden; i fråga om uttalet av de enskilda orden (orduttalet) bero de även på den bristande överensstämmelsen mellan stavning och uttal. Uttalsundervisningen bör i viss utsträckning läggas på fonetisk grund. Alltför mycket teoretiserande är ofruktbart, men skillnaden mellan närstående ljud i modersmålet och engelskan framstår klarare, om

det olika bruket av talorganen vid ljudbildningen i de båda språken påvisas i anslutning till hörselintrycken och till lärjungarnas försök att imitera de engelska språkljuden. Fonetiska tecken äro ett värdefullt hjälpmedel vid inövandet av de enskilda ljuden. Efter noggrann genomgång av de olika ljuden och deras beteckningar vidtager läsning av lättare text i fonetisk transkription. Sådan text bör användas, till dess att lärjungarna någorlunda säkert behärska ljuduttalet. Den fonetiska transkriptionen av orden bör även i fortsättningen användas, och lärjungarna böra förvärva tillräcklig förtrogenhet med tecknens ljudvärde för att kunna begagna ordlistor med fonetisk beteckning eller uttalsordböcker. För att lärjungarna skola få tillfälle att så mycket som möjligt höra ett gott uttal, bör läraren särskilt under det första året genom upprepade uppläsningar av förelagda texter söka hos lärjungarna inprägla de engelska ljudbilderna. Det riktiga uttalet bör så långt möjligt inövas redan vid den förberedande genomgången av hemuppgifter. Särskilt gäller detta i fråga om svårare ord, då feluttal annars gärna innästla sig, som kunna vara mycket svåra att utrota. Ett gott hjälpmedel för inlärande av engelskans intonation utgöra lämpliga *grammofonskivor*. Deras textinnehåll bör noggrant genomgås och förklaras samt föredragas flera gånger, innan lärjungarnas eftersägning vidtager.

Vissa väsentliga detaljer av uttalsundervisningen beröras närmare i särskilda anmärkningar efter anvisningarna.

5. *Språkmaterialet* inhämtas bäst genom läsning av enkla för åldersstadiet avpassade texter. Den första läseboken bör upptaga det mest centrala ord- och uttrycksförrådet. Inlärandet härav bör framstå såsom huvuduppgiften för särskilt det första årets undervisning. Nybörjarboken bör i enkla, rytmiskt lättlästa satser bjuda på ett konkret ordförråd, berörande det dagliga livets vanligaste förhållanden, och ge lärjungen en första orientering i fråga om det land, vars språk han studerar: hem, skola, livet i staden och på landet o. s. v. Efter den första läseboken kan väljas en andra, i vilken de behandlade områdena utvidgas till att beröra även landets geografi och arbetsliv, seder, bruk och tänkesätt, framstående personligheter och viktiga moment i landets historia. Texterna böra återspegla både det mera vårdade skriftspråket och vardagens språk, sådant detta framträder i samtal, brev och dylikt. Lämpligt är, att text och melodi till några engelska sånger inläras.

Det bör tillses, att ett ej alltför stort antal nya ord förekomma i varje nytt stycke. Ett begränsat antal av de första styckena i läseboken bör i enlighet med anvisningarna i punkt 4 förekomma i fonetisk transkription.

6. Det *textomfång*, som angivits för de olika skolårens kurser, är avsett att vara normerande men ej bindande. Olika sammansättning av klassavdelningarna kan göra det lämpligt att i ett fall överskrida och i ett annat underskrida det angivna sidoantalet. En planering i stort av den föreliggande kursen bör dock så långt möjligt ske.

Skulle det för de olika årskurserna avsedda timantalet av någon anledning underskridas, bör textomfånget i motsvarande grad begränsas.

7. Lärjungarna böra uppmuntras att *på egen hand läsa litteratur* på det främmande språket. I skolans lärjungebibliotek bör därför finnas tillgång på lämpliga böcker med fängslande innehåll och aktuellt, lättläst språk. Böcker med ett planmässigt begränsat ordförråd äro ofta mycket användbara för här ifrågavarande syfte.

8. *Textbehandlingen.* Redan vid den första undervisningen bör läraren på olika vägar söka bibringa lärjungarna en så säker ordkunskap som möjligt. Inhämtade vanliga ord böra därför hållas levande vid sidan av ett alltjämt växande nyförvärv. Lämpligt är att påvisa de engelska ordens släktskap med de svenska. Undervisningen göres från början så åskådlig som möjligt. I texten förekommande sakuppgifter förklaras, om möjligt med hjälp av belysande åskådningsmateriel (kartor, teckningar, planscher, ljusbilder m. m.). För befästande av ordkunskapen är det lämpligt att söka förena orden i grupper efter saklig eller språklig grund. Vid den extensiva läsning, som under andra året kan i någon utsträckning sätta in vid sidan av det grundligare textstudiet, kan textbehandlingen inskränkas till det för det fulla förståendet nödvändiga.

Översättning från engelska till modersmålet, varvid kravet på god svenska bör upprätthållas, är ägnad att ge en bättre inblick i båda språken och bör i regel förekomma vid preparation och förhör av läst text. När lärjungarna vunnit större insikt och färdighet i engelska, kan läraren genom stickprov rörande svårare ord, uttryck och satser och genom utfrågning av innehållet förvissa sig om att uppgiften blivit inlärd och texten riktigt förstådd. Därvid kan det främmande språket på ett naturligt sätt komma till användning. Så snart lärjungarnas ordförråd tillåter det, ägnas viss tid åt *kursivläsning*. Denna läsning bör främst ta sikte på att ytterligare befästa och praktiskt tillämpa det redan inlärda, men den bör även användas för att uppöva lärjungarnas förmåga att omedelbart förstå engelsk text utan översättning.

I samband med textläsningen övas lärjungarna att på engelska återge särskilt rent berättande textinnehåll. Läraren bör därvid genom lämpliga vägledande frågor ge stöd för innehållsredogörelsen. Engelska lektioner i skolradio kunna, om de på lämpligt sätt förberedas i klassen, ge ett gott stöd åt undervisningen.

9. *Hör- och talövningar* äro viktiga undervisningsmoment, när det gäller att göra kunskaperna levande och praktiskt användbara. Den enklaste formen för hörövning är att lärjungarna översätta läxan efter lärarens uppläsning av den engelska texten. Efter hand behandlar läraren texten mera fritt med småningom tilltagande avvikelser från bokens ordalydelse och med inpassande av ord och uttryck, som förekommit vid föregående lektioner.

Vid talövningarna böra lärarens frågor till en början ställas så, att lär-

jungarna kunna besvara dem genom att använda de i boken förekommande meningarna i oförändrat skick. I den mån ordförrådet växer, erhålla dessa övningar en friare utformning och ske i anslutning till föremål i klassrummet, tidsindelningen, klockan, planscher och annan åskådningsmateriel ävensom med utgångspunkt från handlingar, som utförts av lärjungarna själva, o. s. v. I huvudsak böra talövningarna, även där de få en sådan friare karaktär, ansluta sig till den behandlade texten. Lärjungarna böra så mycket som möjligt taga aktiv del i talövningarna och sålunda även själva framställa frågor. Nya ord klargöras och skrivas på tavlan. Vid dessa övningar bör mindre avseende fästas vid språkriktigheten än vid ledigheten att uttrycka sig och vid förmågan att överhuvud göra sig förstådd, även om läraren i regel bör på så sätt rätta av lärjungarna begångna fel, att han själv anger den riktiga formen. Talövningen bör alltså icke ideligen avbrytas av ingående förklaringar. Det är av vikt, att lärjungarna vid övningar av detta slag så långt möjligt befrias från hämningar och att de uppmuntras att uttrycka sig på engelska. De få då en känsla av att de förkovra sig i ämnet och stimuleras därigenom till större frimodighet och intresse.

Lekar och sång, varvid det främmande språket användes, äro ofta ägnade att rycka alla lärjungar med och att ge även de svagare större tillförsikt i studiet av ämnet.

10. *Grammatiken* skall endast vara ett medel att förstå och använda språket och icke ett mål för undervisningen. Grammatikundervisningen bör därför inskränkas till det strängt nödvändiga. Detta bör dock ordentligt inläras. Särskilt under det första språkåret böra nya grammatiska former införas i varsam takt och kraven anpassas till lärjungarnas förmåga att tillgodogöra sig undervisningen. Det grammatiska lärostoffet genomgås efter hand och i anslutning till läsebokens text.

11. *Skriftliga övningar* böra förekomma som ett medel för inlärande och inpräglande av vissa språkliga moment. Däremot böra skriftliga prov i regel icke givas. Skriftliga uppgifter kunna vara avskrift av aktuell text med enkelt vårdat språk, diktat, till en början efter förberedelse, senare utan förberedelse men i regel av tidigare genomgånget stoff, grammatiska övningar, såsom förändring av numerus, tempus, person, huvudform, utbyte av substantiv mot pronomen, omläggning från direkt till indirekt form och från påstående eller jakande till frågande eller nekande form. Andra uppgifter, som i större eller mindre utsträckning kunna komma till användning, äro att fylla ut satser med utelämnade ord, att forma satser och meningar, i vilka ingå vissa givna ord, att byta ut uttryck, svara på bestämda frågor, forma frågor till uppgivna svar, översätta enkel text o. s. v.

12. *Självständiga övningar.* De uppgifter, som upptagas i punkt 11, kunna i viss utsträckning utföras av lärjungarna som självständiga övningar. Även vissa andra uppgifter kunna efter förberedelse lämpligen utföras av lärjungarna på egen hand, t. ex. att inlära ljudtecknen, att ta ut

översättningen av den nya läxuppgiften, att inlära memoreringsuppgifter och att orientera sig i ordlistor och lexikon. På ett mera framskridet stadium kan även grupparbete förekomma, t. ex. översättande av lätt engelsk tidningstext, annonser o. d.

13. I undervisningsavdelning, som består av mer än en klass, kunna olika metoder användas.

a) Där kompetent språklärare finnes att tillgå och antalet språkläsande lärjungar i en klass är så stort, att särskild språkavdelning kan bildas, bör språkundervisning anordnas på vanligt sätt, såvida icke hinder av organisatorisk eller annan art stå i vägen härför.

b) Om kombinerad korrespondens- och radioundervisning förekommer för vissa lärjungar i avdelningen, bör ledaren av denna undervisning på särskilt härför anslagen tid utanför skolans arbetsordning lämna dem handledning och råd i studiearbetet samt även i övrigt hjälpa dem tillrätta, i den mån så behöves. Studieledaren bör även fortlöpande övervaka och kontrollera lärjungarnas arbete med korrespondensbreven, allt enligt härför av skolöverstyrelsen givna närmare anvisningar.

c) Skulle i något fall undervisning i språk behöva meddelas samtidigt åt två klasser, som läsa olika årskurser, bör läraren alltefter föreliggande behov under längre eller kortare del av lektionstimmen meddela omedelbar undervisning åt den ena klassens lärjungar, medan den andra klassens sysselsättas med självständiga övningar. Sådan uppdelning torde vara nödvändig särskilt i början av höstterminen vid de grundläggande uttalsövningarna för nybörjare. Dock böra de båda klasserna, så ofta detta befinnes främja undervisningens syfte, hållas tillsammans vid den omedelbara undervisningen, varvid uppgifterna emellertid så långt möjligt givas så, att större krav ställas på den högre klassen. Särskilt bör sådan gemensam undervisning förekomma, då något behandlas i den lägre klassen, som behöver ytterligare inskärpas i den högre.

14. Om kombinerad korrespondens- och radioundervisning skulle införas i avdelning av A-form för en mindre del av lärjungarna, bör undervisningen ordnas på samma sätt som enligt punkt 13 mom. b) i avdelning av B-form. Deltaga alla eller flertalet lärjungar i avdelning av A-form i kombinerad språkundervisning av här avsedd art, inlägges undervisningen i arbetsordningen som vid vanlig språkundervisning, varvid läraren tjänstgör som handledare såväl vid avlyssnandet av radiolektionerna som vid arbetet med korrespondensbreven.

Anmärkningar rörande uttalsundervisningen i engelska. I syfte att underlätta genomförandet av såvitt möjligt enhetligt uttal vid undervisningen i engelska meddelas här nedan vissa råd och anvisningar rörande de engelska ljudens bildning och uttal, varjämte angivas några allmändrag hos språket.

Engelskans egenartade och i åtskilliga avseenden rätt svårlärda ljudsystem kan lätt fresta en del lärjungar att använda närmast motsvarande svenska ljud i stället för att träna in den specifikt engelska ljudkvaliteten. Denna tendens kan, om den icke kraftigt motarbetas, lätt äventyra resultatet av uttalsundervisningen. För många elever kan det vara till avsevärd hjälp, om vissa enkla och lättfattliga anvisningar givas rörande talorganens inställning och sätt att fungera, när man talar engelska. Det kan t. ex. framhållas, att tungan bör hållas något dragen tillbaka från tänderna, som den endast undantagsvis berör. Tungspetsen hålles något högre än när man talar svenska, d. v. s. mot övertändernas rot eller tandköttet, icke mot deras underkant som svenskar oftast göra. Särskilt bör inskärpas, att tungan alltid måste ha detta läge, när man uttalar engelskt d, l, n, r, s eller t. Vidare kan framhållas, att en engelsman rundar läpparna jämförelsevis obetydligt. En engelsman skjuter ej fram läpparna, såsom svenskar göra, när de uttala o, ö, y, u eller å. Det kan ock påpekas, att vokaler, bildade med mungiporna starkt dragna åt sidan (ex. le, segla), saknas i engelskan.

Det är betydelsefullt att främst på imitationens väg och när så visar sig lämpligt och effektivt även med stöd av enkla anvisningar av ovan angiven art söka få fram en ur engelskans synpunkt acceptabel artikulationsbasis. Detta hjälper till att ge uttalet en mera genuin engelsk klang och att förebygga åtskilliga för flera ljud gemensamma uttalsfel, och ett avsevärt antal onöjaktigheter i uttalet undvikas.

Viktigt är, att lärjungarna lära sig att säkert skilja mellan tonlösa och tonande konsonanter, särskilt þ och ð, s och z, ʃ och ʒ. De böra tillhållas, att artikulera z och ʒ tydligt, gärna något överdrivet till en början, samt icke uttala r i ordslut eller framför konsonant men att iakttaga bindning.

Vokalerna och de för det sydengelska uttalet kännetecknande diftongerna kräva mycket arbete. Vid inlärandet av diftongerna synes det tillrådligt att inskränka de teoretiska förklaringarna till förmån för intensiv praktisk övning. Bäst torde vara, att ljuden i fråga inövas genom uttalet av ord, där de förekomma tillsammans med konsonanter, som äro ägnade att stödja och underlätta uttalet.

Följande vokaler och diftonger kräva särskild uppmärksamhet, enär de av nybörjaren gärna förväxlas: e och æ; ɔ:, ou och au; ɔ och ʌ; ə: och ʌ. Ljuden kräva systematisk inövning genom användande av serier av exempelord, där de ifrågavarande ljuden uppträda.

Förbindelsen kort vokal + kort konsonant bör uppmärksammas. Konsonanter mellan vokaler äro sålunda alltid korta, även om de dubbelskrivas, t. ex. sitting, filling, pudding. Det är av vikt, att engelskans kvantitetsförhållanden även i övrigt observeras. Sålunda är en svensk benägen att i engelska språket liksom i svenskan alltid uttala långa vokaler (och diftonger) med ungefär samma längd oberoende av om den följande konsonanten är tonlös eller tonande. Det bör emellertid beaktas, att de s. k. långa

vokalerna och diftongerna äro kortare, då de åtföljas av tonlös konsonant, än då de stå i ordslut eller följas av tonande konsonant. Jämför hard, heart; see, seed, seat. Omvänt gäller, att korta vokaler ej sällan förlängas före tonande konsonant. Särskilt är detta fallet beträffande æ, t. ex. bad, sad, bag, jam, man.

Förutom ett gott engelskt uttal av de enskilda språkljuden böra lärjungarna så långt möjligt bibringas även förmågan att uppfatta och återge de karakteristiska allmändragen i engelskans kvantitets- och tryckförhållanden, satsmelodi och rytm. I anslutning till läsövningarna bör uppmärksamheten fästas vid sambandet mellan den skarpt markerade ord- och satsaccenten med dess kraftiga åtskillnad mellan tryckstark och trycksvag (betonad och obetonad) stavelse respektive tryckstarka och trycksvaga ord och tendensen att reducera vokalljudet i obetonade stavelser, respektive obetonade småord. Det bör noga tillses, att denna vokalreduktion verkligen iakttages.

Förtrogenhet med svenskans två accenttyper, grav och akut (jfr anden av ande, anden av and) är en ofrånkomlig förutsättning för ett framgångsrikt tillägnande av engelskans accentförhållanden. Grav accent förekommer ej i engelska språket, och den får följaktligen icke under några förhållanden innästla sig i engelskans uttal.

Redan tidigt böra lärjungarna bibringas en viss enkel schematisk kännedom om engelska språkets vanliga melodiformer, särskilt genom lärarens högläsning. I fråga om intonationen torde dock som allmän regel böra gälla, att anspråken på genomsnittslärjungen ej få ställas alltför högt. De vanligaste företeelserna böra emellertid beaktas, t. ex. det normala tonfallet i vanliga avslutade påståenden (fallton) samt i frågor med eller utan inledande frågeord (fallton, respektive stigton).

Anmärkningar rörande användningen av grammofon vid undervisningen i engelska. Det är närmast i samband med uttalsundervisningen, som grammofonen kan göra språkundervisningen tjänster. Den kan därvid icke ersätta läraren, som behöver öva ljud för ljud och ord för ord med de enskilda eleverna. Dessa höra icke heller alltid, hur nära deras eget uttal av ett ljud kommer det riktiga, utan läraren behöver ingripa med individuellt tillrättaläggande. Men å andra sidan är den infödde lärarens uttal på grammofonskivan ännu genuinare och tillförlitligare än den svenskfödde lärarens och är därför ett värdefullt komplement till lärarens undervisning. Grammofonen *kan* även användas för uttalsövningar på enskilda ljud. En grammofonskiva kan upptaga lämpliga nyckelord och övningsord till de enskilda ljuden och eleverna kunna i kör säga efter orden under pauserna mellan varje ord. Läraren kan därvid avbryta uppspelningen och ta om övningsorden till enskilda ljud, allteftersom det visar sig behövligt. Köruttal av enskilda ord kan sålunda med stor fördel övas på detta sätt. Eleverna böra därvid tillhållas att vid eftersägningen uttala orden tydligt och energiskt.

Även när eleverna längre fram lyssna till sammanhängande uttal kan detta lyssnande tjäna det riktiga ljuduttalet dels mera allmänt, dels på så sätt i detalj, att läraren kan låta eleverna särskilt iakttaga vissa ljud. Olika elever kunna därvid anvisas att lyssna på olika ljud allt efter individuella uttalsbrister. Lyssnandet bidrager därvid till att hos lärjungarna befästa en riktig akustisk minnesbild av de enskilda ljuden och orden, men i regel behöver läraren ingripa vägledande och justerande för att få lärjungen att även själv producera det riktiga ljudet.

Av särskild betydelse är grammofonen för inövning av den riktiga talmelodien. Genom att samma sats spelas om, fästes intonationsbilden i medvetandet. Vid sådan omtagning av en sats kan det ibland vara lämpligt att låta eleverna först lyssna till satsens melodi två eller tre gånger och sedan *gnola* den i samband med lyssnandet, innan de uttala de förekommande orden. Viktigt är, att de få lyssna till satsmelodierna i en sammanhängande framställning.

Icke minst för läraren är det av stort värde att för sig själv noga inöva intonationen av lärobokens satser med hjälp av grammofon. Det kan vid nybörjarundervisningen tillhöra den otränade lärarens viktigaste förberedande arbete före en lektion, om han icke själv har en mönstergill intonation, och på denna punkt blir den icke infödde lärarens uttal sällan fullt genuint. Det är därför ett önskemål, att ett icke för litet antal stycken i en nybörjarbok äro intalade på grammofon och att skolan är i besittning av dessa skivor.

Grammofonen vänjer också eleverna vid att uppfatta olika röster och kan därför på olika stadier användas för att bereda tillfälle till kortare hörövningar.

Ett mera estetiskt och litterärt syfte kan tillgodoses genom att skolan har tillgång till grammofonupptagning av skådespelares och författares uppläsning av utdrag ur litterära verk, dikter o. d. eller till sångskivor.

Anmärkningar rörande sång vid undervisningen i engelska. Då eleverna skola lära sig en sång på engelska, bör läraren först läsa och förklara texten. Därefter böra eleverna i kör läsa stroferna, så att uttalet blir så korrekt som möjligt. Då rytm och melodi underlätta inlärandet, kräva sångtexterna i regel endast obetydligt hemarbete.

Mycket lämpliga för sång i skolklasser äro folkvisor och folksånger, vilka samtidigt ge en viss känsla för folkets lynnesart. Texternas innehåll bör vara enkelt och lättfattligt. Icke sällan möter i dylika sånger dialekt i viss utsträckning; i dylika fall är den ursprungliga texten att föredraga framför en reviderad version. Läraren får förklara och kommentera de språkliga företeelserna. I viss utsträckning bör man vid framförandet begagna dramatisering. Om sångerna lämpa sig därför, är dialogisering, exempelvis mellan gossar och flickor, att rekommendera. Även andra slag av sånger torde kunna förekomma.

I somliga läseböcker för nybörjarstadiet finnas införda både text och melodistämma till ett antal kända sånger. Önskvärt är, att skolan även därutöver kan anskaffa sång- och textböcker jämte grammofonskivor till åtminstone några sånger.

Teckning.

MÅL.

Teckningsundervisningen har till uppgift att bibringa lärjungarna färdighet att i form och färg återgiva sina föreställningar och iakttagelser ävensom att utveckla deras skönhetssinne och väcka förståelse för god konst.

KURSFÖRDELNING.

Första, andra och tredje klassen.

Teckning ingår i dessa klasser i de till hembygdskunskapen hörande arbetsövningarna.

Fjärde klassen.

Frihandsteckning. Fria teckningar i anslutning till fjärde klassens undervisning i övrigt och barnens liv utanför skolan. Lättare färgläggning med vattenfärger. Profilteckning efter enkla, typiska föremål ur växt- och djurriket samt kulturhistoriska föremål. Ur fantasien illustrationer till berättelser, sagor och sånger.

Femte klassen.

Frihandsteckning. Mera ingående övningar i färgläggning. Profilteckning. Enkla, typiska teckningar i anslutning till femte klassens undervisning. Förberedande övningar i textning. Enkla kompositionsövningar i samband med slöjdarbetet. Teckning ur minnet. Fria fantasi- och miljöteckningar.

Sjätte klassen.

Frihandsteckning. Teckning av geometriska grundformer, klock- och skålformer. Början till formanalys. Profilteckning. Genomgång av proportionerna i människokroppen. Lättare övningar i perspektivisk teckning. Teckning ur minnet. Penselteckning. Enkla kompositionsövningar, textning, miljöteckningar.

Linearritning. Förberedande övningar.

Sjunde klassen.

Frihandsteckning. Profil- och perspektivteckning. Teckning efter allmogemönster, blomstudier, textning. Kompositionsövningar, rivning och silhuettklippning. Något om svenska konstnärer och deras verk.

Linearritning (gossar). Projektionsritning i två eller tre plan, ytutbredning och skärningar jämte materialbeteckning.

Åttonde klassen.

Gossar: Projektionsritning i skala efter föremål och uppmätningsskisser. Uppgifterna hämtas från trä- och metallslöjden samt från hantverk och industri. Sektionering, måttsättning och materialbeteckning. Ytutbredning av lämpliga föremål i plåt och papp. Perspektivteckning efter verkliga föremål. Uppmätningsskisser i perspektiv. Huvudritning till en sportstuga eller ett enfamiljshus. Möbleringsplaner. Textning. Studiebesök.

Flickor: Projektionsritning i skala efter enkla föremål. Planritning av ett boningsrum i bestämd skala. Möbleringsplaner. Perspektivritning av ett rum. Övningar i enkel figurteckning. Textning. Studiebesök.

ANVISNINGAR.

1. De arbetssätt, som ifrågakomma, äro frihandsteckning, färgläggning och linearritning. Undervisningen bör så nära som möjligt ansluta sig till undervisningen i övriga ämnen. På det högre skolstadiet bör teckningsundervisningen i främsta rummet ta sikte på att bibringa färdighet och insikt i sådan teckning, som kan bli till nytta för lärjungarna i det kommande arbetslivet eller vid bildandet av eget hem.

2. I de lägre klasserna är i allmänhet lämpligast, att lärjungarna *undervisas gemensamt.* Även på de högre stadierna bör gemensam undervisning med hela klassen eller grupp av densamma förekomma vid införandet av nya övningar, men i övrigt böra lärjungarna i dessa klasser så vitt möjligt få fortskrida i arbetet individuellt allt efter anlag och vunnen färdighet. Vid gemensam undervisning böra de lärjungar, som tidigare än kamraterna avslutat sina arbeten, sysselsättas med *fyllnadsarbeten,* vilka helst böra ställas i samband med den gemensamma uppgiften och avse att fullständiga denna.

Teckningsövning bör i regel föregås av ett kort samtal om den föreliggande uppgiften och om teckningens utförande, varvid läraren, då så är behövligt, genom en skiss på krittavlan visar tillvägagångssättet. Denna lärarens teckning bör därefter döljas eller utplånas, innan lärjungarna påbörja sina egna teckningar.

3. I regel böra lärjungarna teckna efter *verkliga föremål,* i vissa fall efter *lärarens företeckning.* Därjämte bör även övas teckning *ur minnet* och *fantasien.*

4. För teckningsundervisningen bör i varje skola finnas en väl vald *samling föremål,* ordnad i lämpliga serier med hänsyn till föremålens svårighetsgrad och deras samband med undervisningen i övrigt. I samlingen ingå naturföremål, bruksföremål, svensk keramik och svenskt glas från våra ledande porslinfabriker och glasbruk, verktyg, redskap, hemslöjdsalster, enkla leksaker. Vid urvalet bör beaktas, att föremålen äro av

beskaffenhet att intressera lärjungarna och att de med hänsyn till såväl form som färg äro ägnade att utveckla deras skönhetssinne. De föremål, som skola användas vid teckning av allmogemönster, böra väljas med stor urskillning, så att endast tydliga och typiska mönster komma till användning, och främst böra sådana föremål komma i fråga, vilka företräda allmogekonsten i lärjungarnas egen hembygd.

Alla för klassundervisning avsedda föremål böra vara så stora och tydliga, att de lämpligt placerade kunna samtidigt iakttagas av alla lärjungarna i klassen. I vissa fall, såsom vid teckning efter naturföremål, bör dock även vid gemensam undervisning varje lärjunge ha sitt särskilda föremål att iakttaga och avbilda.

En stor del av de för teckningen behövliga föremålen, såsom blad, blommor, frukter, musslor, snäckor m. m., kunna anskaffas av barnen själva.

Undervisningen i linearritning kräver ett antal geometriska kroppar med plana och buktiga ytor, utförda i trä eller annat material. Dessutom erfordras några slöjdföremål och verktyg.

Såsom förbrukningsmateriel användas företrädesvis vitt eller tonat papper, mjuk blyertspenna, färgkritor, vattenfärger, silhuettpapper, tusch, redispenna.

5. För att utveckla lärjungarnas förmåga att snabbt och säkert uppfatta olika former och händelser och i minnet kvarhålla dem, böra *minnes-, fantasi- och miljöteckningar förekomma* på alla skolstadier. De kunna utföras dels såsom uppgifter för hela klassen, dels såsom fyllnadsuppgifter för vissa lärjungar.

Vid teckning ur minnet kunna lärjungarna antingen få fritt välja ämne för teckningen eller ock av läraren erhålla bestämda uppgifter. I sistnämnda fall kunna uppgifterna givas på olika sätt. Så kan läraren t. ex. inför lärjungarna teckna en bild på tavlan eller förevisa en tryckt bild eller ett föremål och låta lärjungarna teckna ur minnet, sedan bilden eller föremålet dolts. Läraren kan också muntligen giva lärjungarna uppgifter att teckna föremål eller tilldragelser från deras egen miljö eller i samband med den övriga undervisningen. Dessa teckningar skola mycket sparsamt rättas och då endast genom muntliga anvisningar. Vid fantasiteckning kunna lärjungarna fritt få illustrera sagor, berättelser, uppsatser, dikter, ordspråk eller sånger.

6. *Färgläggning* bör förekomma i samband med teckningsövningarna på alla skolstadier.

Under fjärde skolåret kan färgläggning med vattenfärger införas. De första övningarna böra inskränkas till återgivande av enkla färgtoner, varför endast ett fåtal färger äro behövliga för varje lärjunge.

Under femte skolåret behandlas grund- och blandningsfärger. Övningar att måla stora ytor böra ofta förekomma dels såsom fristående övningar, dels såsom tillämpningsuppgifter.

Under sjätte och sjunde skolåren böra förekomma övningar i penselteckning, d. v. s. övningar i att enbart med pensel utan föregående teckning avbilda föremål eller mönster, t. ex. blommor, blad, fantasiblommor, enkla mönsterkompositioner.

7. För den första *profilteckningen* böra väljas föremål med övervägande utsträckning i endast två riktningar, t. ex. portfölj, flagga, blad o. s. v. Genom noggrant iakttagande av föremålet skola lärjungarna själva först söka finna förhållandet mellan föremålens olika mått, därefter medelst »syftning» med blyertspenna pröva sina iakttagelser och slutligen med ledning därav utföra avbildningen. Från första början skola lärjungarna övas att med bortseende från detaljerna fästa uppmärksamhet vid det väsentliga i formen, som de böra söka återgiva i raska drag.

Först tecknas konturerna med tunna, lätta streck, och därefter utarbetas bilden mera fullständigt med mjuk blyerts på vitt eller tonat papper. När teckningen är färdig, målas den i rätta lokalfärger.

I sjätte klassen bör förekomma teckning av geometriska grundformer, klock- och skålformer, t. ex. cirkel, klot, kvadrat, kub, cylinder, rektangel, prisma, triangel, pyramid, kon, båglinjer, ellipser, äggformer, hjärtformer. Som tillämpning tecknas i profil enkla föremål, i vilkas konturer dessa former ingå. Förberedande övningar i formanalys införas.

8. I samband med genomgången av kursen om ögat i naturkunnighetsundervisningen böra lämpligen de första grunderna i *perspektivteckning* behandlas.

Vid den första perspektivteckningen böra användas föremål med enkla geometriska grundformer, såsom skrivhäfte, ring, fyrkantigt föremål, dricksglas o. s. v. Genom egna iakttagelser och kontrollerande syftning ledas lärjungarna att själva upptäcka skillnaden mellan föremålets form, sådan denna är i verkligheten och sådan den ter sig för vårt öga. Med ledning härav utföres först med lätt hand ett utkast av föremålets konturer, varvid även de icke synliga linjerna tecknas. Vid renteckning behållas endast de synliga linjerna, och skuggbehandling må förekomma, i den mån omständigheterna det medgiva.

9. Den egentliga *linearritningen* för gossar bör förläggas till sjunde och åttonde klasserna.

De förberedande övningarna i linearritning i sjätte klassen böra omfatta konstruktionsuppgifter, såsom linjer, vinklar, cirklar och månghörningar.

I sjunde klassen bör linearritningen huvudsakligen utgöras av sådan projektionsritning, som kan förbindas med slöjdarbetet. Lärjungen bör först, t. ex. på kvadratrutat papper, göra ett utkast (kroki), å vilket behövliga måttsiffror utsättas. Med ledning av detta utkast utarbetas sedan den egentliga projektionsritningen. Vid avbildning i annan storlek än den naturliga uppdrages i regel först den behövliga skalan.

För att lärjungarna skola kunna förstå en planritning, böra skalor och deras användning behandlas. Några ritningar böra utföras i två projektioner.

I samband med övningarna i att uppgöra möbleringsplaner böra lärjungarna göras uppmärksamma på bostadens utveckling genom tiderna och de förhållanden, som påverkat denna. I anslutning härtill företagas studiebesök.

Undervisningen i ritteknik för gossar i åttonde klassen bör ge lärjungarna ett begrepp om ritningen som ett hjälpmedel för tekniska och konstnärliga konstruktioner inom arbetslivet samt ge lärjungarna nöjaktig färdighet att utföra enklare ritningar.

Det är av vikt att klarlägga ritningsdetaljens betydelse inom industri, byggnadskonst och heminredning.

Med huvudritning till en sportstuga avses plan av byggnaden, tvärsektion och fasader, måttsättning, materialbeteckning och färgläggning av fasaderna.

Ritningarna utföras med hård blyerts, och endast undantagsvis förekommer utförande med tusch och dragstift.

10. Under övningar i *mönsterteckning och komponering* få lärjungarna av geometriska former, såsom punkter, kors, sicksacklinjer, bågar o. s. v., sammansätta bårder, ytmönster eller fristående ornament. Noggranna studier göras efter äkta, typiska allmogemönster och gammal hemslöjd. Även egna kompositioner utföras med motiv från allmogemönster och med bibehållande av den rätta karaktären. Därjämte böra förekomma fria kompositioner för olika ändamål, såsom slöjdarbeten, gratulationer, olika högtider. Olika teknik bör komma till användning vid kompositionsövningarna, såsom teckning med blyertspenna eller färgkritor, målning, penselteckning, penseltryck, rivning och klippning.

11. I samband med övningar i uppgörandet av möbleringsplaner böra förekomma studier av väl valda, sydda, vävda och tryckta textilier samt av glas och keramik. Lärjungarna böra därvid jämväl erhålla tillfälle att angiva placering av tavlor och gardiner samt att välja färger till tapeter, gardiner, möbeltyg och mattor. Vid kompositionsövningar i anslutning till slöjdarbetet har läraren stora möjligheter att framhålla för lärjungarna vad som är vackert och lämpligt att placera i våra bostäder. Samarbete bör härvid äga rum med läraren i kvinnlig slöjd.

12. Övningar i *enkel figurteckning* böra i någon utsträckning förekomma för flickor i åttonde klassen, där de kunna bli av viss betydelse för de lärjungar, som ämna välja exempelvis sömmerskans, modistens eller hårfrisörskans yrke. Vid övningar i sådan teckning bör hänsyn tagas till lärjungarnas fallenhet.

13. *Textning* bör dels förekomma såsom fristående övning, dels ingå i den övriga teckningen.

I femte klassen bör bokstavstypen mera ingående behandlas och sammanhängande text utföras med blyerts.

Från och med sjätte klassen bör textning förekomma omväxlande med övriga teckningsövningar och i allmänhet utföras med tusch och redispenna.

I åttonde klassen böra några bokstavstyper ingående behandlas och sammanhängande text utföras med blyerts, tusch eller färg. I samband härmed övas gruppering av text för etiketter, program, enkla reklamteckningar m. m.

14. *Vid teckning i anslutning till undervisningen i övriga ämnen* böra två arbetssätt användas:

För en viss uppgift kan läraren välja ett enkelt, typiskt föremål eller en enkel, lättfattlig bild, som lärjungarna återge med eller utan lärarens företeckning på tavlan. För att teckningen skall ha något värde, måste förebilden av lärjungarna vara rätt uppfattad och i det väsentliga rätt återgiven.

Läraren kan enligt det andra arbetssättet giva lärjungarna uppgifter att fritt teckna föremål eller tilldragelser.

Båda arbetssätten kunna användas var för sig eller kombineras. I senare fallet förfares på så sätt, att den s. k. kunskapsteckningen först utföres, varefter läraren muntligen lämnar uppgifter, som höra ihop med ifrågavarande teckning och av lärjungarna få fritt utföras.

Ex.: kunskapsteckning: typiskt bruksföremål från bronsåldern — fri teckning: från livet under bronsåldern; kunskapsteckning: fåglar efter förebild eller modell — fri teckning: vid fågelbordet, fågelholken, fåglar i skogen.

Kunskapsteckningen skall utföras med enkelhet och tydlighet, så att det väsentliga i själva sakuppgiften kommer till sin rätt.

15. Redan i första klassen börja barnen att teckna människor och då i allmänhet med alldeles felaktiga proportioner, så t. ex. blir huvudet för stort, händer och fötter för små. Någon egentlig rättelse av dessa fel bör icke förekomma i småbarnsklasserna. Läraren kan emellertid någon gång låta barnen iakttaga på sig själva, hur lång en arm är, hur långa fötterna äro i jämförelse med en annan kroppsdel.

I sjätte klassen är det lämpligt att i samband med läsningen om människokroppen mera ingående behandla *människokroppens proportioner*. Lärjungarna böra först genom enkla, schematiska figurer visa de olika kroppsdelarnas inbördes storleksförhållande. Därefter få de teckna olika figurer först i proportionsskala och sedan utan stöd av sådant hjälpmedel men med iakttagande av de rätta proportionerna. Som hemuppgift kunna lärjungarna få försöka att rita sitt självporträtt. Vid bedömningen av porträttet får läraren tillfälle att genomgå ansiktets proportioner.

16. Upplysningar böra lämnas om några mera framstående *svenska konstnärer och deras verk*. Detta bör ske i anslutning till konstreproduktioner, av vilka främst böra ifrågakomma reproduktioner av mera kända historiemålningar samt av verk av hemmets, djurens och det svenska landskapets målare, ävensom porträtt- och genremålare samt skulptörer. Där så låter sig göra, böra studiebesök på konstmuseer och konstutställningar företagas.

Önskvärt är även, att lärjungarna lämnas en kort orientering i *konsthantverk* genom muntlig framställning med förevisande av lämpliga ljusbilder samt genom besök på museer och utställningar.

Maskinskrivning.

Skrivmaskinens konstruktion och skötsel. Färgbandsbyte. Förberedande övningar med inlärande av riktig fingersättning och riktigt anslag. Övningar med löpande text. Utskrivning av enklare i det praktiska livet förekommande handlingar och dylikt med huvudvikten lagd vid korrekt och prydligt utförande. Någon övning med tidtagning. Övningar för vinnande av ökad säkerhet och färdighet.

Musik.

MÅL.

Undervisningen i musik har till uppgift att under tillvaratagande av musikens personligt och socialt fostrande värde väcka lärjungarnas intresse för musik och utbilda deras musikaliska anlag, att i samband med inövandet av värdefulla sånger utveckla deras röster samt att bibringa dem en elementär musikalisk allmänbildning.

KURSFÖRDELNING.

A-formen.

Första klassen.

Visor i anslutning till barnens föreställningsvärld. Psalmer med enkla melodier.

Tonbildningsövningar.

Rytmiska övningar om möjligt i förbindelse med musik.

Lyssningsövningar och andra lämpliga övningar i syfte att väcka och utveckla gehöret. Tonerna do, mi, so införas och betecknas på lämpligt sätt.

Andra klassen.

Barnvisor och psalmer med enkla melodier.

Tonbildningsövningar, vid vilka inlärda visor kunna användas.

Fortsatta rytmiska övningar för att främja lärjungarnas uppfattning av långsamt och raskt tempo, korta och långa toner (ett taktslags, två taktslags och halvt taktslags värde jämte motsvarande pausers värden), betonade och

obetonade taktdelar samt två- och tretakt. I samband härmed övningar i taktering.

Lyssnings- och gehörsövningar. Försök med att låta lärjungarna uppfinna melodier till rim, ramsor och kortare strofer. Tonerna ti, re, fa, la införas och betecknas.

Tredje klassen.

För barnens ålder lämpliga visor, enkla kanon och koraler.

Till allmänt inlärande föreskrivna sånger enligt särskilda bestämmelser.

Andnings- och tonbildningsövningar.

Hel-, halv-, fjärdedels- och åttondelsnoter jämte motsvarande pauser. Betonings- och taktövningar (två-, tre- och fyrtakt).

Förberedande övningar för inlärande av notskriften.

Fjärde klassen.

Visor av något större svårighetsgrad, kanon och koraler.

Till allmänt inlärande föreskrivna sånger enligt särskilda bestämmelser.

Andnings- och tonbildningsövningar.

Rytmiska övningar i anslutning till inlärda sånger. Punkterade notvärden, sextondelsnoter jämte motsvarande pauser.

Enkla diktat och melodiläsning.

Alfabetiska notnamn, G-klaven och durskalan införas.

Femte klassen.

Sånger av något större svårighetsgrad, däribland folkvisor, två- och trestämmiga kanon, psalmer.

Till allmänt inlärande föreskrivna sånger enligt särskilda bestämmelser.

Valda delar ur den svenska mässan.

Tonbildningsövningar.

Rytmiska övningar i anslutning till inlärda sånger. Sextakt.

Musikdemonstrationer (eventuellt på grammofon).

Mellantoner (ciss, gess o. s. v.), modulation till dominanttonarten. Mollskalan. Fortsatta övningar i durskalor.

Diktat och melodiläsning (bl. a. av koraler).

Analys av kända visor med hänsyn till melodibildning, takt och rytm.

Sjätte klassen.

Unisona och tvåstämmiga sånger, kanon, psalmer.

Till allmänt inlärande föreskrivna sånger enligt särskilda bestämmelser.

Valda delar ur den svenska mässan.

Tonbildningsövningar.

Rytmiska övningar, varvid synkopen införes.

Modulationsövningar i dur och moll. Melodiläsning. Diktat.

Analys av enklare visor med hänsyn till melodiutveckling och satsbyggnad.

Musikdemonstrationer såsom i föregående klass.

Sjunde klassen.

Unisona och tvåstämmiga sånger, två- och trestämmiga kanon, koraler.

Till allmänt inlärande föreskrivna sånger enligt särskilda bestämmelser.

Valda delar ur den svenska mässan.

Tonbildningsövningar samt något om röstorganens fysiologi.

Analys av melodier, diktat, melodiläsning.

Något om intervall- och ackordlära.

Om möjligt demonstration av orkesterinstrument och orkestermusik (eventuellt på grammofon).

Åttonde klassen.

Unisona och flerstämmiga sånger, kanon, koraler.

Till allmänt inlärande föreskrivna sånger enligt särskilda bestämmelser.

Valda delar ur den svenska mässan.

Praktiska gehörsövningar i anslutning till intervall- och ackordläran.

Melodiläsning (sånger och koraler).

Något om musikalisk formlära (där förhållandena så medgiva).

Föredragning av instrumental- och vokalmusik (eventuellt på grammofon).

Biografiska notiser om tonsättare.

Första B-formen.

Första och andra klassen.

Visor i anslutning till barnens föreställningsvärld.

Psalmer med enkla melodier.

Tonbildningsövningar, vid vilka inlärda visor kunna användas.

Rytmiska övningar, om möjligt i förbindelse med musik, övningar för att främja lärjungarnas uppfattning av långsamt och raskt tempo, korta och långa toner (ett taktslags, två taktslags och halvt taktslags värde jämte motsvarande pausers värden), betonade och obetonade taktdelar, tvåtakt och tretakt. I samband härmed övning i taktering.

Lyssnings- och gehörsövningar. Tonerna do, mi och so införas och betecknas, senare även ti, re, fa och la. Försök med att låta lärjungarna uppfinna melodier till rim, ramsor och kortare strofer.

Anm. Klasserna undervisas gemensamt. Urvalet av sånger och psalmer göres i regel olika för de särskilda åren. Övriga kursmoment omtagas varje år, varvid största möjliga omväxling bör eftersträvas. Härvid gäller också, att större krav böra ställas på den högre klassen.

Tredje och fjärde klassen.

För barnens ålder lämpade visor, enkla kanon och koraler.

Till allmänt inlärande föreskrivna sånger enligt särskilda bestämmelser.

Andnings- och tonbildningsövningar. Fortsatta lyssnings- och gehörsövningar.

Hel-, halv-, fjärdedels- och åttondelsnoter jämte motsvarande pauser. Punkterade halv- och fjärdedelsnoter. Betonings- och taktövningar (två-, tre- och fyrtakt).

Förberedande övningar för inlärande av notskriften.

Anm. Klasserna undervisas i allmänhet gemensamt. Urvalet av sånger göres i regel olika för de särskilda åren. Övriga kursmoment omtagas varje år, varvid största möjliga omväxling bör eftersträvas. Härvid gäller också, att större krav böra ställas på den högre klassen.

Femte och följande klasser.

ALTERNATIV A.

8-klassig skola.

Femte och sjätte klassen.

Sånger av högre svårighetsgrad än tidigare, kanon, psalmer.

Till allmänt inlärande föreskrivna sånger enligt särskilda bestämmelser.

Valda delar ur den svenska mässan.

Tonbildningsövningar.

Rytmiska övningar i anslutning till inlärda sånger. Sextondelsnoter, punkterade åttondelsnoter jämte motsvarande pauser, synkopen. Sextakt.

Alfabetiska notnamn, G-klaven, dur och moll, modulation till dominanttonarten, mellantoner (ciss, gess o. s. v.).

Enkla diktat och melodiläsning, bl. a. av koraler.

Analys av enklare visor med hänsyn till melodiutveckling och satsbyggnad.

Musikdemonstrationer (eventuellt på grammofon).

Anm. Se anm. till tredje och fjärde klassen.

Sjunde och åttonde klassen.

Unisona och tvåstämmiga sånger, två- och trestämmiga kanon, koraler.

Till allmänt inlärande föreskrivna sånger enligt särskilda bestämmelser.

Valda delar ur den svenska mässan.

Något om röstorganens fysiologi.

Analys av melodier, diktat, melodiläsning.

Något om intervall- och ackordlära samt (där förhållandena så medgiva) musikalisk formlära.

Om möjligt demonstration av orkesterinstrument och orkestermusik (eventuellt på grammofon).

Biografiska notiser om tonsättare.

Anm. Se anm. till tredje och fjärde klassen.

ALTERNATIV B.

7-klassig skola med sjunde klassen anordnad enligt A-formen.

Femte och sjätte klassen.

Se alternativ A, femte och sjätte klassen.

ALTERNATIV C.

7-klassig skola med sjunde klassen i samma läraravdelning som klasserna 5—6.

Femte, sjätte och sjunde klassen.

Samma kursmoment som i de fall, då femte och sjätte klassen bilda en läraravdelning.

Något om intervall och ackord.

Om möjligt demonstration av orkesterinstrument och orkestermusik (eventuellt på grammofon).

Anm. Se anm. till tredje och fjärde klassen.

Andra B-formen.

Första och andra klassen.

Se första B-formen, första och andra klassen.

Tredje och följande klasser.

ALTERNATIV A.

7-klassig skola med sjunde klassen anordnad enligt A-formen.

Tredje—sjätte klassen.

Visor, kanon och psalmer.

Till allmänt inlärande föreskrivna sånger enligt särskilda bestämmelser.

Valda delar ur den svenska mässan.

Andnings- och tonbildningsövningar. Fortsatta lyssnings- och gehörsövningar. De i sång brukliga notvärdena, motsvarande pauser samt punkterade notvärden. Betonings- och taktövningar (två-, tre-, fyr- och sextakt).

Förberedande övningar för inlärande av notskriften. Alfabetiska notnamn, G-klaven, dur och moll, modulation till dominanttonarten, mellantoner (ciss, gess o. s. v.).

Enkla diktat och melodiläsning, bl. a. av koraler.

Någon övning i analys av enkla visor med hänsyn till melodiutveckling och satsbyggnad.

Anm. Klasserna undervisas i regel gemensamt. Urvalet av sånger och psalmer göres i allmänhet olika för de särskilda åren. Övriga kursmoment omtagas varje år, varvid största möjliga omväxling bör eftersträvas. Vid alla övningar gäller, att större krav böra ställas på högre klasser än på lägre. I den mån förhållandena göra det nödvändigt, att en del av läraravdelningen någon gång undervisas särskilt, kunna de övriga lärjungarna sysselsättas med tyst övning, exempelvis omskrivning av en i tonstavelser noterad melodi till notskrift, transponering o. d.

ALTERNATIV B.

7-klassig skola med sjunde klassen i samma läraravdelning som klasserna 3—6.

Tredje—sjunde klassen.

Samma kursmoment som enligt alternativ A, tredje—sjätte klassen.

Något om intervall och ackord.

Om möjligt demonstration av orkesterinstrument och orkestermusik (eventuellt på grammofon).

Anm. Se anm. till alternativ A, tredje—sjätte klassen.

Tredje B-formen.

Första och andra klassen.

Första året (klass 1).

Visor i anslutning till barnens föreställningsvärld. Tonbildningsövningar.

Rytmiska övningar, om möjligt i förbindelse med musik.

Lyssningsövningar och andra lämpliga övningar i syfte att väcka och utveckla gehöret. Tonerna do, mi och so införas och betecknas på lämpligt sätt.

Andra året (klass 2).

Barnvisor och psalmer med enkla melodier.

Tonbildningsövningar, vid vilka inlärda visor kunna användas.

Fortsatta rytmiska övningar för att främja lärjungarnas uppfattning av långsamt och raskt tempo, korta och långa toner (ett taktslags, två taktslags och halvt taktslags värde jämte motsvarande pausers värden), betonade och obetonade taktdelar samt två- och tretakt. I samband härmed övningar i taktering.

Lyssnings- och gehörsövningar. Försök med att låta lärjungarna uppfinna melodier till rim, ramsor och korta strofer. Tonerna ti, re, fa och la införas och betecknas.

Anm. I den mån lärjungarna visa sig kunna tillgodogöra sig undervisningen i de högre klasserna, må de deltaga däri. Vid behov, t. ex. vid mycket litet barnantal, må lärjungarna i tredje, respektive fjärde klassen helt eller delvis kunna deltaga i småskolans undervisning.

Tredje och följande klasser.

ALTERNATIV A.

7-klassig skola med sjunde klassen anordnad enligt A-formen.

Tredje—sjätte klassen.

Första året (klasserna 3 och 5).

Visor, enkla kanon och psalmer.

Till allmänt inlärande föreskrivna sånger enligt särskilda bestämmelser.

Valda delar ur den svenska mässan.

Andnings- och tonbildningsövningar. Fortsatta lyssnings- och gehörsövningar.

Hel-, halv-, fjärdedels- och åttondelsnoter jämte motsvarande pauser, punkterade halvnoter och fjärdedelsnoter. Betonings- och taktövningar (två-, tre- och fyrtakt).

Förberedande övningar för inlärande av notskriften.

Andra året (klasserna 4 och 6).

Visor, kanon och psalmer av högre svårighetsgrad än första året.

Till allmänt inlärande föreskrivna sånger enligt särskilda bestämmelser.

Valda delar ur den svenska mässan.

Andnings- och tonbildningsövningar.

Rytmiska övningar i anslutning till inlärda sånger. Sextondelsnoter, punkterade åttondelsnoter och motsvarande pauser, synkopen, sextakt.

Alfabetiska notnamn, G-klaven, dur och moll, modulation till dominanttonarten, mellantoner (ciss, gess o. s. v.). Enkla diktat och melodiläsning, bl. a. av koraler.

Analys av enklare visor med hänsyn till melodiutveckling och satsbyggnad.

Anm. Klasserna undervisas i regel gemensamt. Urvalet av sånger göres i allmänhet olika för de särskilda åren. Övriga kursmoment fördelas enligt planen på tvåårsperioder. För att även den tid, då barnen å småskolestadiet undervisas särskilt, skall kunna utnyttjas, torde klasserna å folkskolestadiet vid dessa tillfällen kunna sysselsättas med tyst övning, exempelvis omskrivning av en i tonstavelser noterad melodi till notskrift, transponering, inskrivning av text till förut upptecknad melodi o. d.

ALTERNATIV B.

7-klassig skola med sjunde klassen i samma undervisningsgrupp som klasserna 3 och 5.

Tredje—sjunde klassen.

Första året (klasserna 3, 5 och 7).

Se alternativ A, första året.

Andra året (klasserna 4 och 6).

Samma kursmoment som enligt alternativ A, andra året.

Något om intervall och ackord.

Om möjligt demonstration av orkesterinstrument och orkestermusik (eventuellt på grammofon).

Anm. Se anm. till alternativ A, tredje—sjätte klassen.

ANVISNINGAR.

1. Sångundervisningen bör främst avse att bibringa lärjungarna *lust att sjunga och väcka deras känsla för vacker sång.*

Urvalet av sånger bör fylla musikaliska krav samt anpassas efter lärjungarnas ålder och utvecklingsgrad. Under de första skolåren böra melodierna icke röra sig på för lågt tonområde och endast undantagsvis gå ned till ettstrukna c. I de lägsta klasserna inövas visorna efter gehör, men efter hand böra enklare melodier inläras med hjälp av noter.

Textens innehåll bör klargöras för lärjungarna. Textuttal, textbetoning, frasering och nyansering böra ägnas särskild uppmärksamhet.

2. En *god röstbehandling* är av grundläggande betydelse för rösthälsa och sångkultur. Tonbildningsövningar böra därför förekomma från sångundervisningens början och i allmänhet upptaga några minuter av varje lektion. De böra omfatta övningar för åstadkommande av riktig andning, mjuk tonansats samt huvudklang (huvudresonans). Genom andningsövningarna bör redan tidigt inläras en ljudlös och lugn mellangärdsandning.

Under sången böra lärjungarna intaga en ledig hållning och sjunga med lösa läppar utan spänning av tungan eller av käk- och svalgmusklerna. Tonen bör läggas så långt fram i munhålan som möjligt, vilket lättast åstadkommes genom djup mellangärdsandning och tydlig artikulation. Av vikt för en riktig tonbildning är, att läraren kan på ett föredömligt sätt sjunga före vid sångövningarna.

3. *Takt och rytm.* Material till de i kursplanen upptagna övningarna i syfte att utveckla rytm- och taktkänslan bör hämtas från kända melodier. Av värde är, om läraren kan komplettera detta material genom improvisationer på något instrument. Övningarna böra ordnas progressivt och utnyttja lärjungarnas självverksamhet. Sålunda böra lärjungarna övas i att genom handrörelser (klappning, knackning e. d.) markera starka taktdelar och återgiva rytm. Även övningar i vanlig taktering böra förekomma.

4. *Gehörsutbildning och melodiläsning (a vistasång).* Redan under de första skolåren bör lärjungarnas tonmedvetande väckas och utvecklas. Till en början läras de att skilja mellan höga och låga toner samt att beteckna eller angiva dem på ett åskådligt sätt genom användande av handtecken, pekning på en »tonstege», spelning på klockspel, anslag på klaviatur e. d.

Noteringen kan lämpligen ske genom tecken (ringar, kryss eller liknande), som anbringas på ett system av linjer. För att befästa tonföreställningarna kunna tonnamnen do, re, mi, fa, so, la, ti användas. Med grundtonen do som utgångspunkt införas först durtreklangens toner, do, mi, so. I samband härmed få lärjungarna försöka taga ut små melodier uteslutande av detta tonmaterial.

Efter hand utökas tonmaterialet med re, fa, la, ti. Tonerna inpräglas genom övningar att höra och återgiva. Sedan lärjungarna vunnit nöjaktig säkerhet häri, införes vanlig notskrift. Denna brukas dock i början utan förtecken. Grundtonen angives på lämpligt sätt.

A vistaövningar kunna och böra tidigt införas. De böra dock strängt hålla sig inom det område, som lärjungarna behärska. Övningar att sjunga melodier efter de tecken, som inlärts, böra förekomma varje lektion. Omväxlande med dessa övningar böra *diktat* ingå i undervisningen. Dessa kunna anordnas så, att läraren spelar eller sjunger före korta fraser, som av lärjungarna återgivas med pekning på skalan eller i vanlig notskrift.

Vid intervallärans behandling, som måste bli starkt begränsad, bör man utgå från kända melodier. När det gäller att träffa t. ex. ett kvartintervall, kan läraren sålunda hänvisa till en melodi, som börjar med detta intervall (exempelvis Vi gå över daggstänkta berg). Behandlingen av ackordläran avser huvudsakligen att bibringa lärjungarna kännedom om huvudtreklangerna (på första, fjärde och femte tonen) och bör likaledes bedrivas praktiskt med utnyttjande av lärjungarnas självverksamhet.

För utvecklandet av gehöret och tonsäkerheten är *flerstämmig sång* av stor vikt. Med hänsyn till den knappa tid, som står till förfogande, bör dock denna sångart övas i begränsad omfattning. Dylika övningar böra i form av kanonsång förekomma redan på ett tidigt stadium.

5. Undervisning i *musikalisk formlära* är ägnad att främja en djupare förståelse av musik. På grund av de rika möjligheter att lyssna till god musik, som vår tid erbjuder genom radion, folk- och skolkonserter m. m., kan en åskådlig undervisning i denna ämnesgren, där förutsättningar för en sådan undervisning förefinnas, få betydelse för de ungas fostran till musikalisk kultur.

Med en känd visa som utgångspunkt göras lärjungarna uppmärksamma på att även den minsta lilla visa har en bestämd form och utgör en fast enhet, sammansatt av mindre delar, som inbördes betinga och fullständiga varandra. Sedan uppmärksamheten blivit inriktad på melodiutvecklingen, göras lärjungarna bekanta med några av de på konsertprogrammen vanligast förekommande musikformerna, i den mån framställningen kan illustreras med hjälp av grammofon eller på annat sätt.

6. *Alla lärjungar böra deltaga i musikundervisningen.* Endast ett mycket ringa antal barn saknar fullständigt musikalisk begåvning. Att ej så få barn

förefalla omusikaliska, när de börja skolan, beror i de flesta fall ej på tondövhet utan har andra orsaker, såsom ovana vid att sjunga, bristfällig artikulation eller outvecklad halsmuskulatur. Läraren bör därför vid mottagandet av en ny klass ställa sig avvaktande. Skulle någon lärjunge på grund av bristande gehör inverka störande på sången, bör han få lyssna till de andra lärjungarnas sång och deltaga endast i sådana övningr, som ej kräva musikaliskt gehör. Då och då bör läraren undersöka, om gehöret utvecklats, så att lärjungen kan få sjunga tillsammans med kamraterna. De musikaliskt mindre vällottade lärjungarna böra, så långt förhållandena medgiva, ägnas individuell röstvård.

7. Vid valet av de *delar ur svenska mässan,* som skola genomgås, torde företrädesvis följande böra ifrågakomma.

Femte klassen. Fjärde serien: Herre, förbarma dig III (F-dur), Herren vare med eder (församlingens svar) samt Amen I och Trefaldigt amen I. Andra serien: Herre, förbarma dig I, Herren vare med eder (församlingens svar) I och Trefaldigt amen I.

Sjätte klassen. Första serien: Herre, förbarma dig I, Herren vare med eder (församlingens svar) samt Amen I, Tackom och lovom (församlingens svar) och Trefaldigt amen. Fjärde serien: Herre, förbarma dig I, Vi prisa dig (F-dur) samt Tackom och lovom (församlingens svar) I.

Sjunde klassen. Tredje serien: Herre, förbarma dig, Tackom och lovom, Trefaldigt amen, Nattvardsmässan (Gud upplyfte våra hjärtan, Allena han är värdig tack och lov II samt O, Guds Lamm).

Åttonde klassen. Andra serien: Nattvardsmässan (Gud upplyfte våra hjärtan, Allena han är värdig tack och lov II, Helig (g-moll) samt O, Guds Lamm (g-moll).

8. Sång bör förekomma i skolan *icke blott under de på arbetsordningen angivna sångtimmarna* utan vid alla tillfällen, då den kan giva större intresse eller ökad livaktighet åt skolarbetet.

Gymnastik med lek och idrott.

MÅL.

Undervisningen i gymnastik med lek och idrott har till uppgift att söka åstadkomma en allsidig utveckling av lärjungarnas kroppsliga anlag, god hållning och god samverkan mellan kroppens olika rörelsefunktioner, skänka lärjungarna känsla av välbefinnande och livsglädje samt främja goda karaktärsegenskaper, laganda och självdisciplin.

KURSFÖRDELNING.

Första och andra klassen.

Gymnastik.

Bålrörelser.

Ryggrörelser.

1. Knäsittfyrfota Huvudböjn. framåt och bakåt.
2. Underarmstödframligg. Ryggböjn. bakåt ev. med växel bensparkn. = »Propellern går».
3. Ridsitt. utg., omväxlande med fri löpn., bänk.
4. Trubbkroksitt. Växel fotklappn. = »Åskan».

Bukrörelser.

1. Gång och löpn. framåt med knäuppböjn. = »Trava och galoppera som hästar».
2. Knäfyrfota Växl. till Tåfyrfota = »Skjuta rygg som katten».

Sidrörelser.

1. Härmningsrörelser utförda med stor rörelsebana och utan uppehåll i tidmått: »Såga ved», »Hugga ved», »Hyvla», »Kasta snöboll» m. fl.
2. Knäsittfyrfota Huvud- och sidvridn. med enkel armrörelse = »Peka i taket».

Balansrörelser.

1. Balansgång framåt på ovänd bänk: »Mäta fot om fot», Gå på tå, m. fl.
2. Balansgång bakåt på ovänd bänk.
3. Balansgång framåt med knäuppböjn. »Gå som tuppen», ovänd bänk.
   För ovanstående övningar fri upp- och nedgång.

Hävrörelser.

1. Fri klättring uppför, nedför och till sida, ribbstol.
2. Rörelser i Tåstödhäng. och Mothäng. utg., ribbstol.
3. Hänga och gunga i lodlina, raka eller böjda armar, en lodlina.
4. Nigfyrfota »Stå på händer».

Hopp.

1. Jössehopp framåt på bänk, från sida till sida över bänk.
2. St. Hänghopp med vändn. 180°, armarna böjda, kraftig knäuppböjn. = »Svänga sig över avgrund», en lodlina.
3. Motnigfyrfota Kullerbytta framåt, matta.
4. Anspring. Fritt hopp framåt i längd, i höjd, delad sats, delat nedhopp = »Hoppa över dike», »Galoppera över hinder».

Lek.

Smålekar.

Stora lekar eller bollspel:

Rundboll, förenklad form. I stället för boll användes kastpåse eller stor boll som kastas eller slås med handen.

Terränglekar. Sånglekar.

Idrott.

Skidlöpning. Skridskoåkning.

Tredje klassen.

Gymnastik.

Bålrörelser.

Ryggrörelser.

1. Ridsitt. Huvudböjn. framåt och bakåt, bänk.
2. Framligg. Ryggböjn. bakåt ev. med fattn. om fötterna = »Gunga som båtar».
3. Djupframbågknäsitt, Växl. till Famnknäst. utg. = »Gubben i asken».
4. Knäsittfyrfota Växel armlyftn. uppåt.

Bukrörelser.

1. Ridsitt. Ryggfälln. framåt och bakåt = »Kapprodd», bänk.
2. Krokligg. Växelvisa knästräckn. och knäuppböjn. = »Cykla».

Sidrörelser.

1. Ridsitt. Huvud- och sidvridn, med låg armrörelse, bänk.
2 a. Gripfamnsidmotst. Krypa under armen med springsteg = »Kila genom hålet», ribbstol.
   b. Motst. »Urverket», parvis.
3. Höggångsidlut. utg., ribbstol, bom, bänk.

Balansrörelser.

1. Balansgång framåt och bakåt, parvis, vänd bänk.
2. Balansgång till sida med lätt handstöd mot ribbstol, vägg eller kamrat, vänd bänk.
3. Löpn. uppför och nedför lut. ovänd bänk.
   För ovanstående övningar fri upp- och nedgång.

Hävrörelser.

1. Fri klättring uppför, nedför och till sida, stege.
2. Motst. Kullerbytta framåt, bom eller Högtst. Kullerbytta framåt till Högtsitt., stege.
3. Mothäng. Armgång nedåt, ev. med kroppspendl., ribbstol.
4. Mellanst. »Flå katt», lodlinor.

Hopp.

1 a. Sidmotnigfyrfota, Sidmotst. Sidhopp med åtvändn. böjda ben, från sida till sida över redskapet, bänk, låg bom.
   b. Anspring, Sidhopp med åtvändn., böjda ben, lut. bänk. Snett anlopp mot bänken.
2. Anspring. Mellanhopp med vändn. 90°, böjda ben, inledes med Nigsitt. Mellanställn. i sadeln, bom och sadel.
3. Motnigsitt. Kullerbytta framåt utan stöd med händerna, matta.
4. Motst. Jämfota hopp framåt över bänk.

Lek.

Smålekar.

Stora lekar eller bollspel:

Gränsbrännboll, förenklad form, rätt att springa med bollen i hand, s. k. spökboll. Rundboll.

Terränglekar. Sånglekar.

Idrott.

Fri idrott:

Kapplöpning korta sträckor (40—50 m) med stående start. Stafettlöpning (kurirstafett). Kast med stor och liten boll.

Övningarna skola i största möjliga utsträckning bedrivas i lekform. Lärjungarna böra få öva upp sin hopp-, kast- och löpförmåga utan fordringar på teknik.

Simning.

Orientering:

Kartritningsövningar. Kartläsning. Jämförande studium av kartan och terrängen (utefter vägar och stigar). Punktorientering. Enkla övningar i orientering inom synkretsen genom syftning.

Skidlöpning. Skridskoåkning.

Fjärde klassen.

Gymnastik.

Bålrörelser.

Ryggrörelser.

1. Korssitt. eller Trubbkroksitt. Huvudböjn. framåt och bakåt.
2. Framligg. Ryggböjn. bakåt med armförn. nedåt, handflatan i golvet.
3. Ridsitt. Armsim, bänk.
4. Gripräckmotfällst. Svänga runt med små steg = »Mala salt».

Bukrörelser.

1. Grenstupframlut. Handgång framåt med hjälp av kamrat, fattn. ovan knäleden = »Köra skottkärra».
2. Ryggligg. Bensim.

Sidrörelser.

1. Grenst. Sidvridn. med växelvis armsträckn. framåt = »Boxning», »Simma crawl».
2. Knäst. Sidböjn. från sida till sida utan armställn. eller armrörelse.
3. Korssidhäng. utg. fri form, ribbstol.

Balansrörelser.

1. Balansgång framåt och bakåt, vänd bom under knähöjd, vänd bänk.
2. Balansgång framåt med knäuppböjn., vänd bom under knähöjd, vänd bänk, parvis.
3. Balansgång framåt med stor boll under armen, vänd bom under knähöjd, vänd bänk.
4. Balansgång åt sidan med ringfattn., vända bänkar.

Uppgång: a. Fri uppstign., bom, bänk.
b. Uppstign. från Sidmotst., vid balanstvärst. från motst., bom.
c. Upplöpn. på lut. bänk, bom.

Nedgång: a. Fri nedstign., bom, bänk.
b. Djuphopp åt sidan och bakåt med handstöd på redskapet vid nedhoppet, bom, bänk.
c. Djuphopp framåt, bänk.
d. Löpn. nedför lut. bänk.

Hävrörelser.

1. Fallhäng. utg. Motfrån- och Mothäng. utg., bom.
2. Stuphäng. utg., ribbstol.
3. Stegsitt. Vågslingr. med huvudet före, stege.
4. Inledn. till Lodhäng. Äntr.: Benens fastgör., lodlinor.

Hopp.

1. Anspring. Sidhopp med åtvändn., böjda ben, lut. bänk. Anlopp vinkelrätt mot bänken.
2. Anspring. Mellanhopp med böjda ben. Inledes med Nigsitt. Mellanställn., bom och sadel.
3. Anspring. Kullerbytta framåt, matta, låg plint.
4. Anspring. Fritt hopp framåt i höjd, delad sats, samlat nedhopp, fri form, sadel, bänk, lina.

Lek.

Smålekar.

Stora lekar eller bollspel:

Gränsbrännboll, drivboll, rundboll.

Terränglekar. Sånglekar.

Idrott.

Fri idrott:

Löpning 40—60 m med stående start. Stafettlöpning (kurirstafett). Längdhopp utan och med anlopp. Höjdhopp (gossar). Kast med stor och liten boll.

Övningarna skola i största möjliga utsträckning bedrivas i lekform. Lärjungarna böra få öva upp sin hopp-, kast- och löpförmåga utan några som helst fordringar på teknik.

Simning.

Orientering (= klass 3):

Kartritningsövningar. Kartläsning. Jämförande studium av kartan och terrängen (utefter vägar och stigar). Punktorientering. Enkla övningar i orientering inom synkretsen genom syftning.

Skidlöpning. Skridskoåkning.

Femte klassen.

Gymnastik.

Bålrörelser.

Ryggrörelser.

1. Motknäst. Ryggböjn. bakåt med handstöd, handfattn. eller låg armställn., ribbstol.
2. Ridsitt. Ryggböjn. bakåt med låg armställn., bänk.
3. Knäfyrfota 1 Armlyftn. uppåt och 1 Bensträckn. bakåt till tåstöd.
4. Rid(tvär)sitt. Ryggavspänn. och Ryggsträckn. utan armställn. eller med armställn. samtidigt med ryggsträckn., bänk.

Bukrörelser.

1. Tvärsitt. eller Tvärtrubbhelsitt. Ryggfälln. bakåt 30°—45°, bänk, ev. (:).
2. Högframlut. utg., bänk, bom.

Sidrörelser.

1 a. Kors(rid)sitt. Skruvvridn. med låg armställn.
b. Kors(rid)sitt. Kastvridn. med låg armrörelse, ev. med fingerstuds mot bänk eller golv.
2. Grenst. Sidböjn. utan armställn. eller armrörelse.
3 a. Sidmotgrenst. Dragkamp, parvis, handledsfattn.
b. Sidmotgrenst. Skjutkamp, parvis, handfattn.

Balansrörelser.

1. Balansgång framåt uppför lut. vänd bänk.
2. Balansgång framåt över hinder: sadel, kägla, stor boll, kastpåse; vänd bom i knähöjd, vänd bänk.
3. Balansgång framåt med djup knäböjn. till fattn. om redskapet, vänd bom i knähöjd, vänd bänk.
4. Balanstvärst. utg.
Balansgång åt sidan, vänd bom under knähöjd.

Uppgång: a, b eller c = klass 4.
d. Uppstign. från balanssidsitt. med fattn. om redskapet, bom.

Nedgång: a, b, c eller d = klass 4.
e. Nedstigning till balanssidsitt., bom.

Hävrörelser.

1. Mothäng. Armgång åt sidan med kroppspendl., bom.
2. Fallhäng. Hävn., bom.
3. Stupvalvst. utg. ev. med hjälp av kamrat, ribbstol.
4. Lodhäng. Äntring uppåt och nedåt, lodlina.

Hopp (gossar).

1. Anspring. Sidhopp utan vändn., fri form = »Gärdesgårdshoppet», bom, lut. bänk.
2. Anspring. Mellanhopp, bom och sadel.
3. Anspring. Upphopp till Ridsitt. Avsittn. åt sidan med handstöd, plint.
4. Anspring. Grenhopp över kamrat, fri form.

Hopp (flickor).

1. Anspring. Sidhopp utan vändn., fri form = »Gärdesgårdshoppet», bom, lut. bänk.
2. Anspring. Hänghopp med lodhäng. fattn., vänd. 180°, kroppen lodrätt, delad sats, samlat nedhopp.
3. Fotstödkrokligg. Kullerbytta bakåt, matta.
4. Anspring. Uppsittn. till Nigfyrfota, Djuphopp till sida, plint på längden.

Lek.

Smålekar.

Stora lekar eller bollspel:
Fästningsboll, ballongboll, korgboll, delat fält.

Terränglekar. Sånglekar och folkdanser.

Idrott.

Fri idrott:
Löpning 60 m. Stafettlöpning (för gossar rundbanestafett, för flickor kurirstafett). Längdhopp utan och med anlopp. Kast med stor och liten boll.

Simning.

Orientering:

Orienteringsvandring med hjälp av karta. Orientering inom synkretsen genom syftning. Rapportorientering (cykel). Kompassen och dess användning. Miniatyrorientering i terräng. Orienteringsvandring med hjälp av karta och kompass.

Skidlöpning. Skridskoåkning (för gossar bandyspel).

Sjätte klassen.

Gymnastik.

Bålrörelser.

Ryggrörelser.

1. Motst. Ryggböjn. bakåt med handstöd, handfattn. eller låg armställn., ribbstol.
2. Fotstödkrokligg. Frånspänning.
3. Gripräckknäst. Ryggfälln. framåt med samtidig knäböjn. till Gripsträck-framfällknäsitt. utg., ribbstol, bom.
4. »Lunkentus» = Gång eller löpning framåt med långa utfall-liknande steg och med växel armsvängn. framåt-uppåt.

Bukrörelser.

1. Fotfästtrubbkroksitt. Ryggfälln. bakåt, ribbstol eller (:).
2. Ryggligg. Knäuppböjn., Knästräckn. och Bensänkn.

Sidrörelser.

1. Trubbkroksitt. Huvud- och sidvridn. med enkel armrörelse, ev. med tänjn. i Vridtrubbkroksitt., handstöd på motsatt sidas knä.
2. Halvspännsidmotslutst. Frånspänning = »Spänna båge», ribbstol.
3 a. Grenst. Ryggböjn. nedåt med sidvridn., låg armrörelse = »Slå gräs».
b. Gångsidlut. utg.

Balansrörelser.

1. Balansgång framåt på bommens smala sida, bom i knähöjd.
2. Balansnigfyrfota förflyttn. framåt, uppför lut. vänd bänk, vänd bom i knähöjd.
3. Balansgång framåt med boll på huvudet, bollen stödes med en hand, vänd bom i knä-höfthöjd, vänd bänk.
4 a. Balansgång bakåt uppför lut. vänd bänk (gossar).
b. Balansgång framåt med »Trä på nålen», uppehåll i Krokst., ev. band mellan händerna, vänd bom i knä-höfthöjd (flickor).

Uppgång: a, b, c eller d = klass 5.
e. Sidmotst. eller Smalgrenst. (gränsle över redskapet) med fattn. om bommen med båda händerna — hopp upp till Balansnigfyrfota.

Nedgång: a, b, c, d eller e = klass 5.
f. Balansnigfyrfota Djuphopp till sida med fattn. i bommen med en hand eller djuphopp med vändn. mot redskapet och fattn. med båda händerna.

Hävrörelser (gossar).

1. Motfrånhäng. Armgång åt sidan med vändn. bakåt 180°, bom.
2. Motknäst. Armgång uppåt och nedåt, ribbstol.
3. Stegsitt. Lodslingr. uppåt och nedåt; uppåt med huvudet före och nedåt med benen före, stege.
4. Stupvalvst. utg. (:).

Hävrörelser (flickor).

1. Motfrånhäng. Armgång åt sidan med kroppspendl. framåt-bakåt, bom.
2. a. Motbakåttåstödj. Överkastn. med frånfattn.
   b. Jämväg. Kullerbytta framåt eller Överslag framåt, bom.
3. Stegsitt. Lodslingr. uppåt och nedåt med huvudet före uppåt och med benen före nedåt, stege.
4. Jämväg. Vändn. till Sidsitt. Fall till sida under bommen med motfrånfattn., bom.

Hopp (gossar).

1. Bakåttåstödst. Sidhopp med frånvändn., delad sats, samlat nedhopp = »Fäkthopp», plint och bom, hoppet utföres över bommen.
2. Anspring. Mellanhopp till Högst. Djuphopp till sida med enkelt handstöd, plint på längden.
3. Kullerbytta bakåt på matta.
4. Anspring. Grenhopp, bock, ev. med satsbräda.

Hopp (flickor).

1. Anspring. Sidhopp med åtvändn., böjda ben, plint, två på varandra ställda bänkar med stöd för övre bänken. Anlopp vinkelrätt mot redskapet.
2. Motst., Bakåttåstödj., Anspring. Uppsittn. till Jämväg., Djuphopp bakåt med bibehållen fattn. i bommen.
3. Sidmotst. Hänghopp mellan redskapet med motfrånhäng. fattn., dubbelbom.
4. Anspring. Grenhopp över redskapet, bock, ev. satsbräda.

Lek.

Smålekar.

Stora lekar eller bollspel:

Gossar: Korgboll, långboll, handboll (delat fält).
Flickor: Korgboll (delat fält), långboll, ballongboll.

Terränglekar. Sånglekar och folkdanser.

Idrott.

Fri idrott:

Löpning 60 m. Stafettlöpning. Längdhopp utan och med anlopp. Höjdhopp. Kast med stor och liten boll (flickor). Kast med liten boll (gossar). Kast med slungboll (0·7 kg).

Simning och livräddning.

Orientering (= klass 5):

Orienteringsvandring med hjälp av karta. Orientering inom synkretsen genom syftning. Rapportorientering (cykel). Kompassen och dess användning. Miniatyrorientering i terräng. Orienteringsvandring med hjälp av karta och kompass.

Skidlöpning. Skridskoåkning (för gossar bandyspel).

Sjunde klassen.

Gymnastik.

Bålrörelser.

Ryggrörelser.

1. Framligg. Ryggböjn. bakåt med armarna i mellanläge.
2. Sträckryggstödtrubbkroksitt. Bakåtdragn., parvis.
3 a. Knäfyrfota Växel arm- och benlyftn. till något över vågplanet.
   b. Slappspetsframbåggrenst. Ryggsträckn. till Framfällgrenst. utg. med intagande av låg armställn. samtidigt med ryggsträckningen.
4. Utfalltåstödst. utg.

Bukrörelser.

1. Tvärtrubbhelsitt. Ryggfälln. och böjn. bakåt till nackstöd mot golvet, bänk, (:).
2. Ryggligg. Benlyftn. till Tåstödspetsspjärnligg. utg.

Sidrörelser.

1. Grenst. Sidvridn. med låg armställn. eller låg armrörelse.
2. Fotstödsidspjärnst. Sidböjn. mot uppstödda benets sida, ev. enkel armrörelse; ribbstol, bänk, bom.
3. Spännhögsidlut. utg., ribbstol.
4. »Hjulning.»

Balansrörelser (gossar).

1. Balansgång framåt nedför lut. vänd bänk.
2. Balansgång framåt med »Trä på nålen», Krokst. Mellanställn., ev. band mellan händerna, vänd bom i höfthöjd.
3. Balansgång framåt med springsteg, vänd bom under knähöjd.
4. Balansgång framåt med bollkast till kamrat, vänd bom i knähöfthöjd.

Uppgång: a, b, c, d eller e = klass 6.
f. Jämväg. Vändn. till Balanssidsitt. och Uppstign. till Balansst.

Nedgång: a, b, c, d, e eller f = klass 6.
g. Nedstign. till Balanssitt. Djuphopp till sida med stöd av en hand eller med vändn. mot bommen och stöd av båda händerna.
h. Nedstign. till Balanssidsitt. Vändn. till Balanstvärsitt. Djuphopp framåt.

Balansrörelser (flickor).

1. Balansgång framåt med fotombyte, vänd bom i knä-höfthöjd, vänd bänk.
2. Balansgång framåt med bollkast (1—2 bollar), vänd bom i knä-höfthöjd.
3. Balansgång framåt med bensvängn. (benpendling) framåt—bakåt—framåt, vänd bom i höfthöjd, vänd bänk ev. parallella bänkar och kedjefattn.
4. Balansgång framåt med springsteg, vänd bom under knähöjd.

Uppgång: a, b, c, d eller e = klass 6.
f. Jämväg. Vändn. till Balanssidsitt. och Uppstign. till Balansst.

Nedgång: a, b, c, d, e eller f = klass 6.
g. Nedstign. till Balanssitt. Djuphopp till sida med stöd av en hand eller med vändn. mot bommen och stöd av båda händerna.

Hävrörelser (gossar).

1. Motst. Överkastn. med frånfattn., bom.
   a. Jämväg. Överslag.
   b. Jämväg. Vändn. till Sidsitt. Fall till sida under bommen med motfrånfattn.
2. Motst. Växel klivgång uppåt och nedåt, lejdare, väggstege.
3. Stegsitt. Korsslingring snett uppåt med huvudet före och snett nedåt med benen eller huvudet före, stege.
4. Stupvalvst. på bänk med stöd av ribbstol eller kamrat.

Hävrörelser (flickor).

1. Bredmothäng. Armgång åt sidan utan kroppspendl. med handflyttn. hand intill hand, bom.
2. Jämväg. Förflyttn. åt sidan genom vändn., Jämväg. Överslag med raka ben, bom.
3. Stegsitt. Korsslingr. snett uppåt med huvudet före och snett nedåt med benen eller huvudet före, stege.
4. Motst. Växel klivgång uppåt och nedåt, lejdare, stege.

Hopp (gossar).

1. Anspring. Sidhopp med frånvändn., delad sats, samlat nedhopp = »Fäkthopp», plint, bom.
2. Anspring. Mellanhopp, plint, bock eller häst på tvären, ev. med satsbräda. Inledes med Nigsitt. Mellanställn.
3. Anspring. Överslag över kamrat i knäfyrfota.
4. Anspring. Grenhopp, plint på längden, ev. med satsbräda.

Hopp (flickor).

1. Sidmotst. Sidhopp med frånfattn. mellan redskapet med halvhänghalvjämväg. fattn., delad sats, delat nedhopp, dubbelbom = »Pendelhopp».
2. Anspring. Mellanhopp med bensträckn. framåt, bom och sadel.
3. Anspring. Hänghopp med lodhäng. fattn., två lodlinor.
4. Anspring. Kullerbytta framåt, plint på längden, åtföljd av Kullerbytta framåt, matta.

Lek.

Smålekar.

Stora lekar eller bollspel:

Gossar: Långboll, handboll, fotboll.

Flickor: Korgboll (fritt fält), långboll, handboll.

Sånglekar och folkdanser.

Idrott.

Fri idrott:

Löpning 60 m. Stafettlöpning (rundbanestafett). Häcklöpning (gossar), inga fordringar på teknik, häckhöjd: 76·2 cm. Längdhopp utan och med anlopp. Höjdhopp. Kast med stor och liten boll (flickor). Kast med slungboll (0·7 kg). Kulstötning (gossar), 3·6 kg.

Simning och livräddning.

Orientering:

Orientering inom synkretsen, kartan orienterad med hjälp av kompass. Orienteringsvandring med hjälp av karta och kompass. Orienteringslöpning. Ev. linjeorientering. Ev. Poängorientering.

Skidlöpning. Skridskoåkning (för gossar bandyspel, ev. ishockey).

Åttonde klassen.

Gymnastik.

Bålrörelser.

Ryggrörelser (gossar).

1. Ryggstödst. Ryggböjn. bakåt, bom, eller St. Ryggböjn. bakåt, låg armställn.
2. Båghäng. utg., ribbstol, bom.
3. Trubbkroksitt. och Grenhelsitt. utg. med armställn. eller armrörelse i mellanläge.
4. Utfalltåstödst. Förflyttn. framåt och bakåt med utfall-liknande steg och växel armsvängn. framåt—bakåt = »Pyrrikai».

Ryggrörelser (flickor).

1. Ryggstödst. Ryggböjn. bakåt, bom eller St. Ryggböjn. bakåt, låg armställn.
2. Vinkelspännhäng. Resning till Spännbågfällst. med hjälp av kamrat, ribbstol. Utg. intages från stående med ryggen mot ribbstolen och fattn. något över hjässhöjd.
3. Trubbkroksitt. utg. med hög armställn. eller armrörelse.
4. Utfalltåstödst. Arm- och benlyftn. till Famnvåghalvnigst. utg.

Bukrörelser.

1. Sträckryggmotgrenst. »Väga salt» och Överslag med handstöd i golvet, parvis.
2. Stupframlut. utg., ribbstol, bom.

Sidrörelser.

1. Grenst. Kastvridn. eller Skruvvridn., armarna i mellanläge.
2. Grenst. Sidböjn. med tänjn. i Sidbåggrenst., låg armställn. eller enkel hög armrörelse.
3. Snettutfallst. eller Framut-utfallst. utg.
4. Slappspetsframbåggrenst. Bålrulln.

Balansrörelser (gossar).

1. Balansgång framåt med bensvängn. (benpendl.) framåt—bakåt—framåt, vänd bom i höfthöjd, vänd bänk, ev. parallella bänkar och kedjefattn.
2. Balansgång framåt med upptagn. och nedläggn. av kastpåse, stor boll eller band, vänd bänk.
3. Balansgång framåt med bollkast, 1—2 bollar, vänd bom i höfthöjd.
4. Balansgång åt sidan med vändn. 180° genom korssteg på bommens mitt, vänd bom i knähöjd.

Uppgång: a, b, c, d, e eller f = klass 7.
g. Jämväg. 1 Bensvängn. till Ridsitt. 2 Bensvängn. till Balansnigfyrfota — Balansst.

Nedgång: a, b, c, d, e, f, g eller h = klass 7.
i. Nedstign. till Balansnigfyrfota — Jämväg. Djuphopp bakåt.

Balansrörelser (flickor).

1. Balansgång framåt med Famnutfalltåstödst. Mellanställn., vänd bom i höfthöjd, vänd bänk, ev. parallella bänkar med kedjefattn.
2. Balansgång framåt (bakåt) med vändn. 180° åtföljd av Balansgång bakåt (framåt), vänd bom i knähöjd.
3. Balansgång åt sidan med djup knäböjn., vänd bom i knä-höfthöjd.
4. Balansgång bakåt uppför låg lut. vänd bänk.

Uppgång: a, b, c, d, e eller f = klass 7.
Nedgång: a, b, c, d, e, f eller g = klass 7.
h. Nedstigning till Balanssidsitt., Vändn. till Balanstvärsitt. och Djuphopp framåt.

Hävrörelser (gossar).

1. Motfrånhäng. Armgång åt sidan med kroppspendling eller Motfrånhäng. Armgång åt sidan med hävn., bom, vågstege.
2. Spännhävhäng. Sänkn. till Spännhäng., ribbstol.
3. Under-våghalvknähäng. Slagäntring med huvudet före, bom, båglina.
4. Lodhäng. Äntring snett uppåt med övergång från en lina till en annan = »Resning».

Hävrörelser (flickor).

1. Mothäng. Armgång åt sidan utan kroppspendl. med vändning 180° på halva bommen till Mothäng. utg. på motsatta sidan av bommen och fortsatt armgång.
2. Mellan (fotstöd, -fäst) stuphäng. utg. lodlinor.
3. Högttvärsitt. Vågslingr. med huvudet före, dubbelbom.
4. Undervåghalvknähäng. Slagäntr. uppåt med huvudet före, nedåt med benen före eller nedgång på avmatarlina, båglina.

Hopp (gossar).

1. Anspring. Sidhopp med åtvändn., raka ben, bom, plint, ev. med satsbräda.
2. Anspring. Mellanhopp, delad sats, samlat nedhopp = »Tjuvhopp», plint eller häst på tvären, ev. med satsbräda.
3. Handst. Kullerbytta framåt.
4. Anspring. Hänghopp med lodhäng. fattn., två lodlinor.

Hopp (flickor).

1. Bakåttåstödj. Sidhopp med frånvändn., delad sats, samlat nedhopp = »Fäkthopp», bom och plint med hopp över bommen, senare över plinten.
2. Anspring. Hänghopp mellan redskapet med mothäng. fattn., bom och språnglina, dubbelbom.
3. Motgångnigfyrfota Kullerbytta framåt med delad sats, delad uppgång och fortsatt gång framåt.
4. Anspring. Sidhopp med åtvändn., raka ben, plint på tvären, språngbräda.

Lek.

Smålekar.

Stora lekar eller bollspel:

Gossar: Långboll, handboll, fotboll.
Flickor: Korgboll (fritt fält), långboll, handboll.

Sånglekar och folkdanser.

Idrott.

Fri idrott (gossar):

Löpning 60 m. Stafettlöpning. Häcklöpning 60 m, häckhöjd: 76·2 cm. Terränglöpning. Längdhopp. Höjdhopp. Ev. stavhopp. Kast med slungboll, 1 kg. Kulstötning, 3·6 kg.

Fri idrott (flickor):

Löpning 60 m. Stafettlöpning. Längdhopp utan och med anlopp. Höjdhopp. Kast med stor och liten boll. Kast med slungboll (0·7 kg).

Simning och livräddning.

Orientering lika med klass 7.

Skidlöpning. Skridskoåkning (för gossar bandyspel, ishockey).

ANVISNINGAR.

1. Gymnastik med lek och idrott bör under hela läsåret förekomma på för detta ämne särskilt anslagen tid.

2. Undervisningen i såväl gymnastik som lek och idrott bör bedrivas efter *planmässigt ordnade arbetsprogram* och med ledning av lämplig handbok.

3. De i kursplanen upptagna övningarna utgöra huvudsakligen *typrörelser* inom de olika rörelsesläktena och omfatta endast en del av det rörelseförråd, vilket bör komma till användning. I regel har icke något bestämt sätt för utgångsställningens intagande eller rörelsens utförande angivits. De upptagna rörelserna ha valts med tanke på att nästan alla lärjungar böra ha möjlighet att utföra dem.

4. Den i kursplanen använda *terminologien* är den år 1935 av direktionen för gymnastiska centralinstitutet fastställda. Följande förkortningar ha använts: St. = stående, utg. = utgångsställning. Alla ord, som sluta på »ing» och »ande» ha förkortats genom att dessa stavelser ersatts med punkt. (:) betecknar, efter en rörelses benämning, att levande stöd användes. Låg armställning och låg armrörelse = armarna under eller i vågplanet. Armarna i mellanläge = armarna i eller något över vågplanet. Hög armställning = armarna över vågplanet eller i lodplanet.

5. Då en *ny rörelse skall inövas,* bör läraren, med angivande av kommandoorden och, där så befinnes lämpligt, med en kortfattad anvisning om dess utförande, förevisa rörelsen, helst genom att själv utföra densamma. När rörelsen därefter utföres av barnen, rättas i första hand de svåraste felen, t. ex. dålig kroppshållning; de mindre viktiga bortarbetas sedan så småningom.

6. I klasserna 1—5 kunna *gossar och flickor* med fördel gymnastisera, leka och öva idrott tillsammans. Där det är möjligt, böra de från och med sjätte skolåret arbeta i skilda avdelningar och med manlig respektive kvinnlig ledare. Vid gymnastik-, lek- och idrottsövningar med flickor i övergångsåren är särskild varsamhet nödvändig.

7. Läraren bör uppmuntra lärjungarna att under rasterna företaga *fria lekar.* Därvid böra särskilt sådana lekar komma i fråga, som barnen kunna utföra under egen ledning och som bringa alla deltagarna i rörelse.

8. *Gymnastiklokalen* bör vara ljus och solig samt försedd med goda ventilationsanordningar. Golvet bör vara på sådant sätt preparerat, att det fort och lätt kan rengöras, vilket bör ske varje dag gymnastik äger rum. Därvid får torrsopning icke förekomma. Före varje lektion bör rummet genomvädras. Det bör innehålla åtminstone följande redskap: bommar, ribbstolar, långbänkar, plint, bock och språnglinor.

Omklädningsrummet bör hållas vid vanlig rumstemperatur. Under lektionerna bör temperaturen i gymnastiklokalen icke uppgå till mera än omkring 15° C. Gymnastikövningarna kunna ibland förläggas till det fria, då väderlek och andra förhållanden så medgiva. I början av höstterminen (omkring en månad) och i slutet av vårterminen (omkring en månad) böra övningarna i gymnastik, lek och idrott i så stor utsträckning som möjligt bedrivas utomhus. Under vintermånaderna böra möjligheterna att utöva planmässigt bedriven vinteridrott väl tillvaratagas.

Tillgång till en *lek- och idrottsplan* vid skolan eller i dess omedelbara närhet är nödvändig för ett effektivt utnyttjande av lektionerna. Anordningarna för idrotten kunna vara enkla och behöva ej vara kostsamma.

Där gymnastiksal saknas, böra gymnastikövningarna om möjligt förläggas till *annan för ändamålet lämplig särskild lokal.* Om sådan ej finnes, bör undervisningen i största möjliga utsträckning förläggas utomhus.

9. Som allmän regel bör gälla, att alla lärjungar skola ha en särskild *gymnastikdräkt:* gossar byxor med eller utan tröja, flickor tröja och byxor eller hel gymnastikdräkt. Materialet skall vara lätt att tvätta och helst av ljus färg. Gymnastikdräkterna få icke användas som underkläder, utan de skola på- och avtagas för varje lektion. Efter varje gymnastiklektion bör om möjligt dusch förekomma. Först härigenom vinna lärjungarna den känsla av fysiskt välbefinnande, som den fysiska fostran har till uppgift att skänka. Vid varje skola böra finnas lämpliga anordningar för såväl gymnastikdräkternas som gymnastikskornas förvaring mellan lektionerna.

Läraren bör vid lek och idrott utomhus tillse, att lärjungarnas klädedräkt i möjligaste mån är anpassad efter temperaturen och övningarnas art.

10. Vid alla övningar såväl i gymnastik som i lek och idrott åligger det läraren att anordna övningarna så, att *riskerna för olyckshändelse* reduceras till de minsta möjliga. Detta sker i första hand genom en omdömesgill stegring av de olika övningarnas svårighetsgrad. Dessutom är det av stor vikt, att läraren har en ingående kännedom om de övningar, vid vilka allvarliga olyckshändelser kunna inträffa. Mottagare och medhjälpare skola noggrant instrueras.

I omklädnadsrummet bör råda god ordning. Kläder och skor skola placeras på för dem avsedda platser.

Användning av gymnastik- och idrottsredskap före eller efter lektionen skall övervakas av läraren.

11. Läraren skall vara sina elever ett föredöme i fråga om personlig hållning. *Lärjungarnas allmänna uppträdande* bör särskilt uppmärksammas under gymnastiktimmar och friluftsdagar. Särskilda övningar, avseende de yttre formerna för hövlighet, böra då och då förekomma. Ett ridderligt uppträdande med artighet och hjälpsamhet bör ungdomen vänjas vid. Lärjungarna skola tillhållas att under gruppresor med buss, tåg, båt eller spårvagn visa hänsyn mot medresande och att iakttaga ett korrekt uppträdande inbördes.

12. I samband med gymnastikundervisningen bör läraren erinra lärjungarna om betydelsen av en god *personlig hygien* med hänsyn till renlighet, kroppens härdning, klädsel m. m. Han bör även framhålla kroppsövningarnas betydelse, den friska luftens och solljusets välgörande inverkan på organismen m. m.

13. Kursplanen för *lekundervisningen* är utarbetad för undervisning inom- och utomhus såväl under ordinarie gymnastiklektioner som under friluftsdagar.

Någon uppdelning av smålekarna på de olika klasserna har ej gjorts. Flera smålekar kunna med fördel användas hela folkskolan igenom. För de lägsta klasserna väljas företrädesvis spring- och tagfattlekar. Från och med klass 3 införas kapplöpningar, stafettlöpningar, bollekar och kamplekar. Förberedande övningar till bollspelen skola inskjutas bland smålekarna och omfatta bollteknik, samspel och markering. Bland friluftsövningarna böra terränglekar ingå. De passa bäst för klasserna 1—5. Det är önskvärt, att gossarna i likhet med flickorna få lära några av de vanligaste sånglekarna. För klass 1 och 2 väljas härmningslekar och kombinerade sång- och springlekar, för de övriga klasserna ringlekar.

14. Kursplanen för *idrottsundervisningen* är utarbetad för undervisning inom- och utomhus såväl under ordinarie gymnastiklektioner som under friluftsdagar.

Undervisningen i idrott avser att giva lärjungarna en grundläggande insikt och god färdighet i de idrottsgrenar, som komma till användning i skolan. Skolidrotten får ej leda till specialisering, utan utbildningen skall vara så mångsidig som möjligt. Dock bör i folkskolans två sista klasser specialisering i begränsad utsträckning kunna ifrågakomma.

Lärjungarnas idrottstävlingar böra i största möjliga utsträckning handhavas av skolan. Anordnas tävlingar för skolans elever av utomstående, bör läraren om möjligt medverka. All tävling utan föregående träning är olämplig.

15. *Simundervisning* skall i första hand anordnas för icke simkunniga lärjungar. Sedan dessa genom lämpliga övningar erhållit vana att vistas i vattnet, tager den egentliga simundervisningen sin början, varvid det i regel torde vara lämpligt att börja med bröstsim och ryggsim. De simkunniga kunna därjämte undervisas i crawl, vattentrampning, flytning, dykning,

hopp från trampolin och livräddning. Till livräddning hör förmåga att simma med kläderna på, taga av kläderna i vattnet, dyka efter föremål, använda olika lösgöringsgrepp, föra en drunknande i land och företaga upplivningsförsök med skenbart drunknad. Om möjligt skola alla lärjungar lära sig simma. Anteckning om simkunnighet bör göras på lärjunges avgångsbetyg.

Där så låter sig göra, böra anordningar för möjliggörande av sådan simundervisning, som ovan angivits, komma till stånd. I samtliga skolor skall en förberedande simundervisning (torrövningar) anordnas. De elementära simsättens rörelsebanor, andningsteknik m. m. inläras i klasserna 3 och 4. Livräddningens torrövningar förläggas till klasserna 6—8. Instruktion rörande livräddning på is skall även förekomma och förläggas till sistnämnda klasser.

16. För de skolor, som ha möjlighet att anordna undervisning i *skidlöpning,* torde nedanstående anvisningar kunna tjäna till vägledning.

Undervisningen skall i första hand omfatta elementär skidutbildning. De yngre barnen uppnå skidfärdighet huvudsakligen genom skidlekar och andra enkla övningar. Därest förutsättningar finnas, bör utbildningen kunna fortsätta och även omfatta delar av den avancerade skidlöpningen. Instruktiva utflykter och tillämpningsövningar böra omväxla med de formella övningarna. Dessa senare kunna omfatta:

Slätlöpning.

Löpning utan stavar.

Löpning med stavar: växelvis stavföring i 2-takt och 4-takt (diagonalgång), samtidig stavföring (stakning).

Förflyttning uppför.

Sneddning i sicksack, saxning, trampning.

Utförslöpning.

Löpning utför i normalställning, hukad ställning och skråställning. Balansövningar och fartövningar. Bromsningsövningar (plog, sladd). Svängtekniska övningar (trampsväng, plogsväng, plogkristianiasväng, kristianiasväng).

Backhoppning för gossar.

17. För de skolor, som ha möjlighet att anordna undervisning i *skridskoåkning,* torde nedanstående anvisningar kunna tjäna till vägledning.

Nybörjare skola lära vanlig åkning framåt, först parvis och sedan en och en. På samma sätt övas även åkning bakåt. Till elementär skridskoåkning kunna även räknas bromsning, vändning helt om och s. k. klyvning. Så snart tillräcklig åkfärdighet uppnåtts, böra skridskolekar förekomma. För gossar i klasserna 5 och 6 bör anordnas bandyspel, i klasserna 7 och 8 tillika ishockey. Spel lag mot lag skall föregås av instruktion och förberedande övningar. Dessa skola icke minst tjäna till att öka lärjungarnas åkförmåga. För flickor i klasserna 5—8 kunna enkla former av konståkning förekomma.

Friluftsdagarnas program böra upptaga även skridskofärder. Undervisning i iskunskap och livräddning på is skall meddelas.

18. Beträffande *friluftsdagarnas antal* och friluftsverksamhetens omfattning och planläggning hänvisas till särskilda bestämmelser härom.

19. I skolans samtliga klasser skall under tid, som anvisats åt ämnet gymnastik med lek och idrott, en planmässig *trafikundervisning* anordnas. Till denna undervisning böra anslås minst tre lektionstimmar under vardera terminen. För städer och andra tätorter är det särskilt behövligt, att en detaljerad, lokal plan för trafikundervisningens innehåll och anordning utarbetas. I stort sett bör undervisningen omfatta följande:

Första och andra klassen. Skolvägens faror. Trafiken och barnens utomhuslekar. Praktiska tillämpningsövningar på skolgården, i gymnastiksalen samt på vägar och gator.

Tredje klassen. Inskärpande av gångtrafikens huvudregler. Färd med buss, tåg, båt och spårvagn. Fortsatta tillämpningsövningar som i föregående klass.

Fjärde klassen. Vägmärken, trafiktecken och optiska signaler. Cykeltrafikens huvudregler. Ytterligare inskärpande av vad som skall iakttagas vid olika färdsätt. Praktiska tillämpningsövningar såväl vid skolan som ute i trafiken.

Femte klassen. Ytterligare inskärpande av vägmärkenas, trafiktecknens och de optiska signalernas betydelse. Trafikens reglering. Fortsatt genomgång av regler för cykeltrafiken. Praktiska tillämpningsövningar ute i trafiken.

Sjätte klassen. Svårare regler för cykeltrafiken. Praktiska tillämpningsövningar.

Sjunde klassen. Repetition av den i tidigare klasser genomgångna kursen. Praktiskt cykelprov (frivilligt för lärjungarna).

Åttonde klassen. Transport av varor med cykel eller handkärra. Repetition av svårare trafikregler. Teoretiskt trafikprov (obligatoriskt för alla lärjungar).

20. I övrigt hänvisas beträffande undervisningen i gymnastik, lek och idrott till av skolöverstyrelsen utarbetade mera *detaljerade anvisningar*.

Slöjd (verkstadsarbete) för gossar.

MÅL.

Undervisningen i slöjd för gossar har till uppgift att bibringa lärjungarna förmåga att självständigt förfärdiga enkla föremål av trä eller annat lämpligt material för hemmet, skolan, leken och friluftslivet, fostra till allmän händighet, ordning och noggrannhet, utveckla praktiskt omdöme, formsinne och god smak samt väcka håg och aktning för handens arbete.

KURSFÖRDELNING.

Tredje klassen.

Föremålsgrupper.

Leksaker, såsom båtar, bilar, flygmaskiner, lokomotiv, tågvagnar, gubbar och djurfigurer, trafikmärken, dockmöbler o. s. v. (fritt utformade av spillvirke, bark, plywood och annat material).

Julföremål, såsom enkla adventstakar och småstakar (av rund- eller fyrkantsvirke) för julgransljus.

Enkla föremål för hemmet, såsom skärbräden, underläggsbrickor, handduks- och nyckelhängare, klädhängare.

Slöjdtekniska övningar.

Sågning, hyvling, täljning, borrning, spikning.

Ytbehandling.

Målning med täckande färg eller betsning.

Fjärde klassen.

Föremålsgrupper.

Enkla idrottsredskap, såsom bollträn, stafetter, isdubbar, markeringsmärken, tältpinnar.

Vindlekor och vindvisare.

Julföremål, såsom enkla ljusstakar, jullampetter samt julkrubbor med ur plywood lövsågade figurer.

Fågelholkar, fågelbord och fågelhus.

Enkla trädgårdsredskap, såsom fröstickor, planteringspinnar.

Lådor, skrin, hyllor för olika ändamål, spikade eller skruvade.

Slöjdtekniska övningar.

Formning med kniv, spockskiva och fil. Spikning och skruvning.

Ytbehandling.

Målning med täckande färg. Betsning. Oljning med linolja.

Femte klassen.

Föremålsgrupper.

Linjaler, pappersknivar.

Bokstöd och bokställ (sinkning).

Julföremål, såsom grenljusstakar, klockstaplar.

Disktorkställ, kökshyllor och andra köksföremål.

Serveringsbrickor (med botten av plywood).

Pallar, ärmstrykbräden (gradning).

Slöjdtekniska övningar.

Sinkning, borrtappning, gradning.

Ytbehandling.

Betsning, strykning med polityr och cellulosalack.
Lasering.

Sjätte klassen.

Föremålsgrupper.

Skrin, knivlådor, brödlådor (sinkning).
Träarmatur, såsom lampetter, bordslampor, enkla takkronor.
Sparkmedar och sparkcyklar.
Skedar, skopor, slevar.
Fat och skålar (enklare typer).
Enkla trädgårdsmöbler.

Slöjdtekniska övningar.

Sinkning, borrtappning, urholkning.

Ytbehandling.

Samma som för femte klassen.

Sjunde och åttonde klassen.

Alternativ I. Träslöjd.

Föremålsgrupper.

Bakbord, strykbräden.
Fat och skålar (mera krävande typer).
Verktyg för hemslöjd, såsom hyvlar, strykmått.
Modellbåtar och modellflygplan.
Skidor av förarbetade skidämnen.
Enkla möbler, såsom bord, stolar, pallar med borrtappade ben (enkla typer), bokhyllor, golvlampor, taburetter, hängskåp, hörnhyllor, kistor, skrivklaffar.

Slöjdtekniska övningar.

Mera krävande former av sinkning. Gradning, tappning, fogning, slitsning. Svarvning.

Ytbehandling.

Samma som för föregående klasser.

Alternativ II. Metallslöjd.

Föremålsgrupper.

Enkla bruksföremål, såsom pappersknivar, pepparkaksformar, namnplåtar, skopor och skyfflar, ljusstakar, hängare, bordsflaggstänger, skålar, vindvisare, bokstöd, lampetter, bordslampor, eldgafflar, verktyg för hemslöjd.

Slöjdtekniska övningar.

Klippning med plåtsax, mejsling, filning, borrning, nitning, skålslagning, skrodning, tennlödning, hårdlödning, smide, svetsning, gängning, härdning.

Ytbehandling.

Betning, svartbränning, oxidering, strykning med lack.

ANVISNINGAR.

1. I folkskolan bör *träslöjden* vara den förhärskande slöjdarten, emedan den är lättast att anordna, erbjuder de bästa möjligheterna från uppfostrans synpunkt och har stor praktisk betydelse för de flesta människor.

I skolor, där *metallslöjd* kan anordnas såsom självständig slöjdart, bör denna undervisning i regel förläggas till sjunde och åttonde klassen.

I skolor, där särskild metallslöjd icke är införd, böra lärjungarna likväl i samband med undervisningen i träslöjd få utföra sådana detaljer av metall, som erfordras för fullständigandet av en del föremål inom träslöjden. För detta ändamål bör verktygsuppsättningen utökas med enklare verktyg för metallslöjd, såsom en filbänk och några skruvstycken, ett mindre städ, några filar och metallborrar, en bågfil, en plåtsax, några penhammare och kulhammare, ett par grad- eller huggmejslar, körnare, dornar, huvudstanser samt apparater för lödning.

I den mån lärarkrafter stå till förfogande, kunna även andra slöjdarter förekomma, såsom pappslöjd och på det högre skolstadiet bokbinderi.

Det *arbetsmaterial,* som kommer till användning i skolslöjden, bör göras till föremål för iakttagelser och studier i syfte att bibringa lärjungen kännedom om dess ursprung, beståndsdelar, egenskaper och ekonomiska betydelse.

Lärjungarna böra vänjas att med beräkning och sparsamhet använda slöjdmaterialet.

2. I slöjdsalen böra finnas ritningar till föremålsserier samt fotografiska reproduktioner av förebildliga slöjdföremål, vilka i mån av behov förnyas och kompletteras. De böra vara uppklistrade på kartong och systematiskt ordnade, så att lärjungarna lätt kunna finna det önskade föremålet.

Om möjligt böra i slöjdsalen finnas modeller och ritningar, vilka åskådliggöra tillvägagångssättet vid de i skolslöjden förekommande sammansättningarna, såsom sinkning, gradning, tappning, slitsning.

3. De för varje klass föreslagna *föremålsgrupperna* få icke anses bindande. Även andra föremål kunna väljas i enlighet med lärjungarnas önskemål och förutsättningar. Förefintliga ritningar kunna, där så anses lämpligt, bearbetas med hänsyn till föremålens storlek, form och konstruktion.

Vid *urvalet av slöjdföremål* bör tillses, att de äro praktiskt brukbara i hemmen eller arbetslivet, vid lekar och friluftsliv eller för undervisningsändamål. Ett samarbete med hemmet är synnerligen värdefullt. Föremåls-

häften böra utlånas till hemmen, så att föräldrarna bli intresserade av sina barns slöjdarbete och kunna komma med förslag för detta. Då så anses lämpligt, böra lärjungarna få reparera föremål från sina hem.

Alltför tidskrävande arbetsuppgifter böra undvikas, särskilt på nybörjarstadiet, då lärjungarna gärna vilja se snabba resultat av sitt arbete.

Skolslöjden bör få olika karaktär i olika bygder och anpassas till ortens arbetsliv, den hemslöjd, som förekommer, o. s. v. Detta gäller särskilt, då åttonde klassens slöjdundervisning omfattar ett högt timtal.

4. Undervisningen i slöjd bör i allmänhet vara *individuell,* men det är av stor vikt, att grundläggande element klargöras genom *instruktion för hela slöjdavdelningen* eller grupper inom denna. Någon stund under slöjdlektionen kan ägnas åt gemensamt samtal, såsom då det gäller att ge uppslag för en ny föremålsgrupp, att inöva en ny sammansättning, att inlära konstruktionen och bruket av verktyg och maskiner samt vikten av försiktighet vid deras användning eller att inträna goda arbetsställningar. Härvid böra lärjungarna vänjas att komma med förslag rörande olika tillvägagångssätt.

5. Läraren i slöjd bör städse erinra sig, att slöjdundervisningen har en betydelsefull *uppfostrande* uppgift. Att vara i egentlig mening yrkesutbildande är icke skolslöjdens uppgift.

Slöjdundervisningen bör läggas så, att *lärjungens naturliga skapardrift* får utlopp. Det är i hög grad önskvärt, att lärjungen framlägger egna förslag till föremål och arbetsgång, vilka slutföras under samarbete med läraren.

Lärjungen bör *självständigt* fullborda sitt arbete, och läraren bör i regel hjälpa honom, endast när det gäller att instruera, demonstrera tekniken och korrigera.

Lärjungarna böra vänjas vid ett noggrant men på samma gång raskt och hurtigt arbete. Kravet på noggrannhet bör anpassas efter varje lärjunges förmåga och icke ställas så högt, att arbetsglädjen går förlorad.

Slöjdundervisningen bör *utveckla lärjungarnas smak,* och slöjdföremålen böra ges en enkel och vacker form, lämpad efter det ändamål de skola tjäna. Läraren bör erinra om svenska insatser på hemslöjdens och nyttokonstens områden.

Det är lämpligt, att skolan då och då inköper alster av svensk hemslöjd och brukskonst i syfte att utveckla lärjungarnas sinne för svensk formkultur.

Lärjungarna böra i en *arbetsbok* samla skisser, ritningar, fotografier, tidningsurklipp och annat, som kan vara av värde för slöjdundervisningen, samt införa anteckningar rörande material, arbetsgång o. s. v.

Om möjligt bör en slöjdutställning anordnas vid årsexamen.

6. När hänsyn till hållbarhet och utseende så kräva, bör slöjdföremålet på lämpligt sätt *ytbehandlas.* Härvid böra enkla, lätt utförda ytbehandlingssätt komma till användning.

På begynnelsestadiet kunna lärjungarna få måla föremålen med någon täckande färg, såsom vattenfärg, lackfärg eller oljefärg. I lämpliga fall användes betsning. Föremål, som utföras i de högre klasserna, böra ytbehandlas så, att en hållbar yta erhålles och träets naturliga struktur framträder. Oljning med linolja och lasering samt strykning med polityr och cellulosalack, med eller utan föregående betsning, kunna här rekommenderas.

Vid dekorering av slöjdföremål bör enkel och sparsam dekor eftersträvas.

7. Slöjdundervisningen bör sättas i *samband med undervisningen i andra ämnen.*

I tredje klassen kan sålunda slöjdundervisningen, vilken där bör få karaktären av lek- och småslöjd, anslutas till hembygdsundervisningen på så sätt, att lärjungarna utföra enkla klossmodeller av hus, kyrkor, gårdar o. s. v. för att i skolsalen bygga upp en exteriör av skolans närmaste omgivning, socknen eller staden, häradet och landskapet, samt enkla trafikmärken, med vilkas hjälp de viktigaste trafikreglerna kunna åskådliggöras och inläras.

Slöjdundervisningen kan anknytas till historieundervisningen genom att lärjungarna utföra modeller, med vilkas hjälp de bygga en stenåldersby, en bild från vikingatiden, riddartiden o. s. v., samt rekvisita till ett dramatiskt framförande.

I samband med fysikundervisningen kunna lärjungarna få utföra en del föremål, såsom apparater visande metallers värmeutvidgning, kompasser, elektroskop, strömbrytare, elektromagnet, telegrafapparat, galvanometer, galvanoskop, elektriskt motstånd.

Lärjungarna böra få rita skisser och förslag till sina slöjdföremål samt, på det högre stadiet, utföra ritningar i olika plan till dessa. Förslag till dekorationer av slöjdföremål kunna lämpligen utformas under teckningslektionerna och, då så anses lämpligt, utföras under dessa.

8. Vid slöjdundervisningen böra lärjungarna ibland få *samarbeta med varandra* för en gemensam uppgift. Detta är särskilt lämpligt vid utförandet av föremål för skolan, leken och idrotten.

Sålunda kunna lärjungarna gemensamt och med lämplig arbetsfördelning utföra stativ, vågar, provrörsställ, filtrerställ o. s. v. för skolans fysikundervisning, föremål i anslutning till hembygds-, historie- och trafikundervisningen samt redskap för skolans idrottsförening, lärjungarnas scoutkår o. s. v.

9. *Verktygsvården* är synnerligen viktig, då slöjdresultat och arbetsglädje äro i hög grad beroende av att lärjungarna få arbeta med goda och välskötta verktyg. Läraren bör noga tillse, att alla eggjärn äro väl slipade samt att, om ett verktyg kommer i olag eller går sönder, detsamma snarast möjligt iordningställes.

Det är av stor vikt, att lärjungarna vänjas att aktsamt hantera och omsorgsfullt vårda verktygen. Särskild tid bör kunna anslås för verktygsundervisningen, då läraren vid gemensam instruktion beskriver de olika

verktygens konstruktion och vård och lärjungarna i mån av förmåga och färdighet äro behjälpliga att skärpa och iordningställa verktygen.

Lärjungarna böra bibringas färdighet i slipning. De böra under skoltiden få övning i att bryna eggverktyg, slipa skrubbhyveljärn, stämjärn, knivar, håljärn och hyveljärn, draga upp en sickling och fila en såg. Lämpligt är, att de första slipningsövningarna företagas på kasserade verktyg. Varje lärjunge bör om möjligt ha sin rubank och putshyvel att ansvara för.

Mera omfattande reparationer av slöjdverktygen böra utföras av yrkesman. Vid terminens början böra alla verktyg vara översedda och justerade.

10. Förslag till lämplig verktygsutrustning för olika slöjdsalar ha utarbetats av skolöverstyrelsen. I en mera fullständig verktygsuppsättning böra ingå även enklare maskiner, såsom för träslöjd svarv och bandsåg samt för metallslöjd ässja, städ, skruvstycken och borrmaskin. I skolor, där flera lärare använda samma slöjdsal, bör om möjligt för varje lärare finnas en uppsättning ömtåligare verktyg, särskilt hyvlar.

11. *Ordningen i slöjdsalen* bör vara mönstergill, dels för att lärjungarna skola fostras till ordning, dels för att ett effektivare arbetsresultat skall kunna vinnas.

Verktygen böra vara numrerade och systematiskt placerade i ställ och skåp med etiketter för varje verktygsgrupp. Sträng ordning bör råda beträffande ytbehandlingsmaterielen. Penselvården är synnerligen viktig.

Lämpligt är, att bland lärjungarna utses ordningsmän, vilka under hela läsåret ansvara för var sin avdelning eller verktygsgrupp och till läraren omedelbart rapportera eventuella brister.

12. För dryftandet av frågor, som röra slöjdundervisningen och slöjdsalarnas utrustning, böra lärarna någon gång under läsåret samlas till överläggning.

Slöjd (sömnad och klädvård) för flickor.

MÅL.

Undervisningen i slöjd för flickor har till uppgift att bibringa lärjungarna förmåga att förfärdiga enkla, nyttiga föremål av olika material, att utbilda god smak, praktiskt omdöme och allmän händighet samt väcka aktning och håg för handens arbete.

KURSFÖRDELNING.

Första och andra klassen.

Slöjd ingår i dessa klasser i ämnet hembygdskunskap med arbetsövningar. Därvid övas på grovtrådigt tyg i första hand förstygn, efterstygn och kaststygn samt såvitt möjligt även fållstygn.

Tredje klassen.

Fortsatta övningar med föregående stygnsorter. Isättning av band och knappar. Grov virkning. Strumpstoppning.

Modellförslag: Cykelvimpel, slöjdförkläde, arbetspåse, bakduk, väska eller kartfodral, djur av tyg eller vaxduk, grytlapp, halsduk, dockkläder.

Fjärde klassen.

Stickning med två stickor. Sömnad för hand av enkla plagg, varvid fällsöm, knapphålssöm och märkning med stjälkstygn övas.

Modellförslag: Grytlappar, tumvantar, hätta eller halsduk, gymnastikbyxor, soldräkt, förkläde, handduk (kastfållning).

Femte klassen.

Stickning med fem stickor. Övningar i maskinsömnad. Måttagning och tillklippning samt sömnad för hand och på maskin. Märkning, övning i knapphålssöm, stjälkstygn och korsstygn. Strumpstoppning. Material- och kostnadsberäkningar.

Modellförslag: Raggsockor, vantar eller babystrumpor, förkläde, hängselkjol, byxor, underklänning, soldräkt. Duk eller servettväska.

Sjätte klassen.

Symaskinens skötsel. Måttagning och tillklippning samt sömnad företrädesvis på maskin. Stickning eller virkning. Plattsöm och hålsöm. Enklare lagningsarbeten. Material- och kostnadsberäkningar.

Modellförslag: Skolköksutrustning bestående av förkläde, snibb, grytlappar och enkel klänning i bomullstyg. Badväska. Duk. Örngott med enkel hålsöm.

Sjunde klassen.

Klädvård: lagning, lappning och förstärkning av slitna eller söndriga plagg. Måttagning, förstoring och förminskning av givna mönster. Tillklippning av plagg för linnesömnad och enkel klädsömnad, företrädesvis maskinsömnad. Maskinstoppning. Prydnadssöm. Material- och kostnadsberäkningar.

Modellförslag: Bomullsklänning eller arbetsrock, höfthållare, axelväska. Spädbarnsutstyrsel. Duk eller kudde (landskapssöm, hålsöm, hopdrags- och bottensöm).

Åttonde klassen.

Måttagning, förstoring och förminskning av givna mönster, tillklippning av plagg för linne- och klädsömnad. Ändring av gamla plagg. Maskinstoppning. Personlig klädvård. Hålsöm och annan prydnadssöm. Knyppling, där förhållandena så medgiva. De viktigaste textila råvarorna och deras egen-

skaper. Undersökning av materialet med hänsyn till ursprung och kvalitet. Tygval för olika ändamål.

Modellförslag: Nattlinne, pyjamas, blus, kjol, klänning. Ändring av gamla plagg.

ANVISNINGAR.

1. Vid undervisningen i slöjd böra förfärdigas enkla för lärjungen själv eller hemmet användbara föremål.

2. Arbetsföremålen böra väljas så, att de icke blott erbjuda åsyftad övning utan även genom prydlighet och användbarhet intressera lärjungarna. I varje enskilt fall måste hänsyn tagas till föremålets användbarhet vid bestämmande av storlek, färg, materialets pris o. s. v. Särskilt bör beaktas, att de plagg, som förfärdigas, äro väl avpassade för dem, av vilka de skola användas.

Sedan de första svårigheterna vid slöjdarbetet övervunnits, böra arbetsföremålen företrädesvis utgöras av beklädnadsplagg och andra inom ett hem behövliga slöjdalster. I lämplig utsträckning böra modeller och sömnadsarter väljas med hänsyn till förhållandena på orten.

3. De i kursplanen ingående modellförslagen böra tjäna till huvudsaklig ledning. För att tillgodose olika anlag och intressen bör man bereda lärjungarna tillfälle att välja mellan olika arbeten, som ge väsentligen samma övning. Då så finnes önskvärt, må ett eller annat övningsmoment överflyttas från en klass till en annan.

4. Vid genomgång av nya övningar bör gemensam undervisning meddelas åt hela slöjdavdelningen eller en grupp inom denna. Undervisningen bör i övrigt så långt ske kan meddelas individuellt. Lämpligt är, att lärjungarna sysselsättas med fyllnadsarbeten jämsides med de ordinarie arbetena, så att ingen sitter sysslolös under lektionerna.

5. All sömnad utföres till en början för hand. Detta gäller även vid förfärdigandet av sådant, som eljest vanligen sys på maskin. Sedan de grundläggande sömnadsarterna blivit inlärda, begränsas handsömnaden huvudsakligen till sådant arbete, som i regel icke utföres på maskin.

6. Sedan lärjungarna vunnit god färdighet i sömnad för hand, böra de i femte klassen få övergå till maskinsömnad. Därvid beaktas nödvändigheten av att icke hela klassen samtidigt utan endast högst fyra eller fem lärjungar i sänder få börja därmed, under det att de övriga fortfarande äro sysselsatta med annat arbete.

7. Lagningsövningarna böra för att motsvara sin uppgift att uppfostra till ordentlighet och sparsamhet utföras på söndriga föremål. Förfaringssättet åskådliggöres först lämpligen med papper såsom material eller medelst teckning på krittavlan.

8. Prydnadssöm, som förekommer i både sjätte, sjunde och åttonde klassen, får ej taga för stort utrymme utan vara begränsad till ett eller annat mindre arbete i varje klass. Därvid böra olika slag av svensk prydnadssöm komma till användning, såväl landskapssöm som modernare sömsorter. I viss utsträckning böra lärjungarna få utföra dylika arbeten efter eget val.

9. De tillfällen slöjdarbetet erbjuder att hos lärjungarna utveckla god smak böra väl beaktas. Kraven på noggrannhet och prydlighet i utförandet böra rätta sig efter lärjungarnas ålder och förmåga. På nybörjare liksom ock på lärjungar, som tydligen sakna fallenhet för slöjd, böra icke ställas för höga fordringar. Om lärjungarna upprepade gånger nödgas göra om samma sak, förlora de lätt arbetslusten. De böra läras, att ett arbete skall göras både fort och väl och att det ena är lika nödvändigt som det andra.

10. Mycken uppmärksamhet bör ägnas åt att lärjungarna intaga ur hygienisk synpunkt riktiga arbetsställningar.

Material, som är ansträngande för ögonen, bör undvikas. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt lärjungar med synfel. De böra dock i regel icke befrias från deltagande i slöjdundervisningen utan sysselsättas med sådana arbeten, som med lätthet kunna läras och utföras även av personer med mindre god syn.

11. Hemuppgifter i slöjd böra i regel icke åläggas lärjungarna.

12. Sömnad och klädvård bör omfatta bland annat borstning, fläckuttagning, reparationer och smärre ändringar samt pressning. Vikten av klädvård ur ekonomisk synpunkt bör särskilt framhållas. I de avdelningar, där undervisningen omfattar mindre än 4 veckotimmar, bör kursen begränsas.

13. För att slöjdundervisningen skall kunna motsvara sin allmänt uppfostrande uppgift, måste lärjungarna vänjas att tänka över vad de ha för händer. Lärarinnan bör fördenskull dels samtala med dem om arbetsföremålets användning och form, materialets beskaffenhet, egenskaper, kostnad o. s. v., dels hos dem söka utveckla självständighet i fråga om arbetets anordning och utförande. Lärjungarna böra från början vänjas vid att själva använda måttband och sax, att såsom förberedelse till uppritning av mönster forma mönster, att efter måttagning omforma ett givet mönster, att själva utföra allt arbetet, icke blott den egentliga sömnaden utan även förberedelserna för densamma, såsom vikning, tråckling o. s. v. Viktigt är även, att de tillhållas att iakttaga omtänksamhet och sparsamhet i fråga om materialet.

Hemkunskap med hushållsgöromål.

MÅL.

Undervisningen i hemkunskap med hushållsgöromål har till uppgift att bibringa lärjungarna en grundläggande kunskap om inredningen och vården av ett hem, utveckla deras ekonomiska omdöme, giva dem en viss in-

sikt och färdighet i de inom ett hem vanligen förekommande göromålen, vänja dem vid renlighet, ordning och rationella arbetsmetoder samt hos dem väcka och underhålla intresse och ansvarskänsla för hemmet.

KURSFÖRDELNING.

Sjunde klassen.

Praktiskt hushållsarbete.

Beredning av enklare maträtter (typrätter). Bakning av råg- och vetebröd samt enklare kakor. Beredning av saft, sylt och fruktmos. Dukning och servering. Bordsskick. Rengöringsarbeten av olika slag (spisar, kokkärl och övriga husgeråd), städning, bäddning, vård av krukväxter m. m. Vittvätt, mangling och strykning.

Teoretiska lektioner.

Genomgång av dagens arbete. Kostnadsberäkningar.

Närings- och födoämneslära: Födans olika beståndsdelar. De olika näringsämnena; deras förekomst och egenskaper samt betydelse vid ämnesomsättningen. Tillagningens betydelse ur näringssynpunkt. Uppställandet av enkla matsedlar. Betydelsen av ändamålsenligt sammansatt kost.

Mjölk och mjölkprodukter, fetter, ägg, de olika slaktdjuren och våra vanligaste fiskar. Produkter av sädesslagen. Anvisningar för bakning med jäst och mineraliska jäsmedel. Grönsaker, frukt, potatis och andra rotfrukter. Dessa födoämnens förekomst och beredning, kännetecken på god kvalitet, beståndsdelar och näringsvärde samt tillagning och förvaring.

Matlagningslära: Hygienens betydelse vid matlagning och övriga hushållsarbeten. Regler för beredning av de vanligaste typrätterna. Händelseförloppet vid bakning med jäst och mineraliska jäsmedel.

Hemvårdslära: Olika spisar, deras användning och skötsel. Olika bränslesorter. Anvisningar beträffande vården av inventarier i kök och bostadsrum. Anvisningar för tvätt och strykning.

Enkla övningar i bokföring.

Åttonde klassen.

Praktiskt arbete.

Tillagning av enklare och i viss utsträckning finare maträtter. Beredning av korv och sylta. Bakning av grövre och i viss utsträckning finare brödsorter och kakor. Konservering av grönsaker, frukt, svamp och kött. Dukning och servering. Daglig städning, storstädning, vård av möbler, sängkläder och hushållsinventarier, skötsel av golv och golvbeläggning. Vittvätt, fintvätt och ylletvätt. Mangling, strykning och stärkning. Fläckuttagning och pressning. Lagning av tvättkläder.

Teoretiska lektioner.

Genomgång av dagens arbete. Kostnadsberäkningar.

Närings- och födoämneslära: Kort repetition av sjunde klassens kurs. Kaloribegreppet. Praktisk användning av kaloriberäkningar. Vegetarisk och blandad kost. Enkel sjukdiet. Matsedelsförslag.

Styckning av slaktdjurens kött och de olika delarnas användning. De i hushållet använda fisksorterna. Förvaring av kött och fisk. Grönsaker, frukt och svamp: förekomst, kännetecken på god kvalitet, användning, tillagning och förvaring. Användning av vilt och fågel. Salt, socker och övriga kryddor. Kaffe, te och kakao.

Matlagningslära: Regler för konservering med särskild hänsyn tagen till erhållande av ur närings- och förvaringssynpunkt lämpliga konserver.

Hemvårdslära: Material till de olika bruksartiklarna i ett hem, såsom till husgeråd, möbler och sängkläder. Behandling av olika slags material. Fordringar på en god bostad. Olika uppvärmningsanordningar och deras skötsel. Bostadens inredning för erhållande av ändamålsenlighet och trivsel. Anvisningar beträffande daglig städning och storrengöring. Tvättmedel. Anvisningar för tvätt, mangling, stärkning, strykning och fläckuttagning. Planläggning av hushållsarbetet och rationella arbetsmetoder.

Hemmets ekonomi: Betydelsen av en ordnad ekonomi. Olika inköpsmetoder. De olika utgiftsposterna i en budget. Enkel bokföring. Bosättningsförslag. Bosättningens finansiering.

Barnavård: Grunderna för späda barns skötsel. Spädbarnets kläder och föda. Några synpunkter på dess uppfostran. De vanligaste symptomen på sjukdom.

Hemsjukvård: Husapoteket. Enkla förband och första hjälpen vid olycksfall. Några anvisningar om vård av sjuka i hemmet.

ANVISNINGAR.

1. Undervisningen i hushållsgöromål bör helst utsträckas över hela läsåret. Med en sådan anordning kan denna undervisning lättare sättas i förbindelse med undervisningen i andra ämnen, varjämte lärjungarna hinna utvecklas mera under kursen och därigenom vinna större förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen än under en mera samlad kurs. En dylik anordning torde också bäst motsvara barnens kroppskrafter vid denna ålder.

2. Skolköket bör ha ett sunt läge och vara praktiskt inrett samt lämna god arbetsplats åt en avdelning på 12—16 lärjungar. Till skolköket böra höra skafferi, källare, matrum, omklädnadsrum, tvättstuga med tork- och strykrum, hemvårdsrum eller, där förhållandena så medgiva, en lägenhet om ett rum och kök.

Till skolköket hörande husgeråd böra vara av samma slag som de, vilka

i allmänhet förekomma i ett hem. Inredningen av hemvårdsrummet (lägenheten) bör motsvara en familjs behov.

3. Vid det praktiska arbetet böra lärjungarna vara fördelade i arbetslag (hushåll), bestående av tre eller fyra medlemmar. Arbetet fördelas emellan arbetslagens medlemmar på sådant sätt, att alla lärjungarna ha full sysselsättning och lära sig väl utnyttja tiden samt vänjas vid samarbete och hjälpsamhet. Lärjungarna böra övas att använda ett rationellt och hygieniskt arbetssätt.

4. Matlagningen och bakningen böra avse beredning av smaklig och närande kost till billigt pris. Vid uppgörande av matsedelsförslag tages hänsyn till olika familjetyper samt till födans ändamålsenliga sammansättning ur såväl närings- som smak- och prissynpunkter. Traktens egna produkter böra i så stor utsträckning som möjligt komma till användning, varvid där så låter sig göra alster från skolträdgården eller den egna trädgården utnyttjas. Lärjungarnas uppmärksamhet bör fästas på de under olika årstider växlande priserna, och vid valet av maträtter i skolköket bör hänsyn tagas till dessa växlingar.

5. Skolköket bör i regel icke mottaga beställningar från utomstående. Däremot böra lärjungarna tillåtas att med hänsynstagande till undervisningen i viss begränsad utsträckning för hemmets räkning och på dess bekostnad i skolköket utföra matlagnings- och konserveringsarbeten samt bakning.

6. Konserveringen bör avse att möjliggöra besparingar i hushållet och att bereda tillgång på födoämnen ur växtriket även under vintern. Vid konservering böra därför särskilt ifrågakomma sådana varor, som erhållas billigare, om de köpas i större mängd eller under någon viss tid av året. Bär, nypon, svamp och dylikt torde lärjungarna i vissa fall själva kunna insamla för ändamålet.

7. Då ett stort antal lärjungar äro ovana vid hushållsarbete och särskilt med avseende på matlagning sakna övning även i fråga om ganska enkla handgrepp, är det nödvändigt att börja med lättare arbeten och först småningom övergå till svårare samt att icke för hastigt övergå från ett förfaringssätt till ett annat. Maträtter med i stort sett lika tillagningssätt böra tillredas så många gånger i följd, att alla deltagare i gruppen få utföra övningen. Undervisningen bör inriktas på inlärandet av typrätter.

8. Lärjungarna böra lära sig att i arbetet använda enkla men rationella hjälpmedel. För utvecklande av deras omdöme och förmåga att arbeta självständigt böra de vid slutet av en årskurs stundom själva få planlägga en dags arbete och sedan utföra det utan ledning.

9. Vid undervisningen i tvätt, strykning och mangling bör tillses, att den enskilde lärjungen får praktisk övning i tvätt av olika slags plagg. Lagning av tvätt kan, där så visar sig lämpligt, även utföras i samband med slöjdundervisningen.

10. Varje skolköksdag ägnas omkring 45 minuter åt teoretisk undervisning i ämnet. Vid tio veckotimmars undervisning behöver dock teoretisk lektion ej förekomma varje undervisningsdag. Mera tid kan då ägnas åt praktiska uppgifter i form av prov, husmodersdagar och dylikt. Därigenom kunna matsedelsförslag för en eller flera dagar omsättas i praktiken, självständiga hemvårdssysslor utföras m. m.

11. Vikten av en god planläggning av familjens utgifter samt av fortlöpande anteckningar om inkomster och utgifter inskärpes. Skillnaden mellan nödvändiga och mindre nödvändiga inköp samt mellan kontantköp och avbetalningsköp genomgås. Bokföringen bör omfatta i sjunde klassen förande av enkel kassabok och i åttonde klassen förande av kassabok enligt kolumnsystem över en familjs samtliga utgifter och inkomster under minst en månad.

12. Undervisningen i hemvård avser att meddela kunskaper om det material samt de redskap och metoder, som användas vid hushållsarbetet, och såväl denna undervisning som undervisningen i närings- och födoämneslära bör ställas i närmaste samband med den praktiska undervisningen för att på lämpligt sätt stödja denna. De ekonomiska synpunkterna böra ständigt beaktas vid skolköksundervisningen.

Enkel kurs i hushållsgöromål för gossar.

ARBETSPLAN.

1	Smörgåsar.	Gröt med eller utan frukt.	Förevisning av skolköket och köksredskapen. Rengöringsarbeten.
2	Stekning av fläsk eller korv med grönsaker.	Fruktkräm.	Bakning av scones.
3	D:o.	D:o.	D:o.
4	D:o.	D:o.	D:o.
5	Rätter av malet kött, potatis.	Soppor eller krämer på frukt.	Bakning av skrädda kakor.
6	D:o.	D:o.	D:o.
7	D:o.	D:o.	D:o.
8	Soppa på grönsaker.	Grynpudding med saft.	Bakning av vetebullar.
9	D:o.	Pannkakor.	D:o.
10	D:o.	Fattiga riddare.	D:o.
11	Rätter av fisk.	Frukt med ris och dylikt.	Bäddning av säng. Putsning av skodon. Tvätt av strumpor och pullover. Pressning av byxor.
12	D:o.	D:o.	D:o.
13	D:o.	D:o.	D:o.

ANVISNINGAR.

1. Förslaget till arbetsplan avser en kurs, som omfattar tre veckotimmar under var och en av tretton veckor.

2. Undervisningen bör ha rent praktisk karaktär. I samband med receptgenomgång och praktiskt arbete torde emellertid vissa anvisningar kunna lämnas rörande den lämpliga sammansättningen av en måltid samt rörande husgeråds beskaffenhet och vård. Vid undervisningen böra tillagas endast sådana enkla rätter, som icke kräva långt förberedelsearbete.

Hälsovård. hemsjukvård och barnavård.

(Se anmärkning 10 till tim- och kursplaner.)

Hälsolärans allmänna grunder med särskilt avseende fäst vid personlig hälsovård.

Samhällets åtgärder i fråga om hälsovård.

Allmänna regler för omhändertagande av olycksfall. Sårbehandling. Bränn- och kylskador. Stora blödningar. Sanslöshet. Husapotek.

Åtgärder vid sjukdomsfall. Bäddning av sjuksäng. Daglig vård av sängliggande patient. Omslag och förband.

Grunderna för späda barns skötsel. Spädbarnets kläder och föda. Några synpunkter på dess uppfostran.

Trädgårdsskötsel.

MÅL.

Undervisningen i trädgårdsskötsel har till uppgift att bibringa lärjungarna någon kännedom om skötseln av en mindre trädgård, bereda dem tillfälle till naturiakttagelser, utveckla deras händighet och ordningssinne samt hos dem väcka intresse och håg för trädgårdsodling.

KURSFÖRDELNING.

Åttaklassig skola.

Femte klassen (vårterminen) och sjätte klassen (höstterminen).

Trädgårdslandens vårberedning; växters förökning genom sticklingar och avläggare; sådd och plantering, skötsel och skörd av frököksväxter; trädgårdslandens höstberedning.

Sjätte klassen (vårterminen) och sjunde klassen (höstterminen).

Trädgårdslandens vårberedning; sådd och plantering, skötsel och skörd av rotköksväxter; plantering och skötsel av jordgubbar och fleråriga blomsterväxter; sådd av ettåriga blomsterväxter; trädgårdslandens höstberedning.

Sjunde klassen (vårterminen) och åttonde klassen (höstterminen).

Trädgårdslandens vårberedning; sådd och plantering, skötsel och skörd av bladköksväxter; plantering av bärbuskar, fruktträd och andra träd; sådd och plantering av ettåriga blomsterväxter; skörd, sortering och förvaring av frukt; jordförbättring, naturliga gödslingsmedel och deras tillvaratagande, konstgödsel; trädgårdslandens höstberedning.

Åttonde klassen (vårterminen).

Läggning och skötsel av drivbänkar; något om förädling och beskärning av fruktträd, besprutning och andra skyddsåtgärder mot skadeinsekter och svampar; om fruktodlarföreningar.

Anvisningar för anläggning av en mindre trädgård.

Sjuklassig skola.

Femte klassen (vårterminen) och sjätte klassen (höstterminen).

Trädgårdslandens vårberedning; sådd och plantering, skötsel och skörd av frö- och rotköksväxter; sådd av ettåriga blomsterväxter; växters förökning genom sticklingar och avläggare; trädgårdslandens höstberedning.

Sjätte klassen (vårterminen) och sjunde klassen (höstterminen).

Trädgårdslandens vårberedning; sådd och plantering, skötsel och skörd av bladköksväxter; plantering och skötsel av jordgubbar och fleråriga blomsterväxter; plantering av bärbuskar, fruktträd och andra träd; skörd, sortering och förvaring av frukt; jordförbättring, naturliga gödslingsmedel och deras tillvaratagande, konstgödsel; trädgårdslandens höstberedning.

Sjunde klassen (vårterminen).

Läggning och skötsel av drivbänkar; något om förädling och beskärning av fruktträd, besprutning och andra skyddsåtgärder mot skadeinsekter och svampar; sådd och plantering av ettåriga blomsterväxter.

Anvisningar för anläggning av en mindre trädgård.

ANVISNINGAR.

1. De yttre förutsättningar, under vilka undervisningen i trädgårdsskötsel bedrives, äro mycket skiftande på olika orter, varför kursplanen måste tillämpas med viss frihet och av förhållandena påkallade jämkningar vidtagas.

2. Skolträdgården bör innehålla dels en avdelning för köksväxter, dels utrymme för prydnadsväxter, dels fruktträd och bärbuskar.

I avdelningen för köksväxter böra för hushållet viktigare slag av grönsaker förekomma.

Av prydnadsväxter böra särskilt uppmärksammas de fleråriga blomsterväxter, som trivas på orten.

I fruktträdgården bör odlas ett urval av för trakten lämpliga fruktträds- och bärbusksorter.

I köksväxtavdelningen erhålla lärjungarna, där så ske kan, egna lotter. Dessa böra dock disponeras på ett sådant sätt, att de tillsammans giva ett tilltalande helhetsintryck.

Skolträdgården bör om möjligt innehålla en avdelning för sådana växter, som äro av betydelse för undervisningen men icke ingå i andra odlingar.

Önskvärt är även, att lärjungarna få biträda med vården av krukväxter och fönsterodlingar i skolrummen.

3. Utom till skolträdgård må lärjungarnas praktiska övningar kunna förläggas till lärarträdgården eller till odlingar vid hemmen. Det kan stundom vara lämpligt att till lärarens trädgård förlägga övningar och iakttagelser, även där lärjungarna ha egna odlingar.

4. Arbetena i skolträdgården böra under lärarens ledning i möjligaste mån utföras av lärjungarna själva, som därvid lämpligen fördelas i arbetslag med bestämda uppgifter. I fråga om tyngre arbeten bör tillses, att de icke ställa för stora krav på lärjungarnas krafter.

Lärjungarna böra även under sommaren samlas till arbete i skolträdgården under ledning av läraren eller annan sakkunnig person, som skolstyrelsen därtill förordnar. Det är önskvärt, att också i de fall, då lärjungarna ha egna odlingar vid hemmet, tillsyn sker och handledning gives under sommaren.

Skolstyrelsen bör tillse, att det under sommaren behövliga arbetet i skolträdgården icke försummas i sådana fall, då det icke kan utföras av lärjungarna själva.

5. Genom undervisning på lärorummet förberedes utearbetet, sammanfattas de under arbetet gjorda erfarenheterna och genomgås de delar av lärokursen, som ej ha direkt samband med de praktiska övningarna.

6. Undervisningen i trädgårdsskötsel bör, när så lämpligen kan ske, sättas i samband med och stödja undervisningen i andra ämnen, först och främst naturkunnighet. Iakttagelser göras rörande växt- och djurliv, jordarter, jordens näringsförhållanden, väderlek o. s. v. Undervisningen kan skänka stoff för tal- och uppsatsövningar. I räkneundervisningen kunna ingå kostnadsberäkningar, mätningar och ytberäkningar, som hänföra sig till skolträdgården. Teckningsundervisningen kan i icke ringa utsträckning tillgodogöra sig motiv från skolträdgården. Ett påtagligt samband råder med undervisningen i hushållsgöromål.

7. Ämnets praktiska läggning får icke undanskymma den uppfostrande betydelse, som undervisningen kan erhålla genom umgänget med naturen och omvårdnaden om det spirande livet, genom att lärjungarna på egen hand utföra arbete, som låter förhållandet mellan orsak och verkan klart framträda, samt genom att deras ordnings- och skönhetssinne utvecklas.

8. I kursplanen förutsättes, att den egentliga undervisningen i ämnet börjar först under femte skolåret. Detta får icke utesluta, att skolträdgården redan i skolans lägre klasser göres till föremål för flitiga iakttagelser, som utnyttjas i den övriga undervisningen, framför allt i hembygds- och naturkunnighetsundervisningen.

9. De i trädgården och övriga planteringar odlade växterna böra för underlättande av lärjungarnas iakttagelser förses med tydliga namnbrickor.

10. Av trädgårdsredskap bör skolan tillhandahålla tillräckligt antal, för att undervisningen skall kunna bedrivas planmässigt. Lärjungarna böra vänjas vid att väl vårda redskapen, noggrant rengöra dem efter begagnandet och hålla dem skyddade mot rost. För förvaring av trädgårdsredskapen bör finnas ett tillräckligt stort redskapsrum, försett med inredning, som möjliggör, att redskapen få bestämda platser.

11. Det förhöjer lärjungarnas arbetsglädje och intresse, att de få del i den avkastning, som vinnes genom deras medverkan. Där så befinnes lämpligt, böra lärjungarna föra räkenskaper över inkomster och utgifter för trädgården samt anteckningar över sitt arbete.

12. Samarbete bör sökas med föreningar, som arbeta för trädgårdsodling bland ungdom genom ungdomsklubbar o. d.

13. Särskilt timtal för trädgårdsskötsel har ej upptagits i timplanen. Tid för undervisningen i ämnet bör i nödig utsträckning tagas från den åt andra ämnen anslagna, varvid tillses, att minskningen i undervisningstid fördelas på olika ämnen. För undervisningen i trädgårdsskötsel kunna lämpligen avses i medeltal två veckotimmar under de tider av året, som bäst lämpa sig för denna undervisning.

14. Såvida tillgång på lämplig skogsmark finnes och antingen läraren själv är kunnig i skogsplantering och skogssådd eller sakkunnigt biträde står till buds, må för varje läsår av den stadgade undervisningstiden en eller två dagar användas för undervisning i skogsvård, särskilt skogsplantering och skogssådd. Nämnda undervisning må omfatta såväl teoretisk framställning av lättfattligt innehåll som praktiskt arbete och förberedas vid undervisningen i växtlära och trädgårdsskötsel.

IV. Exempel på arbetsordningar.

Arbetsordning.

Första B-formen (B 1).

Tredje och fjärde klassen.

Lektion	Måndag		Tisdag		Onsdag		Torsdag		Fredag		Lördag	
	Klass 3	Klass 4	Klass 3	Klass 4	Klass 3	Klass 4	Klass 3	Klass 4	Klass 3	Klass 4	Klass 3	Klass 4
1	Tal- och läsövningar		Kristendoms-kunskap		Historia		Naturkunnighet		Kristendoms-kunskap		Naturkunnighet	
2	Matematik		Matematik		Matematik		Hembygdskunskap med arbetsövningar		Gymnastik med lek och idrott		Matematik	
3	Skrivning och språklära		Historia		Gymnastik med lek och idrott		Geografi		Geografi		Skrivning och språklära	
4	Hembygdskunskap med arbetsövningar		Tal- och läsövningar		Tal- och läsöv-ningar	——	Tal- och läsövningar		——	Tal- och läsöv-ningar	Musik	
5	Gymnastik med lek och idrott		Skrivning och språklära		Skrivning och språklära	——	Skrivning och språklära		——	Skrivning och språklära	Tal- och läs-övningar	
6	——		Slöjd		——		Slöjd		——		——	
7	——		——		——		——		——		——	

Antal timmar för varje ämne under en vecka.

Ämne	Klass 3	Klass 4
Kristendomskunskap	2	2
Modersmålet:		
Tal- och läsövningar	5	5
Skrivning och språklära	5	5
Matematik	4	4
Hembygdskunskap med arbetsövningar	2	2
Historia	2	2
Geografi	2	2
Naturkunnighet	2	2
Musik	1	1
Gymnastik med lek och idrott	3	3
Slöjd	2	2
Summa	**30**	**30**

Arbetsordning.

Första B-formen (B 1).

Femte och sjätte klassen.

Lektion	Måndag		Tisdag		Onsdag		Torsdag		Fredag		Lördag	
	Klass 5	Klass 6	Klass 5	Klass 6	Klass 5	Klass 6	Klass 5	Klass 6	Klass 5	Klass 6	Klass 5	Klass 6
1	Tal- och läsövningar		Kristendoms-kunskap		Geografi		Kristendoms-kunskap		Naturkunnighet		Historia	
2	Matematik		Matematik		Matematik		Matematik		Matematik		Naturkunnighet	
3	Gymnastik med lek och idrott		Historia		Naturkunnighet		Geografi		Gymnastik med lek och idrott		Skrivning och språklära	
4	Skrivning och språklära		Musik		Gymnastik med lek och idrott		Skrivning och språklära		Historia		Musik	
5	Skrivning och språklära		Skrivning och språklära		Teckning		Teckning		Tal- och läsövningar		Tal- och läsövningar	
6	——		Slöjd		——		Slöjd		——		——	
7	——		Slöjd		——		Slöjd		——		——	

Antal timmar för varje ämne under en vecka.

Ämne	Klass 5	Klass 6
Kristendomskunskap	2	2
Modersmålet:		
Tal- och läsövningar	3	3
Skrivning och språklära	5	5
Matematik	5	5
Historia	3	3
Geografi	2	2
Naturkunnighet	3	3
Teckning	2	2
Musik	2	2
Gymnastik med lek och idrott	3	3
Slöjd	4	4
Summa	**34**	**34**

Arbetsordning.

Första B-formen (B 1).

Femte, sjätte och sjunde klassen.

Lektion	Måndag			Tisdag			Onsdag			Torsdag			Fredag			Lördag		
	Klass 5	Klass 6	Klass 7	Klass 5	Klass 6	Klass 7	Klass 5	Klass 6	Klass 7	Klass 5	Klass 6	Klass 7	Klass 5	Klass 6	Klass 7	Klass 5	Klass 6	Klass 7
1	Tal- och läsövningar			Kristendoms-kunskap			Geografi			Kristendoms-kunskap			Historia			Naturkunnighet		
2	Matematik			Matematik			Matematik			Matematik			Matematik			T Matematik		Histo-ria
3	Gymnastik med lek och idrott			Historia			Naturkunnighet			Geografi			Gymnastik med lek och idrott			Skrivning och språklära		
4	Skrivning och språklära			Musik			Gymnastik med lek och idrott			Skrivning och språklära			Naturkunnighet			Musik		
5	Skrivning och språklära			Skrivning och språklära			T Teckning		Tal- och läsöv-ningar	Teckning			Tal- och läs-övningar		T Teck-ning	Tal- och läsövningar		
6	——			Slöjd			——			Slöjd			——			——		
7	——			Slöjd			——			Slöjd			——			——		

Antal timmar för varje ämne under en vecka.

Ämne	Klass 5		Klass 6		Klass 7	
	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.
Kristendomskunskap	2	—	2	—	2	—
Modersmålet:						
Tal- och läsövningar	3	—	3	—	3	—
Skrivning och språklära	5	—	5	—	5	—
Matematik	5	1	5	1	5	—
Historia	2	—	2	—	3	—
Geografi	2	—	2	—	2	—
Naturkunnighet	3	—	3	—	3	—
Teckning	1	1	1	1	1	1
Musik	2	—	2	—	2	—
Gymnastik med lek och idrott	3	—	3	—	3	—
Slöjd	4	—	4	—	4	—
Summa	**32**	**2**	**32**	**2**	**33**	**1**
	34		**34**		**34**	

Arbetsordning.

Första B-formen (B 1).

Sjunde och åttonde klassen Alt. I.

Lektion	Måndag		Tisdag		Onsdag		Torsdag		Fredag		Lördag	
	Klass 7	Klass 8	Klass 7	Klass 8	Klass 7	Klass 8	Klass 7	Klass 8	Klass 7	Klass 8	Klass 7—8	
											Gossar	Flickor
1	Historia med samhällskunskap		Kristendoms-kunskap		T Skrivning och språklära	Engelska	Kristendoms-kunskap		Engelska	T Mate-matik	Matematik	
2	Tal- och läsövningar		Matematik		Engelska	T Skrivning och språklära	Engelska		T Mate-matik	Engelska	Bokföring med hem-ekonomi	Hemkunskap med hushålls-göromål
3	Matematik		Engelska		Historia med samhällskunskap		Skrivning och språklära		Naturkunnighet		Natur-kunnighet	Hemkunskap med hushålls-göromål
4	Skrivning och språklära		Gymnastik med lek och idrott		Slöjd		Gymnastik med lek och idrott		Skrivning och språklära		Slöjd	Hemkunskap med hushålls-göromål
5	Teckning		Historia med samhällskunskap		Slöjd		Geografi ht Naturkunnighet vt		Geografi		Slöjd	Hemkunskap med hushålls-göromål
6	Gymnastik med lek och idrott		Tal- och läsövningar		Slöjd		Tal- och läsövningar		Musik		Slöjd	Hemkunskap med hushålls-göromål
7	—		—		—		—		—		—	

Antal timmar för varje ämne under en vecka.

Ämne	Klass 7		Klass 8	
	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.
Kristendomskunskap	2	—	2	—
Modersmålet:				
Tal- och läsövningar	3	—	3	—
Skrivning och språklära	3	1	3	1
Matematik	3	1	3	1
Bokföring med hemekonomi	1 g.	—	1 g.	—
Historia med samhällskunskap	3	—	3	—
Geografi	$1^1/_2$	—	$1^1/_2$	—
Naturkunnighet	$2^1/_2$ g. $1^1/_2$ fl.	—	$2^1/_2$ g. $1^1/_2$ fl.	—
Engelska	4	—	4	—
Teckning	1	—	1	—
Maskinskrivning	—	—	—	—
Musik	1	—	1	—
Gymnastik med lek och idrott	3	—	3	—
Slöjd	6 g. 3 fl.	—	6 g. 3 fl.	—
Hemkunskap med hushållsgöromål	5 fl.	—	5 fl.	—
Summa	34	2	34	2
	36		36	

Arbetsordning.

Första B-formen (B 1).

Sjunde och åttonde klassen Alt. II.

Lektion	Måndag		Tisdag		Onsdag		Torsdag		Fredag		Lördag	
	Klass 7	Klass 8	Klass 7	Klass 8	Klass 7	Klass 8	Klass 7	Klass 8	Klass 7	Klass 8	Klass 7—8	
											Gossar	Flickor
1	Historia med samhällskunskap		Engelska	T Skrivning och språklära	Kristendoms-kunskap		Kristendoms-kunskap		T Mate-matik	Engelska	Engelska	
2	Tal- och läsövningar		T Skrivning och språklära	Engelska	Matematik		Matematik		Engelska	T Mate-matik	Bokföring med hem-ekonomi	Hemkunskap med hushålls-göromål
3	Matematik		Historia med samhällskunskap		Engelska		Geografi		Geografi ht Naturkunnighet vt		Slöjd	Hemkunskap med hushålls-göromål
4	Gymnastik med lek och idrott		Teckning		Historia med samhällskunskap		Musik		Gymnastik med lek och idrott		Slöjd	Hemkunskap med hushålls-göromål
5	Skrivning och språklära		Naturkunnighet g. Slöjd fl.		Tal- och läsövningar		Naturkunnighet		Skrivning och språklära		Slöjd	Hemkunskap med hushålls-göromål
6	Maskinskrivning		Bokföring med hemekonomi g. Slöjd fl.		Gymnastik med lek och idrott		Tal- och läsövningar		Maskinskrivning		Slöjd	Hemkunskap med hushålls-göromål
7	—		—		—		—		—		—	

Antal timmar för varje ämne under en vecka.

Ämne	Klass 7		Klass 8	
	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.
Kristendomskunskap	2	—	2	—
Modersmålet:				
Tal- och läsövningar	3	—	3	—
Skrivning och språklära	2	1	2	1
Matematik	3	1	3	1
Bokföring med hemekonomi	2 g.	—	2 g.	—
Historia med samhällskunskap	3	—	3	—
Geografi	$1^1/_2$	—	$1^1/_2$	—
Naturkunnighet	$2^1/_2$ g. $1^1/_2$ fl.	—	$2^1/_2$ g. $1^1/_2$ fl.	—
Engelska	4	—	4	—
Teckning	1	—	1	—
Maskinskrivning	2	—	2	—
Musik	1	—	1	—
Gymnastik med lek och idrott	3	—	3	—
Slöjd	4 g. 2 fl.	—	4 g. 2 fl.	—
Hemkunskap med hushållsgöromål	5 fl.	—	5 fl.	—
Summa	34	2	34	2
	36		36	

Arbetsordning.

Första B-formen (B 1).

Sjunde och åttonde klassen. Alt. III.

Lektion	Måndag		Tisdag		Onsdag		Torsdag		Fredag		Lördag	
	Klass 7	Klass 8	Klass 7	Klass 8	Klass 7	Klass 8	Klass 7	Klass 8	Klass 7	Klass 8	Klass 7—8	
											Gossar	Flickor
1	Tal- och läsövningar		Engelska	T Skrivning och språklära	Kristendoms-kunskap		Kristendoms-kunskap		T Mate-matik	Engelska	Engelska	
2	Matematik		T Skrivning och språklära	Engelska	Matematik		Matematik		Engelska	T Mate-matik	Mate-matik	Hemkunskap med hushålls-göromål
3	Historia med samhällskunskap		Historia med samhällskunskap		Engelska		Geografi		Skrivning och språklära		Slöjd	Hemkunskap med hushålls-göromål
4	Skrivning och språklära		Bokföring med hemekonomi g. Slöjd fl.		Historia med samhällskunskap		Musik		Geografi ht Naturkunnighet vt		Slöjd	Hemkunskap med hushålls-göromål
5	Teckning		Naturkunnighet g. Slöjd fl.		Tal- och läsövningar		Skrivning och språklära		Naturkunnighet		Slöjd	Hemkunskap med hushålls-göromål
6	Gymnastik med lek och idrott		Teckning g. Slöjd fl.		Gymnastik med lek och idrott		Tal- och läsövningar		Gymnastik med lek och idrott		Slöjd	Hemkunskap med hushålls-göromål
7	—		—		—		—		—		—	

Antal timmar för varje ämne under en vecka.

Ämne	Klass 7		Klass 8	
	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.
Kristendomskunskap	2	—	2	—
Modersmålet:				
Tal- och läsövningar	3	—	3	—
Skrivning och språklära	3	1	3	1
Matematik	4 g. 3 fl.	1	4 g. 3 fl.	1
Bokföring med hemekonomi	1 g.	—	1 g.	—
Historia med samhällskunskap	3	—	3	—
Geografi	$1^1/_2$	—	$1^1/_2$	—
Naturkunnighet	$2^1/_2$ g. $1^1/_2$ fl.	—	$2^1/_2$ g. $1^1/_2$ fl.	—
Engelska	4	—	4	—
Teckning	2 g. 1 fl.	—	2 g 1 fl.	—
Maskinskrivning	—	—	—	—
Musik	1	—	1	—
Gymnastik med lek och idrott	3	—	3	—
Slöjd	4 g. 3 fl.	—	4 g. 3 fl.	—
Hemkunskap med hushållsgöromål	5 fl.	—	5 fl.	—
Summa	34	2	34	2
	36		36	

Arbetsordning.

Första B-formen (B 1).

Sjunde och åttonde klassen. Alt. IV.

Lektion	Måndag		Tisdag		Onsdag		Torsdag		Fredag		Lördag	
	Klass 7	Klass 8	Klass 7	Klass 8	Klass 7	Klsss 8	Klass 7	Klass 8	Klass 7—8		Klass 7	Klass 8
									Gossar	Flickor		
1	Historia med samhällskunskap		Kristendoms-kunskap		Historia med samhällskunskap		Geografi ht Naturkunnighet vt		Natur-kunnighet	Hemkunskap med hushålls-göromål	Kristendoms-kunskap	
2	Matematik		Matematik		Tal- och läsövningar		Matematik		Mate-matik	Hemkunskap med hushålls-göromål	Matematik	
3	Musik		Geografi		Naturkunnighet		Historia med samhällskunskap		Bokföring med hem-ekonomi	Hemkunskap med hushålls-göromål	Gymnastik med lek och idrott	
4	Tal- och läsövningar		Skrivning och språklära		Slöjd		Tal- och läsövningar		Slöjd	Hemkunskap med hushålls-göromål	Skrivning och språklära	
5	Skrivning och språklära		Teckning		Slöjd		Teckning		Slöjd	Hemkunskap med hushålls-göromål	Tal- och läsövningar	
6	Skrivning och språklära		Gymnastik med lek och idrott		Slöjd		Gymnastik med lek och idrott		Slöjd	Hemkunskap med hushålls-göromål	——	
7	——		——		——		——		——		——	

Antal timmar för varje ämne under en vecka.

Ämne	Klass 7	Klass 8
Kristendomskunskap	2	2
Modersmålet:		
Tal- och läsövningar	4	4
Skrivning och språklära	4	4
Matematik	5 g. 4 fl.	5 g. 4 fl.
Bokföring med hemekonomi	1 g.	1 g.
Historia med samhällskunskap	3	3
Geografi	$1^1/_2$	$1^1/_2$
Naturkunnighet	$2^1/_2$ g. $1^1/_2$ fl.	$2^1/_2$ g. $1^1/_2$ fl.
Engelska	—	—
Teckning	2	2
Maskinskrivning	—	—
Musik	1	1
Gymnastik med lek och idrott	3	3
Slöjd	6 g. 3 fl.	6 g. 3 fl.
Hemkunskap med hushållsgöromål	6 fl.	6 fl.
Summa	**35**	**35**

Arbetsordning.

Andra B-formen (B 2).

Första och andra klassen.

Lektion	Måndag		Tisdag		Onsdag		Torsdag		Fredag		Lördag	
	Klass 1	Klass 2	Klass 1	Klass 2	Klass 1	Klass 2	Klass 1	Klass 2	Klass 1	Klass 2	Klass 1	Klass 2
1	Kristendomskunskap		Kristendomskunskap		Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Kristendomskunskap		Kristendomskunskap	
	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar
2	Hembygdskunskap med arbetsövningar		Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Hembygdskunskap med arbetsövningar		Hembygdskunskap med arbetsövningar		Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära
			Matematik	Matematik	Matematik	Matematik			Matematik	Matematik	Matematik	Matematik
3	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	T Hemb. m. arb.-övn.	Skrivning och språklära	Musik		Gymnastik med lek och idrott		Hembygdskunskap med arbetsövningar		Musik	
	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	Tal- och läsövningar	T Hemb. m. arb.-övn.	Gymnastik med lek och idrott						Gymnastik med lek och idrott	
4	Matematik	——	——	Matematik	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	T Hemb. m. arb.-övn.	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar
					Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar			T Hemb. m. arb.-övn.	Tal- och läsövningar	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära
5	Tal- och läsövningar	——	——	Skrivning och språklära	——		——		——		——	
	Skrivning och			Tal- och läsöv-								

Antal timmar för varje ämne under en vecka.

Ämne	Klass 1		Klass 2	
	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.
Kristendomskunskap	2	—	2	—
Modersmålet:				
Tal- och läsövningar	6½	—	5½	—
Skrivning och språklära	5	—	6	—
Matematik	3	—	3	—
Hembygdskunskap med arbetsövningar	3½	1	3½	1
Musik	1	—	1	—
Gymnastik med lek och idrott	2	—	2	—
Summa	**23**	**1**	**23**	**1**
	24		**24**	

Arbetsordning.

Andra B-formen (B 2).

Första och andra klassen (med förstärkningsanordningar).

Lektion	Måndag		Tisdag		Onsdag		Torsdag		Fredag		Lördag	
	Klass 1	Klass 2	Klass 1	Klass 2	Klass 1	Klass 2	Klass 1	Klass 2	Klass 1	Klass 2	Klass 1	Klass 2
1	Kristendomskunskap		Kristendomskunskap		Tal- och läsövningar [1]	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära[1]	Matematik	—	—	Matematik
	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära[1]	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar[1]	Skrivning och språklära			Skrivning och språklära
2	Hembygdskunskap med arbetsövningar		Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Hembygdskunskap med arbetsövningar		Hembygdskunskap med arbetsövningar		Kristendomskunskap		Kristendomskunskap	
			Matematik	Matematik	Matematik	Matematik			Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar
3	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	T Hemb. m. arb.-övn.	Skrivning och språklära	Musik		Gymnastik med lek och idrott		Hembygdskunskap med arbetsövningar		Musik	
	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	Tal- och läsövningar	T Hemb. m. arb.-övn.	Gymnastik med lek och idrott						Gymnastik med lek och idrott	
4	Matematik	—	—	Matematik	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	T Hemb. m. arb.-övn.	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar
					Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar			T Hemb. m. arb.-övn.	Tal- och läsövningar	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära
5	Tal- och läsövningar	—	—	Skrivning och språklära	—		—		—	Matematik	Matematik	—
	Skrivning och språklära			Tal- och läsövningar						Tal- och läsövningar	Tal- och läsövningar	

Antal timmar för varje ämne under en vecka.

Ämne	Klass 1		Klass 2	
	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.
Kristendomskunskap	2	—	2	—
Modersmålet:				
Tal- och läsövningar	6½	—	5½	—
Skrivning och språklära	5	—	6	—
Matematik	3	—	3	—
Hembygdskunskap med arbetsövningar	3½	1	3½	1
Musik	1	—	1	—
Gymnastik med lek och idrott	2	—	2	—
Summa	**23**	**1**	**23**	**1**
	24		**24**	

Arbetsordning.

Andra B-formen (B 2).

Tredje till och med sjunde klassen.

Lektion	Måndag		Tisdag		Onsdag		Torsdag		Fredag		Lördag	
	Klass 3—4	Klass 5—7	Klass 3—4	Klass 5—7	Klass 3—4	Klass 5—7	Klass 3—4	Klass 5—7	Klass 3—4	Klass 5—7	Klass 3—4	Klass 5—7
1	T Tal- och läsövningar / Tal- och läsövningar	Tal- och läsövningar / T Tal- och läsövningar	——	Kristendomskunskap	T Tal- och läsövningar	Historia	Kristendomskunskap		——	Naturkunnighet	Kristendomskunskap	
2	Matematik		Matematik		Matematik	T Skrivning och språklära	T Matematik	Geografi	Gymnastik med lek och idrott		Matematik	
3	Musik		Naturkunnighet	T Skrivning och språklära	Historia	T Matematik	Geografi	T Skrivning och språklära	Matematik		Skrivning och språklära	
4	Teckning		T Skrivning och språklära	Historia	T Arbetsövningar	Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära		Hembygdskunskap	T Skrivning och språklära	T Skrivning och språklära	Naturkunnighet
5	Skrivning och språklära		Tal- och läsövningar / T Tal- och läsövningar	T Tal- och läsövningar / Tal- och läsövningar	Gymnastik med lek och idrott		Tal- och läsövningar	T Teckning	T Arbetsövningar	Geografi	Tal- och läsövningar	
6	——		Slöjd		——		——		Slöjd		——	
7	——		Slöjd		——		——		Slöjd		——	

Antal timmar för varje ämne under en vecka.

Ämne	Klass 3		Klass 4		Klass 5		Klass 6		Klass 7	
	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.
Kristendomskunskap	2	—	2	—	3	—	3	—	3	—
Modersmålet										
Tal- och läsövningar	3	2	3	2	3	1	3	1	3	1
Skrivning och språklära	3	2	3	2	3	4	3	4	3	4
Matematik	5	1	5	1	4	1	4	1	4	1
Hembygdsk. med arbetsövningar	1	2	1	2	—	—	—	—	—	—
Historia	1	—	1	—	2	—	2	—	2	—
Geografi	1	—	1	—	2	—	2	—	2	—
Naturkunnighet	1	—	1	—	2	—	2	—	2	—
Teckning	1	—	1	—	1	1	1	1	1	1
Musik	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—
Gymnastik med lek och idrott	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—
Slöjd	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—
Summa	25	7	25	7	27	7	27	7	27	7
	32		32		34		34		34	

Arbetsordning.

Andra B-formen (B 2).

Tredje till och med sjunde klassen (med förstärkningsanordningar).

Lektion	Måndag		Tisdag		Onsdag		Torsdag		Fredag		Lördag	
	Klass 3—4	Klass 5—7	Klass 3—4	Klass 5—7	Klass 3—4	Klass 5—7	Klass 3—4	Klass 5—7	Klass 3—4	Klass 5—7	Klass 3—4	Klass 5—7
1	T Tal- och läsövningar	Tal- och läsövningar	——	Kristendomskunskap	Matematik	——	Matematik	——	——	Naturkunnighet	Kristendomskunskap	
	Tal- och läsövningar	T Tal- och läsövningar										
2	Matematik		Matematik		Historia	T Skrivning och språklära	Kristendomskunskap		Matematik		Hembygdskunskap	T Skrivning och språklära
3	Musik		Naturkunnighet	T Skrivning och språklära	Gymnastik med lek och idrott		Skrivning och språklära		Geografi	T Skrivning och språklära	Gymnastik med lek och idrott	
4	Teckning		T Skrivning och språklära	Historia	T Arbetsövningar	Tal- och läsövningar	T Skrivning och språklära	Geografi	T Arbetsövningar	Geografi	T Matematik	Naturkunnighet
5	Skrivning och språklära		Tal- och läsövningar	T Tal- och läsövningar	Skrivning och språklära[1]	Matematik	Tal- och läsövningar[1]	Skrivning och språklära	Tal- och läsövningar	T Teckning	Tal- och läsövningar	
			T Tal- och läsövningar	Tal- och läsövningar								
6	——		Slöjd		——	Historia	——	Matematik	Slöjd		——	
7	——		Slöjd		——		——		Slöjd		——	

[1] Undervisningen bestrides av annan lärare än klassläraren.

Antal timmar för varje ämne under en vecka.

Ämne	Klass 3		Klass 4		Klass 5		Klass 6		Klass 7	
	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.
Kristendomskunskap	2	—	2	—	3	—	3	—	3	—
Modersmålet										
Tal- och läsövningar	4	1	4	1	3	1	3	1	3	1
Skrivning och språklära	3	2	3	2	3	4	3	4	3	4
Matematik	5	1	5	1	5	—	5	—	5	—
Hembygdsk. med arbetsövningar	1	2	1	2	—	—	—	—	—	—
Historia	1	—	1	—	2	—	2	—	2	—
Geografi	1	—	1	—	2	—	2	—	2	—
Naturkunnighet	1	—	1	—	2	—	2	—	2	—
Teckning	1	—	1	—	1	1	1	1	1	1
Musik	1	—	1	—	1	—	1	—	1	—
Gymnastik med lek och idrott	2	—	2	—	2	—	2	—	2	—
Slöjd	4	—	4	—	4	—	4	—	4	—
Summa	26	6	26	6	28	6	28	6	28	6
	32		32		34		34		34	

Lektion	Måndag			Tisdag			Onsdag		
	Klass 1	Klass 3	Klass 5 o. 7	Klass 1	Klass 3	Klass 5 o. 7	Klass 1	Klass 3	Klass 5
1	O Skrivning och språklära Tal- o. läsövningar	T Skrivning och språklära	T Teckning	T Skrivning o. språklära Arbetsövningar	T Kristendomskunskap O	O Kristendomskunskap T	——		Histo
2	O Kristendomskunskap	T Matematik		Matematik			T Arbetsövningar	O Matemati	
	Matematik			O Tal- o. läsövningar	T Matematik		Matematik		
3	O Hembygdskunskap Tal- o. läsövningar	T Skrivning o. språklära		T Skrivning o. språklära Matematik	T Tal- o. läsövningar O	O Tal- o. läsövningar T	O Hembygdskunskap Tal- o. läsövningar	T Skrivning o. sp lära	
4	—	O Tal- o. läsövningar	T Skrivning o. språklära	T Skrivning o. språklära Arbetsövningar	O Naturkunnighet T	T Naturkunnighet O	O Tal- o. läsövningar Skrivning o. språklära T	T Tal- o. läsövningar O	T Tal- o. övnin
5	—	T Arbetsövningar	O Tal- o. läsövningar	Gymnastik med lek o. idrott			—	O Geografi eller naturkunnighet T	T Geogr O
6	——			——			—	Slöjd	
7	——			——			—	Slöjd	

Antal timmar för v

Ämne	Klass 1	
	Omed. underv.	Tysta övn.
Kristendomskunskap	1	—
Modersmålet		
Tal- och läsövningar	4 1/2	—
Skrivning och språklära	1	4 1/2
Matematik	4	1/2
Hembygdsk. med arbetsövningar	1 1/2	4
Historia	—	—
Geografi	—	—
Naturkunnighet	—	—
Teckning	—	—
Musik	1 1/2	—
Gymnastik med lek och idrott	1 1/2	—
Slöjd	—	—
Summa	15	9
	24	

d n i n g.

ien (B 3).

sjunde klassen.

Torsdag			Fredag			Lördag		
lass 1	Klass 3	Klass 5 o. 7	Klass 1	Klass 3	Klass 5 o. 7	Klass 1	Klass 3	Klass 5 o. 7
ivning språk-lära rbets-ningar	O Kristen-domskun-skap T	T Kristen-domskun-skap O	—		Skrivning o. språk-lära	O Tal- o. läs-övningar Skrivning o. språk-lära T	T Tal- o. läs-övningar	T Tal- o. läs-övningar O
M a t e m a t i k			T Arbets-övningar	O M a t e m a t i k		T Arbets-övningar Skrivning o. språk-lära	T Geografi O	O Geografi T
			M a t e m a t i k					
risten-nskun-skap - o. läs-ningar	T Arbets-övningar	T Teck-ning	O Hem-bygds-kunskap Tal- o. läs-övningar	T Skrivning o. språk-lära		T Skrivning o. språk-lära Arbets-övningar	O Skrivning o. språk-lära	
ivning språk-lära rbets-ningar	T Hem-bygds-kunskap O	O Natur-kunnighet T	O Skrivning o. språk-lära Tal- o. läs-övningar	T Tal- o. läsövningar		M a t e m a t i k		
M u s i k ymnastik med lek o. idrott			—	T Historia O	O Historia T	M u s i k		
——			—	S l ö j d		——		
——			—	S l ö j d		——		

ne under en vecka.

Klass 3		Klass 5 o. 7	
Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.
1	1	1	1
2	3	2	3
1	4	2	4
5	1	5	1
1/2	2 1/2	—	—
1/2	1/2	1 1/2	1/2
1 1/2	1 1/2	1	1
		1	1
—	—	—	2
1 1/2	—	1 1/2	—
1 1/2	—	1 1/2	—
4	—	4	—
18 1/2	**13 1/2**	**20 1/2**	**13 1/2**
32		**34**	

Tredje

Första, tredje, femte och sju

Lektion	Måndag			Tisdag			Onsdag		
	Klass 1	Klass 3	Klass 5 o. 7	Klass 1	Klass 3	Klass 5 o. 7	Klass 1	Klass 3	Klass 5
1	Tal- o. läsövningar Skrivning o. språklära	——		—	Tal- o. läsövningar	—	——		Histor
2	Matematik			T Matematik Arbetsövningar	O Kristendomskunskap T	T Kristendomskunskap O	Matematik		
	T Skrivning o. språklära	O Matematik					T Skrivning o. språklära	O Matematik	
3	O Hembygdskunskap Tal- o. läsövningar	T Skrivning o. språklära		O Kristendomskunskap Tal- o. läsövningar	T Skrivning o. språklära	T Tal- o. läsövningar	O Hembygdskunskap Tal- o. läsövningar	T Skrivning o. språklära	
4	T Skrivning o. språklära Arbetsövningar	O Skrivning o. språklära T	T Skrivning o. språklära O	O Tal- o. läsövningar	T Matematik		T Skrivning o. språklära Arbetsövningar	O Tal- o. läsövningar T	T Tal- o. l övning
				Matematik					
5	—	O Tal- o. läsövningar	T Teckning	Gymnastik med lek o. idrott			T Skrivning o. språklära Arbetsövningar	O Geografi eller naturkunnighet T	T Geogra
6	—	T Arbetsövningar	O Tal- o. läsövningar	—	T Naturkunnighet O	O Naturkunnighet T	—	Slöjd	
7	——			——			—	Slöjd	

Antal timmar för va

Ämne	Klass 1	
	Omed. underv.	Tysta övn.
Kristendomskunskap	1	—
Modersmålet :		
Tal- och läsövningar	4 1/2	—
Skrivning och språklära	1 1/2	4
Matematik	3 1/2	1
Hembygdsk. med arbetsövningar	1 1/2	4
Historia	—	—
Geografi	—	—
Naturkunnighet	—	—
Teckning	—	—
Musik	1 1/2	—
Gymnastik med lek och idrott	1 1/2	—
Slöjd	—	—
Summa	15	9
	24	

rdning.
men (B 3).
ssen (med förstärkningsanordningar).

Torsdag			Fredag			Lördag		
Klass 1	Klass 3	Klass 5 o. 7	Klass 1	Klass 3	Klass 5 o. 7	Klass 1	Klass 3	Klass 5 o. 7
——		Tal- o. läsövningar	——		Skrivning o. språklära	Tal- o. läsövningar Skrivning o. språklära	——	
rivning språklära rbetsningar	T Kristendomskunskap O	O Kristendomskunskap T	——		Matematik	T Arbetsövningar Skrivning o. språklära	O Geografi T	T Geografi O
risten-mskun-skap l- o. läs-ningar	T Arbetsövningar	T Teckning	T Arbetsövningar Matematik	O Historia T	T Historia O	T Skrivning o. språklära Arbetsövningar	O Skrivning o. språklära	
Matematik			O Hembygdskunskap Tal- o. läsövningar	T Matematik	T Tal- o. läsövningar	Matematik		
Musik Gymnastik med lek o. idrott			O Skrivning o. språklära Tal- o. läsövningar	T Tal- o. läsövningar	T Skrivning o. språklära	Musik		
—	T Hembygdskunskap O	O Naturkunnighet T	—	Slöjd		—	Tal- o. läsövningar	—
——			—	Slöjd		—		

ne under en vecka.

Klass 3		Klass 5 o. 7	
Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.
1	1	1	1
$3\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$
$1\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$
$4\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$
$\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$	—	—
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$
$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	1	1
		1	1
—	—	—	2
$1\frac{1}{2}$	—	$1\frac{1}{2}$	—
$1\frac{1}{2}$	—	$1\frac{1}{2}$	—
4	—	4	—
20	**12**	**22**	**12**
32		**34**	

Arbe

Tredje

Andra, fjärde

Lektion	Måndag			Tisdag			Onsdag		
	Klass 2	Klass 4	Klass 6	Klass 2	Klass 4	Klass 6	Klass 2	Klass 4	Klass
1	O Tal- o. läsövningar	T Skrivning o. språklära		T Skrivning o. språklära	O Kristendomskunskap T	T Kristendomskunskap O	O Hembygdskunskap Tal- o. läsövningar	T Arbetsövningar	T Skrivni o. språ lära
2	O Hembygdskunskap Skrivning o. språklära	T Skrivning o. språklära		Matematik			T Skrivning o. språklära	T Hembygdskunskap O	O Natur kunnigh T
3	Matematik T Arbetsövningar	O Matematik		T Skrivning o. språklära Tal- o. läsövningar	O Geografi eller naturkunnighet T	T Geografi O	Matematik T Arbetsövningar	O Matematik	
4	—	O Tal- o. läsövningar T	T Tal- o. läsövningar O	O Kristendomskunskap Tal- o. läsövningar	T Tal- o. läsövningar		—	O Historia T	T Histori O
5	——		Skrivning o. språklära	Gymnastik med lek o. idrott			—	O Tal- o. läsövningar	T Teckning
6	——			——			—	Slöjd	
7	——			——			—	Slöjd	

Antal timmar för va

Ämne	Klass 2	
	Omed. underv.	Tysta övn.
Kristendomskunskap	1	—
Modersmålet		
Tal- och läsövningar	4	1
Skrivning och språklära	1	4
Matematik	4	1
Hembygdsk. med arbetsövningar	2	3
Historia	—	—
Geografi	—	—
Naturkunnighet	—	—
Teckning	—	—
Musik	1 1/2	—
Gymnastik med lek och idrott	1 1/2	—
Slöjd	—	—
Summa	15	9
	24	

dning.
men (B 3).
tte klassen.

Torsdag			Fredag			Lördag		
Klass 2	Klass 4	Klass 6	Klass 2	Klass 4	Klass 6	Klass 2	Klass 4	Klass 6
rivning språk-lära	T Kristendomskunskap O	O Kristendomskunskap T	O Tal- o. läsövningar	T Skrivning o. språklära		T Matematik	O Tal- o. läsövningar T	T Tal- o. läsövningar O
Matematik			Matematik			O Hembygdskunskap Tal- o. läsövningar	T Matematik	
ristenmskunskap l- o. läsvningar	T Arbetsövningar	T Teckning	O Hembygdskunskap Skrivning o. språklära	T Tal- o. läsövningar		Musik		
rbetsvningar rivning språklära	T Skrivning o. språklära	O Tal- o. läsövningar	T Tal- o. läsövningar Arbetsövningar	T Geografi O	O Geografi T	—	O Naturkunnighet T	T Naturkunnighet O
Musik Gymnastik med lek o. idrott			T Arbetsövningar	O Skrivning o. språklära		—		Historia
——			—	Slöjd		——		
——			—	Slöjd		——		

ne under en vecka.

Klass 4		Klass 6	
Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.
1	1	1	1
2	3	2	3
1	4	2	4
5	1	5	1
½	2 ½	—	—
½	½	1 ½	½
1 ½	1 ½	1	1
		1	1
—	—	—	2
1 ½	—	1 ½	—
1 ½	—	1 ½	—
4	—	4	—
18 ½	**13 ½**	**20 ½**	**13 ½**
32		**34**	

Tredje

Andra, fjärde och sjätte klas

Lektion	Måndag			Tisdag			Onsdag		
	Klass 2	Klass 4	Klass 6	Klass 2	Klass 4	Klass 6	Klass 2	Klass 4	Klass
1	Tal- o. läsövningar	——		—	Tal- o. läsövningar	—	—	O Skrivning o. språklära T	T Skrivni o. språ lära O
2	Matematik			T Skrivning o. språklära Tal- o. läsövningar	O Kristendomskunskap T	T Kristendomskunskap O	T Matematik Skrivning o. språklära	O Historia T	T Histori O
3	O Hembygdskunskap Skrivning o. språkl.	T Skrivning o. språklära		O Kristendomskunskap Tal- o. läsövningar	T Matematik	T Tal- o. läsövningar	O Hembygdskunskap Tal- o. läsövningar	T Matemati	
4	T Arbetsövningar	O Tal- o. läsövningar	T Skrivning o. språklära	T Matematik Arbetsövningar	O Geografi eller naturkunnighet T	T Geografi O	T Tal- o. läsövningar Arbetsövningar	O Hembygdskunskap T	T Natur kunnigh O
5	T Skrivning o. språklära		O Tal- o. läsövningar	Gymnastik men lek o. idrott			T Arbetsövningar Skrivning o. språkl. O	O Tal- o. läsövningar T	T Teckni
6	——		Skrivning o. språklära	—	T Arbetsövningar	O Matematik	—	Slöjd	
7	——			——			——	Slöjd	

Antal timmar för va

Ämne	Klass 2	
	Omed. underv.	Tysta övn.
Kristendomskunskap	1	—
Modersmålet		
Tal- och läsövningar	3 ½	1 ½
Skrivning och språklära	1	4
Matematik	3	2
Hembygdsk. med arbetsövningar	2	3
Historia	—	—
Geografi	—	—
Naturkunnighet	—	—
Teckning	—	—
Musik	1 ½	—
Gymnastik med lek och idrott	1 ½	—
Slöjd	—	—
Summa	13 ½	10 ½
	24	

dning.

men (B 3).

ed förstärkningsanordningar).

Torsdag			Fredag			Lördag		
Klass 2	Klass 4	Klass 6	Klass 2	Klass 4	Klass 6	Klass 2	Klass 4	Klass 6
—		Matematik	—		Historia	Hembygdskunskap Tal- o. läsövningar	—	
rivning språklära	O Kristendomskunskap T	T Kristendomskunskap O	—		Tal- o. läsövningar	Matematik		
Kristendomskunskap l- o. läsvningar	T Arbetsövningar	T Teckning	O Hembygdskunskap Skrivning T o. språkl.	T Matematik O		T Skrivning o. språklära Arbetsövningar	T Naturkunnighet O	O Naturkunnighet T
atematik		T Skrivning o. språklära	T Matematik	T Geografi O	O Geografi T	Musik		
Musik Gymnastik med lek o. idrott			O Tal- o. läsövningar T	T Tal- o. läsövningar O	T Tal- o. läsövningar	—	T Tal- o. läsövningar O	O Skrivning o. språklära T
—	T Skrivning o. språklära	O Tal- o. läsövningar	—	Slöjd		—	Skrivning o. språklära	—
—			—	Slöjd		—		

ne under en vecka.

Klass 4		Klass 6	
Omed. underv.	Tysta övn.	Omed. underv.	Tysta övn.
1	1	1	1
3 1/2	1 1/2	3	2
1 1/2	3 1/2	2	4
3 1/2	2 1/2	4 1/2	1 1/2
1/2	2 1/1	—	—
1/2	1/2	1 1/2	1/2
1 1/2	1 1/2	1	1
		1	1
—	—	—	2
1 1/2	—	1 1/2	—
1 1/2	—	1 1/2	—
4	—	4	—
19	13	21	13
32		34	

Förslag till undervisningsplan för fortsättningsskolan.

I. Allmänna anvisningar till undervisningsplanen.

1. Erforderlig hänsyn bör tagas till det egenartade i den övergångsålder, i vilken lärjungarna i regel befinna sig. Vid fortsättningsskolans undervisande och fostrande verksamhet bör tillgodoses det behov av självständighet och självverksamhet, som är utmärkande för ungdom i denna åldersperiod. Undervisningen bör grundas på lärjungarnas i folkskolan inhämtade kunskaper, men den får icke onödigtvis upptagas av repetitioner av sådant, som lärjungarna redan tillägnat sig.

2. Fortsättningsskolans *fostrande uppgift* bör beaktas. Betydelsen av sedliga grundsatser belyses vid behandlingen av frågor om hemmet, familjen och samlevnaden mellan människor i övrigt. Arbetet bör så planläggas, att det utvecklar lärjungarnas ordningssinne, uthållighet och ansvarskänsla. I avsevärd utsträckning bör ett fritt arbetssätt komma till användning. Sålunda bör utom klassundervisning individuellt arbete och grupparbete förekomma. Då hemuppgifter lämnas, bör erforderlig hänsyn tagas till lärjungarnas arbetsförhållanden utom skolan.

3. Undervisningen bör *omsorgsfullt planläggas*. Läraren bör vara väl förtrogen med lärokursens innehåll och dess lämpligaste fördelning på till buds stående tid.

I anslutning till gällande tim- och kursplan bör läraren utarbeta en särskild arbetsplan att tjäna till ledning vid undervisningen. Denna bör så långt det är möjligt sammanhållas omkring det väsentliga av läroinnehållet och icke splittras på för många detaljer.

I god tid bör tillses, att erforderlig undervisningsmateriel är tillgänglig.

4. Tillgång bör finnas till *bibliotek,* innehållande ej blott uppslagsböcker och för lärjungarna lämplig facklitteratur från de områden, inom vilka undervisningen rör sig, utan även skönlitteratur och annan litteratur. Biblioteket bör tillgodose lärjungarnas behov av fri läsning samt av litteratur för deras enskilda arbeten.

5. Den undervisning om *de alkoholhaltiga dryckernas verkningar* på individ och samhälle, som skall förekomma i fortsättningsskolan, bör meddelas i lämpligt samband med andra undervisningsmoment, främst i ämnet medborgarkunskap.

II. Timplaner.

Vi framlägga här nedan förslag till timplan för fortsättningsskolan i tre alternativ. Ett av dessa, alternativ I, är avsett för en fortsättningsskola med det högsta antal timmar, för vilket statsbidrag utgår (540 timmar). Alternativ III är uppgjort för en fortsättningsskola, vars lärotid uppgår till det av oss föreslagna minimitimtalet (270 timmar), och alternativ II slutligen är avsett att tillämpas i en fortsättningsskola med ett timtal, som ligger mellan de båda förstnämnda (360 timmar). Om undervisningen i fortsättningsskola på grund av särskilda förhållanden pågår under kortare tid än 270 timmar, bör dock för ämnena medborgarkunskap och modersmålet anslås en tid av sammanlagt lägst 50 timmar.

Läroämnen	Antal undervisningstimmar		
	Alt. I	Alt. II	Alt. III
Arbetskunskap	420	270	220
Medborgarkunskap	60	45	25
Modersmålet	60	45	25
Summa	**540**	**360**	**270**

Gymnastik må i lämplig utsträckning förekomma, varvid tiden tages från den åt övriga ämnen anslagna.

Undervisningstimme skall omfatta fyrtiofem minuter vid en daglig lästid om mera än tre timmar, eljest femtio minuter. Häri inräknas icke den rast om tio eller femton minuter, som i regel bör givas mellan omedelbart på varandra följande undervisningstimmar.

Vid heldagsläsning bör efter andra eller tredje undervisningstimmen lämnas en längre ledighet om minst trettio minuter.

Därest undervisningen i praktiskt arbete icke lämpligen kan avbrytas av ledighet på ovan angivet sätt, bör, med iakttagande av att erforderligt avbrott i arbetet beredes lärjungarna, den dagliga arbetstiden beräknas, som om i densamma inginge raster av den längd, som i det föregående angivits.

III. Kursplaner med anvisningar.

Arbetskunskap i anslutning till jordbruk.

1. Jordbrukslära.

Olika jordarter och deras egenskaper; olika slag av åkerjord. Åkerjordens avdikning och bearbetning. Jordförbättring och gödsling; gödselvård. De odlade åkerväxterna, utsäde och sådd, skötsel under växttiden, skörd och förvaring. Växtföljd och växelbruk. Ängar och betesvallar. Ogräs, växtsjukdomar och skadeinsekter.

2. Redskap och maskiner.

Demonstrationer och övningar i användningen av de i jordbruket allmänt förekommande moderna arbetsmaskinerna och redskapen, såsom plogar, såningsmaskin, ringvält, slåttermaskin, självbindare, traktor, tröskverk, mjölkningsmaskin.

Jordbruksmaskinernas underhåll och vård.

3. Husdjursskötsel.

Olika slag av husdjur och deras viktigaste raser. Fodermedel; utfodringen och dess ekonomi. I samband med användningen av mjölkmaskin eftermjölkning och juverbehandling. Mjölken och dess behandling.

4. Ritning, huvudsakligen enkla ritningar till mindre byggnader.

5. Räkning och bokföring.

Övningar i lösandet av praktiska räkneuppgifter, huvudsakligen med tillämpning på jordbrukets förhållanden.

Enklare jordbruksbokföring och i samband därmed vissa sidor av jordbrukarhemmets ekonomi, såsom viktiga inkomst- och utgiftsposter, besparingar, skuldsättning, uppgörande av självdeklaration. Exempel på föreningsverksamhet inom jordbruket.

6. Hygieniska, samhälleliga och etiska synpunkter i fråga om arbetet.

ANVISNINGAR.

1. Undervisningen bör syfta till att giva lärjungarna kunskap om för den egna bygden viktiga former av jordbruk med binäringar och deras förutsättningar, väcka lärjungarnas intresse för jordbruksnäringen och skapa aktning för jordbrukarens yrke.

2. Korta meddelanden böra lämnas angående jordbrukets utveckling och nuvarande ståndpunkt i vårt land samt om dess betydelse. I viss utsträckning kan lärjungarnas medverkan därvid tagas i anspråk genom kortare redogörelser och föredrag, belysande grafiska framställningar o. d.

3. Till stöd för undervisningen bör finnas lämplig undervisningsmateriel, såsom kartor, planscher, fotografier och filmer, prov på jord- och bergarter, sädesslag, fröer, olika slag av gödslingsmedel m. m.

4. I den utsträckning, som befinnes möjlig, bör undervisningen anknytas till iakttagelser och demonstrationer eller förbindas med praktiskt arbete.

I vissa fall kan det vara ändamålsenligt att samla undervisningen kring arbetet på en lantgård under olika årstider. Ett och annat studiebesök bör göras vid mönsterjordbruk i orten. Som enskilt arbete kan åt lärjunge lämnas i uppgift att redogöra för sina iakttagelser av jordbruket vid någon gård, som han känner väl till.

Lämpligt är, att, där så ske kan, en större del av kursen förlägges till en mönstergillt skött lantgård, där lärjungarna under deltagande i arbetet få göra sig förtrogna med konstruktionen, användningen och vården av i ett modernt jordbruk förekommande maskiner och redskap. Önskvärt är, att även övningar i mjölkning förekomma.

5. I skoldistrikt, där klubbrörelse i förening med odlingsarbete för ungdom bedrives, bör samarbete mellan fortsättningsskolan och klubbrörelsen eftersträvas. Fortsättningsskolans undervisning bör anknyta även till lärjungarnas under odlingsarbetet gjorda iakttagelser och erfarenheter. I den mån så lämpligen kan ske, böra ledare av klubbrörelsen beredas tillfälle att medverka vid fortsättningsskolans undervisning.

Arbetskunskap i anslutning till skogsbruk.

1. Sverige som skogsland.

Översikt över de nuvarande skogstillgångarna i landet. Skogens ekonomiska betydelse.

2. Marktyper och skogsbestånd.

De vanligast förekommande skogsbildande träden. Markens och klimatets betydelse för utbildandet av skilda skogstyper, såsom tallhed, granskog och sumpskog.

3. Skogsvård.

Något om nuvarande skogslagstiftning. Förvaltnings- och tillsynsmyndigheter. Hyggerensning, röjning, gallring och slutavverkning. Sådd, plantering, växtförädling och fröinsamling. Dikning och vägbyggnad. Skador på skogen genom insekter och svampar samt motåtgärder. Betesskador på skogen genom husdjur och vilda djur. Åtgärder mot skogseldfara, skogseldsläckning.

4. Skogens tillvaratagande.

Förberedelse och planläggning i och för avverkning. Stämpling och utbytesberäkning. Sommar- och vinterhuggning av sågtimmer och massaved. Aptering. Vedavverkning med kvalitetsuppdelning. Virkesmätning. Olika transportvägar och transportsätt.

5. Redskap och maskiner.

De viktigaste inom skogsbruket allmänt förekommande verktygen och arbetsmaskinerna samt deras användning, underhåll och vård.

6. Hästen och dess vård.

För skogsarbete lämpliga hästraser. Utfodring och vård.

7. Jakt- och fiskevård.

8. Räkning och bokföring.

Övning i lösandet av praktiska räkneuppgifter med tillämpning på skogsbrukets förhållanden. Tumsedelräkning, körare- och huggningsrapporter.

Enklare bokföring och i samband därmed något om det mindre skogsbrukets ekonomi, såsom viktiga inkomst- och utgiftsposter, besparingar, skuldsättning, uppgörande av självdeklaration. Exempel på föreningsverksamhet inom skogsbruket.

9. Hygieniska, samhälleliga och etiska synpunkter i fråga om arbetet.

ANVISNINGAR.

1. Undervisningen har till syfte att bibringa lärjungarna en elementär såväl teoretisk som praktisk kunskap om skogsbruket, dess naturliga och ekonomiska betingelser, samt att väcka deras intresse och aktning för denna näringsgren.

2. I lämpliga sammanhang och särskilt vid undervisningen om skogens ekonomiska betydelse böra lämnas korta meddelanden om skogsbrukets utveckling i vårt land och om skogens betydelse för landets näringsliv och för den enskilde. I viss utsträckning böra lärjungarna därvid få medverka med kortare redogörelser, föredrag o. d.

3. Till stöd för undervisningen bör finnas lämplig undervisningsmateriel, såsom kartor, planscher, fotografier och filmer.

4. Undervisningen bör i den utsträckning, som befinnes möjlig, förbindas med praktiskt arbete samt anknytas till iakttagelser och demonstrationer. Kursen kan lämpligen uppdelas så, att lärjungarna kunna bli förtrogna med arbetet i skogen under olika årstider.

Om möjligt böra lärjungarna under sakkunnig ledning få besöka olika skogstrakter samt göra iakttagelser på försöksfält och vid skogsplanteringar ävensom göra studieutflykter till bl. a. någon snickerifabrik och något sågverk.

5. Lärjungarna böra få lära sig att använda och vårda de olika inom skogshanteringen förekommande redskapen på ett riktigt sätt. Det är därför

av vikt, att varje lärjunge får undervisning och praktisk övning i att använda redskapen samt får vänja sig vid att under eget ansvar förvara och underhålla dem.

6. Vid behandlingen av de hygieniska, samhälleliga och etiska frågorna bör bl. a. följande genomgås: skogsarbetarnas bostäder, mat och dryck i hemmet och på arbetsplatsen, arbetsdräkten, vikten av aktsamhet under arbetet, åtgärder vid olycksfall och för att förebygga sjukdomar, omständigheter, som inverka på arbetsförmågan; samarbete, hjälpsamhet och redbarhet, arbetsglädje, arbetets betydelse för samhället.

Arbetskunskap i anslutning till fiskerinäring.

1. Fiskevattnet.

Vattnets salthalt, temperatur och lufthalt på olika djup och vid olika årstider. Något om vattnets växt- och djurliv.

2. Fiskar och fiskevård.

Fiskens inre byggnad och livsföreteelser. För platsen viktiga fiskar. Villkoren för fiskens liv: vattnets lufthalt, renhet och temperatur; fiskarnas föda; deras lekplatser. För fisket skadliga djur. Fiskbeståndets reglering. Fiskodling.

3. Fångst och fångstredskap.

Olika slag av fångstredskap, särskilt de på platsen förekommande, och deras användning. Redskapens tillverkning, färgning och konservering.

4. Båtar, båtmotorer och navigation.

Viktiga fiskebåttyper.

Fiskebåtmotorns konstruktion och arbetssätt; ofta förekommande fel å motorn och deras avhjälpande.

Distansmått, brukliga inom navigationen. Sjökort och sjömärken. Styrningsregler. Kompassens indelning, missvisning och deviation. Uttagning av kurser; fart och distans; strömsättning och avdrift. Ortsbestämning vid sikte av land; lod och logg; pejlingar. Någon övning i att använda nautiska tabeller. Om väderlekskartor och stormvarningar. Anordningar för livräddning.

5. Räkning och bokföring.

Övningar, som avse färdighet att lösa praktiska räkneuppgifter med tillämpning på fiskerinäringen.

Enklare bokföring och i samband därmed något om fiskarhemmets ekonomi, såsom viktiga inkomst- och utgiftsposter, besparingar, skuldsättning, uppgörande av självdeklaration. Exempel på föreningsverksamhet inom fiskerinäringen.

6. Elementär kurs i engelska språket (där så anses lämpligt).
7. Kort matlagningskurs (där så anses lämpligt).
8. Hygieniska, samhälleliga och etiska synpunkter i fråga om arbetet.

ANVISNINGAR.

1. Större delen av den anslagna tiden bör i allmänhet ägnas åt undervisning i navigation. Vissa moment, som avse fiskar, fiskevatten m. m., kunna lämpligen behandlas på det sättet, att lärjungarna efter lärarens anvisning och med hjälp av tillgänglig litteratur utarbeta kortare redogörelser, till vilka knytas samtal och kompletterande upplysningar.

Båttyper och båtmotorer böra studeras i verkligheten. Då så kan ske, göres även studiebesök vid något fiskebåtvarv.

2. På orter, där fiskodlingen är av större betydelse, bör detta undervisningsmoment särskilt uppmärksammas. Därvid behandlas befruktningen av fiskrom, dess kläckning i kläckningsglas eller genom annan enkel anordning, ynglets transport och utsättande, konstgjorda lekplatser m. m.

3. Vid undervisningen i navigation böra lärjungarna för lösande av givna uppgifter fördelas på arbetsgrupper med två eller tre elever i varje grupp.

Erforderlig arbets- och åskådningsmateriel bör finnas, såsom tillräckligt antal sjökort, parallellinjaler och transportörer, båtkompass, modeller eller planscher, utvisande motorns konstruktion o. d.

4. Matlagningskursen bör avse att lära eleverna att med användande av på fiskebåtarna förekommande kokanordningar tillreda enklare maträtter, däribland även sådana, i vilka konserver ingå. För denna undervisning böra anslås minst 60 timmar.

5. Kursen i engelska språket bör avse att genom lämpligt ordnade uttals-, hör-, läs- och skrivövningar bibringa lärjungarna en elementär kännedom om engelska språket med särskild hänsyn till vad som för fiskare kan anses såsom erforderligt vid av yrket föranledda besök i brittiska hamnar för försäljning av fångst och inköp av utrustning för fiskebåtar. Dylik kurs bör omfatta minst 80 timmar.

6. Då undervisning i matlagning och engelska förekommer, bör lärotiden omfatta minst 360 undervisningstimmar.

7. I lämpligt sammanhang lämnas kortare meddelanden om fiskerinäringens i Sverige utveckling och nuvarande ståndpunkt.

Arbetskunskap i anslutning till metallarbete.

1. Material.

Järnmalmer; våra viktigaste gruvfält. Något om järnets framställning, tackjärnets förvandling till smidesjärn och stål samt olika järn- och stålsorters egenskaper och användning. Kort genomgång av andra metaller, som komma till användning i järnindustrien.

2. Verktyg och maskiner.

Det viktigaste om verktyg och maskiner i skolverkstaden samt med till-

lämpning på dem något om enkla maskinelement, såsom hävstången, kilen och skruven.

Besök på arbetsplatser, såsom gruva, järnverk, mekanisk verkstad, plåtslageriverkstad och gjuteri.

3. Konstruktionsritning.

Krokiritning på rutat papper efter verkliga föremål samt detaljritning av föremål, avsedda att tillverkas av eleverna. I mån av tid renritning i vanligen använda skalor. Läsning av enkla arbetsritningar.

4. Verkstadsarbete.

Tillverkning av föremål för praktiskt bruk genom filning, mejsling, nitning, smidning, gängning, härdning, svarvning, borrning, svetsning och lödning. Ytbehandling, såsom svartbränning, oxidering, strykning med lack.

5. Räkning och bokföring.

Övningar i att lösa praktiska räkneuppgifter med tillämpning på järnindustrien.

Enklare hantverksbokföring, avslutad med upprättande av självdeklaration.

6. Hygieniska, samhälleliga och etiska synpunkter på arbetet.

ANVISNINGAR.

1. De mera teoretiska kursmomenten böra, i den mån så finnes lämpligt, behandlas i samband med verkstadsarbetet.

2. Undervisningen om maskiner och verktyg m. m. bör grundas på direkta iakttagelser eller försök.

3. Vid lämpliga tillfällen lämnas kortare meddelanden angående järnhanteringens utveckling i Sverige. Framställningen kan stundom anknytas till av lärjungarna själva med ledning av tillgänglig litteratur utarbetade kortare redogörelser med diagram.

4. Åt den rätta användningen och vården av verktyg och arbetsmaskiner bör ägnas synnerlig uppmärksamhet.

5. I verkstadsarbetet kan, då så finnes lämpligt och möjligt, ingå reparation av husgerådssaker, redskap, verktyg eller maskiner.

Arbetskunskap i anslutning till snickeri.

1. Material.

Viktigare inhemska virkessorter. Virkesträdens fällning, transport och försågning; virkets torkning. Olika virkessorters lämplighet för olika ändamål. Övningar i att skilja olika träslag från varandra. Några utländska virkessorter.

2. Verktyg och maskiner.

Det viktigaste om verktyg och maskiner i skolverkstaden samt med till-

lämpning på dem något om enkla maskinelement, såsom hävstången, kilen och skruven.

Besök på arbetsplatser, såsom snickeriverkstad, snickerifabrik, sågverk, husbygge.

3. Konstruktionsritning.

Krokiritning på rutat papper efter verkliga föremål samt detaljritning av föremål, avsedda att tillverkas av eleverna. I mån av tid renritning i vanligen använda skalor. Läsning av enkla arbetsritningar.

4. Verkstadsarbete.

Förfärdigande av husgeråd, enkla möbler och andra nyttigheter samt prydnadsföremål efter måttskisser eller detaljritningar; olika slag av sammansättningar. Ytbehandling, såsom betsning och strykning med polityr och cellulosalack samt målning.

5. Räkning och bokföring.

Övningar, avseende färdighet att lösa praktiska räkneuppgifter i anslutning till snickeriyrket.

Enklare hantverksbokföring, avslutad med upprättande av självdeklaration.

6. Hygieniska, samhälleliga och etiska synpunkter på arbetet.

ANVISNINGAR.

1. De mera teoretiska kursmomenten böra, i den mån så finnes lämpligt, behandlas i samband med verkstadsarbetet.

2. Vid lämpliga tillfällen lämnas kortare meddelanden om trä- och möbelindustrien i Sverige. Lärjungarna böra erhålla någon kännedom om olika möbelstilar samt en för hemlandskapet karakteristisk allmogeträslöjd.

3. Åt den rätta användningen och vården av verktyg och arbetsmaskiner bör ägnas synnerlig uppmärksamhet.

4. Där ortsförhållandena göra det lämpligt, må vid verkstadsarbetet förekomma tillverkning och lagning av redskap och verktyg, som användas vid jordbruksarbete, fiske och andra sysselsättningar.

Arbetskunskap i anslutning till manlig hemslöjd.

1. Material.

För det mindre hantverket och för den enskildes behov lämpliga sorter och dimensioner av trä och järn; trävirke för enklare möbler samt för reparation av redskap och verktyg; järn och färdiga metalldelar för beslag, hopsättning och vanligare reparationer.

2. Verktyg och maskiner.

Det viktigaste om verktyg och maskiner i skolverkstaden samt med tillämpning på dem något om enkla maskinelement, såsom hävstången, kilen och skruven.

3. Ritning.

Krokiritning på rutat papper av enklare maskindelar, verktyg eller möbler. I mån av tid renritning i vanligen använda skalor. Läsning av enkla arbetsritningar.

4. Verkstadsarbete.

Förfärdigande av enklare verktyg, redskap, möbler och prydnadsföremål; reparationer av redskap, möbler, maskiner och maskindelar.

5. Räkning och bokföring.

Övningar, avseende färdighet att lösa praktiska räkneuppgifter; beräkning av material- och arbetspriser för tillverkning av enkla redskap och möbler samt för reparationer av i hemmet och i ortens arbetsliv använda verktyg och maskiner.

Enklare bokföring, avslutad med upprättande av självdeklaration.

6. Hygieniska, samhälleliga och etiska synpunkter på arbetet.

ANVISNINGAR.

1. Verkstadsarbetet bör syfta till att bibringa lärjungarna händighet och praktisk duglighet för utförande av trä- och metallarbeten, som ofta visa sig behövliga i det praktiska livet.

2. Tyngdpunkten i undervisningen kan allt efter förhållandena läggas på trä- eller metallarbete.

3. De mera teoretiska kursmomenten böra, i den mån så finnes lämpligt, behandlas i samband med verkstadsarbetet.

4. Vid lämpliga tillfällen lämnas meddelanden om hemslöjdsföreningar samt kurser i trä- eller metallslöjd inom hemlänet. Om möjligt göres besök i en eller annan välordnad verkstad samt i bygde- eller provinsmuseum.

5. Åt den rätta användningen och vården av verktyg och arbetsmaskiner bör ägnas synnerlig uppmärksamhet.

6. Som exempel på arbeten, som kunna ingå i kursen, må nämnas lagning och isättning av dörrlås, beslag av dörrar och fönster samt isättning av fönsterglas, skaftning av hammare eller yxa, lagning av verktyg eller åkerbruksredskap, isärtagning, justering och hopsättning av någon enkel maskin, förfärdigande av trädgårdsmöbel eller enklare rumsmöbel samt verktygslåda med inredning.

Arbetskunskap i anslutning till handel.

1. Bokföring.

Bokföringens uppgift och teoretiska grunder. Olika slag av bokföring. Enkel detaljhandelsbokföring för enskild firma. Bokslut.

I anslutning till ovanstående enklare affärsbrev, räkningar, kvitton, fakturor. Det viktigaste om post-, järnvägs- och ångbåtsförsändelser samt om

förtullning. Korta meddelanden ur handelsläran och handelslagstiftningen. Något om revision.

2. Handelsräkning.

Övningar för vinnande av färdighet i snabb och säker räkning med hela tal och decimalbråk med tillämpning på praktiska uppgifter.

Mynt, mått och vikt. Procent, rabatt, provision, vinst och förlust, brutto, netto och tara; ränta, diskont, växlar; bolagsräkning, aktier; kalkylering. Huvudräkningsövningar.

3. Varukännedom.

Vanligen förekommande handelsvaror. Inhemska varor och importvaror. Förfalskning av varor. Förvaring av varor.

4. Maskinskrivning.

Övningar i maskinskrivning för inlärande av riktig fingersättning och riktigt anslag. Övningar med löpande text, företrädesvis affärsbrev, utskrivning av räkningar och fakturor. Duplicering.

5. Hygieniska, samhälleliga och etiska synpunkter i fråga om arbetet.

ANVISNINGAR.

1. Bokföringen bör börja med förande av enligt kolumnsystemet uppställd kassabok för familj.

2. Vid räkningen böra lärjungarna vänjas vid att på förhand göra en ungefärlig uppskattning av resultatet samt att pröva rimligheten av erhållna resultat. Lämpliga genvägar vid uträkningen böra påvisas.

3. I lämpliga sammanhang lämnas korta meddelanden ur handelns historia samt om viktigare handels- och transportvägar. Till en del kunna dylika redogörelser lämnas av lärjungarna med hjälp av till buds stående litteratur.

4. Vid de skriftliga övningarna liksom vid bokföringsarbetet bör särskild omsorg ägnas åt välskrivningen. Övningar i skrivning av rubrikstil böra förekomma.

5. Lärjungarnas uppmärksamhet bör fästas på vikten av ärlighet i handel, ordning i det dagliga arbetet samt precision i alla affärsförhållanden. Betydelsen av försäljarens personliga uppträdande bör ock framhållas.

Arbetskunskap i anslutning till hemkunskap med hushållsgöromål.

1. Praktiskt arbete.

Tillagning av enklare och i viss utsträckning finare maträtter. Beredning av korv och sylta. Bakning av grövre och i viss utsträckning finare brödsorter och kakor. Konservering av grönsaker, frukt, svamp och kött. Dukning och servering. Daglig städning, storstädning, vård av möbler, sängkläder och hushållsinventarier, skötsel av golv och golvbeläggning. Vittvätt,

fintvätt och ylletvätt. Mangling, strykning och stärkning. Fläckuttagning och pressning. Lagning av tvättkläder. Skötsel av skodon och gångkläder.

2. Teoretiska lektioner.

Genomgång av dagens arbete. Kostnadsberäkningar.

Närings- och födoämneslära: Kort repetition av sjunde klassens kurs. Kaloribegreppet. Praktisk användning av kaloriberäkningar. Vegetarisk och blandad kost. Enkel sjukdiet. Matsedelsförslag.

Styckning av slaktdjurens kött och de olika delarnas användning. De i hushållet använda fisksorterna. Förvaring av kött och fisk. Grönsaker, frukt och svamp: förekomst, kännetecken på god kvalitet, användning, tillagning och förvaring. Användning av vilt och fågel. Salt, socker och övriga kryddor. Kaffe, te och kakao.

Matlagningslära: Regler för konservering med särskild hänsyn tagen till erhållande av ur närings- och förvaringssynpunkt lämpliga konserver.

Hemvårdslära: Material till de olika bruksartiklarna i ett hem, såsom till husgeråd, möbler och sängkläder. Behandling av olika slags material. Fordringar på en god bostad. Olika uppvärmningsanordningar och deras skötsel. Bostadens inredning för erhållande av ändamålsenlighet och trivsel. Anvisningar beträffande daglig städning och storrengöring. Tvättmedel. Anvisningar för tvätt, mangling, stärkning, strykning och fläckuttagning. Planläggning av hushållsarbetet och rationella arbetsmetoder.

Hemmets ekonomi: Betydelsen av en ordnad ekonomi. Olika inköpsmetoder. De olika utgiftsposterna i en budget. Enkel bokföring. Bosättningsförslag. Bosättningens finansiering.

Barnavård: Grunderna för späda barns skötsel. Spädbarnets kläder och föda. Några synpunkter på dess uppfostran. De vanligaste symptomen på sjukdom.

Hemsjukvård: Husapoteket. Enkla förband och första hjälpen vid olycksfall. Några anvisningar om vård av sjuka i hemmet.

ANVISNINGAR.

1. Undervisningen i hushållsgöromål bör, där förhållandena så medgiva, meddelas i form av heldagsundervisning under veckans samtliga söckendagar.

Vid det praktiska arbetet böra lärjungarna vara fördelade i arbetslag (hushåll), bestående av tre eller fyra medlemmar. Arbetet fördelas mellan arbetslagens medlemmar på sådant sätt, att alla lärjungarna ha full sysselsättning och lära sig väl utnyttja tiden samt vänjas vid samarbete och hjälpsamhet. Lärjungarna böra övas att använda ett rationellt och hygieniskt arbetssätt.

2. Skolköket bör ha ett sunt läge och vara praktiskt inrett samt lämna god arbetsplats åt en avdelning på 12—16 lärjungar. Till skolköket böra höra skafferi, källare, matrum, omklädnadsrum, tvättstuga med tork- och

strykrum, hemvårdsrum eller, där förhållandena så medgiva, en lägenhet om ett rum och kök.

Till skolköket hörande husgeråd böra vara av samma slag som de, vilka i allmänhet förekomma i ett hem. Inredningen av hemvårdsrummet (lägenheten) bör motsvara en familjs behov.

3. Matlagningen och bakningen böra avse beredning av smaklig och närande kost till billigt pris. Vid uppgörande av matsedelsförslag tages hänsyn till olika familjetyper samt till födans ändamålsenliga sammansättning ur såväl närings- som smak- och prissynpunkter. Traktens egna produkter böra i så stor utsträckning som möjligt komma till användning, varvid där så låter sig göra alster från skolträdgården eller den egna trädgården utnyttjas. Lärjungarnas uppmärksamhet bör fästas på de under olika årstider växlande priserna, och vid valet av maträtter i skolköket bör hänsyn tagas till dessa växlingar.

4. Skolköket bör i regel icke mottaga beställningar från utomstående. Däremot böra lärjungarna tillåtas att med hänsynstagande till undervisningen i viss begränsad utsträckning för hemmets räkning och på dess bekostnad i skolköket utföra matlagnings- och konserveringsarbeten samt bakning.

5. Konserveringen bör avse att möjliggöra besparingar i hushållet och att bereda tillgång på födoämnen ur växtriket även under vintern. Vid konservering böra därför särskilt ifrågakomma sådana varor, som erhållas billigare, om de köpas i större mängd eller under någon viss tid av året.

6. Lärjungarna böra lära sig att i arbetet använda enkla men rationella hjälpmedel. För utvecklande av deras omdöme och förmåga att arbeta självständigt böra de vid slutet av kursen själva få planlägga en dags arbete och sedan utföra det utan ledning.

7. Vid undervisningen i tvätt, strykning och mangling bör tillses, att den enskilde lärjungen får praktisk övning i tvätt av olika slags plagg.

8. Vikten av en god planläggning av familjens utgifter samt av fortlöpande anteckningar om inkomster och utgifter inskärpes. Skillnaden mellan nödvändiga och mindre nödvändiga inköp samt mellan kontantköp och avbetalningsköp genomgås. Bokföringen bör omfatta förande av kassabok enligt kolumnsystem över en familjs samtliga utgifter och inkomster under minst en månad.

9. Undervisningen i hemvård avser att meddela kunskaper om det material samt de redskap och metoder, som användas vid hushållsarbetet, och såväl denna undervisning som undervisningen i närings- och födoämneslära bör ställas i närmaste samband med den praktiska undervisningen för att på lämpligt sätt stödja denna. De ekonomiska synpunkterna böra ständigt beaktas vid skolköksundervisningen.

Medborgarkunskap.

1. Kort återblick på sjunde folkskoleklassens kurs i samhällskunskap med huvudvikten lagd vid den kommunala styrelsen och dess uppgifter.

2. Landstinget och dess arbetsuppgifter. Hushållningssällskap.

3. Kyrkostyrelse och kyrklig verksamhet.

4. Några grunddrag av det svenska rättssamhällets tillkomst. Konung och statsråd. Det viktigaste om riksdagens sammansättning och arbetssätt; rösträtt och valbarhet. Statens inkomster och utgifter. Något om statsförvaltningen; länsstyrelse. Rättsväsendet. Försvaret och värnplikten.

5. Samarbetets och den enskilda företagsamhetens värde för individ och samhälle. Den enskilda handeln. Kooperationen. Fackföreningar. Arbetsgivarföreningen. Lantmännens och tjänstemännens ekonomiska sammanslutningar.

Det nutida nykterhetsarbetet. Det frivilliga folkbildningsarbetet. Idrottsrörelsen.

Bostadsfrågan. Befolkningsfrågan. Socialförsäkring. Arbetarskyddslagstiftning. Offentlig arbetsförmedling. Medling i arbetstvister.

Strävanden att uppbygga en mellanfolklig rättsordning.

Medborgerliga rättigheter och medborgerligt ansvar.

6. Yrkesvägledning: yrkes- och anlagsorientering.

ANVISNINGAR.

1. I fortsättningsskolor, där den åt undervisningen i medborgarkunskap anslagna tiden är förhållandevis kort, bör undervisningen samlas kring det mest väsentliga.

2. Vid undervisningen bör läraren så långt det är möjligt utgå från av lärjungarna kända förhållanden. Ofta kunna aktuella lokala frågor giva utgångspunkter för behandlingen av de kommunala arbetsuppgifterna och sättet för deras lösande. Anknytning bör, när så befinnes lämpligt, sökas till vad tidningspressen eller radion erbjuder: kungörelser, redogörelser för aktuella frågor, trontalet och riksdagens öppnande, sammandrag av statsverkspropositionen, riksdagsbehandlingen av något ärende o. s. v.

3. Vid undervisningen böra de sociala synpunkterna på ämnet komma till sin rätt. Samhället bör framstå som det gemensamma, av vars utveckling även den enskilde är beroende, och vars lagar och föreskrifter han har att i sitt eget intresse underordna sig. Undervisningen bör syfta till att skapa förutsättningar för en god medborgaranda.

4. Läraren bör städse iakttaga objektivitet i sin framställning. Han bör erinra sig, att skolans lärjungar ofta tillhöra hem, som företräda skilda uppfattningar i samhällsfrågorna.

5. Arbetsuppgifter i anslutning till undervisningen böra med hjälp av anvisningar och tillgänglig litteratur i lämplig utsträckning utföras av lär-

jungarna. Någon gång kan anordnas ett fingerat sammanträde, varvid protokoll föres.

6. Vid den yrkesvägledning, som bör förekomma i fortsättningsskolan, lämnas samtalsvis en kort översikt över olika yrkesområden och särskilt sådana, som kunna antagas närmast komma i fråga för lärjungarna. Arbetet inom olika yrken belyses genom studiebesök på arbetsplatser, varvid om möjligt fackmän redogöra för fordringarna för inträdet i visst yrke, utbildningen och villkoren för framgång däri. Läsning av konkreta yrkesskildringar och om möjligt förevisning av filmer med ämnen ur yrkeslivet böra förekomma. Anknytning bör ske till undervisningen i de praktiska ämnen, som ingå i kursen. På olika sätt beredas lärjungarna sålunda tillfälle att komma underfund med sina anlag och intressen. De böra få kännedom om vilka skolor och utbildningsanstalter, som stå öppna för dem. Arbetsförmedlingens och särskilt ungdomsförmedlingens uppgifter böra klarläggas och samarbete sökas med ungdomsförmedlingen. Lärarens iakttagelser av de enskilda lärjungarnas förutsättningar böra på lämpligt sätt delgivas såväl ungdomsförmedlingen som lärjungarna själva och deras målsmän. Undervisningen bör skänka en klar föreställning om betydelsen av en god yrkesutbildning och valet av en lämplig utbildningsväg samt vilka synpunkter som närmast böra beaktas vid yrkesvalet (begåvnings- och intressesynpunkter, ekonomiska synpunkter, arbetsmarknadssynpunkter o. s. v.).

Modersmålet.

1. Läsning.

Läsning av värdefull och intresseväckande litteratur huvudsakligen ur den senare svenska skönlitteraturen, däribland även stycken med religiöst och etiskt fostrande innehåll; en och annan skildring i anslutning till arbets- och samhällslivet.

Övningar i muntlig framställning.

2. Skrivning.

Övningar i att använda vanligen förekommande blanketter samt att uppsätta enkla, i det praktiska livet ofta förekommande skrivelser, såsom brev, kvitton, räkningar, rekvisitioner, fullmakter, annonser och svar å dylika, ansökningar (avskrift och vidimering), protokoll.

I lämpliga sammanhang upplysningar rörande språkriktighet och stilarter.

ANVISNINGAR.

1. Litteraturläsningen tänkes delvis förlagd till lärjungarnas fritid. Särskild vikt lägges vid att lärjungarna genom självständiga arbetsuppgifter i anslutning till folk- eller skolbibliotek få göra bekantskap med några för åldersstadiet tillgängliga arbeten av våra främsta författare. Uppgifterna

böra redan vid kursens början fördelas mellan lärjungarna. Så kan exempelvis behandlingen av Viktor Rydbergs diktning förberedas genom att någon eller några lärjungar få till uppgift att läsa »Singoalla», andra valda delar ur »Fribytaren på Östersjön», andra åter någon berättelse ur »Romerska sägner» eller något parti ur »Vapensmeden». Med stöd av kortfattade anteckningar lämna lärjungarna sedan i skolan ett referat av det lästa. Därtill knytes uppläsning av valda dikter. I samband med litteraturläsningen, som bör vara huvudsaken, lämnas belysande, korta meddelanden om diktarens liv och personlighet.

Uppmärksamhet bör ägnas åt den egna hembygdens diktning. Ofta kan denna med fördel tagas till utgångspunkt vid litteraturstudiet.

För högläsning böra huvudsakligen dikter och stycken i dramatisk form komma i fråga.

Övning i muntlig framställning vinnes dels genom ovan nämnda innehållsredogörelser, dels genom kortare föredrag med ämnen från lärjungarnas fria läsning eller från områden, som behandlats i skolan. En och annan diskussionsövning bör förekomma.

Såsom en huvuduppgift bör framstå, att lärjungarnas håg väckes för självstudier och deltagande i den frivilliga bildningsverksamheten. De ungas fria läsning bör uppmuntras och underlättas genom hänvisning till intresseväckande litteratur, som är tillgänglig i folk- och skolbibliotek.

2. Övningarna i uppsättande av praktiska skrivelser böra ansluta sig till det praktiska livets förhållanden. De böra i möjligaste mån bedrivas på ett kontorsmässigt sätt med användande av samma slags materiel (brev- och skrivpapper, kuvert och blanketter), som förekommer i det praktiska livet. Skrivelserna böra på lämpligt sätt bevaras för att av lärjungarna kunna användas som en formulärsamling.

Handstilens vård, rättstavning och interpunktion beaktas i samband med de skriftliga övningarna. Ordlista må användas av lärjungarna.

Undervisning i språklära bör icke förekomma såsom fristående kursmoment, men frågor rörande språkriktighet och stilarter upptagas, i den mån litteraturläsningen och de skriftliga övningarna giva anledning därtill.

Av lärjungarna utförda skriftliga arbeten böra omsorgsfullt genomses och rättas.

Statens offentliga utredningar 1946

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med förslag till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m. [10]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Polisväsen.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Dödföddheten och tidigdödligheten i Sverige. Dess samband med nativitetsminskningen och dess förhållande vid olika former av förlossningsvård samt dess socialmedicinska och befolkningspolitiska betydelse. [2]

Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag till allmänna barnbidrag m. m. [5] Bilagor. [6]

Investeringsutredningens betänkande med utredning rörande personal- och materielresurser m. m. för genomförande av ett arbetsprogram enligt av utredningen tidigare framlagt förslag. [13]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till ändrade grunder för flottningslagstiftningen m. m. [3]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande ang. rundradion i Sverige. Dess aktuella behov och riktlinjer för dess framtida verksamhet. [1]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till boställsordning för folkskolans lärare m. m. [8]

1945 års universitetsberedning 1. Docentinstitutionen. [9]

1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar.
IV. Skolpliktstidens skolformer.
2. Folkskolan. A. Allmän del. [11]
B. Förslag till undervisningsplaner. [15]
4. Realskolan. Praktiska linjer. [14]

Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 1. [12]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag ang. uniformspliktens omfattning för viss personal vid försvarsväsendet. [4]

Betänkande och förslag rörande åtgärder för att begränsa antalet kontraktsanställt manskap inom krigsmakten. [7]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Iduns tr., Esselte, Sthlm 46 518606